STIG DAGERMAN

Urme de paşi sub apă

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

Coperta colecției de *Ion State*
Ilustrația copertei de *Victor Ciobanu*

© *Stig Dagerman*
BRÄNT BARN
Bokförlaget Pan/Norstedts
Stockholm, 1972

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
Editurii UNIVERS

GLOBUS

STIG DAGERMAN

Urme de paşi sub apă

Traducere de

Miron Daneş

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1977

CUPRINSUL

Se stinge o lumînare 6
O scrisoare în februarie. Din partea lui, către el însuşi 37
Preludiul unui vis 44
O scrisoare în martie. Din partea lui, către el însuşi 66
Plimbări de după-amiază 73
O scrisoare în aprilie. Din partea lui, către el însuşi 103
Ceai pentru patru sau cinci 112
O scrisoare în mai. Din partea lui, către el însuşi . . 144
Urme de paşi sub apă 157
Scrisoare către o fată 195
O întîlnire pe înserate 199
Scrisoare spre o insulă. Toamna 214
Un tigru şi o gazelă 224
O scrisoare către tata din partea fiului 249
Ora trei 255
O scrisoare de adio ruptă 280
Cînd înfloreşte pustiul 283

Lector: MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor: NICOLAE ŞERBĂNESCU

Tiraj 30 130 ex. broşate. Bun de tipar 07.01.1977
Coli tipar 9.

Tiparul executat sub comanda nr. 1/767 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Nu-i adevărat că un copil care s-a fript o dată se ferește de foc.
Focul îl atrage, așa cum lumina atrage un fluture de noapte.
Se înțelege că apropiindu-se din nou
se va frige iarăși. Dar cu toate acestea se va apropia și mai mult.

SE STINGE O LUMÎNARE

O NEVASTĂ o să fie înmormîntată la ora două, şi la ora unsprezece şi jumătate bărbatul stă în bucătărie, în faţa oglinzii crăpate de deasupra chiuvetei. N-a plîns mult, dar a vegheat mult şi albul ochilor i s-a înroşit. Cămaşa îi este albă şi strălucitoare, iar din pantaloni mai iese un abur uşor, după călcat. În timp ce sora lui cea mai tînără îi prinde la spate gulerul alb şi tare şi îi încearcă o cocardă albă la gît, cu atîta gingăşie încît parcă îl mîngîie, văduvul se apleacă peste chiuvetă şi se priveşte cu îndrăzneală în ochi. Apoi îşi trece mîna peste ei, ca pentru a-şi şterge o lacrimă, dar dosul mîinii rămîne uscat. Sora cea mai tînără, sora cea frumoasă, îşi ţine mîna nemişcată, sub gîtul lui. Cocarda străluceşte, albă ca neaua, pe pielea roşie. Pe furiş, el îi mîngîie mîna. Sora cea frumoasă este cea pe care o iubeşte. El iubeşte ceea ce este frumos. Nevasta era urîtă şi bolnavă. De aia n-a plîns.

Sora cea urîtă stă la maşina de gătit. Gazul fîsîie. Capacul tresaltă pe ibricul lucios de cafea. Umblă cu degetele ei roşii pe la butoane, să închidă. Este de doisprezece ani la oraş şi încă n-a învăţat să se descurce printre robinetele de gaz. Poartă ochelari cu rame negre şi cînd vrea să se uite în ochii cuiva se apleacă mult înainte şi

se holbează într-un fel neobișnuit pe aici. Găsește pînă la urmă butonul care trebuie și-l răsucește.

— Și dacă s-ar purta cocardă albă la înmormîntare ?

Cea care întreabă este sora cea frumoasă. Văduvul își pipăie butonii de la mansete. Are pantofi lungi și negri care, atunci cînd el se ridică deodată pe vîrfuri, scîrțîie. Iar sora cea urîtă se întoarce iute, de parcă ar fi atacat-o cineva.

— Alb la înmormîntare ! Știu de la a Consulului...

Și își face gura pungă. În spatele ochelarilor, ochii îi clipesc de parcă i-ar fi teamă. Poate că-i este. Știe totul despre înmormîntări, dar aproape nimic despre nuntă. Sora cea frumoasă zîmbește și continuă să probeze și să netezească. Urîta mută o vază cu flori albe, de doliu, de pe masă pe polița de vase. Văduvul se uită iar în oglindă și observă deodată că zîmbește. Închide ochii și trage în piept mirosul de bucătărie. Astfel își va aminti multă vreme de mirosul de cafea de la înmormîntare și de cel al surorilor asudate.

Dar cea care va fi înmormîntată a fost și mamă, iar fiul n-are decît douăzeci de ani. Acum este singur, sub lustră, în camera plină de lume. Ochii îi sînt puțin umflați. Și i-a spălat cu apă, după plînsul din timpul nopții, și crede că nu se observă nimic. În realitate însă se observă totul și, din cauza asta, cei veniți la înmormîntare l-au lăsat singur. Nu din delicatețe, ci din teamă, pentru că oamenii se tem de cei care plîng.

Stă un timp complet nemișcat, nu-și mai pipăie manșetele, nici de banda de doliu nu mai trage.

Pendula cea galbenă, cadou la a cincizecea aniversare, bate ora cu un sunet subțire, subțire. Invitații stau de vorbă la fereastră. Vocile lor poartă voal de doliu, dar careva din partea tatălui bate un marș pe prichiciul ferestrei, cu nodurile degetelor. Nodurile sînt tari și el ar vrea să tacă cu toții. Dar ei nu tac. Și iată că unul, venit de la țară, deschide radioul, deși nu e încă ora douăsprezece. Și aparatul țiuie, și țiuie, dar nici unuia nu-i dă încă prin cap să-l închidă.

Neauzită, lumina lui ianuarie se cerne în cameră și face să strălucească pantofii lustruiți. În mijlocul camerei, sub lampă, e un loc mare și gol, care înainte n-a fost, și acolo stă el singur, văzînd și auzind totul, deși el însuși este un altul. Înainte ca mama să moară și el să rămînă singur, era acolo o masă lungă de stejar, dar masa se află acum la fereastră. Pe ea este întinsă o față de masă albă, pe care sînt așezate sticle și carafe cu vin negru, cincisprezece cești albe și fragile și o tortă mare, maronie, care, deși dulce, ar avea în gură un gust amar. În spatele carafelor, chiar pe pervazul ferestrei, e portretul mamei, pus azi într-o ramă grea și neagră. Este împodobit cu verdeață, cu verdeață scumpă, de ianuarie. În timp ce fierbe cafeaua pentru înmormîntare și la parohie pastorul se bărbierește, în timp ce mașinile pentru înmormîntare fac plinul la garaj, cei unsprezece invitați se adună în jurul mesei și al pozei moartei. E un portret de tinerețe, părul îi este încă des și închis la culoare și cade bogat, peste fruntea netedă. Dinții, care se zăresc printre buzele pline, sînt albi și necariați.

— Are acolo două'ș'cinci, zice unul.

— Două'șase, îl corectează un altul.
— Era drăguță Alma în tinerețe.
— Da, Alma era drăguță.
— Cînd era tînără, da, era drăguță.
— Și, se înțelege, Knut... Knut... deh...

Își aduc atunci aminte de fiu, care stă mai încolo, în picioare, și ascultă.

— Frumușel păr mai avea, se bagă repede unul. Mult prea repede.
— Avea pe atunci fetița, deja.
— A, avea o fetiță ?
— Ar fi avut ; da'a murit.
— De mică ?
— Un an avea. Și apoi au avut băiatul. Dar atunci erau căsătoriți.

Și atunci își aduc aminte iar de el ; de data asta tac. Cineva scoate la iveală o batistă mare și albă și-și suflă nasul. Se stinge radioul. Pe urmă se dau la o parte cu pași mici și scîrțîitori, căci vine cafeaua. Mătușa cea bună, cea care îi place pentru că a plîns așa, pe după ochelari, duce cana. O poartă sus și cu demnitate, ca pe un sfeșnic, și asudă în rochia ei strîmtă și neagră. După ea vine mătușa cea tînără. Poartă ciorapi negri de mătase și bărbații din cameră uită momentul și observă că are picioare frumoase. Surîde oricui pentru o privire. Ea n-a plîns.

Ultimul vine tatăl. Se îndreaptă spre fiu încet, cu ochii în pămînt. Acum toți au tăcut și se întorc. Și cel care bătea ritmul marșului a încetat. Și tatăl tace. Tăcuți și singuri, se întîlnesc acolo, în mijlocul camerei. Mîinile li se ating, și brațele. Apoi piepturile. La urmă li se întîlnesc privirile.

Puțin, doar atît cît să poată amîndoi să vadă care ochi au plîns și care sînt uscați.

— Nu plînge, băiete, zice tatăl.

A spus asta cu vocea scăzută, cu toate astea toți au auzit. Careva dintre oaspeți își suflă iar nasul, dar cel puțin termină iute. Scîrțîie pantofi și cîteva rochii foșnesc, de parcă merge cineva prin frunze. Brațul tatălui este tare ca piatra.

— Nu plînge, băiete, spune el încă o dată.

Atunci fiul se desprinde ușor de acela care n-a plîns. Străbate singur drumul lung de acolo, de sub lampă, pînă la masa cu cești aburinde și cu pahare pline ochi. Cineva, care stă în drum, se trage intimidat la o parte. Fără a le clătina, ridică întîi o ceașcă, după aceea un pahar și se reîntoarce apoi, încet.

Tatăl a rămas acolo. Brațul cel tare îi atîrnă în dreapta, de parcă ar fi rănit. Își apleacă încet capul și își lipește urechea încet de obrazul lui. Dar numai atunci cînd soarele se revarsă prin geam observă fiul că ochii tatălui sînt, deodată, strălucitori. Și atunci varsă cîteva picături din vinul întunecat și amar, pe jos, între pantofi.

Pe urmă musafirii, în așteptarea mașinilor, se răspîndesc în grupuri, prin cameră. Patru stau în picioare, sub pendula cu clinchet de pe perete, și își țin paharele în mîini. Sorb din ele cînd nu vede nimeni. Sînt oameni de la țară, rudele văduvului, oameni pe care nu-i vezi decît la nunți și înmormîntări. Hainele lor miros a naftalină. Se uită la ceasul cel scump. Apoi se uită unii la alții. Privesc opurile, ale căror cotoare de piele se zăresc în spatele geamului bibliotecii. Apoi se uită iar unii la alții și sorb. Iată-i, deodată, cum

stau acolo și șușotesc între ei, cu buzele înmuiate în cafea și în vin. Niciodată nu le-a plăcut moarta.

Sub lampă stau surorile, cu cei patru amici ai tatălui, care s-au învoit de la slujbă pentru luni dimineața, ca să participe la funeralii. Mai mulți încă fuseseră așteptați, dar nici măcar cei care au venit n-au iubit-o pe moartă. Discută totuși o vreme despre ea, cu voci scăzute, fără convingere, după care vorbesc despre altceva. Vocile le sună la fel.

La una din ferestre stau văduvul și fiul, cu trei dintre vecinii cei mai apropiați. Sînt două femei, bucuroase de puțină variație, și un bărbat, în concediu de boală. Chiar lîngă fereastră stă fiul. Și-a lăsat paharul și ceașca pe pervazul ferestrei, între două vaze cu flori. Știe că mama nu le-a fost pe plac vecinilor, de aceea nu vrea să asculte ce spun. Cel în concediu de boală vorbește mereu de boala lui. Cele două vecine vorbesc de alte boli. Văduvul vorbește despre boala de care a suferit moarta. Fusese bolnavă de inimă și se umflase de apă. Discută încet, despre inimi bolnave și despre apă.

În timpul acesta fiul privește pe fereastră. Știe că imediat o să se uite cu toții pe fereastră și de aceea se grăbește să vadă cît mai mult. Vede șinele albastre ale liniei de tramvai, albite de gheață și de sare, la cotitură. Vede fulgii mici și înghețați, care cad, nehotărîți, pe stradă. Vede fumul albastru, care se ridică din coșul unei centrale. Cîțiva muncitori, care au spart caldarîmul cu perforatoare și tîrnăcoape, lasă sculele din mîini, suflă abur alb în mîini și fac pauză. O pisică se

strecoară prin zăpadă și un cal de berar, galben și greoi, stă pe partea cealaltă a străzii, lîngă bordură, cu picioarele depărtate.

Soarele face mereu să scînteieze capul de taur, aurit, atîrnat deasupra firmei unei măcelării. În prăvălie totul este ca de obicei. Ușa se deschide și se închide în urma oamenilor, care scot norișori de aburi pe gură. În vitrină e pusă carnea, pe un platou alb, și în spatele tejghelei de marmoră ajutoarele măcelarului își ridică securile ascuțite. Ca de atîtea ori pînă acum, se apleacă spre fereastră, pînă ce geamul se aburește sub răsuflarea lui fierbinte. Ca de atîtea alteori, dar nu chiar ca în primele zile. Pentru că în primele zile a fost cel mai rău. Atunci tot geamul se aburea în cîteva minute. Trebuia în acele zile să-și țină mîna cu forța și să și-o bage în buzunar, altfel ar fi scăpat și ar fi sfărîmat pătratul de sticlă al geamului. Trebuia să-și muște buzele, iar și iar, pentru ca gura să nu i se ridice și să strige: De ce n-ai închis? Hei, acolo, jos! Cum poți așa ceva? De ce nu tragi obloanele? De ce nu încui ușa? De ce lași camioanele cu carne să vină, doar știi ce s-a întîmplat! Măcelar ce ești! Măcelar fără suflet! De ce lași totul să meargă ca întotdeauna, cînd știi că totul s-a schimbat?

Acum e mai liniștit, se apleacă doar și se uită. Doar se înclină și suflă pe geam. Numai privirea i se îndreaptă ca un telescop spre capul aurit de taur și spre vitrina înaltă, cu muntele acela greu, de carne. Își apasă pieptul de pervazul ferestrei, dureros de tare. Se gîndește: Acolo, înăuntru, a murit mama. Acolo a murit mama, în timp ce tatăl meu stătea în bucătărie și se rădea și în

timp ce eu, fiul, stăteam în camera mea și jucam poker de unul singur. Acolo a căzut ea de pe un scaun, fără ca vreunul dintre noi să-i poată veni în ajutor. A zăcut, acolo pe dușumea, în rumeguș, în timp ce un măcelar, cu spatele spre ea, ciopîrțea un berbec.

Poate că totuși nu este chiar atît de liniștit. Poate că ar fi trebuit, oricum, să spună ceva. Ar fi trebuit măcar, poate, să tresară de durere. Oricum, ceea ce simte este un braț de piatră în jurul umerilor. Oricum, ceea ce vede este o mînă de piatră, care tot șterge și șterge geamul aburit. Ba nu, șterge un ochi mare și rece. Atinge ochiul acela cu degetele și îngheață. Dar mîna de piatră șterge mereu și, cînd termină, ochiul este rece și limpede, dar dosul mîinii este ud de lacrimi. Și-o șterge de mîneca cealaltă și apoi o lasă să cadă.

— Nu plînge, băiete, își aude el tatăl șoptind.

Deci plînge, totuși. Cineva îi înghesuie în palmă o batistă și, în vreme ce își șterge și își limpezește ochii, își dă seama, după liniștea din încăpere, că toți stau și se uită la el cum plînge. Atunci amuțește de rușine. Își obligă ochii să vadă și face din batista aceea galbenă, care miroase tare a parfum, un ghemotoc, pe care îl întinde femeii care se află cel mai aproape. Atunci tatăl zice:

— Ține-o tu. Eu mai am una.

Ghemotocul i se face greu în palmă. Se apleacă tare spre geam, dar acesta nu se mai aburește. Tatăl își lipește obrazul de al lui. E un obraz de piatră.

— Uite, șoptește el.

Şi fiul se uită. Vede maşinile dînd colţul într-un şir lung. Cinci maşini negre, prin ninsoarea albastră. Cinci maşini negre care alunecă, parcă, şi se opresc lin în poartă, cu zăpadă pe capote.

— Ar fi fost deajuns şi trei, şopteşte sora tatii cea cu ochelari, ca pentru sine, dar în aşa fel încît aproape toată lumea a auzit.

Şi e adevărat că ar fi fost suficiente trei maşini, dar vorba e că cinci maşini negre nu arată rău. Iar tatii îi place tot ce arată bine. Îi place tot ce este frumos. De aceea a comandat cinci.

Ca să ajungă jos trebuie să coboare patru etaje. Le coboară cu toţii, încet, parcă pentru ultima oară. Primul merge tatăl. După el merge fiul şi după aceea vin ceilalţi treisprezece. Pot vedea prin ferestrele din casa scării zăpada care cade, tot mai bogată, biciuind fugarele forme ale unor spînzurători săpate în norii cenuşii. Dacă nu se mai luminează, maşinile nici nu o să se mai vadă. Sînt tăcuţi acum, toţi cincisprezece, ba nu, şaisprezece, pentru că de la etajul doi li s-a alăturat logodnica fiului. E subţire şi palidă, şi a obţinut cu greu învoire de la merceria ei de pe Nohr. Are zăpadă pe gulerul paltonului, are zăpadă pe mănuşile negre, are zăpadă şi pe voaleta de la pălărie, aşa că ochii abia i se văd. Şi totuşi a plîns. Dar cine ştie pentru ce ?

Negru şi tăcut, şirul lunecă în jos, pe scări. Vecinii deschid uşile şi privesc, serioşi şi tăcuţi. E un spectacol reuşit, cu roluri frumoase. Un băieţel începe să plîngă şi se împinge în perete, de parcă ar vedea-o chiar pe moartă. Dar cînd au trecut, se închid toate uşile, într-o miloasă tăcere. Primul merge fiul, după el vine logodnica fiului,

după ea vine tatăl şi apoi ceilalţi treisprezece. Dură e piatra treptelor, groaznic ţăcănitul tocurilor tari şi foşnetul hainelor negre. Groaznică este zăpada care cade afară, tăcută şi grea, pentru a-i înmormînta pe toţi, vii şi morţi. Groaznică este şi lungimea scărilor. Merg şi tot merg şi nu mai ajung jos. Fiul bîjbîie după mîna logodnicei, dar ceea ce găseşte este numai mănuşa ei udă şi rece. O strînge tare, tare, dar nu poate simţi decît că mîna ei este îngheţată. Atunci priveşte în josul scărilor şi merge, şi merge. Adînci sînt crăpăturile treptelor din scara durerii, pline de sare şi de nisip.

Şi, în sfîrşit, groaznic este spectacolul care îl întîmpină, atunci cînd se termină ultimele trepte. Frumos, dar groaznic! Fără să-şi dea seama, a dat drumul mîinii logodnicii şi a înaintat singur, prin coridorul întunecos de la intrare, spre poartă. Dar chiar cînd să deschidă, să se ducă spre maşinile care se profilează, spectrale, prin zăpadă şi prin geamul uşii, îşi dă deodată seama cît de mare este liniştea şi ce întuneric s-a făcut în spatele lui. Atunci se întoarce încet pe călcîie şi îi este dat să vadă un spectacol, pe care nu îl va mai uita niciodată. Un spectacol frumos şi teribil. Pentru că s-au oprit acolo, la mijlocul scărilor, toţi cincisprezece, în hainele lor negre. Astupă cu corpurile lor fereastra de pe scară. De aceea este aşa de întuneric. Îndărătul vălurilor dese, feţele femeilor strălucesc, făcute parcă din os dur. Toate celelalte lucruri sînt întunecate, treptele, pereţii, hainele grele. Numai feţele sînt albe, şi o mînă singură, pe un palton. Stau o clipă complet nemişcaţi, parcă în aşteptarea unui fotograf nevăzut.

Apoi alunecă în jos și vin spre el, ca o unică umbră gigantică. Treptele durerii s-au terminat.

Afară se așterne zăpada. Un tramvai, sunînd din clopot, trece pe lîngă ei, nevăzut. Lîngă lucrătorii care repară strada, lucesc palid felinare. Se urcă în mașini, cu zăpadă pe haine. Sînt șaisprezece, în cinci mașini mari, stau rari și le este frig. Chiar cînd să pornească, ninsoarea mai slăbește puțin, atît cît să-i poată vedea careva. Trec să îl ia pe pastor de la parohie. Acesta așteptă, cu capul descoperit, în hol. Se așază în față, lîngă șofer, în mașina cu rudele apropiate, cărora le strînge mîna prin geamul despărțitor. Se uită la fiecare din ei, serios și îndelung. Ochii îi sînt înlăcrimați din cauza vîntului mușcător. O clipă aproape le vine să creadă că plînge.

Pe drum îi descoase în legătură cu moarta. Cum a trăit, de ce a murit și cum a murit. Tatăl e cel care răspunde pentru toți patru, pentru el însuși, pentru fiu, pentru logodnica fiului și pentru sora cea frumoasă. Nu-i place pastorul. Se gîndește însă că e frumos să ai un pastor. Așa că răspunde morocănos că ea a trăit așa cum trăiesc oamenii săraci. Cît a putut, a mers și a lucrat ca slujnică. Cînd n-a mai putut, a rămas acasă. Mai mult zăcea și era prost dispusă. Dar altfel era drăguță. Da, cel mai adesea era blîndă. Oricum, era bine intenționată. În ultima vreme se umflase și îi era greu pe scări.

Fiul stă la fereastră și se uită afară. Se luminează. Peste Söder cerul se face transparent ca gheața. Strada pe care merg este rece și dură. Peste trotuare merge mătura tare a vîntului. Mînă cu el o pălărie, o pălărie nouă și neagră. Într-o

măcelărie stă un om, alb, cu un fierăstrău în mînă... îi era greu pe scări... şi au lăsat-o totuşi să se ducă. Trec peste pod. Canalul e îngheţat. Pe el se încrucişează urme subţiri de skiuri. Aşezată strîmb faţă de mal, îngheaţă o barcă prinsă de gheţuri.

— La ce spital a murit doamna Lundin? se interesează pastorul.

Atunci tresar toţi şi se uită în jos, spre podeaua maşinii. Tatăl povesteşte pe larg din ce a murit ea, foarte pe larg, pînă cînd aproape se vede zidul cimitirului. Dar nimeni nu vorbeşte despre cum a murit. Logodnica cea palidă se răsuceşte şi se uită la fiu. Dar fiul priveşte prin fereastra din spate. Vede cum celelalte maşini rulează una după alta, pe drumul lung, alb şi curbat. Se vede frumos, cu atîtea maşini înşirate, şi cîţiva se opresc şi se uită.

— A murit acasă? întreabă pastorul.

— Da, zice sora cea frumoasă, chiar aşa. A murit acasă.

În momentul acela ajung.

Apoi străbat drumul lung, spre locul cu cruce. Vîntul trage de voaluri şi biciuie ochii, făcîndu-i să lăcrimeze. În faţă păşesc pastorul şi tatăl. După ei merg fiul şi logodnica. După aceea merg mătuşile, mînă în mînă. După ele merg rudele de la ţară ale tatălui. În urma lor merg cei cîţiva pretinşi prieteni. După ei merg cele două vecine. Ultimul vine cel cu concediu medical şi se gîndeşte la boala lui.

Nu ocupă mult loc în capelă. Tatăl se aşază pe prima bancă, greoi, cu pălăria neagră în mînă. Se uită peste umăr să vadă dacă mai vine cineva.

Dar nu se zăreşte nimeni. Ba da, chiar cînd s-au aşezat cu toţii vin două femei cu un steag. Cîndva, înainte de a se face urîtă şi umflată, moarta fusese înscrisă la un club feminin. Aproape că au uitat asta. Dar clubul *n*-a uitat. Şi în timp ce purtătoarea de drapel înaintează pe culoar, cu steagul ridicat vitejeşte, îşi aminteşte şi văduvul, cu dureroasă limpezime. Nu fusese cu rea intenţie, dar într-o seară făcuse nişte glume muşcătoare tocmai despre graba ei de a se duce la o întrunire, şi de atunci ea nu s-a mai dus niciodată. Oricum, steagul e frumos, cu panglică de doliu, şi cea care îl poartă nu arată nici ea rău. Este deja roşie la faţă din cauza vîntului, dar în faţa celor optsprezece priviri se înroşeşte, totuşi, încă puţin. Se cam simt puţin impresionate şi rudele de la ţară, aşezate în banca a doua, din cauza steagului roşu, dar e ca şi cum cineva le-ar arăta că el în orice caz poartă doliu, deci suferă.

În mijlocul încăperii se află sicriul cel galben şi, oricît de tare ai încerca să te uiţi în altă parte, pînă la urmă eşti obligat să observi că este acolo. Stă acolo, pe catafalcul înconjurat de cele opt coroane mortuare. Dacă îţi strîmbi puţin gîtul, poţi citi ce scrie pe panglici.

— Un ultim salut din partea familiei Carlsson, îi citeşte încet o femeie bărbatului ei, la ureche. Începe apoi, deodată, să plîngă. E coroana lor. Şi e frumoasă.

Începe atunci muzica. E violină şi orgă. Şi, în timp ce în galerie se cîntă, fiul se uită la mîinile fetei lui. Tremură, înmănuşate, uşor, ca frunzele. Se uită apoi la mîinile tatălui. Zac pe

genunchi, grele și nemișcate. Dar deodată ele fac să apară un ceas, căruia, cît ține muzica, îi tot deschide și-i închide capacul, iar și iar. Sora cea frumoasă se joacă cu un inel, îl tot răsucește și îl rotește. Apoi îl ține la depărtare și îl privește cu o figură absentă. Dar sora cea urîtă nu zărește bine sicriul. De aceea suflă pe lentile și le șterge cu o batistă mare și albă. După aceea vede mai bine. Și cel mai în față, mai aproape de sicriu stă purtătoarea de steag, țeapănă, în picioare, dar se poate vedea, după cum se mișcă panglica doliului, că tremură.

Și iată că vorbește pastorul. E o cuvîntare despre o soție bună a unui soț bun și despre o mamă bună a unui fiu bun și a unei fiice bune. Deci pastorul crede că logodnica fiului este fiica moartei. Asta îi cam supără pe cei de față. Sau, oricum, se uită înspre ea. Ea își mușcă mănușa și plînge. Are o ușurință la plîns. Așa că pastorul vorbește despre o viață de strădanii și despre marea răbdare care se cere ca să înduri o boală. Atunci toate femeile încep să plîngă în batiste sau în mînecile paltoanelor, pentru că toate au bolile lor. În cele din urmă pastorul vorbește despre fericirea de a putea muri în casa ta, înconjurat de cei dragi ai tăi. Atunci toți bărbații își mușcă buzele, mai tare sau mai încet, pentru că de fapt tuturor le este frică de moarte. Dar fiul bîjbîie și scoate o batistă udă, care miroase a parfum. Nisipul fîșîie, iată, și sicriul se scufundă încet, ca o orgă de la cinema, cu toate florile de pe el. Încearcă toți să vadă, cît se poate mai mult, așa cum te uiți după un tren care dispare, ducînd un prieten. Pînă la urmă nu mai rămîne

nimic de văzut. O simplă gaură în podea, din care vine un miros de flori și în curînd nici măcar atît. Apoi văduvul vine și stă lîngă deschizătură. Stă acolo, intimidat și puțin încovoiat și, prin haina descheiată, îi văd ceasul atîrnînd. Și de cîte ori vrea să vorbească, ceasul oscilează ca un pendul pe sub haina neagră.

— Iubito, spune el.

Dar apoi îl podidesc lacrimile. Înțelegerea îl lovește deodată, ca un bici, și are un spasm de durere, absolut vizibil. Atît de violentă îi este tresărirea, încît unii se tem că o să cadă înăuntru. Dar nu cade. Se apleacă doar, peste groapă. Apoi se dă înapoi și privirea îi este fixă, pentru că a înțeles. Dar în față, acolo, lîngă bancă, pastorul își pune mîna lui mare peste a lui, pînă cînd acesta încetează să mai tremure și capătă liniștea pietrei.

Fiul citește o poezie, lîngă mormînt. E o foaie mică și albă, care a stat în buzunar împreună cu batista cea udă. Din cauza asta poezia miroase a parfum și tot de asta cerneala s-a mîzgălit spre margini ; dar nu din pricina asta citește el așa de prost, ci din cauza plînsului. Știe poezia pe dinafară și ultimele versuri, cînd se mai obișnuiește, merg foarte bine. De aceea vocea îi este stăpînită și liniștită. Pare chiar puțin încîntat de el însuși.

Și tatăl e încîntat. Lui îi place tot ce este frumos. Îi plac poezii frumoase la înmormîntări frumoase. Se uită la pastor, dar pastorul doar ascultă. Dar ascultă frumos. E obișnuit să asculte frumos poeziile, la înmormîntări. Este o poezie lungă, deși hîrtia e mică, și cîțiva se uită la pastor, la

sfîrşit, să vadă dacă i-a plăcut înmormîntarea lor.

Dar pentru fiu hîrtia este deodată goală. Stă în picioare lîngă groapă şi ţine în mînă o hîrtie şi mîna tremură. Se uită la suprafaţa albă şi goală şi nu poate înţelege. Priveşte apoi dincolo de marginea hîrtiei şi privirea i se duce în jos, tot mai jos. Marginile mormîntului sînt cenuşii şi netede. Capacul sicriului este galben şi rece. Florile strălucesc, roşii.

Atunci înţelege el prima oară. Şi este greu de înţeles. Un pas înainte şi apoi plîngi. Încă un pas şi atunci ştii că acesta este sfîrşitul. Duci batista tare la ochi şi simţi atunci că nu mai există nici o amînare. Nu mai sînt anunţuri mortuare de formulat. Nici o invitaţie de scris. Nici o poezie la care să te gîndeşti în nopţile în care nu poţi dormi. Nu mai afli nici o consolare, nu mai afli nici o apărare, nu mai e nici un sfîrşit şi nici un început. Găseşti doar o cunoaştere, goală ca o groapă, şi aici, lîngă tine, îţi zace mama şi e moartă, dusă fără întoarcere. Departe de rugăciuni şi de gînduri, de poezii, de lacrimi, de cuvinte. Şi, apăsîndu-şi batista pe rînd, pe cîte un ochi, plînge şi plînge golul care s-a făcut, pentru că în golul acela sînt mai multe lacrimi decît în orice.

Pastorul îl conduce, atent, înapoi, o mînă de piatră îl apasă într-un scaun şi un braţ de piatră îi înconjoară umerii. Zăreşte apoi printr-o perdea de lacrimi, cum femeia cu steagul înaintează şi îşi cufundă de trei ori steagul în groapă, dar cînd acesta iese a treia oară din groapă, i se desprinde fîşia de doliu. Cade răsucindu-se, uşoară,

spre podeaua capelei. Apoi înconjoară mormîntul, cu toţii, pentru ultima oară. Cei care au buchete le lasă să cadă. Cad, răsunînd pe capacul sicriului sau foşnind pe cîte o ghirlandă. Ceilalţi se uită doar, o privire mai scurtă sau o privire mai lungă, doi paşi înapoi şi se ocupă apoi pastorul de toate.

Dar acolo, pe marginea gropii, fiul scapă de braţul de piatră şi, cu golul acela ca o sfîşiere în beregată, îşi rupe poezia în bucăţi mici, mici. Atît de mici, încît seamănă cu fulgii de zăpadă care cad pe sicriul acoperit de flori şi de lacrimi.

Se despart de pastor în drum, în dreptul casei parohiale. Se grăbeşte să intre şi acum nu mai crede nimeni că ar plînge. Ninge tare, şi pe drumul spre oraş cele cinci automobile s-au rătăcit unul de altul în vîrtejele de zăpadă. Au devenit şase, apoi şapte maşini în cortegiul funerar. Li s-au adăugat o maşină de la măcelărie şi o camionetă cu mobilă. Pe pod, atunci cînd se mai limpezeşte pentru cîteva momente, se poate vedea într-o maşină un dulap cu oglindă şi într-alta o vacă mare, tăiată. Drumul pe jos de la capelă a fost greu de străbătut. Celor care nu au plîns, viscolul dezlănţuit le smulsese lacrimi. Dar celor care plîngeau, le-a sporit plînsul şi l-a înlocuit cu simple lacrimi. Pe femeia cu steagul şi pe cea care o însoţea le-au invitat să meargă cu ei, în ultima maşină şi, din cauză că era prea lungă coada steagului, a fost nevoie să lase deschisă o fereastră. Aşa că zăpada s-a năpustit înăuntru şi cel cu concediu de boală s-a plîns tot drumul şi a vorbit de boala lui şi despre cît este el de sensibil la răceală. Dar cele două femei de la club au vorbit despre Alma.

— Alma era o bună camaradă, ziceau ele, nu puteai găsi o camaradă mai bună ca ea.

Dar nimeni nu le susținea, tăceau, fără să le aprobe, și cînd s-au dat jos, undeva pe Söder, fereastra a fost închisă imediat și se gîndiră cu speranță la berea fierbinte care îi aștepta la praznic.

Și în local este într-adevăr cald. Cald și bine. Te simți puțin ciudat, cu chelnerii îmbrăcați în halate așa de albe și care fac temenele așa de adînci. Ar fi putut foarte bine să facă praznicul și acasă, deci cu bere cu tot. Sora cea cu ochelari ar fi putut pregăti masa și cealaltă soră ar fi servit, iar loc ar fi avut destul. Dar e un restaurant elegant și camera separată pe care a închiriat-o văduvul este o încăpere frumoasă și festivă, iar văduvului îi place ceea ce este frumos și festiv, chiar dacă asta costă.

În această privință Alma era zgîrcită, gîndesc unii dintre ei, care tocmai au intrat în salonul rezervat ; iar dacă Knutte ar fi murit întîi, precis că s-ar fi servit berea de praznic acasă, dacă măcar s-ar fi servit. Poate cel mult puțină cafea înainte, un pahar de vin și o prăjitură după.

Se scurg cîteva minute, în tăcere, înainte de a se așeza. Masa este pusă pentru șaptesprezece persoane și văduvul stă între surorile lui și socotește. Numără tacîmurile și scaunele și numai o dată îi ies șaisprezece. Dar de trei ori îi ies șaptesprezece. În încăpere lumina este slabă și cele șaisprezece fețe, după viscol și după durerea încercată, sînt fierbinți și roșii. Saturate de o dulce tristețe sînt aceste minute ciudate, care se scurg, într-o liniște mai întîi completă, apoi tot mai întreruptă de zgomote. Pentru că unii își freacă

mîinile, şi le tot freacă, iar şi iar, ca înainte de o treabă grea. Atunci cineva tuşeşte ca să nu se audă frecatul mîinilor. Apoi cineva şopteşte şi altcineva tuşeşte, ca să nu se audă şoapta. Şi iată că văduvul se întoarce spre ei.

— Ei, hai să ne aşezăm, deci, spune el, aproape în şoaptă.

Hainele foşnesc şi încălţările scîrţîie. Scaunele hîrşie şi capacele poşetelor pocnesc. În încăpere domneşte o penumbră solemnă şi toţi se simt ciudat de curaţi atunci cînd se aşază, care pe unde apucă mai întîi, pentru a-şi fixa apoi privirile în fundurile farfuriilor albe. Curaţi, aproape ca nişte copii. Şi farfuriile strălucesc. Îşi pot oglindi în ele sentimentele. Devine astfel o imagine frumoasă.

Dar văduvului i se întîmplă ceva cutremurător. Stă lîngă fiu şi în partea cealaltă stă sora cea frumoasă. Se uită după mîncare şi băuturi, aproape că ridică mîna ca pentru a face semn. Atunci se deschid, în fine, uşile duble şi îşi fac apariţia trei chelneri în alb, unul după altul, purtîndu-şi tăvile. Cînd trec pe lîngă el, îl privesc cu atîta mirare, încît el se răsuceşte şi îşi coboară privirea. Atunci observă el, prima oară, lumînarea. După aceea toţi, unul după altul, observă lumînarea, lumînarea albă şi înaltă, care arde singuratică, în sfeşnicul cel negru de pe masă. Se uită la lumînare, pe rînd, şi la farfuria cea mare şi albă, aşezată în faţa văduvului. După aceea se uită cu toţii la el.

— Stai pe locul Almei, spune cineva, tare, sfîşietor de tare.

Sora cea urîtă e cea care spune asta. Ochii îi clipesc în spatele lentilelor aburite şi lui îi vine s-o lovească pentru că a vorbit aşa de tare. Ar fi plin de demnitate felul în care el se ridică, dar este de fapt aşa de groaznic, aşa de groaznic de stîngaci. Iar pe farfuria albă a Almei rămîne un băţ de chibrit ars, pînă cînd un chelner îl măturâ cu şervetul său.

Fiul este cel care stă cel mai aproape de lumînare. Lumînarea mamei, iată, arde, se face tot mai mică. Se uită, dar simte numai un gol. Priveşte fix flacăra, pînă cînd nu mai vede nimic altceva şi, orbit, încearcă să se gîndească: viaţa mamei este cea care se consumă; mama este cea care moare acolo, încet. Dar ştie că ea a murit şi că lumînarea nu mai poate schimba nimic. Ceea ce arde e numai o lumînare de rînd şi cînd ea se va fi consumat, nu se va fi întîmplat nimic altceva decît că o lumînare obişnuită a ars în sfeşnicul ei. Dar logodnica, pe care o priveşte apoi, nu îndrăzneşte să privească la lumînare. Îndrăzneşte să se uite doar spre genunchi, pe care ţine o batistă mototolită. Altfel ar plînge.

Fiul îşi priveşte apoi tatăl. Se uită la el lung, aşa de lung, încît uită să mănînce. Sandvişul îi rămîne neatins în farfurie, berea îi stă nebăută. Pentru că aşa, deodată, l-a apucat o dorinţă să îşi privească tatăl în ochi. Deşi nu ştie de fapt pentru ce, ştie doar că trebuie să-l privească în ochi, fie doar şi pentru cîteva clipe. Dar tatăl nu priveşte înspre fiu. Înspre fiu se află lumînarea. Şi nu vrea să vadă lumînarea. E o lumînare frumoasă şi lui îi plac lucrurile frumoase, totuşi pe asta nu vrea s-o vadă. Din acest motiv priveşte

în altă direcţie, în orice altă direcţie. Transpiră şi se face roşu de cît îşi roteşte gîtul. Îşi face semne cu oaspeţii din faţă şi cu cei din părţile extreme ale mesei, aruncă un cuvînt ici şi altul colo şi o furculiţă cu heringi îi pică pe genunchi. Uită deodată în ce loc se află şi rîde. Rîde, aşa cum rîd oamenii, aproape de orice lucru. Atunci sora îl ia de mînă, sora cea urîtă, şi îl ciupeşte de braţ, de sus, spunîndu-i astfel încît aproape toată lumea aude :

— Să nu rîzi, Knut !

Nu, nu o să rîdă. Înţelege asta şi singur şi încremeneşte. Ruşinea îi fuge prin trup şi îl îngheaţă. Îşi scoate batista. E uscată. Dar acum devine udă de sudoare, de sudoarea ruşinii. Se ascunde în spatele ei, îşi aranjează faţa, astfel încît atunci cînd poate fi văzut din nou de către toţi, el poartă o mască frumoasă, o mască frumoasă, liniştitoare şi serioasă, da, aproape îndurerată. Şi în timp ce se servesc băuturile, se uită spre lumînare, de dragul măştii. Dar în faţa lumînării se află fiul şi ochii fiului se cufundă în ai lui, ascuţiţi, de parcă te frig. Simte atunci că lumînarea e mai uşor de privit. Este o lumînare frumoasă, care poate să-i placă. Dar fiul nu are ochi frumoşi. De aceea nici nu-i plac. De aceea nici nu vrea măcar să se uite în ei.

Beau apoi în tăcere pentru cea care a murit. Careva oftează apoi satisfăcut, după mîncare, dar soţia lui tuşeşte pentru a-l acoperi. Văduvul tuşeşte şi el. Apoi ciocăneşte în pahar.

— Un minut de reculegere pentru Alma, rosteşte el. Îşi pleacă apoi capul.

Atunci își pleacă toți capetele. Aproape cu toții se gîndesc în acele momente la cea care a fost. Lumînarea arde cu o flacără limpede și înaltă. Afară zăpada se zbate și cîinii urlă. Înăuntru este liniște și cald și dinspre restaurant se aude o muzică dulce, îndepărtată. Lung mai e un minut. Multe se pot întîmpla. Unul vede cum se cufundă sicriul, cum e înghițit de groapă. Altul vede ambulanța cum vine, patinînd pe zăpadă, cu luminile ei roșii, și altul o vede pe Alma șezînd, în propria lui grădină, cu picioarele umflate puse pe o pernă. Altul o vede tînără, stînd în picioare pe scară, cu un prosop în jurul capului. Un altul îi aude vocea rostind niște lucruri neplăcute, de dincolo de ușă. Acela își clatină capul, pînă cînd o amintire mai frumoasă îi vine în minte. Întotdeauna se întîmplă așa cînd îți scuturi capul.

Dar cineva se gîndește la alte lucruri și ar vrea ca minutul să se termine și ca lumînarea să ardă repede. Atît îi e lui de frică de tăcere și de acea lumînare ! Mai este încă unul care nici nu o vede pe cea care nu mai este, pentru că el știe că e moartă și că atunci cînd cineva a murit rămîne un loc mare și gol. Se uită în farfurie un minut întreg și în tot acel timp în farfurie sînt fixați doi ochi înfricoșați, cu albul ochilor injectat. Un minut întreg de tăcere se gîndește : de ce se teme tata ? Și știe că exact lucrul ăsta vrea să-l afle : dacă acei ochi sînt îndurerați, sau dacă le este pur și simplu teamă.

După aceea, toată seara nu se mai ține nici un minut de reculegere. Și se dă mult de băut, dintr-un motiv misterios, mult mai mult decît li s-ar cuveni, și băutură bună. Întîi și întîi asta te în-

călzește și ochii ți se fac frumoși. Toți ceilalți încep să aibă ochii frumoși. Tot ce este dur se înmoaie, tot ce este al nostru devine al altora. Întinzi o mînă și cineva se găsește să ți-o strîngă. Zici ceva, se găsește cineva care să asculte, ca la ceva care merită să fie ascultat. Oamenii se apropie unii de alții și e plăcut să te apropii de altul. Buzele ți se fac frumoase, gura moale și bună, totul devine cald și toate umbrele dispar. Chiar durerea capătă o umbră de bucurie.

Se uită la lumînarea care arde, arde mereu, și care în curînd se va termina. Dar nu le e frică de asta, că arde așa de repede, că în ea e închisă o viață care arde acolo cu o flacără clară și fermă. Clară, fermă? Ba nu, este blîndă și caldă și cu cît arde mai jos, cu atît devine mai blîndă. Cu cît arde mai jos cu atît mai blîndă devine amintirea Almei. Toți își scot imaginile pe care i le păstrează și le pun în fața ochilor buni ai vecinilor lor. Și toate imaginile devin bune, atunci cînd ochii care le privesc sînt buni.

— Era bună și răbdătoare, spune cea care stătea pe trotuar și se uita la ambulanța care derapa, și ce frumoasă era, moartă! Așa frumos stătea în capelă, cu mîinile încrucișate! A căzut pe frunte, dar de abia se vedea.

— Și o prietenă bună, așa era Alma, spune cel cu concediul medical de boală, care îngheța în mașină.

— Și ce-a mai suferit, zice cel în a cărui grădină stătuse ea odată cu amîndouă picioarele umflate, și ce s-a mai zbătut în viața ei!

— Și ce de a mai tras, zice nevastă-sa!

— Ei, și ce a însemnat ea pentru Knut, asta știm bine cu toții. Și cel mai bine știe asta chiar el, spuse unul care nu i-a fost Almei prieten niciodată.

Dar e adevărat, cel mai bine știe el însuși asta. De aceea stă acolo așa de tăcut. Băutura e bună. Poți să taci, că nimeni nu bagă de seamă. Îți e teamă să privești lumînarea, nici asta nu se bagă de seamă. Se poate să fie adevărat că moartea e un loc mare și gol și că durerea este că simți cît de mare este acest gol, dar asta este adevărat numai atunci cînd ești treaz. Dacă ai băutură poți umple golul cu toate gîndurile frumoase pe care le poți gîndi și cu toate cuvintele alese pe care le poți găsi. Pînă la buză poți să-l umpli. Și pe urmă să pui acolo o piatră. Dar dacă nu poți să faci asta, rămîi cu propriile tale gînduri. Și tot timpul cît fiul stă și vorbește despre mama lui moartă cu mica lui logodnică palidă, el se gîndește cam așa : de ce nu zice tata nimic ? De ce se teme el atîta ?

El unul nu umple nici un gol, pentru că știe cît de mare e golul. Doar vorbește despre moartă cu logodnica lui. Nu pentru că ar fi băut face el asta. Nu bea niciodată. Aproape niciodată. Vorbește despre ea, pentru că a iubit-o. Și dacă ai iubit pe cineva, vorbești despre el. Dacă vorbești. Și el a iubit-o, pentru că și ea l-a iubit. Și cînd te iubește cineva, îl iubești și tu. Altfel ești prost.

Dar flacăra scade și scade, și cîțiva vor să-și ia rămas bun înainte ca flacăra să se stingă. Prima pleacă logodnica fiului. Este palidă și o doare capul. Întotdeauna e palidă și aproape întotdeauna o doare capul. Sau plînge. Chiar cînd rîde, plînge

puțin. Are numai șaptesprezece ani. Fiul o urmează în hol. Pe o masă se află un telefon. Unul din portari telefonează după un taxi, pentru că afară ninge și ea e aproape întotdeauna înghețată. Cînd își pune mănușile, el îi strînge mîna tare și o privește lung în ochi. Atunci ea începe să plîngă. Apoi își face apariția mașina, în zăpadă. El îi dă trei coroane pentru șofer. Numai atîta are.

Stă apoi la masă, între lumînare și un scaun gol. Flacăra e acum foarte jos. Și încălzește mai mult. Îi încălzește mîinile. Îi place să fie încălzit, pentru că totdeauna cînd se atinge de logodnica lui, i se face frig. Îi place, dar îl îngheață. De asta nici n-a putut să se culce cu ea. Ca să-i fie și mai cald, se dă mai aproape de lumînare. Pleacă doi dintre așa-zișii prieteni ai moartei, acum că totul s-a băut și s-a mîncat. Rămîn treisprezece la masă și cînd rudele de la țară bagă asta de seamă, vor să plece și ei. Tatăl îi conduce afară. Sînt rudele lui. Moartei nu i-au mai rămas. Doi frați, mai în vîrstă decît ea cu vreo douăzeci de ani, i-au murit în America. Mama i-a murit într-un sanatoriu în Jämtland, iar tatăl i-a murit de tînăr, pe mare.

Rudele tatălui pleacă, prin zăpadă, cu un taxi. Nu se duc la gară, așa cum spun. Se duc la niște rude mai bogate, pe Essingen. Dar sînt drăguți și nu vor să jignească pe cei săraci și îndurerați. Și sînt și cam băuți. Vin la oraș, la înmormîntări și la botezuri, dar și cînd vin, apoi stau mai mult.

Cît stau acolo, în fața intrării și își iau rămas bun, mai pleacă încă doi dintre așa-zișii prieteni. Sînt doi tovarăși de muncă. Se simt bine dispuși

și cum ceasul e numai nouă, au timp să mai dea un tur pe la vreo crîșmă. Dar asta nu i-o spun lui Knut, căci cine vrea să rănească un proaspăt văduv ! Și una din surori, cea frumoasă, apare și ea după o jumătate de minut. O doare capul și vrea să se ducă acasă. Dar cînd apare taxiul celor doi tovarăși de muncă, se strecoară și ea înăuntru.

— Frumoase picioare mai ai, zice unul și îi dă jos zăpada de pe ciorapi.

S-a gîndit la asta toată ziua, pînă și în capelă s-a gîndit. Asta îi șoptește el la ureche. Întîi ea se gîndește că nu se cuvine. După aceea se gîndește că e ceva drăguț. După care chiar îi place. Îi plac cei care o găsesc frumoasă. Sînt mulți cei care o găsesc frumoasă. De aceea și ei îi plac mulți. Dar cel mai mult se place pe sine.

În salonul rezervat, lumînarea arde însă repede, tot mai jos, și surorii celei urîte îi vine să plîngă. Dar înainte de a plînge, se duce. Știe că se urîțește cînd plînge. Se face și mai urîtă. Dar cînd pleacă, tatăl se înfurie, nu pentru că pleacă, ci pentru că e urîtă. Femeile urîte îi trezesc adesea mînia.

De ce o fi tata așa furios, se gîndește fiul. Stă acum aproape lîngă lumînare. Îi este cald și cînd îi e cald îi este dor de logodnica lui. Și asta pentru că ar vrea s-o încălzească. Dar cînd ea vine, lui i se face frig. Și iată că tatăl se uită la el, poate fără intenție, dar se uită. De ce îi este tatii așa de frică ? gîndește el atunci.

Poate îi e frică din cauza lumînării. Acum flacăra dogorește aproape de pînza cea neagră. Arde, se cufundă tot mai mult spre capăt, fără milă.

Deasupra ei este golul. Golul cel mare al morții. Sub ea mai este încă puțină ceară. Deodată fiul se trezește șezînd acolo și sperînd că puținul acela să dureze mult. Știe totul despre acel gol, dar poate încă să spere. De ce speră ? Cumva pentru că tatălui îi este atît de teamă că lumînarea se va stinge ?

Chiar atunci pleacă vecinii și ei doi rămîn singuri, cu lumînarea. Ba nu, tatăl îi conduce afară și rămîne fiul singur cu lumînarea. Flacăra pîlpîie. În încăpere e aproape întuneric. Și în acest întuneric fiul face ceva nemaiauzit. Tăcut și liniștit, își părăsește scaunul și se mută în cel al mamei. Este așa de rece, încît se înfioară. Atît de rece este moartea ! Atît de înfiorător de rece ! Este atît de subțire flacăra vieții care mai arde ! Cineva deschide o ușă, privește în încăpere și flacăra pîlpîie. Atunci își face mîinile căuș în jurul ei pentru a o apăra. La ușă se află un portar.

— Domnul Lundin, anunță el.

— Da, răspunde fiul.

— E cineva la telefon, afară.

— Cu care domn Lundin ? Cu Bengt ?

— Da, zice portarul. Cred că Bengt a zis. Atunci fiul iese, să vorbească cu logodnica lui. Închide ușa cu grijă, să nu se stingă cumva lumînarea. Îi place mult să vorbească la telefon cu logodnica lui. Atunci vocea lui poate deveni caldă și poate sufla această căldură în urechea ei rece. Și vocea ei se încălzește atunci. Amîndoi sînt calzi, la telefon.

În timp ce fiul străbate restaurantul aproape gol, cei trei vecini iau loc într-un taximetru. Sînt trei și pot să împartă plata. Fiecare singur nu

și-ar fi putut permite. Merg pe Götgatan în sus și ninge frumos. Zăpada ondulează în fața parbrizului, ca o draperie grea.

— Frumoasă înmormîntare a mai avut, spune una dintre vecine.

Ceilalți nu spun nimic, pentru că totul a fost spus. Dar cel în concediu medical, care stă între cele două, nu mai are deodată nimic. Se simte proaspăt și zdravăn. Și mai e și băut. Așa că atunci cînd mașina cotește și intră pe propria lor stradă întunecată, el o cuprinde pe una din ele pe sub sînii albi ca zăpada. Atunci cealaltă izbucnește în rîs.

În timp ce fiul se îndreaptă încă spre telefon, tatăl se află la toaletă. Tocmai s-a spălat pe mîini. Acum și le mai spală încă o dată. Apoi și le ridică pînă în fața oglinzii. Și bineînțeles, sînt curate. Dar și le mai spală odată.

Telefonul se află pe masă, cu receptorul alături. Așezîndu-se, fiul zîmbește. Zîmbește gîndindu-se la ce o să spună. Dacă o doare capul o să-i spună : ia o pastilă și gîndește-te la mine, și dacă asta nu ajută, atunci mai ia încă una și gîndește-te la altceva. Dar dacă plînge, o să-i spună : îți amintești ce ți-am spus la masă ? Chiar așa, ceea ce îmi spunea și mie mama cînd eram supărat, cînd mă făcusem destul de mare și aveam supărări. Cînd eram mic mă săruta pînă mă înveseleam din nou. Dar cînd m-am făcut mare și mă vedea trist, îmi spunea : așază-te la masă și scrie-ți o scrisoare. Merită întotdeauna să-ți scrii o scrisoare. Aproape că numai ție însuți merită. Și cînd scri-

soarea e gata, s-a dus și supărarea. Dar tu ai o scrisoare lungă. O scrisoare lungă și frumoasă.

Așa că ridică receptorul și zice „alo".

Atunci se aude vocea necunoscută a unei femei, și acea voce rostește :

— Ce mai faci, iubitule ? Obosit ?

— Obosit ? întreabă el. Cu cine vorbesc ?

— E Gun, șoptește atunci femeia necunoscută. Apoi ei i se face teamă. Își dă seama auzindu-i răsuflarea grea, cît de nemaipomenit de teamă i s-a făcut. Lui unuia nu-i este teamă.

— Cu cine vorbesc ? șoptește ea.

— Aici e Bengt, Bengt Lundin. Cuvintele le scuipă parcă în receptor.

— Scuzați, zice ea, și închide.

Receptorul e pus la locul lui, pe aparat. După un timp, unul din portari trage spre el telefonul, comandă un taxi pentru vreunul băut. Cînd tatăl iese de la toaletă, cu mîinile curate, fiul stă singur pe un scaun, lîngă masa telefonului. Nu fumează. Stă doar. Între dinți ține un capăt de batistă. Cînd e emoționat roade întotdeauna cîte ceva, unghiile sau vreo batistă.

Își ține tovărășie în încăperea rezervată. Acum e aproape întuneric, dar flacăra mai arde încă un timp. Fiul a intrat în spatele tatălui, dar odată intrați în încăpere, se așază de cealaltă parte a mesei. Vrea să-l privească în ochi. Vrea să vadă dacă ochii aceia se tem. Dar tatăl nu se uită la el. Tatăl stă lîngă scaunul rece al moartei și se uită în farfuria ei goală. Dar nu, acum nu mai e goală. Pe farfuria mamei se află nota.

Fiul aşteaptă şi tot aşteaptă. Dacă ochii se tem, o să-i facă să se teamă şi mai mult. Dacă nu se tem, vrea să le facă rău. Cît de rău va putea el. Să le facă rău cum nu a mai făcut nimănui rău vreodată. Priveşte capul acela aplecat, cu părul rar şi tocat. Priveşte faţa aceea lată şi roşie, pe care lumînarea încearcă în zadar să o lumineze, dar poate tot mai puţin. Apoi vede că pleoapele îi zvîcnesc, poate de oboseală, poate de teamă.

Atunci îşi dă seama cum să facă să fie şi mai puternice aceste zvîcniri, cum să le facă atît de teribil de dureroase, încît de cîte ori pleoapele vor da să se închidă, să se închidă în jurul unei lumînări care arde. Îşi face deci mîinile cerc în jurul flăcării, ca pentru a o apăra. Deasupra flăcării e gol şi dedesubtul ei cîţiva centimetri de ceară. Dar în jurul ei se află mîinile lui puternice. Nu poţi să readuci la viaţă un mort. Nici măcar pentru tine însuţi. Pentru tine un mort e un mort. Dar pentru altul poate să-l facă să reînvie. Altuia poţi să-i spui : ea trăieşte ; lumînarea arde ; lumînarea nu se stinge ; deci ea trăieşte.

Da, lumînarea arde în cupa mîinilor lui. Mîinile se înfierbîntă de la flacără. Întregul corp i se înfierbîntă. E o fierbinţeală groaznică, dar el are nevoie de ea. Îi trebuie ca să se poată arde.

— A sunat cineva, zice el.

Are parfum în gură. De aceea vocea nu îi sună aşa cum şi-ar fi dorit. Dar tatăl îşi ridică ochii de pe notă. E preocupat, dar *nu* aşa de *înfricoşat*. Oricum, lumînarea arde. Dar el nu o vede direct. Mîinile fiului o protejează.

— Da ? zice el. Şi cine anume ?
— O femeie, spune fiul.
— Aha, răspunde tatăl. Ce-a zis ?
— S-a scuzat, şopteşte fiul. O cheamă Gun.

Atunci tatăl îşi ia ochii de pe notă. Priveşte peste capul fiului, sus, spre tavan. Şi iată cum cade masca, masca cea tristă a văduvului. Şi sub mască este bucuria, o mare, teribilă bucurie. Căci pentru cei care sînt trişti din obligaţie, bucuria poate să arate ca o teamă. Omul se teme să nu-şi arate bucuria. Pe cel care se bucură de cineva care trăieşte nu-l sperie un mort. Poate, oricum, să-şi mai ţină acolo mîinile puţinul timp care a mai rămas, dar chiar în acest timp îşi dă seama că dincolo, în jurul mîinilor făcute căuş, nu se află nimic, că deasupra lumînării este gol, şi că dedesubt nu mai este decît un boţ de ceară, şi că a jeli înseamnă a ţine în tine o groapă goală, o groapă adîncă şi goală, pe care lacrimile nu o pot umple.

În acea clipă fiul îşi pîrli mîinile. Pe uşă intră cineva, cineva care cere să i se plătească, şi flacăra oscilează iar. Întîi într-o parte şi îi pîrleşte mîna stîngă şi apoi în cealaltă, şi i-o arde pe cea dreaptă. Atunci cel ars îşi retrage mîinile, zvîcnind. Cel care a intrat s-a oprit lîngă uşă, tăcut. Tace întreaga încăpere. Tace întreaga lume. Limba fiului simte gust de parfum. Din cauza asta nu poate spune nimic. Aşa de amar se simte în gură parfumul omului pe care îl urăşti, încît nu poate nici să strige. Numai să înghită poate, să înghită şi să-şi ridice spre ochii uscaţi mîinile arse.

Atunci tatăl, surîzînd, suflă în lumînare.

O SCRISOARE ÎN FEBRUARIE

Din partea lui, către el însuși

Dragă Bengt,

E mult de cînd ți-am scris ultima dată. Ți-am scris în ultima scrisoare că mama a murit. Acum e moartă și arsă. Urna se află într-o nișă dintr-o clădire de la cimitir. Am fost acolo duminică, tata, Berit și cu mine. Știi tu cum arată pe acolo lucrurile. O magazie mare și cenușie pentru cenușile celor morți. Berit a plîns tot timpul. Numai eu nu simțeam nimic. Cînd am ieșit, tata a zis că urna e urîtă. Atunci eu am zis că urna e frumoasă. Cînd am ajuns acasă, Berit a făcut cafea. În timp ce o beam, a sunat telefonul. Cînd a revenit de la telefon, tata a zis că era un coleg de serviciu. Nu era nevoie să spună asta.

Berit a plecat devreme. O durea capul. După ce a plecat, tata a zis că Berit e urîtă. I-am răspuns că e drăguță. Atunci el m-a întrebat dacă îmi lipsește mama. Am zis că ceea ce știu este că a murit. Atunci tata a spus că el consideră că e bine așa. Și că eu înțeleg situația. Atunci n-am înțeles ce vrea să spună. Seara am mai băut cafea o dată și am mîncat ultimele prăjituri rămase de la Crăciun. I-am adus aminte că mama le-a făcut. Tata a răspuns că mama gătea bine. După aceea a ieșit să cumpere un ziar. Ningea și lui nu-i place să meargă prin zăpadă.

Pe la ora două noaptea s-a întors. A venit cu mașina și era băut. Nu adusese nici un ziar. Nu i-a plăcut că l-am întrebat de ziar. Nu i-a plăcut nici că am stat treaz și am citit. În general însă

îi place că citesc pînă tîrziu. Vrea să devin cineva. Şi cu cît mai repede, cu atît mai bine.

În timp ce se dezbrăca, l-am întrebat de chestia aia. Înţelegi despre ce. Despre cine. Mă spionezi ? m-a întrebat el. I-am răspuns atunci că eu nu spionez, dar că ştiu totuşi. A strigat atunci că nu trebuie să-mi dea mie socoteală pentru faptele lui. Nu m-am speriat. Nu mie, i-am răspuns, ci mamei. M-a înşfăcat de umeri. N-am încercat să mă eliberez. Ştii, mi-a spus, Alma e moartă. Cînd e beat îi spune întotdeauna Alma. Da, i-am răspuns, dar n-a fost mereu moartă. Atunci m-a întrebat ce cred eu, ştia ea ? Da, am zis, ştia demult. Era o minciună, dar mi-a dat drumul şi a rămas tăcut. Era bolnavă, i-am spus eu apoi, şi totuşi ai făcut asta. Atunci el a mai zis încă o dată că nu trebuie să-mi dea mie socoteală. L-am întrebat de ce. Eşti tînăr, mi-a răspuns el. L-am întrebat dacă e o vină să fii tînăr. Mi-a răspuns că fiii nu pot să-şi tragă taţii la răspundere. L-am întrebat de ce. Pentru că fiii sînt tineri şi taţii sînt bătrîni, a răspuns el.

Nu se pune problema care e mai bun, a zis el. Ce problemă se pune atunci, m-am întrebat eu. Trebuie să ai experienţă, a fost răspunsul. Asta se capătă cu anii. O asemenea experienţă nu vreau să am, am strigat eu, chiar dacă mi se dă de pomană. Atunci, păcat de tine, băiete, a răspuns el, încercînd să pună mîna pe mine. Dar nu i-am permis s-o facă.

A venit însă pe întuneric, cînd tocmai mă culcasem, şi s-a aşezat pe pat. După ce a stat o vreme, fără să spună nimic, zice : Crezi că punea tare la inimă ? Da, i-am răspuns eu după un timp,

cînd nu erai acasă, seara, plîngea întotdeauna. Aha, a zis el, după care n-a mai spus nimic. Dar cînd a plecat am strigat după el : Nu vreau să văd niciodată, am strigat, niciodată ! Atunci mi-a răspuns : O să-ţi fie mamă. Aşa că va trebui, totuşi. Noaptea aceea n-am dormit. Dar am luat batista ei din costumul negru. Am încercat să o rup în bucăţele. Era însă foarte tare. Mai tare ca mine. Aşa că m-am culcat la loc. Dar toată noaptea am simţit mirosul şi m-am zvîrcolit de ură.

Acum, dragă Bengt, am multe întrebări să-ţi pun. Întîi : are voie cineva să-şi urască tatăl, aşa ca mine ? Ar trebui totuşi să pot să-ţi răspund : da, are voie. Are voie să o facă, dacă tatăl lui se comportă aşa cum se comportă al meu. Dar, întrebi tu, ce rău a făcut ? Îţi răspund că a înşelat-o pe mama, pentru că era bolnavă şi de aceea era urîtă. Mie nu mi s-a părut niciodată că ar fi urîtă. Pe urmă, întrebi tu : ce te priveşte pe tine toată treaba asta ? Ea nu bănuia absolut nimic. La care îţi răspund că nu are nici o importanţă dacă bănuia ceva sau nu. Faptul rămîne totuşi. Era înşelată. Şi este ceva mai dezgustător decît să înşeli pe omul care te iubeşte ? Şi există ceva mai groaznic decît să fii înşelat ? Cineva se uită în ochii tăi, Bengt, şi tu crezi că ochii aceluia sînt oglinda ta. Numai a ta. Dar în ei tocmai s-a oglindit altcineva. Ar trebui să existe un fund, Bengt. Dar oglinda nu are fund. Tata este o oglindă. Din cauza asta îl urăsc. Tot ceea ce e drăguţ se poate oglindi în el, tot ceea ce este drăguţ şi de rînd. Nu îmi place credinţa pentru că este frumoasă, ci pentru că e necesară.

Cel care înșală o ființă o omoară, cu încetul. Pentru că fără credință se îmbolnăvește. Se îmbolnăvește, cufundată în rușine, ca într-o mlaștină adîncă, și în ură, care e o mlaștină și mai adîncă. Dacă Berit m-ar înșela, n-aș vrea s-o mai văd niciodată. Dar mai întîi aș bate-o.

Ai voie să-ți lovești tatăl? Poți să răspunzi la întrebarea asta, Bengt? Poți să fii silit să-l urăști, zici tu, dar să-l lovești, nu. Poate că nu e voie să lovești pe nimeni? Ba da, cel care este curat are voie să dea. Cine e curat poate să-i facă orice celui care este necurat. Pentru că cine e curat are dreptul. El e singurul din lume care are dreptul. O forță înfricoșătoare este curată, Bengt. De aceea vreau să fiu curat. Dacă n-aș vrea asta m-aș lovi singur cu pumnul în față.

Pe ea nu vreau s-o văd niciodată. Am văzut-o pe mama dormind. Am trecut pe lîngă ea, pe întuneric, și am auzit-o dormind. De aceea eu pe cealaltă nu vreau s-o văd. Am văzut-o pe mama moartă. Avea o rană la frunte. De aceea nu vreau să văd fruntea celeilalte. Nu vreau s-o văd niciodată. Dacă totuși aș vedea-o, aș lovi-o. Aș lovi-o în frunte. Să nu uiți asta, Bengt!

Acum e februarie. Știi cum e în februarie. Ninge și e cald. Zilele s-au făcut ceva mai lungi. Deci nopțile ceva mai scurte. E frumos. N-am mai văzut-o pe Berit de cîteva zile. Ultima dată cînd am văzut-o, am jignit-o. N-am vrut să fac asta și totuși așa a ieșit. Am fost la cinema și după aceea, cînd stăteam într-o cofetărie, a început să plîngă din cauza filmului. Atunci m-am gîndit să-i dau un motiv adevărat de plîns. I-am

povestit de tata. Atunci a încetat să mai plîngă. Nu voia să creadă că e adevărat. Ţineam morţiş să ştie că e adevărat. De aceea i-am spus că e proastă şi fără experienţă. A început atunci să plîngă iar. Dar tot nu credea. Nu crede niciodată cînd se povesteşte ceva rău despre cineva. Dar tot ce i se spune despre ea însăşi, crede. I s-a făcut frig. Cînd plînge mai multă vreme, i se face frig. Apoi începe să o doară capul. Şi-a pus mîna pe masă, să i-o încălzesc. Eram supărat şi m-am făcut că n-o văd. Dar cînd să plecăm, i-am spus : aia de pe masă e mîna ta ; vezi să n-o uiţi. După aceea, mi-a părut rău. Dar era prea tîrziu. Nu i-am dat telefon trei zile. Ştiu că se duce acolo şi aşteaptă, plînge şi aşteaptă. Dar nu îndrăzneşte să sune ea. O iubesc. Cînd mă gîndesc la ea mă întristez întotdeauna. După aceea mă cuprinde dorinţa s-o încălzesc. N-aş fi niciodată în stare s-o înşel. Mă iubeşte prea mult.

Cu studiile nu-mi merge rău. Nici bine. În ultima vreme mi-e cam greu să mă concentrez. Lîngă mine stă la seminarii o fată cu ochelari. Mai deunăzi a băgat de seamă prima oară că port panglică de doliu. S-a aplecat şi s-a uitat la ea. Porţi doliu, a spus ea pe urmă. Da, i-am răspuns, a murit mama. Atunci ea s-a mutat mai încolo, de parcă eram contagios. Mi s-a pus apoi o întrebare, pe care n-am înţeles-o prea bine. Profesorul, nerăbdător, a pus întrebarea, mai departe, fetei mioape. Ea poate răspunde la toate întrebările puse altora. Cîteodată poate răspunde şi la întrebările care i se pun chiar ei. După ce a răspuns s-a uitat la mine şi am băgat de seamă că mă compătimea. Nu vreau să mă compăti-

mească nimeni. Nu există nici un motiv să fiu compătimit. Da, știu că mama a murit. Ar fi murit chiar dacă m-aș fi dus și aș fi înlocuit-o la prăvălie în ziua aceea. Poate că n-ar mai fi avut rana de la frunte. Dar asta e tot.

Azi n-am fost la seminar. Cînd era timpul să plec, a sunat telefonul. Am ridicat receptorul, dar nu era nimeni. E groaznic să sune telefonul și să nu-ți răspundă nimeni cînd ridici receptorul. Am rămas cu receptorul în mînă și mi-am dat seama cît de teribil de rece era. Chiar cînd să-l pun la loc, în furcă, mi s-a părut că se aude o voce. Am dus receptorul la ureche, dar nu era nimeni. Mi-a venit atunci ideea să mă duc în camera mare. Am deschis ușa și am înlemnit. Îți dai seama, mi s-a părut că acolo, în fotoliu, îndărătul mesei, stătea mama. Am văzut după aceea că era numai rochia ei. Rochia ei cea mai bună, cea pe care n-a ajuns niciodată să o poarte. Tata o scosese din garderob și o întinsese peste fotoliu. Nu știu de ce. Dar cînd am vrut să plec, apoi, n-am mai avut curajul să mă întorc cu spatele. Am deschis atunci fereastra, cît era de mare, și am răsucit butonul aparatului de radio. Pe stradă se mișcă un compresor cu aburi și dinspre canalul Hammarby s-a auzit sirena unui vapor. S-a rupt deja gheața. În loc să plec, m-am întins pe patul meu. Era cam ora două. Cînd m-am deșteptat, radioul era fierbinte. Am închis fereastra. Puțin după aceea a venit și tata de la slujbă. M-am bucurat cînd a venit. Cînd ești bucuros, poți minți cu ușurință. I-am spus că a mers foarte bine la seminar. Atunci a scos douăzeci de coroane și mi le-a dat. Adusese un pachet

de supă concentrată de mazăre cu porc. L-am deşertat în apă şi am fiert supa. Au ieşit cîte două castroane de fiecare. Nu ne-am spus nimic. Mai nou, tăcem întotdeauna cînd sîntem la masă.

M-am dus apoi în cameră la mine să învăţ, să învăţ pe brînci. Dar n-am putut. Am stat aşa, trăgînd cu urechea să aud dacă nu iese cumva. A umblat încolo şi încoace prin camera mare, destul de multă vreme. Pînă la urmă a ieşit. Afară era întuneric şi zloată. Am zăvorît amîndouă uşile camerei mele, dar tot n-am putut să mă concentrez. Stăteam doar şi aşteptam să se întoarcă. Nu s-a întors. Am deschis larg fereastra. Acum se făcuse foarte rece afară. Sufla vîntul şi ningea. Lumina lămpii cu neon din colţ oscila şi fîlfîia prin ninsoare, ca o flacără. Am rămas multă vreme s-o privesc. M-am gîndit la seminarii. Ar deveni de neîndurat dacă toţi cei de acolo ar începe să mă compătimească. Dacă aş avea curaj aş da examenele în particular.

Să ştii că nu are nici un rost să fiu compătimit. Dar ascultă, Bengt! Poate să-ţi fie frică de cineva pe care l-ai iubit? Pentru că eu am iubit-o! Am iubit-o cu adevărat. E realitatea. Dar de fapt nu mă tem. Îmi lipseşte doar. La început n-a fost aşa. Pentru că nu poate să-ţi lipsească ceva ce nu există. Acum ştiu că există. Azi, chiar cînd să plec la seminarii, am descoperit asta. A fost ca o revelaţie. Se află în mine. Pentru că m-a iubit, ea există în mine. Şi am s-o las să rămînă acolo. Şi în tata există. Cînd o să simtă asta, o s-o părăsească pe cealaltă. Atunci o să vină înapoi la mine. Atunci n-am să-l mai urăsc.

A venit chiar acum. Trebuie deci să închei. Acum am să citesc o vreme. Astă-seară nu mai ieșe.

Salutări
Al tău, Bengt.

PRELUDIUL UNUI VIS

Cînd cineva moare, rămîne, pe de o parte, un mare loc gol. Pe de altă parte, însă, rămîn în urma lui o grămadă de lucruri. La aceste lucruri te uiți și le tot întorci pe o parte și pe cealaltă. Nu prea știi ce să faci cu ele. Începi prin a le mîngîia. După ce le-ai mîngîiat așa, multă vreme, simți o oboseală în degete. De aceea sfîrșești prin a le urî. Cel mai rău e cu hainele. După aceea vin la rînd pantofii.

În unele seri, cînd tatăl crede că fiul doarme și fiul crede că tatăl doarme, tatăl coboară jaluzelele de pe amîndouă ferestrele, cît se poate de jos. După aceea zăvorăște ușa dinspre coridor. Iar peste gaura cheii dinspre camera fiului atîrnă pălăria cea neagră a Almei. Nu pentru că ar vrea să facă ceva nepermis. Vrea numai să fie mai singur. Cînd s-a izolat astfel, face cît se poate de multă lumină. Aprinde toate cinci becurile plafonierei, aprinde și lampa de pe radio. Nu face asta pentru că i-ar fi frică de întuneric, ci numai pentru a nu fi complet singur.

Cînd toate astea au fost îndeplinite, deschide ușa garderobului. În prima seară a scîrțîit. După aceea a uns balamalele. Așa că acum totul se des-

fășoară în cea mai deplină liniște. În dulap, jos, se află pantofii moartei. Îi scoate, pereche după pereche. Sînt patru perechi și el le așază pe toate pe masă, pentru că acolo e mai multă lumină. Pînă la urmă fața de masă cea verde se murdărește, pentru că nu pune nici un ziar dedesubt. Înainte punea un ziar pe scaunul pe care se urca pentru a întoarce pendula. Acum scaunul e și el murdar. Dar pendula stă.

Apoi se apleacă deasupra pantofilor. Face o mică alegere între perechi. Din cînd în cînd ia cîte un pantof și îl ridică la lumină. Dacă găsește vreo pată, o șterge îndelung cu mîneca, pînă cînd mîneca se murdărește, dar pielea lucește, curată, în lumina dură. Dacă pe vreo talpă găsește puțin noroi uscat, se apucă și rîcîie noroiul pe dușumea cu un băț de chibrit ars. După care aruncă chibritul pe linoleum, pentru că tot era ars.

Sînt opt pantofi de cercetat și pe fiecare din ei îl cercetează îndelung. E unul cu găuri în talpă și cu fețele plesnite. E un pantof greu și lat, cu tocul jos. Înăuntru e numele fabricii, aproape șters de piciorul Almei. Pantofii aștia îi purta cînd a murit. În crăpături s-a încrustat rumeguș și pe unul din tocurile scîlciate s-a lipit un bilet de tramvai. Biletul de tramvai l-a desprins din prima seară. Patru seri mai tîrziu, cînd rîcîie rumegușul din crăpături, biletul se află tot pe podea. Nu-l ridică. Cu degetele pipăie interiorul neted al pantofilor. Îi place. Îi place să se gîndească la un picior de femeie alunecînd într-un pantof, i se pare foarte frumos. Dar altfel pantofii aceia i se par urîți. Deși în prima seară pe ei i-a cercetat cel mai mult. S-a așezat cu ei sub plafonieră și

îi părea bine că e atîta lumină. Dar deşi era lumină, simţea din plin că pantofii sînt ai unui mort. În seara următoare a simţit acelaşi lucru, dar mai puţin. În a treia şi-a dat seama că sînt foarte urîţi. În a cincea seară nici nu i-a mai ridicat spre lampă. I-a pus lîngă uşă. O să fie aruncaţi. Ce să facă omul cu o pereche de pantofi prăpădiţi!

La altă pereche se uită acum mai mult. E o pereche de pantofi solizi, troteuri. Sînt sobri şi negri, dar nu sînt urîţi. Nu i-a purtat aproape deloc, zicea că o strîng şi o bat. În prima seară i-a pus repede deoparte. Nu sînt deosebit de frumoşi şi nici nu-i purta cînd a murit. Dar în a doua seară îi priveşte îndelung. În a cincea seară aproape că la ei se uită cel mai mult. Se gîndeşte că e bine că nu sînt purtaţi aproape niciodată. Bagă mîna înăuntru şi pipăie interiorul, la vîrf. Da, e acolo un cui. Îl îndoaie cu cuţitul. După aceea abia de se mai simte.

Şi iată o a treia pereche. I-a purtat la petreceri. La puţinele petreceri la care a fost, pentru că ea nu voia niciodată să iasă. Cînd şi cînd vreo înmormîntare sau vreo nuntă, sau cînd a împlinit el cincizeci de ani, în octombrie, astă toamnă. A fost cea mai mare petrecere din toate. Au fost şaizeci de persoane şi a fost al dracului de scump. A trebuit să se împrumute, aşa că n-a mai fost vorba de pantofi noi. Cei vechi erau încă buni. Pantofi buni, dar cam grosolani. Nu-i purtase mult. Ultima oară cînd i-a purtat, a fost în a doua zi de Crăciun. Atunci fuseseră ei invitaţi la Mälarhöjden. Şi tocurile se prezintă foarte bine. Ei uneia i se păreau prea înalte. În a cin-

cea seară, ținînd așa tocurile spre lumină, îi vine un gînd. Alma era cumsecade. Și nu-i trebuiau pantofi. E bucuros că se gîndește astfel. Așa de bucuros, că scoate o batistă. După care se uită o vreme la tocurile înalte și frumoase. Pe ele poate merge o femeie frumoasă, o femeie frumoasă, cu picioare frumoase.

Dar atît în prima seară cît și în celelalte seri, la cea de a patra pereche se uită cel mai mult. E o pereche de pantofi minunați. Ei, în sine, poate nu sînt chiar minunați. Minunat este că i-au aparținut ei. I-au aparținut cu adevărat. Realitatea este că nu i-a purtat niciodată. I-a adus acasă într-o sîmbătă seara, cînd a cîștigat la pronosport, la campionatul englez de fotbal, la începutul lui decembrie. A pus cutia în mijlocul mesei. Și a zîmbit. Ea a desfăcut nodul, niciodată n-a folosit foarfecile ca să taie sforile pachetelor, și cînd a ridicat capacul, a zis: crezi că am șaptesprezece ani?

I-a fost foarte greu să uite cuvintele acestea. Atunci, de Crăciunul celălalt, nu i-a purtat. Acum sînt așa de frumoși, încît el se bucură că n-au fost încălțați niciodată, nici măcar încercați. Sînt negri și tocurile sînt înalte, iar forma lor e arcuită într-un fel îndrăzneț. Baretele sînt subțiri. Se potrivesc pe niște glezne subțiri, pe glezne subțiri și frumoase. O femeie frumoasă le încheie, seara. Noaptea, un bărbat le descheie. Așa sînt pantofii cei negri, pantofi de petrecere. Cei la care se uită el cel mai mult. Cei pentru care, în a cincea seară, deschide biblioteca pentru a-i ascunde în spatele unei biblii, pe care n-o citește nimeni.

După ce i-a ascuns e transpirat tot. De aceea ridică binişor jaluzelele şi întredeschide fereastra. Dar cînd se uită afară, vede un automobil care tocmai dă colţul, intrînd pe strada lor, şi lămpile de pe stradă, oglindindu-se în vitrina măcelăriei. Atunci închide fereastra, pe loc, şi nu mai transpiră. Ceilalţi pantofi îi aşază din nou în dulap. Pantofii pe care i-a pus lîngă uşă, îi ridică însă şi se duce cu ei în bucătărie. Vrea să-i pună în găleata de gunoi, dar este plină. Atunci îi pune alături, pe duşumea. Deschide dulapul de alimente şi cotrobăie după o sticlă de bere. Dar nimeni nu se mai gîndeşte să cumpere bere. Atunci se mulţumeşte să tragă o duşcă de alcool, o duşcă solidă, direct din sticlă. Pe urmă nu-i mai este frig.

Zăvorăşte uşa din nou. Se opreşte cîteva clipe în faţa uşii fiului şi trage cu urechea. Nu aude nimic, lasă totuşi pălăria unde se află. E o pălărie urîtă. Almei nu-i plăceau pălăriile. Cînd cumpăra una, cumpăra una urîtă. Almei nu-i plăceau lucrurile frumoase.

Cu rochiile, însă, poate că e cel mai rău. Cu bijuteriile şi podoabele nu e aşa de groaznic. Podoabele pe care nevestele sărmane le primesc de la soţii lor nu există, de fapt. Ştiu asta şi bărbaţii femeilor sărmane. Podoabele pe care le primesc de la alţi bărbaţi nu îndrăznesc să le arate. Bărbaţii femeilor sărace nu ştiu de ele. De aceea, nu cu podoabele e cel mai rău. Cu rochiile este mult mai rău.

Sînt trei rochii în bună stare. În faţă atîrnă una neagră. O scoate, cu umeraş cu tot, şi o aşază

pe masă, sub lumină. O scoate cu grijă de pe umeraș. Umerașului îi dă drumul pe podea. Atunci rămîne nemișcat și așteaptă, dar din camera fiului nu se aude nimic. Asta nu îl neliniștește. Se gîndește că fiul doarme foarte adînc. Rochia neagră este o rochie simplă. E destul de purtată, dar se poate întoarce. Cordonul nu-l mai are. A rămas în ambulanță. Sus, chiar lîngă gît, lipsește un nasture. Se poate coase altul nou. Este și puțin sînge. Nu este sîngele Almei. Cînd a căzut pe podea, un băiat de la măcelărie i-a despicat halatul. După aceea i-a tăiat nasturele de sus, de la rochie. Urmase cursurile de prim-ajutor și credea că îi trebuie aer. De fapt nu-i mai trebuia nimic. Dar nu e mult sînge și, dacă nu iese la spălat, pata poate fi acoperită cu un guler. Așa ar proceda o femeie cu simț practic. Nu e o rochie frumoasă. Dar este întreagă. Ceva mai înăuntru atîrnă una verde. E destul de frumoasă. O purtase la aniversarea lui de cincizeci de ani. Și la aniversarea ei o purtase. În aprilie sînt doi ani. În jurul taliei are un cordon îngust, roșu, cu pietre verzi. E încă mototolit. O piatră este plesnită. Se poate ușor coase alta în loc. În față nu e decoltată deloc. Puțin în spate. Purta pe spate, de obicei, o piele de boa. El i-o cumpărase. O luase ieftin. El e unul din cei care dau peste chilipiruri. Mai tîrziu a vîndut-o, cînd a avut nevoie de bani. I-a spus doar după aceea. Nu s-a supărat. Nu l-a întrebat pentru ce i-au trebuit banii.

Era bună Alma, se gîndește el. Se gîndește la asta în mod deliberat, stînd acolo, sub lampă, și scotocește cu unghia pe la cusături. Sub tivul de la gît sînt două pete de luciu, la distanță

de un lat de palmă una de alta, cam la un lat de palmă de-a văduvului. Cînd le observă, se cam supără. Se pune pe șters, și tot șterge mereu. Și totuși, iată-l că încetează, deodată. E ca și cum s-ar fi ars. Pentru că acolo unde șterge el, sînii Almei au fost cei care au întins stofa. Avea sîni mari și grei. Întindeau toate rochiile. Cînd era tînără tot mari erau, dar pe atunci erau tari. Pe atunci el își așeza mai întîi fruntea pe ei. Dar mai tîrziu punea mai întîi mîna. Pentru că el e de părere că sînii trebuie să fie convenabili de mari și tari, atît cît să reziste sub mîna bărbatului. Așa e frumos. Și așa trebuie să fie. Totuși s-a ars cînd a încercat să șteargă cu mîna amintirea sînilor Almei.

Atîrnă după aceea rochia verde la loc.

Pe urmă scoate rochia roșie. Întotdeauna o scoate ultima. Pentru că la ea se uită cel mai mult și pentru că e așezată cel mai în fund. Dar și pentru că e rochia care îl face să se simtă cel mai prost. Este rochia cea mai frumoasă. Îi place ceea ce este frumos și totuși îi este teamă de rochia cea frumoasă și roșie. Cînd o duce, o duce așa cum ar purta un bărbat o femeie, o femeie ușoară și frumoasă. Înainte de a o pune pe masă suflă cît poate peste fața de masă, ca să îndepărteze praful.

De fapt n-ar trebui să simtă nimic din ceea ce simte cînd stă acolo, aplecat peste rochia cea roșie, și vede lumina oglindindu-se în materialul ușor. Nici un sîn nu și-a lăsat urma, întinzînd materialul. Nici o coapsă osoasă, nici un fund proeminent. Rochia e neatinsă, pentru că Alma nu a purtat-o niciodată. I-a cumpărat-o drept ca-

dou de Crăciun. Nu prea avea bani, totuşi a cumpărat-o. Alma nu era cu el cînd a luat-o. Cînd a încercat-o, a văzut că e prea strîmtă. Ştiuse că o să fie strîmtă. Totuşi o cumpărase.

Nici n-aveai cum să ştii îi spusese ea atunci, în dimineaţa primei zile de Crăciun, stînd în faţa toaletei cu oglindă, cu picioarele goale în combinezonul ei gros, cînd încercase s-o îmbrace. Avusese atunci chef să-i spună: ba da, bineînţeles că aveam cum să ştiu. Sigur că am ştiut. Dar am cumpărat-o totuşi. Dar în loc să spună asta, începuse să rîdă. Nu rîsese mult, în nici un caz, dar după aceea ar fi vrut să nu fi rîs deloc. Ea întrebase de ce rîde. De o chestie de care mi-am adus aminte, răspunsese el. Nu-l întrebase ce chestie. Dar lăsase rochia şi o pusese pe masă. Nu fi supărat, îi spuse ea, o să vezi că am să pot să-i dau drumul. Aşa cum e acum nu pot s-o port. Atunci lui i se înfipsese în cap un gînd, ca o piatră fierbinte. După care îi căzuse pînă pe limbă. Rămăsese acolo şi îl frigea. Dar de data aceea putuse să-l stingă cu salivă. Gîndul era: nici n-a fost asta intenţia.

Îşi aminteşte, acum, acel gînd. Nici nu-l poate uita, pentru că este un gînd groaznic. În ziua de Crăciun îşi umpluse gura cu scuipat şi îl stinsese. A doua zi de Crăciun gîndul venise la loc. Fuseseră invitaţi la Mälarhöjden seara, la ora cinci. La cinci dimineaţa Alma se sculase. Cînd o întrebase de ce se scoală aşa devreme, îi răspunsese: am să încerc să-i dau drumul rochiei, ca s-o pot îmbrăca diseară. Atunci o trăsese la loc în pat. Să nu faci asta, îi spusese. De ce, îl întrebase ea. El îi spu-

sese atunci că o să meargă a treia zi de Crăciun și o s-o schimbe cu o măsură mai mare. A treia zi era duminică. El știa asta. Ea nu își dăduse seama. Se culcase la loc. Deodată îi luase mîna și i-o pusese pe sînul ei stîng. Imediat ce nu i-o mai ținuse, el își retrăsese mîna. Și o dusese la gură, ca pentru a înăbuși un căscat. Dar nu era un căscat. Era o piatră încinsă, care voia să-i iasă din gură. Îl împinge ceva s-o scuipe afară. Ceva încerca să-l facă să spună : intenția nu este să porți tu rochia ; am cumpărat-o totuși.

Dar încă din prima seară, cînd a scos rochia roșie și a pus-o pe masă, și-a dat seama că ceea ce era cel mai îngrozitor în acel gînd nu erau cuvintele pe care le știa deja. Cel mai groaznic era că acelor cuvinte le urmau altele. Nimeni nu îl obliga să gîndească acea continuare. Și nici s-o spună. Și totuși o cunoștea, așa cum știi ceva ce s-a spus în spatele unei uși închise, deși nu ai auzit nici măcar un cuvînt limpede. Cunoașterea acestei continuări fusese cea care îl făcuse să fie așa de sigur în ziua aceea, cînd sirena ambulanței se apropia, urlînd, tot mai aproape, stradă după stradă, așa de sigur de ceea ce are de făcut, încît își șterse cu o batistă spuma de ras de pe obraz încă înainte ca ambulanța să se oprească în față și își îmbrăcase paltonul. Cînd, după aceea, urcaseră în fugă scările, să-l aducă, acea cunoaștere îl făcuse să fie deja gata de plecare.

Dar în nici o seară înainte de a cincea nu l-a obligat cineva să dea glas acelei continuări, ca s-o audă cum sună. În a cincea e obligat. Pe cînd mîngîie umerii fragili ai rochiei roșii, aude dinapoia lui, dinspre ușa care dă spre camera fiului,

un zgomot uşor, dar care îl face să tresară, zgomotul a ceva uşor care cade. Cînd se întoarce, pălăria Almei se află pe podea. Înainte stătea agăţată de clanţă. Ca să fi căzut, trebuise ca cineva să fi apăsat în jos clanţa. Înfricoşător este ochiul care îl observă acum prin gaura cheii. E un ochi urît, pentru că este aşa de gol, pentru că este aşa de lipsit de compasiune, pentru că este aşa de înfricoşător de tînăr. Nu este nimic mai înfricoşător pentru o conştiinţă, chiar călită, ca un ochi tînăr şi gol. Nu ştie nimic. De aceea înţelege totul.

Nu se teme de fiu pentru că înţelege totul. Dar se teme de ceea ce îl sileşte ochiul fiului să facă. Căci acel lucru este groaznic. Şi anume să ridice rochia roşie, care deodată nu mai are o cusătură care să nu dogorească, să o ridice de pe masă şi să o ducă pe braţe la fotoliu. Şi pe urmă să o întindă, încet, ca pe o femeie, după care să se aplece peste acea femeie care s-a ivit deodată în cameră, de nicăieri. Să se aplece deasupra ei, adînc, şi să fie forţat să îşi spună gîndul cu voce tare, astfel încît să acopere orice altceva dinlăuntrul şi din afara lui însuşi : n-a existat niciodată intenţia ca tu să porţi această rochie, Alma ; nu pentru asta am cumpărat-o ; am cumpărat-o pentru că ştiam că o să mori în curînd.

După aceea nu-i mai este teamă de fiu. Dar îi este aşa de teamă de ceea ce a fost silit să gîndească, încît deodată simte că nu poate rămîne în aceeaşi cameră, cu un asemenea gînd. De aceea părăseşte camera, cu lumina ei puternică. Din bucătărie iese grăbit în antreu. A luat pantofii cei scîlciaţi şi coboară cu ei scările. Dar cînd să

traverseze curtea ca să ajungă la lăzile de gunoi, își dă seama că a uitat să aprindă lumina dinspre curte. Și se teme că lumina de pe scări se va stinge de la automat, înainte de a apuca să se întoarcă. De aceea aruncă pantofii în zăpada din curte și iese în fugă pe poartă, în stradă. Din stradă se uită în sus, spre ferestrele apartamentului. Fiul stă la fereastră și privește afară. Se îndepărtează apoi în josul străzii. Cînd ajunge mai departe și se uită din nou înapoi, fiul a dispărut. Se stinge apoi lumina din camera mare. Cînd ajunge la colț, se stinge și cea din camera fiului. Cînd se reîntoarce acasă, zăpada s-a așternut mare. E întuneric în toată casa. Aprinde lumina dinspre curte și caută pantofii. A nins peste ei și nu-i poate găsi. În acel moment se întoarce acasă, din schimb, un muncitor, pe bicicletă. Îl întreabă pe văduv ce caută. Văduvul răspunde că se uită după o cheie. Dar iată că în drum, spre suportul de biciclete, muncitorul din schimb dă peste pantofi cu bicicleta. Îi ridică, îi șterge de zăpadă și zice:

— Ia uite, o pereche de pantofi. Al naibii să fiu dacă nu sînt chiar buni. Păi să știi că-i iau să-i dau babei. Așa c-am scos-o ieftin la capăt de data asta.

Atunci găsește și văduvul cheia. Urcă scările împreună. În față merge muncitorul. Ține în mînă sufertașul. Dar sub braț ține pantofii Almei. Cînd ajung la etajul patru, văduvul îl invită să intre să bea o dușcă. Muncitorul din schimbul doi este obosit. Se îmbată imediat, destul de tare. La plecare uită să ia pantofii. După aceea văduvul ia căldarea cu gunoi și o deșartă pe jos. Pune la fund pantofii Almei. Apoi îi acoperă cu gunoi.

După care își clătește mîinile la robinet și mai trage o dușcă vîrtoasă.

Cînd intră în cameră, nu îi mai este teamă. Nu aprinde decît un bec de la lustră. La lumina acestuia merge și atîrnă rochia roșie în dulap. Ridică și pălăria de jos.

În urma cuiva care a murit rămîne cineva care îl plînge. Cînd a murit o nevastă, rămîne văduvul care o plînge. Cînd a murit o mamă, lasă în urma ei un fiu care o plînge. Dacă nu o plîng, se presupune măcar că o fac. Asta se numește respectabilitate. Este respectabil să-i lași pe cei în cauză singuri. Și să presupui că ei procedează așa cum ar fi de dorit.

Primele săptămîni au fost lăsați singuri. Dacă nu s-ar duce ei pe la vreun prieten, ar fi complet singuri. Fiul nu face nici o vizită. De aceea este singur. Cîteodată dă cîte un telefon logodnicei lui. Dacă îi spune că o doare capul, închide telefonul. Totuși este adevărat. Dacă tatăl este singur, nu știe nimeni. De fapt îl caută cîteodată la telefon surorile. Dacă găsesc ocupat, se tot gîndesc cu cine o fi vorbit. După aceea povestesc la toată lumea ce le trece prin cap. Toată lumea le crede, pentru că Alma nu le era pe plac. Din acest motiv, și pentru că este în doliu, nimeni altcineva nu îi dă telefon.

Uneori, însă, surorile nu găsesc telefonul ocupat. Cel mai adesea așa se întîmplă. Despre asta nu vorbesc nimic. Cînd răspunde fiul, nici măcar nu cer să vorbească cu tatăl. Întreabă doar ce face tatăl. Cînd el răspunde că tatăl a ieșit să

cumpere un ziar, ele întreabă dacă o fi ieşit de multă vreme. De cinci minute, răspunde el invariabil. Asta nu le place. Ele vor să aibă dreptate. Le interesează mai mult să aibă ele dreptate, decît să afle adevărul. De altfel ele îşi dau seama că fiul minte. Îşi dau întotdeauna seama cînd cineva minte. Dar rareori cînd cineva spune adevărul.

Locuiesc împreună, pe strada Hantverkar, într-o cameră cu bucătărie. Cea urîtă este slujnică la un consul. Cea frumoasă este picoliţă. Cea frumoasă a fost căsătorită de două ori. Cea urîtă n-a fost niciodată căsătorită. Din cauza asta ele nu se plac. Cînd dau însă telefon la fratele lor, o fac întotdeauna împreună. Atunci au o singură gîndire şi o singură ureche. Cîteodată lasă receptorul şi şuşotesc între ele. Asta se întîmplă atunci cînd vorbesc cu fiul. Într-o seară, după ce au terminat de şuşotit, cea frumoasă zice :

— Aţi găsit pe cineva să vă facă curat ?

— Nu, răspunde el, n-avem pe nimeni pentru curăţenie.

În acel moment probabil că urîta a tras la ea receptorul. În orice caz, ea este cea care strigă :

— Totuşi ar trebui ca aia să vină măcar să facă curăţenie. I s-ar putea cere asta.

El nu întreabă despre cine este vorba. Dacă ar face-o, ele s-ar sfătui în şoaptă o vreme. Pe urmă ar spune o minciună. De aceea răspunde că ei încearcă să-şi facă singuri curat. Cum pot. Nu le place răspunsul ăsta. Mătuşii celei urîte, aceea pe care el o crede bună pentru că a plîns atunci, nu-i place situaţia, pentru că o consideră lipsită de respectabilitate. Aşa ceva nu s-ar tolera în casa consulului. Cînd a plîns, a făcut-o pentru că

n-ar fi fost convenabil să n-o facă, nu pentru că ar fi fost ea bună. Cîteodată ceea ce este respectabil poate fi luat drept bunătate. Dar la fel de des este același lucru cu răutatea. Și iat-o că devine rea. El ține receptorul apăsat tare de ureche și răutatea ei i se revarsă înăuntru, cu putere. Și nu iese pe cealaltă ureche. Rămîne acolo, înăuntru, și doare.

— Vai de tine, băiete, zice ea. Maică-ta a murit. Și tată n-ai. Tare îmi pare rău de tine, băiete!

Moale voce are răutatea, o voce mieroasă și lingușitoare! Nimic nu sună așa mieros. Și cum mai doare! De durere îi vine aproape să strige în receptor.

— Să nu-ți pară rău de nimeni. Și curat ne facem noi singuri. În fiecare noapte face tata ordine în garderob.

Atunci la celălalt capăt al firului se lasă o mare liniște. După care vorbește cea frumoasă. Nu vorbește cu răutate. E numai neliniștită.

— Dar ce face el la garderob? întreabă ea tăios.

Atunci el le povestește de tot ce se întîmplă tîrziu seara. Povestește despre pantofi. Atunci ele tac o vreme. După care le povestește de rochii. Atunci ele tac și mai multă vreme. După aceea vorbește tot mătușa cea frumoasă. Acum e foarte neliniștită. Tot timpul a fost neliniștită. Ea este frumoasă și știe ce se poate face pentru femei frumoase.

— O să venim să te ajutăm să faci curat, zice ea. Dar să nu-i spui lui Knut. O să fie ca o surpriză.

Şi chiar că e o surpriză. Da, curăţenie nu prea se face. În seara următoare, la ora şapte, mătuşile sînt acolo. Ei sînt amîndoi acasă. Tocmai mîncaseră supa de mazăre. După aceea băuseră cafea. Îşi spuseseră unul altuia cît de bună li se păruse. Dar nici unuia nu i se păruse bună. De aceea mai spuseseră asta încă o dată.

Înainte de a intra, mătuşile cercetează în spatele uşii, ca şi cînd ar fi trebuit să fie acolo cineva. Tatăl bagă de seamă şi se supără. Se supără pe sora cea urîtă, deşi amîndouă au făcut acelaşi lucru.

— După ce te holbezi ? zice el şi le aprinde lumina în antreu.

— Păi, după nimic, răspunde atunci cea urîtă. Şi, în orice caz, nici nu era nimic de văzut. Şi de fapt nu se holbează la nimic cînd, cu paltoanele încă pe ele, se uită în camera mare. Nu se holbează după ceva anume, dar observă în acelaşi timp florile veştejite şi că portretul Almei a dispărut. Uşa şifonierului nu este întredeschisă. Dacă ar fi fost, ar fi putut arunca un ochi înăuntru. Aşa fiind situaţia, nu pot să se uite, ci numai să se holbeze. De aceea au grijă să nu facă asta. Dar în timp ce se dezbracă în antreu, cea tînără şi frumoasă fluieră. Cealaltă nu fluieră. N-a putut niciodată să înveţe. Şi nici nu e convenabil. Dar văduvul se înfurie şi întreabă ce au de fluieră. Atunci cea frumoasă zice că fluieră şi atîta tot. Şi de fapt asta şi face.

De fluierat se fluieră destul de mult. Dar curăţenie nu se prea face. Totuşi aruncă florile veştejite, iar urîta aruncă la gunoi beţele de chi-

brit arse, noroiul uscat și un bilet alb de tramvai, care se aflau pe dușumea ; de asemenea șterge puțintel praful, ici și colo, pe dulap și pe ramele tablourilor. Dar cînd rămîne singură în cameră, lasă deoparte cîrpa și se uită un pic și la alte lucruri. Astfel, de pildă, privește un pic fotografiile de pe bibliotecă. Lipsește o fotografie. Cea în care era numai Alma. Dar cele în care ea e cu altă lume au rămas. După aceea privește puțin prin geamul prăfuit al bibliotecii. Cînd Knut intră în cameră, ea îi spuse că ar trebui totuși să șteargă de praf și cărțile. Atunci fratele zice că s-a pierdut cheia. I-a căzut în curte, în zăpadă. Atunci ea se întreabă cu glas tare ce treabă o fi avut cu cheia în curte. La asta el nu răspunde. În loc de răspuns dă drumul la radio. Nu ascultă nici unul.

Oricum, pe masă se pune o față curată. După ce urîta a curățat ibricul, se face cafea. Sora cea frumoasă își spală o ceașcă. Cea urîtă mai spală încă trei. După aceea sora cea frumoasă udă florile din cameră. Nu pe toate, ci numai pe cele cinci, pentru care i-a ajuns apa. Se urcă după aceea pe scaun și întoarce pendula. Asta ar fi putut s-o facă și el singur, dar pentru că e ea, nu zice nimic, și de asemenea și pentru că a uitat s-o facă. Cînd ea se întinde pe vîrfuri ca să tragă arătătorul orelor la cifra opt, el îi spune că are picioare frumoase. Sora rîde. După care îi spune că doar cu pantofii o duce mai rău.

După aceea, cînd se așază la masă, în bucătărie, cea frumoasă își ridică deodată un braț. După care și-l ridică și pe celălalt și cască. Însă la unul din brațe iată că o cusătură a plesnit la

subţioară. Atunci ea zice că n-are nici măcar o rochie ca lumea să pună pe ea. Atunci văduvul o apucă de braţ, strîngînd-o deasupra cotului. După aceea o roagă să vină cu el în cameră. Cînd se întorc, fiul se înspăimîntă foarte tare. Ea s-a ivit deodată în cameră, trecînd pe lîngă uşorul uşii, iute şi fără zgomot. Raţiunea lui îi spune că este ea, dar frica o ia înaintea raţiunii. Frica zice că mama este aceea care vine. Şi asta pentru că mătuşa cea frumoasă poartă rochia cea verde a mamei. Mătuşa zice că trebuie s-o mai strîmteze. Cînd şi-o scoate, se duce şi combinezonul. Stă acolo între masă şi maşina de gătit şi dinţii îi strălucesc. E roşie la faţă. Dar corpul îi luceşte ca un peşte. Tatăl îi pune uşor mîna pe fund. Atunci cea urîtă îi spune s-o lase în pace. Cea frumoasă devine deodată serioasă şi împăturează rochia cea verde a Almei. El a sărutat-o odată. Ea avea atunci şaisprezece ani şi continua să poarte cozi. După care a mai sărutat-o cînd avea optsprezece ani. Atunci se pusese pe plîns. Are acum treizeci şi şase de ani. De optsprezece ani n-a mai plîns ea că a sărutat-o cineva. Mai tîrziu el n-a mai făcut asta niciodată. Dar după ce a terminat de împăturit rochia, se descalţă de pantofi. Atunci îşi scoate şi cea urîtă pantofii. După care fratele se duce şi aduce cele două perechi de pantofi din garderob. Aduce şi rochia neagră. Cînd încearcă pantofii, cea frumoasă se fîţîie încolo şi încoace, pe tocurile înalte. Dar cealaltă îşi vîră picioarele în pantofi acolo jos, în întunericul de sub masă. Acolo încearcă ea cum îi vin pantofii. Rochia nu o încearcă deloc. Nici măcar nu spune mulţumesc pentru ea. Dar,

cînd să plece, ea zice că Alma ar fi fost bucuroasă să știe că o cumnată de-a ei o s-o poarte. După care îl privește pe văduv. Cumnata a accentuat cuvintele într-un mod deosebit. Întrebarea este dacă el și-a dat seama.

După aceea sora cea frumoasă cere o valiză în care să ducă rochiile.

— E sigur una în garderob, zice ea. Pot să mă duc s-o iau și singură.

Dar văduvul se duce el și revine imediat. Ca pedeapsă, ea se hotărăște în sinea ei să nu-i mai dea înapoi valiza.

— Îți dau valiza de tot, zice el în momentul acela.

Acesta e un premiu de consolare, pentru că n-a lăsat-o să se uite în dulap. Dar surorii celei urîte nu-i dă nimic drept consolare pentru că nu i-a deschis biblioteca. Valiza e ușoară, doar două rochii și două perechi de pantofi. Cu toate astea, ele îl roagă pe Bengt să le însoțească, să ducă el valiza. Cînd ajung în stradă, mătușa cea frumoasă îl întreabă dacă nu mai este încă o pereche de pantofi. La asta el răspunde că or fi fost în garderob. După care ea îl întreabă dacă nu cumva mai este o rochie, una nouă, roșie. El zice că nu. Zice că tata a dus-o înapoi. Atunci cea frumoasă spune că-i pare rău că a venit să deretice. Cea urîtă zice că, după părerea ei, cea frumoasă este egoistă. Ea una se simte destul de mulțumită. Destul de mulțumită și, din această cauză, destul de bună.

— Alma era cumsecade, îi spune ea nepotului, pe cînd traversează o stradă. Ce păcat că ne-a părăsit așa repede! Vai de tine, săracu!

Cînd tramvaiul pleacă, el nu prea ştie bine de ce a mințit. Trece pe lîngă un mic cinematograf. Stă o vreme şi priveşte fotografiile din spatele geamului îngheţat al vitrinei. Priveşte după aceea la un cîine negru, care stă în hol. Tot nu îşi dă seama de ce a mințit. Pe urmă pleacă spre casă. La un colţ se întîlneşte cu tatăl. Trec unul pe lîngă celălalt, prin întuneric şi ninsoare. După cîteva momente fiul se întoarce şi se ia după el. Şi-a dat seama că nu are nici o cheie de la intrarea în casă. Pe urmă îşi aduce aminte că are una, totuşi. Atunci îşi zice că îl urmăreşte, pentru că vrea să ia puţin aer. Cînd tatăl bagă de seamă că fiul vine după el, intră pe o poartă pe care o găseşte deschisă, la un colţ. Traversează apoi iute curtea şi iese pe altă stradă. Dar acolo începe să fugă.

Fiul a intrat şi el în holul casei şi citeşte lista locatarilor. Apare cineva şi îl întreabă pe cine caută. El îi răspunde atunci că probabil a greşit casa. Iese din acea casă în fugă. O ţine într-o fugă pînă acasă. Cînd ajunge în faţa porţii, se întoarce şi merge înapoi. La a doua casă mai încolo, se află un automat. Vrea să-şi ia nişte bomboane de tuse. Dar acolo nu este nici un automat. Şi poarta este închisă. Pe urmă îşi aduce aminte că în casa aceea s-a întîmplat odată o nenorocire. Cineva fumase în pat, lucrurile luaseră foc şi acela arsese de viu. Stă la marginea trotuarului, în ninsoarea biciuitoare, şi examinează ferestrele una după alta, încercînd să-şi aducă aminte unde s-a întîmplat. Pînă la urmă, luminile se sting la toate ferestrele, fără ca el totuşi să-şi fi amintit.

În afară de asta, ninge şi bate tare vîntul. Vitrinele scîrţîie şi geamurile scrîşnesc. Se bagă sub arcul porţii ca să se adăpostească. Nu apare nimeni care să vrea să intre. Şi nici să iasă. Cînd ajunge acasă, iată că tatăl este acolo. Atunci se simte deodată nemaipomenit de bucuros şi se oferă să fiarbă cafea. Cînd îi întinde ceaşca, tatăl îi ia cealaltă mînă.

— Trebuia să dau rochiile, spune el.

Fiul îşi lasă mîna în mîinile lui. După aceea o lasă să fie mîngîiată. În timpul nopţii îşi aduce aminte că nenorocirea s-a întîmplat într-o altă casă. Se deşteaptă din cauza unui zgomot din cameră şi îşi reaminteşte acest lucru înainte de a adormi la loc. Dimineaţa, rochia cea roşie este din nou întinsă pe fotoliu.

Seara, tatăl vine acasă cu un cîine. Este un cîine mare şi negru. Cînd fiul se apropie, cîinele începe să mîrîie. Tatăl îi dă atunci o bucăţică de zahăr. În timp ce ei îşi mănîncă supa de mazăre, cîinele stă lîngă cutia cu lemne de foc şi se uită. La cafea, fiul îi aruncă o bucăţică de zahăr. Cîinele nu-i dă nici o atenţie. Atunci fiul îşi întrebă tatăl de ce a cumpărat acest cîine. Tatăl îi răspunde că pentru a nu mai fi aşa de singuri. După care spune că l-a luat ieftin.

Mai tîrziu, seara, cînd fiul se întinde în pat, după ce a încercat să înveţe dar nu a reuşit, pentru că în loc de asta a tot tras cu urechea la ceea ce se întîmplă în camera cealaltă, aude cîinele păşind spre uşa lui. Umblă încet, aproape ca un om care se teme. Trebuie să fie destul de tîrziu. A stat multă vreme fără să facă vreun zgomot şi a tras cu urechea, pentru că ceea ce s-a

petrecut în acea cameră a durat la fel de mult, ca de obicei, ba parcă chiar ceva mai mult. Şi totuşi, s-a scos din ascunzătoare numai o rochie. Şi poate o pereche de pantofi.

Pînă la urmă cîinele se opreşte. Se opreşte în faţa uşii lui. Stă multă vreme acolo. La început aproape că nu scoate nici un sunet. Pe urmă începe să gîfîie. Gîfîitul lui seamănă cu al unui om înfricoşat. Oamenii înfricoşaţi îl sperie. Aproape la fel de mult îl sperie animalele înfricoşate. De aceea păşeşte pe întuneric pînă la uşă, ca să o încuie cu cheia. Descoperă atunci că deja o încuiase. Chiar în momentul cînd se culcă la loc, cîinele scînceşte. Face întocmai ca un copil care scînceşte prin somn. Se îndepărtează după aceea, lipăind prin coridor. În momentul acela în camera mare tatălui îi scapă ceva din mînă. Nu ridică ce a căzut. În camera aceea se lasă o linişte completă. După un timp fiul adoarme.

În somn are un vis. Visează că cineva strigă la el. Nu îşi aminteşte acea voce. Nu-şi aminteşte nici propriul nume. Şi se află într-o cameră necunoscută. Camera nu are nici o fereastră. În cameră nu se află nici oglinzi. Dar pe pereţi ard lumînări negre. Flăcările coboară foarte repede, dar cînd lumînările au ars complet, apar mereu altele noi. În cameră s-a făcut îngrozitor de cald din cauza lumînărilor şi deodată simte că trebuie să scoată tot ce are pe el, pentru a nu fi mistuit de foc. Dar cînd se uită în jos, la trupul lui, iată că nu şi-l recunoaşte, aşa cum abia îşi recunoaşte numele pe care cineva îl strigă cu voce din ce în ce mai tare, undeva afară. Trupul său cel străin e învăluit într-o ţesătură ciudată, care se

lipește de el. Atunci simte în palme o durere ascuțită. Cînd și le privește, acestea sînt roșii de sînge. Atunci observă, spre marea lui uluială, că veșmîntul este de sînge. Brusc lumînările se sting și în cameră se face întuneric. Și frig. Prin acel întuneric rătăcesc voci, care se apropie. Acele voci umblă pe niște labe. Vocile acelea gîfîie, ca vocea unui om foarte înfricoșat. Încet de tot, în cameră se luminează. Prin semiobscuritate plutesc spre el mătușile lui. Țin în mînă lumînări aprinse. Fețele le sînt foarte albe și ochii le sînt închiși. Iar în jurul corpurilor poartă veșminte de sînge. Deodată dispar. Rămîn numai lumînările. În lumina pîlpîitoare a lumînărilor se apropie de el, lipăind, un cîine mare și negru. Cîinele era cel care striga numele lui, cel străin. Cînd ajunge înspăimîntător de aproape, aude numele în mod deslușit. Numele este Gun, iar vocea este a tatălui. Cîinele are pînă și ochii tatălui. Vrea să fugă, dar iată că e amorțit. Încet, cîinele își pune labele fierbinți pe coapsele lui. Atunci el vrea să-și strige numele cel adevărat. Dar limba îi este un bulgăre mare și fierbinte. Și și-o mușcă iarăși și iarăși. Cînd începe să-l doară, se trezește.

Și-a aruncat prin somn plapuma de pe el. Zace în pat, gol, apăsîndu-și cu mîinile coapsele fierbinți. E acoperit de o sudoare rece. În gură are o batistă, în care dinții îi sînt încleștați. Cînd și-o scoate, și-o amintește. Miroase a lacrimi și a parfum. Copleșit încă de povara visului, se ridică din pat. Merge pe întuneric și descuie ușa dinspre camera mare. Cînd intră, se împiedică de ceva moale. Aprinde lumina și vede că pălăria

mamei se află pe jos, lîngă prag. Tot pe dușumea se află și un umeraș; ușa bibliotecii stă întredeschisă.

Dar rochia roșie nu mai este acolo. Nici tatăl. Și nici cîinele.

O SCRISOARE ÎN MARTIE

Din partea lui, către el însuși

Dragă Bengt,

A trecut o vreme de cînd ți-am scris ultima oară. Nu s-a întîmplat mare lucru între timp. Cel mai important este faptul că m-am hotărît în mod serios să nu mă mai duc la cursuri și seminarii și să dau examen particular chiar în aprilie. Am să învăț acasă. În acest fel am să economisesc timp. Și astfel voi putea fi acasă serile. E bine să fii acasă. Cred că pînă la urmă și tatei a început să-i placă acasă.

Nu i-am spus de hotărîrea mea. Pentru că, totuși, cred că nu e o treabă să dai examene în particular. Cînd întreabă: cum a mai mers azi, eu îi răspund mereu: bine, mulțumesc, a mers excelent. N-are nici un rost să-i spun că n-a mers bine sau că n-am înțeles o întrebare, cînd de fapt nici n-am fost pe acolo. Iar dacă aș spune asemenea chestii, nici măcar n-aș face ca minciuna să fie mai mică. Pe deasupra asta l-ar și neliniști, și nu doresc acest lucru. Și în primul rînd nu-i spun că ziua, cînd el mă crede la facultate, eu sînt de fapt acasă. Cîteodată, seara, obișnuiesc

să-i mai dau cîteva amănunte de pe la cursuri sau seminarii. În mod intenţionat povestesc lucruri care ştiu că au darul să-l liniştească, de exemplu: că un profesor a venit la un curs cu joben şi sacou, deoarece fusese cu o zi înainte la o înmormîntare şi credea că e îmbrăcat tot în frac. E foarte amator de asemenea poveşti. El continuă să creadă că profesorii trebuie să fie bătrîni şi distraţi.

Cînd este bine dispus îmi dă bani. Natural, m-am simţit cam prost la început, dar am înţeles pe urmă că e necesar să-i iau. Altfel ar putea începe să bănuiască ceva. Şi nu vreau să se întîmple asta. Şi de vreme ce tot dau în aprilie examene de presesiune, nu are nici o importanţă dacă primesc sau nu aceste mici alocaţii. Dealtfel este tot atîta muncă, dacă nu mai multă, să te pregăteşti acasă, decît să stai şi să caşti gura într-o bancă, în sala de curs.

Îmi place să-l fac pe tata să fie bine dispus. Atunci ne bucurăm amîndoi. Joi am stat jumătate de zi să născocesc una bună, cu un profesor. Cînd a venit acasă, i-am spus-o. De mult n-a mai rîs atîta. De ce să nu-i faci cuiva o bucurie dacă poţi?

Bineînţeles că ai dreptate cînd zici că nu este prea frumos să minţi, dar cred totuşi că o minciună trebuie să fie judecată în funcţie de ceea ce se urmăreşte prin ea. Dacă, de exemplu, minţi pentru a cîştiga avantaje materiale de vreun fel, consider că este un fel imoral de cîştig prin minciună; dar dacă minţi ca să faci pe cineva să se bucure, găsesc doar că acel fel de minciună are justificarea ei. Pe urmă mai cred că depinde mult

și cine este cel care minte. Nu este cu totul altceva cînd minte un om rău și cînd cel care minte este un om nepătat? Un om curat poate să facă lucruri la care ceilalți oameni nu au dreptul. Una e cînd o secătură, care își irosește zilele fără nici un rost, își convinge părinții că frecventează cu asiduitate cursurile, cînd de fapt el bate străzile și se ține după fete, și, cu totul altceva cînd un om conștiincios îi ascunde tatălui său o amînare întîmplătoare, care pînă la urmă nici n-o să reprezinte o întîrziere.

Și conștiincios am fost totdeauna! Nu poți să negi asta, Bengt. Am fost educat să fiu conștiincios, știi doar. Și mai știi, de asemeni, cum a fost mama. Mama mea a avut o copilărie grea. Pentru că mama ei era grav bolnavă și tatăl ei murise, toată copilăria ei a fost trimisă de la una din rudele lor sărace la alta. Spunea cîteodată că toată copilăria ei a fost ca în călușei, nu călușei frumoși cum avem pe aici, prin orașele mari, ci un scrînciob din acela nenorocit, rudimentar, cum găsești prin locurile cele mai nevoiașe și depărtate, uitate de lume. Așa au învîrtit-o pe ea în copilărie, cînd încolo, cînd încoace. De aceea mama nu a mers la școală în mod regulat. Tot ce a putut să învețe, a învățat paralel cu munca, cu munca grea. Cînd eram mic, mă uluia întotdeauna cît de multe lucruri știa. Cînd m-am făcut mai mare, am observat desigur că în cunoștințele ei sînt multe goluri, dar se poate spune, oricum, că fără s-o știe nimeni, ea realizase o adevărată performanță în ceea ce privește pregătirea. Dar tocmai pentru că ea obținuse asta așa de greu, voia ca mie să-mi fie mult mai ușor. Voia

de asemeni ca eu să studiez ceva. Contra voinței tatei, a obținut să merg la facultate. În tot timpul școlii îmi atrăgea atenția, și pe bună dreptate, asupra avantajului enorm, pe care îl aveam, de a putea să-mi obțin cunoștințele atît de ușor. Și mai îmi arăta mereu ce îndatoriri îmi reveneau în schimb. Nici o zi n-am fost lăsat să nu mă duc la școală. Cîteodată mă duceam la școală cu febră, numai dintr-un sentiment al datoriei. Așa cum cred că se întîmplă cu toți copiii săraci, care au putut să-și aleagă un alt drum decît al părinților lor, am fost învățat ca înainte de toate să fiu conștiincios. Tu știi foarte bine, Bengt, că a fi conștiincios nu reprezintă pentru mine nici o greutate.

Numai că e posibil ca părinții să înțeleagă altfel decît copiii lor semnificația cuvîntului conștiinciozitate. Pentru oamenii care nici prin natura muncii lor, nici din interes pentru problemă, nu analizează cuvintele și valorile cuvintelor, toate noțiunile devin, din păcate, foarte ușor de interpretat. Pentru un om needucat, cuvîntul patrie, de exemplu, are un sens mult mai simplu și nedeslușit, decît pentru individul educat, care poate imediat distinge, într-o noțiune aparent simplă, toate componentele din care este constituită acea noțiune. În același fel stau lucrurile, bineînțeles, și cu noțiunea de conștiinciozitate. Pentru un om atît de simplu, într-un anumit sens, ca mama, a fi conștiincios înseamnă pur și simplu să te scoli devreme dimineața, să muncești dur în orice condiții și, da, chiar să muncești fără scop, adică în circumstanțe în care în nici un caz n-ar trebui

să se muncească. Acest fel de conştiinciozitate este absolut identică cu cuvîntul *muncă*.

Tot aşa şi alte noţiuni complicate îi apăreau mamei ca nişte culmi de simplitate şi de necomplexitate. Adesea acest lucru producea o impresie destul de iritantă, dar, natural, trebuie să o scuzi, pentru că ştiai în ce împrejurări îşi făcuse ea singură educaţia. O noţiune, cum ar fi de exemplu adevărul, era la ea ceva absolut, fără interpretare. Nu putea accepta nici măcar cea mai mică minciună de circumstanţă, oricît de demnă de o chibzuială mai serioasă ar fi fost împrejurarea. Odată, într-a patra, cînd am primit o notă şi ea, într-un moment de slăbiciune, a vrut să mă scape de mînia tatii, l-a iscălit ea în carnetul de note. Dar în ziua în care trebuia să prezint carnetul dirigintelui, l-a sunat în recreaţie şi i-a comunicat că s-a făcut vinovată de ùn fals grosolan. După masă dirigintele a relatat întîmplarea în faţa clasei, dîndu-i o interpretare uşor umoristică şi mi-a fost o ruşine nemaipomenită de ceea ce făcuse ea. Cînd tata a venit acasă seara, i-am povestit totul şi el i-a reproşat mamei modul ei ridicol de a proceda.

Cred că cu cît asimilezi mai multă cunoaştere teoretică, cu atît mai multilaterală, cu atît mai nuanţată îţi devine viziunea adevărului care se ascunde în spatele unei noţiuni. Acest adevăr este atît de nemărginit, de bogat, încît un unic înţeles al noţiunii devine imediat o absurditate. Pentru mine nu este posibil să torn noţiunea de adevăr într-o formă foarte simplă, aşa cum era posibil pentru mama. Cîteodată discutam această chestiune, dar era imposibil să o faci să înţeleagă cît

de greşit procedăm de fapt atunci cînd trasăm o graniţă stabilă în jurul semnificaţiei unei noţiuni. Pentru mine noţiunea de conştiinciozitate este în continuare atît de departe de a fi identică cu noţiunea de muncă, încît într-unele momente poate chiar însemna să îţi limitezi pentru un timp eforturile şi anume atunci cînd acest lucru este necesar în vederea realizării unui obiectiv de perspectivă. Pentru naturi mai slabe poate părea necesar ca noţiunea să fie respectată într-un sens strict; dar pentru un om conştient de dreptatea sa — lucru care, zic unii, este singurul ce contează — o asemenea fixitate poate fi în unele cazuri de-a dreptul stingheritoare.

O noutate: tata şi-a făcut rost de un cîine. E negru şi nu mă iubeşte. Îl iubeşte pe tata. Nu ştiu de ce. Cînd l-am întrebat cum se numeşte cîinele, mi-a răspuns: Hector. Cînd l-am întrebat de ce îl cheamă aşa n-a ştiut să-mi răspundă. L-am întrebat dacă ştie cine a fost Hector, n-a ştiut nici asta. În loc să lămurească cum a găsit numele ăsta, s-a supărat şi a zis că el este doar un simplu tîmplar de mobile. Cînd cineva e mai isteţ decît el, zice întotdeauna că e doar un simplu tîmplar de mobile. Asta este cea mai bună apărare a lui. O folosea adesea contra mamei. A doua zi mi-a spus totuşi cine a fost Hector. Am bănuit că a căutat cuvîntul în „Cartea nordică de nume". Cînd m-am uitat după aceea, am descoperit într-adevăr că la litera H praful se luase. Mă întreb numai de unde a auzit el numele. Mă întreb de asemenea de unde a făcut rost de cîine. El zice că l-a cumpărat de la o canisă, de pe strada Södermanna, dar mai deunăzi, parcurgînd

strada Södermanna de la un cap la altul, n-am descoperit nici un fel de canisă. Mi se pare neliniştitor cînd minte, şi minte aşa de prost. Mă neliniştește de asemenea că a început să mă spioneze. Nu ştiu dacă îl mai urăsc. Găsesc numai că ceea ce a făcut e rău, tulbure, murdar. Nu pot să suport gîndul că un an întreg a înşelat-o pe mama, cu aceeaşi faţă nevinovată. Mătuşa Agnes mi-a spus că durează de atîta vreme, cînd mi-a telefonat astăzi. Găsesc că e dezgustător faptul că vorbesc între ei despre asta. Ar trebui cel puţin să se ţină cont de sentimentele mele.

Da, Bengt, este o scrisoare lungă, dar, de cînd a murit mama, acum abia am avut timp să chibzuiesc. Îmi lipseşte îngrozitor, aproape că nici aici, în scrisoare, nu pot scrie cît de mult îi duc lipsa. Acum e martie şi serile sînt lungi. Cu vreo două seri în urmă am ieşit şi m-am plimbat cu Berit pe cheiuri. Ea zicea că primăvara i se pare cel mai frumos anotimp. I-am spus că îl găsesc cel mai urît, numai băltoace şi pisici în călduri. N-ar fi trebuit să fiu aşa de vehement. A întristat-o foarte tare ce i-am spus. Zice că doarme prost. Bineînţeles că n-are ce să facă, dar lipsa de somn o urîţeşte foarte mult. Şi mamei i se întîmpla la fel.

Noapte bună, Bengt, şi salutări la toată lumea.

Prietenul tău
Bengt

P.S. Era să uit: acum vreo cîteva nopţi am avut un vis foarte ciudat. Am visat că mă aflam într-o

cameră mare, cu multe lumînări negre. Eram îmbrăcat deosebit de bizar și transpiram teribil. Deodată tata a intrat în cameră și m-a strigat pe numele celeilalte. Atunci am băgat de seamă că aveam pe mine rochia cea roșie a mamei. După aceea am înțeles eu că visul se referea la credința mea față de mama. De atunci mi-e frică, Bengt. Mă tem că odată va trebui s-o întîlnesc pe ea, pe cealaltă. Mă tem că atunci n-am să mă pot stăpîni. Mă tem că sînt pe cale de a face ceva înfricoșător.

Același

P.S. 2. Rochia cea roșie a mamei a dispărut. Cînd l-am întrebat pe tata de ea, mi-a răspuns că a vîndut-o. Ca să-mi arate că spune adevărul a vrut să împartă cu mine banii luați pe rochie. I-am spus că n-am ce face cu asemenea bani. Atunci el s-a bucurat că poate să păstreze banii, dar a fost jignit că nu l-am crezut. Și în orice caz, nu-l cred. Nu știu de ce, dar nu-l cred.

PLIMBĂRI DE DUPĂ-AMIAZĂ

Pe la sfîrșitul lui martie, fiul se plimbă adesea serile. În acele seri nici tatăl nu este acasă. Tatăl nu se plimbă. Adică da, dar numai puțin. Cu toate astea, trece multă vreme pînă se întoarce acasă. Iese să se plimbe cu cîinele, deoarece cîinelui îi trebuie mișcare. În fiecare seară, cînd iese pe poartă, o ia în altă direcție. Dar în fiecare seară ajunge pînă la urmă în același loc. Acolo îi place cîinelui foarte mult.

Dar înainte de a ajunge acolo, se întîmplă să treacă brusc de pe un trotuar pe altul și să intre în vreo berărie sau în vreo cafenea. Acolo cauță imediat un ziar, cel mai mare ziar pe care-l poate găsi. După care se așază lîngă vitrină cu ziarul în față, ca și cum ar citi. Totuși nu citește. Cînd trece cineva pe stradă el îl privește peste marginea ziarului. Cîteodată trece fiul. Umblă încet și ochii îi rătăcesc în toate părțile, de parcă ar căuta pe cineva. Poate că asta și face. Faptul că fiul este pe stradă și umblă, îl surprinde oarecum pe tata, deoarece cu zece minute mai devreme au discutat despre asta. Nu ieși să te miști puțin, băiete? spusese tatăl. Doar n-o să stai în casă, într-o seară așa frumoasă! Dar fiul răspunsese că în ceea ce îl privește, poate să fie seara oricît de frumoasă, el are optzeci de pagini de citit pentru seminarul de a doua zi. Spusese asta parcă scuipînd.

Deci este, într-un fel, foarte bine, își spune tatăl cînd îl vede trecînd, deodată. Dar pe de altă parte nu este așa de bine. Pentru că el s-a așezat acolo tocmai ca să-l aștepte să treacă. Primele dăți nici el nu și-a dat seama că asta face. Dar într-o seară, chiar cînd fiul trecea, cîinele scîncise jos, lîngă piciorul lui. Băgase atunci de seamă că stătea cu picioarele apăsate puternic pe dușumea. Și că între una din tălpi și dușumea, ținută din scurt, era lesa cîinelui. Din cauza asta scîncise cîinele. Pentru că nu putea practic să-și ridice capul de lîngă dușumea. Și asta se și urmărise. Pentru că de i s-ar fi ridicat capul, s-ar fi putut vedea de pe stradă, prin vitrină.

După aceea tatăl şi-a dat seama că îşi aşteaptă fiul să treacă. Dacă într-o seară nu trece, tatăl aşteaptă pînă se face destul de întuneric afară. Apoi se strecoară afară, în stradă, ca un hoţ care se strecoară într-o casă. După aceea aleargă tot drumul. Aleargă şi cîinele. Cîinele aleargă mai iute. Cînd ajung, gîfîie amîndoi.

Dar într-o seară de martie neobişnuit de caldă şi după ce tocmai dăduse o ploaie călduţă, tatăl tresare cînd fiul trece pe lîngă el. Da, trece pe lîngă el, şi tocmai în această seară, pentru prima oară, lăsase cîinele să se ridice între masă şi fereastră, pentru că exact în această seară nu mai este nevoie să stea şi să aştepte. Pentru că tocmai merseseră împreună pînă la staţia de tramvai. Acolo fiul îl luase pe nouă, ca să meargă la nişte cursuri. De aceea tresare astfel. Apoi plesneşte cîinele peste bot cu palma. Scapă astfel de o părticică din durerea pe care o simte. Pentru că chiar dacă te aştepţi la asta, tot te doare cînd eşti înşelat. Să înşeli tu însuţi pe altul, asta nu doare nici pe departe atît de rău. Dacă însă te aştepţi să fii înşelat şi totuşi nu se întîmplă aşa, asta te face să te bucuri.

De aceea fiul se bucură cînd tatăl se întoarce seara acasă devreme. Ca să-i facă şi el plăcere tatălui, pune de cafea. La cafea povesteşte o chestie hazlie, care s-a întîmplat la curs. Ceea ce povesteşte fiul îl face pe tată să rîdă foarte tare. Dar de bucurat nu se bucură. Şi nici nu-şi scoate portofelul. Fiul cheamă apoi cîinele, pentru că de obicei tatălui îi place cînd fiul *mîngîie cîinele*. Cînd cîinele apare, fiul bagă de seamă că are la gît o zgardă nou-nouţă, lucioasă, de argint. Nu o

avusese cu două ore mai devreme. Avusese atunci una de piele, maronie și complet roasă. Pipăie un timp zgarda cea nouă. Apoi îi trage una cîinelui, sub bot, cu pumnul strîns, încît acesta începe să schelălăie și se refugiază spre tată. Tatăl își trînteşte atunci ceaşca cu cafea pe masă, pentru că în ultima vreme nu mai folosesc farfurioarele cînd beau cafea, și întreabă ce înseamnă asta.

— Hector are o zgardă nouă, spune fiul.

Își ridică ceaşca și bea, deși ceaşca este goală. Dar cînd bei este mai ușor să te uiți drept în ochii cuiva. O clipă tatăl își privește fiul în ochi. Sînt ochi de la înmormîntare. Îi găsește urîți. Nu îi place ce este urît. Dar o parte a ceea ce este urît îl sperie. Nu se teme de fiul său. Se teme de ceea ce este urît în el. Și ceea ce este urît în el seamănă atît de teribil de mult cu nevasta cea moartă, încît își mută imediat privirea în altă parte. Se uită apoi la cîine. Nici cîinele nu are ochi frumoși, dar nu-l sperie. Se uită apoi la zgardă. Fiul a lăsat pete pe suprafața lucioasă. Altfel, este frumoasă și rece la pipăit.

— Am luat-o ieftin, zice el, și strînge tare zgarda, de parcă ar fi o mînă. Am cumpărat-o de la prăvălia de cîini din strada Södermanna.

Fiul spune atunci că pe strada aceea nu există nici o prăvălie de cîini.

În acel moment tatăl uită că a fost înșelat. Poate nu pentru totdeauna dar, oricum, pentru moment. Pentru că cel care este dat de gol trebuie să se apere. Și pentru un șarlatan a se apăra înseamnă să-l convingă pe cel înșelat că nu are dreptate. Dar dacă cel pe care trebuie să-l con-

vingă este şi el un şarlatan, atunci este mai uşor dacă acel şarlatan nu ştie că el însuşi a fost descoperit. Astfel se lasă mai uşor convins. Şi se mai şi bucură, pentru că poate fi îmbucurător să primeşti mărturisiri false atunci cînd şi tu ai de dat în schimb tot unele false. Cînd fiul se bucură, se bucură şi tatăl, pentru că sentimentele noastre sînt agile ca şerpii. Şi tot atît de false, aşa cum se zice că sînt şerpii. Bineînţeles, fiul se bucură de povestirea tatălui despre plimbarea de după-amiază doar cu cîinele, dar cînd cîinele se îndreaptă deodată spre culcuşul lui din vestibul, fiul îşi arată totuşi îndoiala în legătură cu zgarda. Tatăl, care nu mai are nici o zgardă la care să se uite, se mărgineşte să zică ceva despre nişte îndoieli în care nu trebuie să crezi. Cînd vede însă că fiul se îndoieşte totuşi, i se face teamă. Îşi dă seama că trebuie să păstreze vie bucuria fiului. Altfel, moare din nou. Şi pentru asta scoate băutura.

În timp ce cotrobăie prin dulap îi spune fiului să coboare jaluzelele. Un tată nu trebuie să tragă la măsea împreună cu fiul lui. Dacă totuşi o face, atunci jaluzelele trebuie să fie coborîte. Fiul le coboară, încet. Şi le coboară încet, pentru că în acest timp priveşte afară. Afară este întuneric, dar întunericul are în el lumină, aşa cum este în martie, amestecat cu ploaia care cade şi cu sclipirea lămpilor de pe stradă. Deasupra măcelăriei sclipeşte, umed, capul de taur. Primăvara aceasta pare moale, de zici aproape că este de carne. Numai iarna pare dură şi rece. De cînd s-a dus zăpada şi au fost luate ghirlandele din rămurelele de brad, au început să cumpere iar de acolo.

Cînd mai cumpără, bineînțeles. Cumpără mai mult pentru cîine. Dar este vorba de un cîine demn de atenție. Îi este foame numai dimineața. Seara nu vrea să primească nimic.

Tatăl aduce paharele. Cînd fiul se așază, băutura este deja turnată. Pe al lui, tatăl și l-a umplut pînă la buză, dar într-al fiului a turnat cam cinci picături prea mult și acestea se preling în jos, pe pahar. Cînd dau noroc prima oară, mîinile le tremură ușor. Cînd dau noroc a doua oară, le sînt mai sigure. Dar abia a treia oară se uită unul în ochii celuilalt. Și atunci ochii lor devin frumoși. Cînd ochii lor devin frumoși, îndrăznesc pentru prima oară să vorbească despre ceea ce altfel s-ar teme să amintească. Și se așază aproape unul de celălalt, ca să se simtă astfel mai în siguranță. Tatăl își petrece brațul pe după umerii fiului. Brațul este moale și cald. Umerii sînt tot așa.

— Îți lipsește mult mama ? zice tatăl.

— Da, zice fiul, îmi lipsește.

Tatăl observă atunci că fiul nu a zis „mult". De aceea mai întreabă o dată.

— Nu pare așa, cam gol ? întreabă el.

— Ba da, zice fiul, pare destul de gol.

— Vreau să te ajut, băiete, spune atunci tatăl.

Pentru că s-au îmbătat și pentru că stau așa de aproape unul de altul, fiul nu poate spune ceea ce ar dori să spună. De aceea spune altceva. Dar după ce a spus acel altceva, își dă seama că și acel lucru este adevărat.

— Dacă n-ai fi tu, zice el, mi-ar părea mult, mult mai gol.

— Băiete, zice tatăl.

Deodată se simte emoţionat. Se uită la fiu şi vede că şi el este mişcat. Pentru a-şi menţine amîndoi emoţiile vii, tatăl mai toarnă un pahar pentru fiecare. Nu vrea ca fiul să se îmbete. Vrea numai să-l facă să devină frumos. Omul emoţionat este frumos. Deja este frumos. Are ochi frumoşi şi umezi. Este roşu în obraz şi în jurul buzelor îi pluteşte o mare blîndeţe. După ce ciocnesc a patra oară, este şi mai blînd. Şi cînd vorbeşte, vorbeşte aşa de frumos !

În orice caz, voinţa lui cea conştientă este ameţită şi ceea ce face el după aceea nu îi este dictat de ea, ci de voinţa de om beat, şi această voinţă este mult mai tare. Îşi pune mîinile pe masă. Şi le priveşte cu atenţie. Tatăl îşi pune şi el mîinile alături de ale sale. Apoi privesc fiecare la mîinile celuilalt. Fiecăruia i se par atunci frumoase mîinile celuilalt. Nu se pot stăpîni să nu şi le apese, fiecare pe ale celuilalt. Apoi mîinile lor se odihnesc pe masă, una lîngă cealaltă, ca doi amanţi în somn. Atunci fiul rosteşte ceea ce voinţa lui lucidă n-ar vrea să rostească : Cine e mort, e mort !

După ce a spus asta, în bucătărie se lasă o tăcere îngrozitoare. Şi o linişte îngrozitoare. Cînd liniştea a durat destul, mîinile lor se trezesc. Se întind, încă adormite. Înainte de a se trezi, visează. Cînd mîinile s-au trezit de tot se uită unul la altul şi sînt surprinşi că sînt împreună. Pe urmă se bucură de asta. După aceea se unesc şi se scufundă fiecare în înduioşarea celeilalte. Se despart apoi, încet, şi se duc în direcţii opuse, dar tind tot timpul, tînjesc una după alta. Se vede asta după degetele lor. Cînd în cele din

urmă mîinile li s-au separat complet, tatăl spune liniştit :

— Da, cine e mort, e mort !

Şi astfel, pentru prima oară, acest lucru devine adevărat. În acel moment, pentru prima oară, omul cel treaz, care stă pe un scaun în mijlocul beţiei fiului şi îi vorbeşte despre ceea ce se întîmplă în lumea cea trează, îşi dă seama cît de groaznic de adevărat este ce s-a spus. Beţia i se destramă atunci, deodată, şi pentru o secundă se înspăimîntă în faţa abisului pe care îl întrevede. Dar beţia se destramă ca ceţurile. Imediat s-a şi îndesit la loc, iar tatăl n-a observat nimic. El însuşi abia de şi-a dat seama. Tatăl, care ţine mîinile împreunate, spune :

— Da, Alma era un om bun.

Şi atunci voinţa cea beată a fiului este infinit mai tare decît cealaltă voinţă, pentru că, deşi „de fapt" vrea să spună altceva, spune totuşi :

— Da, Alma era un om destul de bun.

Tatăl nu este atunci atît de beat încît să nu observe că fiul a spus „Alma". Şi că a zis „destul". Deodată, se apropie foarte mult de fiu. Face asta pentru că simte că trebuie s-o facă. Pentru că simte că trebuie să-şi pună din nou braţul în jurul umerilor fiului. Tot moi sînt umerii, moale e şi braţul. Dar tatăl este tăcut, tăcut, pentru că ştie deodată că va fi un timp cînd fiul va spune şi despre el : Da, Knut a fost un om destul de bun. Exact cum a vorbit acum despre Alma. Şi pentru că şi-a dat brusc seama de asta, încetează să mai stea acolo, în tăcere. Este un om foarte singur. Nu simte asta întotdeauna. Dar exact în

clipa în care l-a făcut pe fiu să-şi trădeze mama prin cuvînt, el este străbătut de un asemenea îngheţ, de singurătate, încît nici măcar marea căldură a fiului nu îl poate încălzi. Ba nu, pentru o clipă căldura fiului izbuteşte chiar să-l îngheţe şi mai mult. Îşi toarnă atunci încă un pahar de coniac. Fiului nu-i toarnă deloc. După aceea îi este aproape bine. Frigul se risipeşte de tot. Rămîne numai puţină zăpadă în suflet, şi cînd s-a topit şi zăpada nu mai rămîne nimic, nici măcar frigul.

— Bengt, şopteşte el, şi îşi aşază mîna peste a lui. Cine e mort, e mort. De aceea trebuie mers mai departe. Omul trebuie să se gîndească la cei care sînt în viaţă. Destulă vreme o să tot fie el însuşi mort, Bengt. Deci, atunci îşi dă seama că e bine să trăieşti. Înţelegi ce vreau să spun?

Şi atunci fiul înţelege ce vrea să spună tatăl. De aceea nu zice nimic la început. Tace destul de mult timp. Din cauză că tace, cel care e beat se trezeşte puţin. În tăcere şi întuneric ceţurile se risipesc şi abisul care se iveşte este negru şi adînc şi din adîncime se ridică frigul. Mîna lui fierbinte se smulge din a tatălui. Şi-o pune apoi peste ochi. A fi beat înseamnă de fapt să vezi numai lumini vesele în colţurile întunecate a ceea ce de obicei este sumbru. Dar cînd închizi ochii vezi numai întunericul. De aceea, atunci cînd închizi ochii, devii puţin mai treaz. Nu se mai văd numai lumini frumoase şi vesele şi colţuri rotunjite la tot ceea ce continuă să se întîmple. Dar este de fapt imposibil să împiedici lucrurile să se întîmple.

— Înţeleg, zice fiul. După care rămîne din nou tăcut.

Dar tatăl nu tace. Trebuie să facă repede ceea ce este de făcut. La omul beat totul trebuie să se întîmple pe loc. Altfel, în clipa următoare devine prea tîrziu, căci a fi beat înseamnă a nu fi în stare să suporți tăcerea.

— Și ea este bună, spune tatăl. Este foarte bună. Și tu o s-o găsești tot așa. Cred că o să-ți placă. La fel de mult ca Alma.

După ce a spus asta, încearcă să îi desprindă fiului mîna care îi acoperă ochii, pentru că știe ce îngrozitor este întunericul. De teamă, trage puțin cam tare. De aceea, fiul își ține mîna tot pe ochi. Atunci abisul se face adînc, tot mai pătrunzător. Pînă la urmă, din ameteala fiului nu a mai rămas decît gheață și întuneric. Și atunci strigă :

— Nu vreau să o văd niciodată ! Niciodată ! Niciodată ! Niciodată !

Tatăl îi spune atunci repede de tot :

— Înțeleg că nu vrei. Înțeleg că nu poți, din cauza Almei. Dar, băiete, ai putea să-mi dai voie s-o văd cîteodată. Nu des. Cîteodată. Nu pentru că aș fi uitat-o pe Alma. Pe ea n-o s-o uit niciodată. A fost un om bun.

Atunci gheața se topește și întunericul se risipește. Ceața se învăluiește din nou înăuntrul lui, moale. Deoarece căldura după care tînjește cel treaz din el, și căruia îi e frig tot timpul, izvorăște deodată din groapa de întuneric. Acolo jos, în adînc, se află un izvor cald. Cuvintele pe care le-a spus tatăl au provocat asta, cuvintele lui de la urmă. Ba nu, nu ale tatălui, ci ale fiului. Pentru că ale lui sînt cuvintele. Strălucesc. Și capătă

astfel frumusețe. De bună voie fiul își pune mîna pe masă.

— Niciodată n-am s-o uit, șoptește el. A fost un om așa de bun!

Atunci amîndoi sînt mișcați. Se uită unul la altul. Apoi fiecare privește mîinile celuilalt.

— Dar pe cealaltă nu vreau s-o văd niciodată, șoptește fiul.

— De ce? întreabă tatăl.

— Pentru că mi-este așa de dor de mama! răspunde fiul.

— Înțeleg, spune tatăl.

Înțelege el, cumva. Cumva și fiul își înțelege tatăl. Stau așa acolo, și înțeleg. După care mai ciocnesc o dată pentru înțelegerea lor reciprocă. Înainte de a se despărți ca să meargă la culcare, tatăl îi dă fiului douăzeci de coroane. Fiul îi ia și zice mulțumesc.

Cînd intră în camera lui e destul de beat. În cameră lumina se rotește, nebună parcă. Se reazemă de masă. După aceea se prăvălește în patul nefăcut. În timp ce își scoate hainele de pe el fluieră. E prima oară cînd este beat. Mama nu l-ar fi iertat niciodată. Dar el unul se iartă. Înainte de a se strecura sub pătură izbutește să se ridice și să tragă sertarul mesei de scris. Înăuntru se află niște bani, puși într-o carte. Numără și iar numără. Pînă la urmă izbutește să-i iasă de două ori la rînd o sută douăzeci de coroane. Chiar iese la socoteală. Zece minciuni a cîte zece coroane bucata și douăzeci de coroane pentru cîteva momente de înțelegere fac exact atîta.

A doua zi se scoală tîrziu. Cînd se trezește, nu are aproape deloc remușcări. Cînd, pe jumătate

îmbrăcat, se duce în bucătărie, unde portofelul se află pe lada cu lemne și paharele au rămas, dar fără sticlă, simte pentru prima dată o strîngere de inimă. Atunci se așază pe canapea și încearcă să-și aducă aminte. Își așază capul greu în palme. Își amintește că a primit bani. După aceea își aduce aminte că au vorbit de mama. Cînd își aduce aminte că au vorbit numai de bine, simte o imensă ușurare. Dar la beție toate lucrurile sînt exact la fel de adevărate. Cînd te trezești lucrurile nu mai stau în același fel, dar ceea ce a fost adevărat în timpul beției nu își pierde complet adevărul după aceea. Îți amintești vag ce s-a spus și începi să chibzuiești. Descoperi pe urmă că este puțin adevăr în ceea ce s-a spus. Pînă la urmă adevărul acela se face destul de mare. Își amintește că vorbind despre mama lui, îi zicea Alma. Atunci își dă seama că se simte cam rău și dă peste cap cele cîteva picături rămase în pahar. Cînd se simte ceva mai bine, îi vine în cap că de fapt nu este nimic rău în asta. Pentru că o chema chiar Alma.

Se îmbracă și se bărbierește. După aceea își pregătește puțină cafea. Cafeaua are un gust amar, și așa, într-o doară, scoate sticla din dulap și își toarnă o jumătate de pahar. Bineînțeles că n-o să se bage de seamă. Nici dacă și-ar fi turnat încă o jumătate de pahar nu s-ar fi observat. De aceea își mai toarnă încă o jumătate de pahar. După ce își bea cafeaua este bine dispus. Se duce în camera mare. Înăuntru este semiobscuritate, pentru că jaluzelele sînt încă neridicate. Nu le ridică, pentru că nu îi este teamă de nimic. Stă un timp

pe fotoliu şi fumează. Era o scrumieră, dar au spart-o. De aceea foloseşc drept scrumieră călimara de birou. Tot n-o foloseşte niciodată. Cîteva minute fiul stă şi se uită la uşa cea albă a şifonierului. Apoi se ridică şi o deschide, într-o doară. De fapt voise s-o deschidă doar, dar cînd uşa este deschisă de-a binelea, tot aşa, într-o doară, se bagă în şifonier. O vreme stă şi respiră în întunericul care miroase a naftalină şi a închis. Deschide într-o doară o cutie de carton maro, care se afla în fundul dulapului. În ea se află cîteva perechi de ciorapi de mătase, rupţi. Întotdeauna ciorapii de mătase i s-au părut frumoşi. Alege într-o doară perechea cea mai întreagă şi, în lumina ce se strecoară printr-una din ferestre, lasă mătasea să-i curgă printre degete.

După aceea îşi vîră mîna pînă în vîrful unui ciorap. Odată piciorul mamei s-a aflat acolo unde acum este mîna lui, mîna lui neîngrijită şi fierbinte. Odinioară piciorul mamei era o bucată lungă şi netedă de carne strînsă într-un ciorap subţire, subţire. E un picior prelung şi mic, pentru că şi mîna lui este prelungă şi mică.. Şi e şi tînăr acel picior. Se gîndeşte că aşa era piciorul mamei cînd era tînără. Consideră că este un gînd plăcut, dar după ce se gîndeşte la asta mai multă vreme, devine deodată neliniştit. Nu îşi dă seama de ce. Dar închide cutia, o pune la loc şi închide garderobul. După aceea ridică jaluzelele. Ca să se liniştească şi mai mult, mai bea puţină cafea. Cafeaua este rece şi amară. Vrea să-i alunge gustul rău şi atunci mai bea încă o duşcă de coniac, nici o jumătate de pahar.

După aceea însă nu se simte mai puțin neliniștit. Își aduce deodată aminte de o pereche de chei, care se află în garderob, pe un raft. Le scoate într-o doară din dulap. Două chei subțiri și lucioase. Una se potrivește la sertarul biroului. Îl descuie într-o doară și își aruncă un ochi atent înăuntru. Pe urmă neliniștea lui devine și mai mare. Mîinile îi tremură și cînd scoate sertarul biroului și îl duce spre masa de sub lampă, n-o mai face într-o doară. Deodată obrajii i se aprind și inima i se zbate. Scoate foile una după alta și le întinde pe masă. În timp ce le citește, totul îi joacă în fața ochilor, dar în învelișul său congestionat și nervos este cineva foarte rece și lucid. Altfel n-ar putea să pună la loc foile cu atîta precizie, așa cum face el, exact în ordinea în care stăteau ele în sertar.

Deasupra se află chitanțe vechi. Cele mai recente sînt din ianuarie și sînt achitate. Sub ele sînt niște bucățele vechi de hîrtie, așa cum ți se întîmplă prin buzunare cîteodată și ți se pare că e păcat să le arunci: o notă de la restaurant, păstrată în amintirea unei ocazii deosebite, o notiță volantă, așa cum ți se dă cîteodată pe stradă și ți se pare interesantă, un articol tăiat dintr-un ziar, din ce motiv și din ce ziar nu se mai știe, sau o reclamă pentru ceva care voiai să cumperi, dar n-ai mai ajuns niciodată.

Dedesubt sînt scrisori. Le răsfoiește ca pe un pachet de cărți. Sînt trei scrisori, pentru că sînt trei feluri de scrisuri. O parte încep cu „Dragă Knut, dragă băiatule", și se încheie cu „mama Alma". O parte încep cu „Dragă Alma". Se încheie cu „Knutte". Și în fine cîteva încep cu

„Dragă mamă", și jos, departe, în josul paginii, stă întotdeauna scris „Bengt". Acele ultime scrisori le citește cu multă atenție. Acum nu mai tremură. Pentru că nu poate fi ceva nepermis să-ți citești propriile-ți scrisori.

Cu cealaltă cheie deschide biblioteca. Arătătorul îi trece ușor și încet de la un rînd de cărți la altul. Se oprește deodată în dreptul a trei cărți, pe care le cunoaște foarte bine. Sînt propriile lui cursuri. Vreodată or fi stat lăsate prin cameră și tatăl le-o fi pus deoparte, fără să zică nimic. Sînt foarte prăfuite. Le scutură de praf și le înlocuiește cu alte trei cărți.

După atîta încordare se simte foarte obosit. Se întinde pe patul lui și fumează. Cînd soarele îi bate în ochi, coboară pe jumătate rulourile. Deodată adoarme. În timp ce doarme, visează. E un vis foarte interesant. E ceva cu un picior. Ține piciorul în palmele lui. Piciorul e foarte fierbinte. Și e foarte frumos. Și e gol. Îl duce încet la gură și îl sărută. În acel moment abia își dă seama că piciorul e mort, mort, dar fierbinte. Atunci cineva strigă într-o altă cameră.

Totuși n-a strigat nimeni. A fost trezit de țîrîitul telefonului. În timp ce aparatul continuă să sune de parcă ar țipa, el deschide ușa și se năpustește să răspundă. Simte o imensă ușurare că a fost trezit din somn. Apoi simte o mare ușurare din cauză că cea care l-a chemat este o femeie. E logodnica lui. Este neliniștită și se interesează cum se simte. Atunci el o întreabă de ce este neliniștită. Ea zice atunci că este de multă vreme neliniștită din cauza lui, dar că nu-și dă seama prea bine de ce. Odată ea a visat că lui

i se întîmpla ceva. Ce ? întreabă el atunci. Ea nu ştie să-i răspundă. Sau poate că nu vrea să-i spună. După aceea ea spune ceva care îl surprinde.

— Bengt, spune ea, îmi placi atît de *mult* !

N-a mai spus niciodată asta înainte, la telefon. El o întreabă atunci de ce spune asta ? Ea nu poate răspunde. Deodată el simte însă cît de cald îi este trupul şi ce fierbinţeală are în obraji. În el se rostogoleşte un val moale şi fierbinte de bucurie.

— Trebuie să te văd, spune el, trebuie neapărat să te văd diseară. Aş vrea mult să vin pe la tine.

Şi este de fapt chiar aşa. Vrea foarte mult. Atunci ea îl surprinde încă o dată.

— Da, şopteşte ea, vino !

Nu i s-a permis niciodată pînă acum să vină la ea acasă. La el acasă nu voise ea să vină, atunci cînd el era singur. Spunea că nu voia să vină din cauza mamei. De cînd murise mama, începuse să spună că nu vine tocmai pentru că mama lui murise. Cînd el o rugase să-i dea lui voie să vină la ea acasă, îi răspunsese că stă într-un apartament comun cu alţii şi că la ei nu este niciodată linişte. Dar cum te mişti la tine în cameră, îţi bate cineva în perete. Aşa că nici măcar singur nu poţi fi. Cînd el propusese însă să închirieze o cameră la hotel, ea începuse deodată să plîngă. Nu-i explicase de ce. Atunci căutase el singur să-şi explice motivul şi după aceea nu-i mai propusese niciodată asta. De cîteva ori stătuseră întinşi pe iarbă, unul lîngă celălalt, la Grădina Zoologică sau pe Pajişte. Li se făcuse

frig după o vreme şi se ridicaseră. Şi afară de asta, trece mereu cîte cineva, deşi locul pare pustiu. Şi mai este şi iarba, întotdeauna udă, atunci cînd vor să se aşeze pe ea îndrăgostiţii. Aşa că trebuia mereu să-şi clătească singur batistele, ca toreadorul cel bolnav al lui Hemingway. După ce murise mama, se obişnuise să le arunce.

Din cauza asta este el aşa de surprins cînd ea îi răspunde „da".

Cînd pune receptorul în furcă şi-a uitat deja visul. A uitat de asemenea să scoată cheile din sertarul biroului şi din bibliotecă. Îi este doar bine şi cald. În curînd o să fie ora cinci şi vine tatăl. Fiul pune pe aragaz o oală ca să reîncălzească supa de mazăre din ajun. Clăteşte de asemenea două farfurii adînci şi două linguri la robinet. Cînd să pună la loc sticla, descoperă pe duşumea portofelul tatălui. Îl ridică şi începe deodată să scotocească în despărţitura interioară. Asta se întîmplă atît de repede, încît partea conştientă din el rămîne un timp în urmă. În portofel nu se află nimic deosebit, afară de o chitanţă îngălbenită. Pe spate este scris un număr de telefon. E un număr vechi din Söder. Începe cu patru zero. În clipa aceea aude cîinele cel negru lătrînd în casa scării, pentru că tatăl îl ia cîteodată cu el la uzină, dimineaţa. Se sperie din cauza lătratului şi lasă să-i scape portofelul pe duşumea. Se gîndise să-şi copieze numărul de telefon. Acum trebuie în loc de asta să bage fiţuica în buzunar.

La supă, tatăl îl întreabă cum i-a mers la şcoală. El răspunde că a mers bine. Dar nu povesteşte nici o întîmplare. În schimb îi spune că diseară o s-o viziteze pe Berit. Cînd aude asta,

tatăl se bine dispune grozav. Aproape la fel de mult, ca și cînd ar fi auzit o întîmplare cu haz. Nici el nu-și dă prea bine seama de ce se bucură atît de mult. Dar pentru că paharele tot au rămas pe masă, toarnă fiecăruia cîte un deget. În timp ce toarnă bagă de seamă că peste zi s-a împuținat conținutul sticlei, pentru că tații cu băieți mari știu întotdeauna cît de mult a rămas într-o sticlă, atunci cînd o pun deoparte.

Fiul coboară în stradă, bucuros și surescitat, puțin cherchelit, așa că nu simte mușcătura vîntului. Lumina chiar i se pare mai strălucitoare decît este ea în realitate. După ce dă colțul cumpără un ziar. Nu vine în momentul acela nici un tramvai și, nerăbdător cum este, nu poate sta pe loc. Traversează atunci strada și continuă să meargă într-o direcție în care de fapt n-are ce căuta. Cum tramvaiul tot nu se vede, intră într-o cafenea. Se așază lîngă vitrină și comandă o cafea. După ce soarbe din cafea un timp, apare și tramvaiul. Simte atunci că nu îi vine deloc să se grăbească. Faptul îl surprinde, dar îl acceptă, pentru că este obișnuit să ia lucrurile pe care le simte așa cum sînt. Fumează cîteva țigări. Apoi începe să citească ziarul. După ce a citit puțin timp, îl vede pe tatăl mergînd cu cîinele pe trotuarul de pe cealaltă parte. Tocmai trec pe lîngă o berărie. După ce au depășit-o cu cîțiva metri, tatăl pare să-și schimbe gîndul, se întoarce și intră. Atunci fiul se mută la altă masă, lîngă perete, pentru că tatăl s-a așezat tot la fereastră. S-a așezat acolo și citește. Cîinele nu se vede.

Fiul se scoală atunci și se îndreaptă spre telefonul de la bar, ca să-i comunice logodnicei că

mai durează puțin pînă să poată veni la ea. În momentul în care ridică receptorul se mai întîmplă ceva. În buzunarul de la piept îi foșnește hîrtia aceea mică. O scoate atunci și formează într-o doară numărul acela necunoscut. Sună îndelung, el așteaptă dar nu răspunde nimeni. Își imaginează atunci că cineva, undeva, într-o cameră, știe că el este cel care telefonează. Și de aceea nu răspunde nimeni. Cînd se așază din nou, vede că tatăl este tot acolo, așezat pe scaunul lui. Mai rămîne și el atunci o vreme. Destul de multă vreme de fapt. La ora nouă tatăl iese.

Nu s-a făcut încă întuneric, dar se înserează. Unele automobile și-au aprins farurile. Și unele tramvaie. Apare un tramvai lung, lung, de pare că n-o să se mai termine vreodată. Trece sunînd din clopot. Cînd a trecut, vede că tatăl fuge în josul străzii, de parcă l-ar fi apucat ploaia. Cînd iese și el din cafenea, vede că nu plouă, dar o ia și el în josul străzii destul de repede. Tatăl și cîinele dispar după un colț. Fiul merge atunci și mai repede, deși continuă să nu plouă. Cînd dă colțul, au dispărut și tatăl și cîinele. Chiar după colț se află o poartă înaltă de intrare într-o casă. Deschide iute poarta și trage cu urechea, dar în casă domnește o liniște absolută.

Pe urmă aude brusc lătratul unui cîine, nu de sus, din casă, ci de undeva, mult mai aproape.

Lîngă casă se află un mic cinematograf, căruia îi spune *Felinarul.* Deasupra intrării sînt trei lămpi — una albă, una roșie și una verde — zidite într-un fel de felinar de culoare albastră. Seara stau mereu în fața cinematografului bărbați tineri, care fumează și cîteva fete cu capul gol,

care rîd din te miri ce. După ultima reprezentație paznicul cel invalid stinge cele trei lămpi ale felinarului. După aceea iese și încuie ușile duble, ca și ieșirea de rezervă. Dar rama vitrinei o încuie cu trei lacăte mari. La urmă trage ușa cu zăbrele dinspre stradă și o încuie. Destul de multă vreme după terminarea filmului tinerii și fetele rămîn acolo și stau de vorbă. Chiar înainte de a pleca, vorbesc mai tare și rîd. S-a întîmplat de trei ori ca dimineața geamul vitrinei să fie spart, dar nici o fotografie n-a fost furată. Dimineața, dușumeaua din fața ușii de zăbrele este plină de chiștoace.

Fiul pătrunde în cinematograf. Podeaua e înclinată spre casa de bilete. De la casă la intrarea largă dinspre sală este pus un preș roșu, uzat. Se oprește pe acel preș și privește în jur. Dar tatăl nu este nicăieri. Nu se aude nici măcar vreun lătrat de cîine. Atunci i se pare că îl privește casiera și, ca să nu se facă ridicol, cumpără un bilet. Este nervos și uită o coroană pe placa verde de cauciuc de la casă. Cînd ea îl strigă înapoi, nu se poate abține și se uită la ea. Atunci ea îi zîmbește. Îi zîmbește și el, în timp ce își ia coroana îndărăt. După moartea mamei i se pare că toate femeile care îi zîmbesc seamănă cu ea. Toate servitoarele, chelnerițele, chiar femeile pe care le întîlnește pe scară. Și aproape toate femeile au haine asemănătoare cu ale ei. Rochia casierei este roșie. Lîngă ea se află un telefon cu picior.

În sală miroase a beci. Odinioară, de mult, asta a și fost. Iar mirosurile nu ies niciodată complet. Se așază pe un scaun departe, în fund,

deşi paznicul îi spusese că se poate aşeza unde-i place. Cînd intră cineva în sală, îşi acoperă faţa cu mîinile. Dar începe jurnalul şi tatăl încă n-a venit. Mai sînt în momentul acela încă opt în sală, afară de el, şi toţi sînt aşezaţi în faţa lui. Trage de jos şi este foarte frig. În plus, acesta este un cinema unde plouă cu jurnale de actualităţi, iar filmul propriu-zis l-a văzut deja.

Cînd iese din sală se uită imediat spre casă, să vadă dacă o să bage casiera de seamă că pleacă tocmai cînd începe filmul. Dar în birou nu mai e nimeni şi lampa este stinsă. În acel moment observă el mica uşă de placaj, care dă spre toaletă. O deschide fără să facă nici un zgomot şi se uită înăuntru. Toaleta este şi ea goală.

În timp ce străbate iute gangul, care miroase a pivniţă şi a vopsele, simte că îi vine să se grăbească. Încordarea a cedat şi buna dispoziţie revine. În maşină se gîndeşte la braţele rotunde ale logodnicei. Îşi pune palmele pe coapse şi ceea ce simte sînt coapsele ei. Cînd maşina trece pe la o intersecţie, vede o fată într-o rochie roşie, fluturătoare, aşteptînd într-o staţie de tramvai. Avusese odată o fată. Era îmbrăcată într-un pardesiu roşu, iar pe dedesubt avea o rochie de culoare albastră şi sub ea un furou alb. Asta a fost în septembrie, cînd fusese convocat. După un dans merseseră afară, în pădure. Căutaseră îndelung, pînă să găsească un loc uscat. Şi după aceea tot fusese ud pe genunchi. Se alesese cu o răceală zdravănă. O lună mai tîrziu o revăzuse pe fată, pe o ploaie, pe un drum de ţară. O salutase ostăşeşte. Dar ea nu-l mai recunoscuse.

Cînd ajunge la etajul logodnicei, aceasta este în uşă şi i-o ţine deschisă ca să intre. A stat foarte mult timp la fereastră şi a aşteptat. Cînd el apare, cu maşina, este mai întîi surprinsă. După aceea îşi face gînduri. Ea îşi face gînduri în legătură cu orice. De trei ori a pus ceaiul la încălzit pe reşou şi de trei ori s-a răcit. În camera ei rece stau fiecare pe scaunul lui. Într-una din camerele alăturate cineva învaţă să cînte la banjo. În cealaltă parte nişte bărbaţi joacă cărţi. Licitaţia se aude prin perete foarte desluşit. Deodată cade în genunchi lîngă scaunul logodnicei şi îşi freacă fruntea de genunchii ei. Observă cu această ocazie că genunchii ei sînt mai tari decît şi-a închipuit. Dar logodnica îi cuprinde gîtul cu braţul. El observă atunci că şi braţele îi sînt dure. N-a observat asta pînă acum.

După ceai o trage după el spre canapea. Este o canapea veche, de cameră mobilată, prevăzută cu o rezemătoare înaltă, rotunjită, din scîndură. Deasupra scîndurii atîrnă un şervet albastru, brodat, cu inscripţia: „Femeia este ca o floare. Să o culegi cu grijă!" Cînd se aşază şi el pe canapea, scîndura se răstoarnă peste el şi-l loveşte în spate.

— Nu putem să stăm pe canapea, şopteşte logodnica, mereu cade scîndura. Şi eu nu pot s-o pun la loc.

Atunci el ridică rezemătoarea la loc.

— Dacă nu putem sta pe canapea, poate o să putem sta pe duşumea, spune el în şoaptă atunci şi îi ridică logodnicei rochia ei neagră, mult peste genunchi.

Este foarte încălzit și gîfîie. Cînd se culcă amîndoi pe dușumea, el răstoarnă un scaun. Linoleumul scîrțîie sub trupul logodnicei. El stă în genunchi și cînd își mută privirea de la sînii ei înspre față, bagă de seamă că este înfricoșată. Dar deși se teme, a vrut totuși asta. Ceea ce nu a mai făcut niciodată înainte. Pe ea frica o urîțește, dar ochii îi devin frumoși. Frica ei nu-l înfricoșează și pe el, ci îl face să devină rece, puternic și rece. Ridică scaunul căzut. După aceea se așază pe el. Logodnica se ridică și ea și se așază pe canapea. Atunci scîndura cade. Deodată el izbucnește în rîs. Nu se poate abține. Și nici nu se poate opri din rîs. El își închipuie singur că rîde din cauza rezemătorii. Cînd se liniștește, i se pare că logodnica plînge. Dar ea nu plînge. S-a oprit în picioare lîngă scaunul lui și suflă greu, ca cineva care a fugit mult. Cînd ea strigă, el este foarte surprins, aproape șocat.

— Nu-ți permit, strigă ea și își strînge pumnii.

— Ce nu-mi permiți ? zice el și se simte foarte liniștit. Se gîndește că este vorba de rîs.

— Pleacă, șoptește logodnica.

În momentul acela, cel care cîntă la banjo se oprește din cîntat și bate tare în perete. Bat și jucătorii de cărți. După care cineva licitează trei cupe. Ea îl urmează totuși, palidă, pe coridor. Încearcă să-l sărute prin crăpătura ușii. Dar el nu-i întinde decît mîna. Este rece. Și a ei este tot rece. Îl vede pe fereastră stînd în stradă și uitîndu-se după un taxi. Ea speră să nu vină nici unul, dar iată că totuși se ivește unul. Abia după mult timp închide fereastra. Atunci îi vine în cap că ar fi putut să pună așternutul pe sofa.

Cînd maşina încetineşte în faţa porţii îi spune şoferului să meargă mai încolo. Nu vrea ca tatăl să-l vadă întorcîndu-se acasă în taxi. Cel sărac se fereşte întotdeauna să fie văzut cu taxiul. Dacă merge singur în taxi, atunci stă în mijlocul canapelei, ca să nu-l vadă nimeni. Cînd se dă jos din taxi, este destul de aproape de cinema. Şi pentru că tot nu este mare oool, se duce acolo ca să se uite la poze. Tocmai se sting lămpile la *Felinarul.* Întîi se stinge lampa cea roşie. Cea verde şi cea albă se sting deodată. Apare paznicul cu lacătele sale. Mai rămîne un timp, după ce a fost închisă grila, şi fumează. Deci pînă la această oră fumează şi fetele. Una din ele, care a mai rămas pe acolo, se uită la el. Este descheiată la pardesiu. Sub pardesiu poartă o rochie roşie. Dar este prea tînără ca să semene cu mama. Cînd ea îşi ridică braţul ca să-şi privească ceasul, observă că fata are nişte braţe foarte subţiratice. Îşi aruncă atunci ţigara printre zăbrelele grilei şi pleacă.

Chiar cînd intră în vestibul, sună telefonul. N-a ajuns încă să aprindă lumina şi de aceea i se face frică. Înainte de a răspunde aprinde lumina. Este logodnica. Plînge, dar în acelaşi timp şi vorbeşte. Zice că este aşa de neliniştită din cauza lui, încît nu poate să doarmă. O ascultă, dar nu simte nimic. Îi promite totuşi să se întîlnească în seara următoare, să se plimbe împreună. Plînsul ei se aude pe fondul banjoului. Individul din camera de alături îşi zdrăngăne exerciţiile de seară.

Cînd pune receptorul la loc bagă de seamă că ţine chitanţa în mînă. Formează numărul, în joacă. Cînd nimeni nu-i răspunde se simte uşurat

și dezamăgit. Chiar în clipa în care pune hîrtiuța la loc, în buzunar, își aduce aminte cu o teribilă limpezime că a uitat cheile în broască. Atunci se repede în camera mare și aprinde lumina, dar broasca e goală. Și raftul din garderob este gol. Cum stă acolo în garderob, ușa se închide singură îndărătul lui și îl cuprinde o groază nebună. Izbește cu pumnii strînși și o deschide. S-a închis singură numai pentru că una din ferestrele camerei a rămas deschisă și se izbește în vînt. O închide, dar nu coboară storurile. Numai la bucătărie coboară jaluzelele. Pe masă a rămas sticla, uitată. Este numai puțin lichid pe fund și după ce o golește, se simte puțin mai încălzit.

În pat își pune perna pe piept. Pentru cine e singur, perna este foarte bună. Poate să-și facă din pernă doi genunchi rotunzi. Și mai poate să facă un braț moale, care să se rotunjească în jurul trupului lui. Nimeni nu are un braț așa de moale ca o pernă. Și nici un braț atît de cald, pentru că poți să-l faci cît de cald dorești. Acel braț îl încălzește. Și îl face să se simtă mai puțin singur. Noaptea aceea doarme fără vise.

În seara următoare, la șase, se întîlnește cu logodnica lui la Räntmästartrappan. Logodnica dorește să meargă pînă la Grădina Zoologică. Și acolo să danseze la Parcul de Distracții. După aceea să meargă acasă. Spune că a reparat canapeaua.

Atunci el întreabă :

— Care canapea ?

După aceea o ia la braț și merg pe jos, spre Söder. Străbat strada Götgatan și privesc în vitrine. Logodnica este atît de tristă, încît abia de vede cîte ceva. La deal își pierde rău suflul și

spune că ar trebui să se întoarcă. El îi spune atunci că nu are bani să meargă la Grădina Zoologică. Dar dacă ea vrea, să meargă la cinema. După care se îndreaptă spre un cinema. Cînd ajung la *Felinarul*, ea zice că este un cinematograf prost. Fuseseră acolo odată, trăgea și era frig. Afară de asta, peliculele sînt foarte uzate. Și în plus dau numai filme proaste. Se opresc un timp și se uită la poze. Lui i se pare că ea prea stă mult. Cînd intră, ea îi spune că au văzut deja filmul. Atunci el se înfurie și-i spune că ea are memorie proastă.

N-are bani la el, așa că logodnica este cea care cumpără bilete. Dar la casă el stă alături de ea. Cînd casiera rupe biletele din carnet, îl privește și zîmbește. L-a recunoscut. Atunci îi zîmbește și el, pentru că ea seamănă cu mama. Este destul de în vîrstă pentru a putea chiar să fie. Totuși nu este chiar atît de în vîrstă. Are o rochie roșie, cu mîneci scurte. Deasupra cotului are un semn mic, albastru, de parcă ar fi ciupit-o cineva. De fapt este prea devreme să intre; totuși o ia de braț pe logodnică și se îndreaptă spre intrare. În timp ce paznicul le rupe biletele se uită spre casă, ca să vadă dacă nu cumva casiera îi consideră tîmpiți că intră așa devreme. Dar ea stă și privește înspre stradă. Se simte atunci liniștit. În același timp se simte dezamăgit.

În sală se așază departe, în spate. Logodnica ar vrea să stea mai în față, pentru că nu are vederea bună. Atunci logodnicul îi spune că sala este atît de mică încît nu are nici o importanță unde stai. Și într-un fel are dreptate, desigur.

Apoi îi spune că aici a văzut Greta Garbo primul ei film. Nu este adevărat, dar logodnica este din Härjedal și n-are de unde să știe. După ce îi spune toate astea, nu mai este nici el sigur că nu e chiar așa.

Cînd cele șase emisfere albe de pe pereții goi și verzi se sting, el se apucă să numere spectatorii. Împreună cu el și cu logodnica lui sînt doisprezece. În timpul jurnalului îi mai numără de două ori. În timpul pauzei, aude telefonul sunînd. Cînd începe filmul propriu-zis, logodnica îi șoptește că, în orice caz, au mai văzut filmul. Atunci el nu se mai supără, ci devine crud. Pentru că ea a șoptit asta, o ciupește de braț destul de tare și-i spune să-și țină gura. Atunci ea nu mai zice nimic. Ca ea să nu înceapă să plîngă, el caută după aceea să lase să se înțeleagă că ciupitura a fost din dragoste. Pînă la urmă iată-l stînd acolo în întuneric, mîngîind locul unde a ciupit-o. Încearcă să se uite la film, însă nu-i găsește nici un înțeles, deși l-a mai văzut o dată. Cînd ceilalți zece rîd, rîde și el. Logodnica nu rîde.

Cînd ies din sală sînt primii și, deși e orbit de lumina pătrunzătoare a unicei lămpi din hol, o caută îndată din priviri pe casieră, ca să vadă dacă ea se uită. Însă ea stă în ghereta ei și privește înainte, spre stradă. Atunci el o lasă singură pe logodnică și se duce la toaletă. Nu este nimeni acolo. Se postează apoi în fața oglinzii și își aprinde o țigară. În timp ce fumează, își studiază fața de aproape. Este foarte roșu la față și obrajii îi ard. Cînd iese, logodnica stă sub lampa cu lumină tăioasă. Și ea este foarte roșie la față.

Buzele îi sînt deosebit de roşii. Cînd se apropie, abia bagă el de seamă că ea s-a rujat. N-a mai făcut asta niciodată. Constatarea nu îl face să simtă ceva deosebit. Pe bucata scurtă de drum pînă la uşa cu gratii de la ieşire, se întoarce de două ori ca să privească înspre ghişeu. Casiera se uită în direcţia lui, dar nu chiar la el. Cînd logodnica îl întreabă după ce se uită, el o întreabă dacă nu găseşte că femeia de la casă ar semăna cu maică-sa. Atunci ea răspunde că nu i se pare, dar că are o rochie roşie aproape identică. Pentru că a spus asta, el o ciupeşte încă o dată de braţ. După aceea nu o mai mîngîie.

Plouă cu intermitenţe şi petele de ulei de pe locurile pe care au stat maşini lucesc în lumina felinarelor. Orologiul unei biserici sună de treisprezece ori, de nouă ori grav şi de patru ori subţire. După ce dau colţul, logodnica vrea să se oprească în faţa unei vitrine mari cu articole pentru nou-născuţi. Dar nici asta nu i se permite. O trage după el pe partea opusă a străzii. După ce au făcut cîţiva paşi pe trotoar, tatăl iese dintr-o cafenea situată mai în josul străzii, pe partea cealaltă. Tatăl şi cîinele aleargă prin ploaie, în lumina părelnică a serii, spre colţul de după care tocmai veniseră ei. Cînd trec alergînd prin dreptul vitrinei, logodnica zice:

— Mi s-a părut că este tatăl tău cu cîinele.

Logodnicul se burzuluieşte atunci şi mai tare şi zice că este de presupus că sînt mulţi cîini negri în Stockholm. După aceea se duc din nou la vitrina cea mare. Logodnica stă în faţa ei, dar nu vede nimic. Totul este înecat într-o unică pîclă de ploaie şi lacrimi. Chiar după ce şi-a şters

puțin ochii, tot nu vede mare lucru. E un bebeluș în hăinuțe albastre, care stă într-un cărucior înalt. Chiar înspre fața cea roșie a copilului este îndreptată o lampă. Nu observă cînd logodnicul îi lasă brațul. Nici cînd logodnicul se dă înapoi cu doi pași. Dar el asta face. Stă acolo, la doi pași depărtare, și se uită la logodnică, așa cum te uiți la cineva pe care nu-l cunoști. Nu a mai făcut asta niciodată și este și el surprins. Dar cu cît se uită mai mult, cu atît este mai puțin surprins, cu atît mai puțin o cunoaște. Vitrina este mare și luminoasă și în fața ei, în ploaie, stă o fată slabă, în negru, cineva pe lîngă care treci de obicei fără să observi, lîngă care poți să stai alături, în fața unei vitrine sau la vreun cinematograf, și după aceea să crezi că ai fost singur.

— Ce hăinuțe drăgălașe are, nu? spune logodnica.

Atunci logodnicul răspunde:

— Eu nu sînt fiul tău.

Nu s-a gîndit niciodată să spună așa ceva. Cu toate astea, iată că a spus-o. Și dacă a spus-o o dată, pe urmă nu-i mai pare rău. De la vitrină se duc direct spre poarta casei lui. El merge iute și cînd devine atent, își dă seama după auz că ea are pantofi cu toc înalt. I-a încălțat pentru el. Mai are și o rochie roșie. El crede că e neagră. Cînd el vrea să-și ia la revedere de la ea, în fața intrării, ea vrea să intre și ea.

— Vreau neapărat, șoptește ea.

— Ce vrei neapărat? spune el, cu oarecare nerăbdare, pentru că deodată își dă seama că se grăbește, că se grăbește teribil.

Dar tocmai cînd ea vrea să-i spună că vrea neapărat să urce cu el sus, iese cineva pe poartă. E o bătrînă oarbă, care ciocăneşte cu bastonul. I se face foarte teamă din cauza bastonului acela. Cam din orice i se face teamă. Dar bătrîna nu vede prost. Numai Berit, în frica ei, a văzut-o oarbă. După aceea Berit spune în şoaptă :

— Du-te !

Atunci el o sărută în grabă pe obraz şi se duce. Înainte ca picăturile de ploaie să fi ajuns să i se usuce pe buze, a ajuns deja la etajul trei, pentru că a fugit tot timpul. Atît de teribil se grăbeşte. Cînd formează prima oară numărul, face un cinci în loc de patru. După aceea formează corect. În vestibul este aproape întuneric, dar nu aprinde lumina. Acum îi este teamă de lumină.

Dar de ceea ce o să se întîmple nu îi este teamă. Pentru că purtăm înăuntrul nostru, noi toţi, imaginea a ceva groaznic, care ni se va întîmpla cîndva, cînd va fi foarte întuneric, imaginea cuiva pe care îl vom întîlni într-o seară cu ploaie şi vînt, imaginea cuiva care stă în întuneric, în spatele unei uşi, într-o cameră în care vom intra odată. Toţi purtăm în noi imaginea unui strigoi. De aceea nu ne mai este de fapt frică de acea întîlnire groaznică, pentru că de fiecare dată cînd se lasă întunericul, aşteptăm tocmai asta. O senzaţie amestecată, de spaimă şi confirmare a aşteptării, asta este tot ceea ce simţim.

De aceea, cînd femeia îi răspunde în ureche : „Cinema *Felinarul*", el poate spune cu destul calm :

— Mai sînt bilete pentru spectacolul de la nouă ?

— Da, dar reprezentaţia a început, răspunde vocea aceea dulce, cu nerăbdare.

— Scuzaţi, izbuteşte el să spună şi să fie totuşi destul de calm.

Acum Bengt poate să închidă telefonul.

Gun a închis deja.

O SCRISOARE ÎN APRILIE

Din partea lui, către el însuşi

Dragă Bengt,

Azi, la ora trei, s-au împlinit trei luni de cînd a murit mama. Astă-seară, cînd eram la masă, tata şi-a scos deodată ceasul din buzunar. După ce l-a privit îndelung şi-a îndreptat privirile spre mine. M-a întrebat dacă ştiu ce zi este asta. I-am răspuns că este vineri. Atunci el mi-a spus că sînt trei luni de cînd a murit mama. Bineînţeles că ştiam, deşi nu de o manieră exactă, aşa, cum ar fi să stau la fereastră exact la ora trei fix, astăzi, şi să mă gîndesc : chiar în acest moment se împlinesc trei luni de cînd mama a căzut de pe un scaun pe duşumea, în măcelărie la David Englund. Dealtfel un asemenea gînd nici n-ar servi la mare lucru. În fiecare zi este o dată ora trei. Prin urmare poţi în fiecare zi, la fel de bine, la ora trei, să ai acelaşi gînd foarte justificat şi să te duci la fereastră. În plus, trei luni este un interval de timp foarte arbitrar, în spe-

cial în cazul de față. Întrucît februarie are numai douăzeci și opt de zile, aceste trei luni nu fac nici măcar nouăzeci de zile.

I-am spus toate astea nu pentru că aș fi vrut să-l rănesc în vreun fel sau să mă arăt lipsit de respect pentru amintirea mamei, ci numai din sentimentul justificat că nu trebuie să lași ca amintirea cuiva, la a cărui memorie ții, să fie legată de o dată precisă. Pentru mine lipsa mamei este în permanență actuală și tocmai de aceea, pentru mine o anumită dată precisă nu are aceeași importanță ca pentru cineva care suferă mai puțin. Cu toate acestea am observat că se simte lovit. Atunci, ca să încerc să îmblînzesc cele spuse de mine, nu pentru că aș fi considerat că am greșit cîtuși de puțin, dar pentru că îmi dădeam seama că el, cu simțul lui rudimentar în ceea ce privește valoarea cuvintelor și sinceritatea intonației, înțelesese greșit sensul celor spuse de mine, i-am spus: Într-adevăr, numai atît să fie de cînd a murit mama? Ceea ce am spus nu avea în mine nici un răsunet, totul era numai din cap, dar era o frază de amortizare, spusă cu scopul de a-l liniști. Tu, care la rîndul tău îl cunoști, știi bine-înțeles cît de ușor se lasă el de fapt liniștit, cu condiția să fii destul de deștept ca să găsești cuvintele potrivite. Cuvintele pe care le pronunțasem păreau totuși să nu fi fost cele care ar fi trebuit. În loc să-l liniștească, l-au stîrnit de tot. Ți-ai uitat mama, Bengt? m-a întrebat el.

Trebuie să recunosc că am fost într-adevăr zguduit de întrebare. La o asemenea întrebare mă așteptasem chiar cel mai puțin. Venise așa de brusc, mi se părea atît de crudă și de nedreaptă,

încît n-am putut găsi nici un cuvînt ca să-i răspund. Îmi stătea pe limbă să-l întreb cu ce drept tocmai el poate să-mi spună ceva atît de brutal şi de neadevărat, dar din consideraţie pentru sentimentele lui m-am abţinut. Toţi cei care îl cunosc ştiu cît de nedrept, în adevăratul înţeles al cuvîntului, a procedat el faţă de mama. Sînt sigur că şi el ştie ce gîndesc ceilalţi despre el. De aceea nu aveam nici un motiv să-l fac să afle asta complet. Dar în mine însumi, pot să te asigur, nu l-am lăsat să scape aşa uşor. În sinea mea l-am judecat de mult şi, dacă aş fi putut numai, de mult l-aş fi şi părăsit.

Aşa cum stau lucrurile, depind din păcate de el şi de bunul lui plac, pentru a putea să-mi continui studiile. Dacă aş fi vrut, astă seară aş fi putut cu un singur cuvînt, cu o singură revelaţie, să-l ţintuiesc de perete, să-l fac să îşi dea seama cît de groaznică este nedreptatea pe care mi-a făcut-o cu bănuiala lui. Îmi amintesc de exemplu un mic episod, petrecut în ziua în care a urmat celei în care murise mama. Ziua aceea era o duminică. Stăteam la masă, în cameră, şi ne citeam fiecare ziarul. Toată ziua nu ne spusesem nici un cuvînt unul altuia. A bătut atunci ora trei. În timp ce mă îndreptasem spre fereastră, i-am spus : acum se împlineşte exact o zi de cînd a murit mama. Nu a răspuns nimic. Cînd am repetat ce spusesem, a mototolit ziarul şi a ieşit din cameră. Seara nu mai întorsese pendula, aşa cum fusese obiceiul lui în fiecare duminică, întotdeauna. Noaptea următoare se oprise. Cînd îl întrebasem de ce nu întorsese pendula, îmi răspun-

sese că s-a pierdut cheia. Atunci nu era adevărat. Acum, în orice caz, așa este.

Asta aș fi putut să-i reamintesc, dacă aș fi vrut. Dar nu voiam să-i fac atît de mult rău, deși ar fi meritat. Este totuși tatăl meu și poate că unui tată poți să-i ierți chiar ceea ce altcuiva nu i-ai ierta.

Bineînțeles că sînt suficient de conștient de propriile mele sentimente față de mama, pentru a nu permite ca ele să fie pîngărite de întrebările prin surprindere ale cuiva, care pe deasupra nu are dreptul să le pună. Aceste trei luni care s-au scurs de cînd a murit, au fost pentru mine, să știi, un chin neîntrerupt. Știu acum, din propria mea experiență amară, cum o ființă care a murit și pe care ai iubit-o, se șterge atît de mult din realitate, încît continuă să trăiască prin ceea ce faci și prin visele tale, visele celui care a iubit-o cu adevărat. Este un fapt pe care nimeni nu-l poate contesta, că în tot acest lung interval de timp mama nu a plecat de lîngă mine nici o singură zi. Ziua a fost într-una în gîndurile mele. Noaptea a fost în visele mele. Ți-am povestit o dată că am avut un vis cu rochia ei cea roșie. Acel vis a revenit după aceea sub diferite forme. De fiecare dată mă scol la fel de înspăimîntat, dar încerc în același timp și un sentiment de plăcere, la gîndul că cineva, pe care l-am iubit, poate să rămînă atît de viu în mine. Aș putea spune aproape bucurie în loc de plăcere, pentru că în timpul visului propriu-zis chiar bucurie este ceea ce simt. Este atît de frumos, chiar dacă în același timp este înfricoșător! De două ori am visat că îi țin piciorul în mînă.

De amîndouă dăţile l-am sărutat, atît de frumos era. Totuşi a trebuit să spun că am fost chinuit de toate acestea, tocmai pentru că felul în care resimt lipsa mamei şi formele pe care le ia această tulburare a voinţei mele au făcut să-mi fie imposibil să muncesc.

A fost într-adevăr intenţia mea să dau ieri un examen de presesiune, dar întrucît nu am putut învăţa aşa cum aş fi dorit, am fost silit să nu mă prezint. Să ştii că am încercat cît am putut să-mi adun minţile la prelegerile pentru acest examen, dar gîndul la mama şi, poate mai mult decît toate celelalte, la răul pe care i l-a făcut tata, a făcut practic imposibil să mă concentrez. Fiecare lucru care se află aici, în apartament, este impregnat de personalitatea ei : orice scaun pe care stai, orice lingură pe care o bagi în gură, orice ciorap peste care dai cînd deschizi şifonierul, orice batistă, orice broşă, da, orice scrisoare care îţi cade sub ochi de cum tragi un sertar. Cîteodată, mai ales în ultima vreme, mi-a devenit imposibil pînă să şi rămîn în casă. Atunci a trebuit să ies şi să umblu ; dar cum ieşeam mă simţeam complet lipsit de energie. N-am fost în stare să merg departe, am dat doar cîteva raite prin străzile mai apropiate şi m-am reîntors acasă. Ca să nu mă mai duc acasă, am fost cîteodată la cinema. Destul de des în ultima vreme. Cinematograful e bun, mai bun decît cărţile. Acolo eşti obligat, fie că vrei, fie că nu, să-ţi aduni gîndurile la un singur lucru, şi anume la ceea ce se întîmplă pe pînza aceea albă.

Tata a fost destul de ciudat în ultima vreme. Îmi spun uneori că a început să sufere de ma-

nia urmăritului. Oriunde m-aş duce, cînd ies pe afară, dau peste el şi peste cîinele lui cel negru. Cred că mă urmăreşte cu cîinele, îl pune să-mi miroasă urma. Nu pot explica altfel faptul că este în permanenţă în spatele meu, de cum am ieşit din casă. Mai deunăzi am băgat de seamă că pusese o bandă de cauciuc pe sticla de băutură, exact ca şi cum şi-ar fi imaginat că ziua, cînd el este plecat, eu scotocesc prin dulap şi trag la măsea. Totuşi am fost destul de iritat de bănuiala lui de rînd şi ca să mă răzbun, mi-am turnat o porţie destul de serioasă, după care am tras mai jos banda de cauciuc. În plus, să foloseşti o bandă de cauciuc pentru a-ţi da seama cu cît s-a împuţinat ceea ce este în sticlă chiar că este un mijloc destul de stîngaci. Nu ai decît s-o tragi mai jos după aceea.

Şi în altă privinţă este foarte ciudat. Acum cîteva seri cîinele a intrat la mine, lucru neobişnuit. A sărit în pat ca să doarmă acolo. Nu l-am dat afară, pentru că puţin cîte puţin am căpătat o reală afecţiune pentru el. Dar în loc să doarmă, a început să scormonească sub pernă cu labele. Deodată a sărit jos şi a dispărut. După un timp a intrat tata cu o batistă în mînă. Era o batistă mică, galbenă, cu care cîinele ieşise în bot de la mine din cameră. Tata m-a întrebat de unde am batista. Nu am putut răspunde la asta. Atunci el mi-a aruncat-o şi a plecat. Părea că ar crede despre mine că mă furişasem pe undeva şi furasem batista. Într-o dimineaţă a pus pe patul meu nişte ciorapi de-ai mamei. Nu înţeleg de ce i-a pus acolo.

Poate că se comportă atît de bizar pentru că, în ciuda aparenţelor, o plînge pe mama. Ieri, în orice caz, i-am făcut o plăcere. Era vorba ca examenul meu de presesiune să aibă loc ieri. Dar, după toate cele care mi s-au întîmplat în legătură cu moartea mamei, am fost obligat să-l amîn pentru toamnă. În felul acesta am toată vara la dispoziţie ca să învăţ. Şi am de gînd s-o fac foarte intens. De aceea, nici nu mă gîndesc să-mi iau vreo slujbă peste vară, aşa cum am făcut în toţi anii precedenţi. Cu siguranţă că în felul acesta devin şi mai dependent ca înainte de tata, dar pe de altă parte voi putea într-adevăr să-mi închei studiile cu un examen. Altfel, ar părea ceva pe jumătate. Acum lucrurile stau aşa, că eu i-am tot vorbit tatei despre acest examen, astfel încît el să ştie că eu muncesc realmente în vederea unui obiectiv apropiat. Obiectivele apropiate sînt foarte stimulatoare pentru el, cred că din cauză că le consideră mai ieftine. Fără îndoială că şi-a făcut speranţe destul de mari în legătură cu acest examen. În ce mă priveşte este o chestie într-adevăr nevinovată, dar întrucît am înţeles pînă la urmă cît de cumplit l-ar dezamăgi să nu promovez acest examen în condiţii onorabile, am fost realmente obligat să mă prefac că asta s-a întîmplat într-adevăr.

Cînd a venit acasă, ieri seară, m-a întrebat de cum a intrat pe uşă cum a mers. Nu fusese niciodată în intenţia mea să exagerez, dar cînd am văzut cît de plin de speranţă este, i-am spus că l-am luat „Cum laudatur". Nu ştia ce înseamnă asta. Atunci i-am explicat că asta este maximum

ce se poate obține. Pe urmă i-am arătat carnetul de examinare. Nu mă gîndisem, de fapt, să fac asta. Am făcut-o numai și numai ca să-l pot vedea o dată cu adevărat bucuros. Ziua stătusem și răsfoisem carnetul acela gol. Avusesem în mînă un stilou. Și, într-o doară, scrisesem înăuntru „cum laudatur" și tot așa numele profesorului. Și cum tot nu avusesem ceva special de făcut, luasem o mică ștampilă pe care, după aceea, o pusesem în ordine și o aplicasem sub semnătură. Numai așa, în joacă. Tata s-a bucurat tare mult de toată această scamatorie. Nu m-a lăsat atunci inima să-i spun că totul era o glumă. În plus, mă liniștea oarecum să văd cît de formidabil reușisem cu imitația. În fine, o mărturisire n-ar fi reușit decît să-l întristeze și, cînd printr-o mică înșelătorie nu îi faci rău cuiva, ci numai plăcere, nu există nici un motiv să califici acea înșelătorie drept înșelătorie. Și la fel de puține motive să ai remușcări.

La miezul nopții

Tocmai a venit acasă și a intrat de-a dreptul aici. Aveam presimțiri rele. Nu știam prea bine de ce. De cum a intrat pe ușă m-a anunțat. Așteptasem asta de multă vreme. Totuși am fost șocat cînd am auzit-o spusă. Mi-a spus că mîine seară, la ora nouă, logodnica lui va veni la noi în vizită. Ea lucrează pînă la nouă. De aceea nu poate veni mai înainte. Eu nu am răspuns nimic. Atunci el a întrebat dacă am ceva împotrivă. I-am răspuns că da, am. După ce am spus asta mi-a părut

rău. Trebuie să fi văzut cumva asta, pentru că a zis : invit-o pe Berit. Dar el nu înțelesese de ce deodată îmi păruse rău de cele spuse de mine. Numai eu înțelegeam. Încă de foarte multă vreme am înțeles că este necesar ca ea să vină. Ea trebuie să afle adevărul și eu i-l voi spune. După ce va fi aflat adevărul, nu va mai veni niciodată. Și nici n-o să mai vrea să îl mai vadă pe tata. Deci, de dragul mamei, ea trebuie să vină.

Acum cîteva seri, cînd am fost cu Berit la cinema, i-am spus în glumă, la ieșire : Eu sînt Răzbunătorul. Tocmai văzusem un film care se intitula astfel. Nu fusese în intenția mea să o sperii pe Berit, dar ea s-a înfricoșat foarte rău. S-a înfricoșat atît de rău, încît mi-a explicat de ce este atît de neliniștită în ultima vreme, pentru mine. Îi este teamă să nu-i fac ceva rău celeilalte, cînd am să aflu cine este.

Eu știu cine este ! Este o casieriță micuță, la un cinematograf murdar, la cîteva străzi de aici. Am văzut-o de vreo două ori. Arată destul de oarecare, cel puțin prin comparație cu mama. Este destul de bătrînă, precis. Îi place să se îmbrace ca și cum ar fi foarte tînără. Are o voce răgușită, probabil din cauza fumatului. De cîteva ori i-am auzit vocea la telefon. De fapt, găsisem odată pe masă o hîrtiuță cu un număr de telefon. Cînd formasem numărul, într-o doară, răspunsese vocea ei. După aceea am mai dat de cîteva ori telefon spre ora nouă și un sfert. La ora aceea își închide ea casa. Tot la ora aceea, de asemenea, vine tata s-o ia cu cîinele. Întotdeauna devine nerăbdătoare cînd i se dă telefon atît de tîrziu. Mă unge pe inimă că o împiedic să-și

vadă de drum. Mă unge de asemenea pe inimă să o aud cum strigă „alo", iar eu nu zic nimic. O cheamă Gun Berg. Este un nume prea tineresc pentru o femeie atît de bătrînă, categoric.

Iată, deci, că știu destul de bine cine este și i-am dat telefoane. Dar altminteri nu i-am făcut nici un rău. Mîine am să-i spun adevărul. De aceea sînt nerăbdător să vină. Pentru memoria mamei, aștept de mult clipa asta. De aceea i-am spus tatii că poate să o aducă. Dar o să fim cinci la masă, i-am spus eu după aceea. Cinci ! s-a mirat el. Am s-o păstrez și pe mama mea cu mine, i-am răspuns. Atunci el mi-a spus că ar trebui să fiu cît pot eu de înțelegător. Pe urmă mi-a spus că eu pot să fiu foarte înțelegător.

Acum sînt din nou singur. La noapte am să stau treaz și am să mă gîndesc la tot ceea ce trebuie să spun. M-am gîndit la asta multe nopți. Am cumpărat și o lumînare. Pentru că am așteptat cu nerăbdare ca ea să vină.

Dar s-a făcut prea tîrziu, Bengt, așa că

Noapte bună !

Prietenul tău.

CEAI PENTRU PATRU SAU CINCI

Cîteodată facem un lucru fără să știm de ce. După asta sîntem surprinși că am făcut ce am făcut. Sau mai poate să ni se facă frică. Dar atît surpriza cît și frica conduc la o explicare a acțiunii, trebuie să ducă, pentru că ceea ce este neexplicat ne torturează sufletul într-un fel pe

care nu-l putem suporta multă vreme. Dar cînd explicaţia este într-adevăr concepută sau enunţată, uităm că ea a venit mai tîrziu, că acţiunea a fost mai înainte. Dacă lucrul acesta nu ne este niciodată amintit, astfel încît acţiunea să se potrivească cu explicaţia, toate sînt bune şi în regulă. Dar cîteodată se întîmplă să nu fie toate bune şi în regulă. Şi asta atunci cînd observăm că explicaţia pe care am primit-o este mincinoasă şi că, atunci cînd consecinţele acţiunii ne apar limpezi în lumina a tot ceea ce s-a întîmplat ulterior, această explicaţie se arată a fi o falsificare a ceea ce intenţionam în forul nostru interior, cînd am acţionat. Atunci ne simţim cu adevărat chinuiţi, pentru că adevărata tortură morală este a nu putea să ai încredere în propriile tale gînduri intime. Adevărată tortură să ştii că gîndurile te mint, deşi tu însuţi eşti sincer.

De ora nouă îi este teamă fiului, de ora nouă seara. În acel moment celelalte sînt pregătite. Masa este pusă în camera cea mare. El a pus masa. De aceea pe masă se află cinci cești pentru ceai şi cinci farfuriuţe, cinci linguriţe şi cinci farfurii pentru tort, pentru că tatăl a adus cu el un tort cînd a venit. Şi cinci pahare de vin, pentru că tatăl a cumpărat şi a adus acasă vin de la complex. Se mai află şi o lumînare. Lumînarea se află în faţa tacîmului căruia nu îi corespunde nici un scaun. Cu intenţie, fiul nu a pus acolo nici un scaun. Vrea să se vadă că acolo nu va şedea nimeni, ci se va afla numai prezent. Altfel ar putea altcineva chiar să se aşeze acolo. Ştie bine el ce face, pentru că s-a gîndit toată ziua cum

o să se întîmple totul. De aceea nu a putut să învețe nimic.

Restul a făcut logodnica. A măturat pe jos, chiar în camera logodnicului, deși el nu a vrut. Cînd ea l-a întrebat de ce nu vrea să-i mărture, a răspuns că la el duşumeaua este curată. Ea s-a dus totuşi în cameră. Cînd s-a dus în bucătărie cu făraşul, acesta era destul de plin. Între gunoaie se afla şi o mică batistă galbenă, făcută mototol. El a lăsat-o s-o arunce, dar după ce a făcut asta a luat-o de braţ şi i-a spus să nu scotocească prin camera lui. Ea nu a înţeles ce vrea să spună. De aceea şi-a făcut tot felul de idei în legătură cu asta. După ce a spus ce a spus, lui i-a părut rău, i-a părut rău pentru că nici el nu înţelegea de ce o spusese, dar şi pentru că i-a făcut ei rău. Aproape toate lucrurile pe care i le spune în ultima vreme le regretă ulterior. Şi totuşi i le spune.

S-au mai făcut şi altele. S-au şters de praf toate cărţile şi toate ramele fotografiilor. Toate vasele au fost spălate. A trebuit să facă asta singură. Tatăl a stat numai lîngă ea şi s-a uitat. Ba nu, a făcut şi el ceva. A periat cîinele. Blana îi străluceşte, negru-lucios, ca blănurile pe care le poartă femeile. Odată voise să-i cumpere Almei o blană, dar după aceea îi păruse rău. Îi cumpărase în schimb un palton negru, gros. Mă face atît de urîtă ! spusese ea. El spusese atunci că o îmbracă bine. El îl alesese. I-l alesese pe acela, tocmai ca s-o facă urîtă. Atunci nici el nu-şi dăduse seama de asta. Dar cînd i se restituiseră hainele de la capelă îşi dăduse seama de asta. Nu ar fi vrut ca şi altcineva să-şi mai dea seama.

De aceea îi făcuse vînt iute. La asta se gîndește el, mîngîind cîinele.

După aceea nu mai face altceva decît să perie și să mîngîie. Ba da, merge prin apartament, de colo-colo. Pare că fără nici un plan, dar de fapt tot timpul el își urmărește un scop. Nu vrea să-și lase fiul singur. O clipă după ce s-a întors acasă nu l-a lăsat singur. Dacă acesta este în cameră la el, ciocănește la ușă și se preface să se uită după vreun lucru care s-ar putea afla pe acolo. Cînd a intrat în cameră, nu se mai dă dus. Stă acolo și vorbește de una și de alta, lucruri indiferente. Numai cînd îl întreabă ceva, bagă de seamă că fiul nu ascultă. Asta nu-i face nici o impresie. Principalul este ca fiul să nu rămînă singur.

La ora opt Berit intră la ei în cameră. Este neliniștită. N-a găsit cafea. Chiar în mod obișnuit este neliniștită. Din cauza neliniștii a spart o farfurie. Nu se găsește cafea și, uite, la ora nouă o să fie cinci inși la cafea, sau cel puțin patru. De aceea tatăl se duce la o vecină ca să împrumute. Pe fiu îl ia cu el. Stînd la ușa vecinei, tatăl își dă seama că este pentru prima dată după înmormîntare că are de a face cu un vecin. Vine și deschide ușa o femeie, este una din cele care au fost la înmormîntare. Cînd îl vede pe văduv se întîmplă ceva neobișnuit. Nu deschide larg ușa, așa cum fac vecinii între ei cînd se vizitează. Privește printr-o deschizătură îngustă și nu lărgește de loc crăpătura. Și nici nu pronunță vreun cuvînt. Atunci văduvul întreabă dacă ar putea împrumuta puțină cafea, pentru că o să aibă musafiri la ora nouă. Vecina răspunde că i s-a terminat cafeaua,

dar poate că o să găsească la altcineva. Totuşi nu se mai duc să încerce la alţii.

În loc de cafea, Berit fierbe ceai. În vreme ce apa este pe foc şi Berit trînteşte uşile dulapului în bucătărie, ei doi stau în cameră, unde domneşte o adîncă tăcere. Tatăl stă lîngă bibliotecă, de parcă s-ar uita după vreo carte. Într-un fel asta şi face. Observă că au fost mutate cursurile fiului. Cînd observă asta, se uită la fiu. Fiul stă la birou. Pe birou se află un suport de toc fără toc şi un corn pentru cerneală, uscat. Mai e şi un păhărel cu nişte biluţe verzi înăuntru. Ideea este ca după ce ai terminat de scris să înfunzi peniţa murdară de cerneală printre acele biluţe. În acest fel biluţele se murdăresc un pic, dar peniţa se curăţă destul de bine. Scoate în joacă nişte biluţe şi începe să le frece încolo şi încoace, pe placa biroului. Numai de la cinci biluţe zgomotul nu e cine ştie ce. De aceea mai scoate cîteva. Nici cu zece nu izbuteşte să facă un huruit atît de puternic încît să acopere ceea ce nu vrea să audă. De aceea pune bilele la loc şi începe să pocnească în placa biroului cu o linie murdară de cerneală. Aude totuşi acel lucru. Şi tatăl îl aude. În special din acest motiv îşi priveşte el fiul. În special din acest motiv fiul nu-şi priveşte tatăl.

Ceea ce aud este zgomotul din bucătărie. În tăcerea din cameră şi-au dat seama că nu a mai fost un asemenea zgomot de trei luni. E ca şi cînd s-ar deschide un mormînt. Pentru că deodată şi-o amintesc cu o teribilă limpezime de cristal. Şi-o amintesc pe Alma ? Şi-o amintesc pe mama ? Poate. Dar cumva nu pe ea şi-o amintesc.

Ci acele zgomote pe care le făcea cînd ea era în bucătărie şi ei erau în cameră. Zgomote care au ţinut douăzeci de ani sînt acelea. Sînt linguri care se lovesc cînd sînt scoase dintr-un sertar, sertare care se pocnesc, închise la loc, porţelan care scoate clinchete cînd se ciocăneşte de porţelan, scaune care hîrîie cînd sînt tîrîte mai încolo, pe duşumea. Deci, iată, după ce a fost plecată trei luni, s-a reîntors.

În acel moment teribila certitudine îl ajunge pe fiu. Certitudinea îl ajunge şi pe tată, dar pe el nu poate să-l înspăimînte atît de mult. Doar cîteva minute incomode. Dar pe fiu îl atinge cu atîta forţă, încît răstoarnă păhărelul cu biluţe verzi, numai ca să se poată răsturna şi el pe duşumea fără să se mire. Linoleumul este răcoros şi neted. Ca să poată vedea mai bine biluţele, îşi pune faţa peste ele. Atunci şi faţa lui devine răcoroasă şi netedă. Apoi începe să umple la loc păhărelul, încet, încet. Înainte de a fi plin de tot, tatăl strigă spre bucătărie :

— Berit ! Cîntă !

Atunci Berit începe să cînte, pentru că el i-a strigat să facă asta. Tot ce-i strigă să facă, face. Chiar tot ce o rogi să facă. Din pricina asta îţi vine cheful să-i ceri lucruri imposibile. Dă jos luna, Berit, îţi vine să-i strigi, sau stinge soarele ! Dacă faci asta, Berit plînge. Nu pentru că eşti rău, ci pentru că nu poate să facă ce-i spui.

Oricum, cîntă, şi asta e bine. Nu că ar auzi prea mult din ce cîntă, dar cît aud este suficient. Aud că nu este Alma în bucătărie. Aud pe cu totul altcineva. Nu aud că este Berit, pentru că nu asta îi interesează să audă. În timp ce ea

cîntă, tatăl îndreaptă scaunele la masă. Stau deja foarte bine, dar fiul este cel care le-a aranjat bine. De aceea este bine să le mişte puţin de la locul lor. Fiului nu i-au mai rămas multe biluţe de pus la loc, dar cînd termină sînt mai puţine ca înainte. Întotdeauna se întîmplă aşa. De multe ori a răsturnat păhărelul cu biluţe verzi şi după aceea întotdeauna au lipsit cîteva. Numai o singură dată s-a întîmplat să nu lipsească nici una după aceea. Asta se întîmplase odată, cînd ştersese Alma praful şi răsturnase păhărelul. Trebuise atunci s-o ajute să tragă canapeaua, pentru că multe biluţe ajunseseră dedesubtul ei.

Acum fiul nu trebuie să tragă canapeaua pentru că, iată, Berit cîntă. Dacă ar fi cîntat tot timpul, n-ar fi fost nevoit nici măcar păhărelul să-l răstoarne. Atunci n-ar fi trebuit să ştie ceea ce ştie. Ceea ce dealtfel ştia. Afli multe. Multe din ceea ce afli le uiţi, deşi se zice că nimic nu se uită. Cînd păhărelul cu biluţe verzi este pus la loc, pe masă, îndărătul cornului de cerneală, a uitat deja în ce consta acea certitudine, atît de groaznică fusese, şi lucrurile cele mai groaznice le uită omul cel mai uşor. Dar sînt şi cele pe care ţi le reaminteşti cel mai uşor. Înainte ca Berit să fi început să cînte, stătuse totuşi la birou şi simţise că nu mamei îi dusese dorul acele trei luni, ci acelor zgomote care însoţeau existenţa ei.

Berit pătrunde în cameră cîntînd. Atunci îşi dau seama că este ea şi îi spun să isprăvească. Ea le spune că este ora nouă. Pendula n-a bătut ora, pentru că stă. Stă pentru că s-a pierdut cheia. Într-o seară s-au pierdut aproape toate cheile. Dar

tatăl privește totuși pendula din obișnuință. De o lună s-a obișnuit tata cu faptul că pendula arată unsprezece și jumătate cînd se scoală de pe canapea dimineața și că arată tot atîta cînd stinge lumina, seara.

Acum e oprită la ora trei.

Este imposibil, dar cînd se mai uită încă o dată la cadran, acesta arată tot trei. Atunci își mută privirea de la cadran spre fiu. Fiul stă la fereastră. La fereastră se află fiul, cînd îl cuprinde o frică groaznică. Și anume pentru că nu și-a dat seama cînd a ajuns acolo. Dar cînd, deodată, își dă seama că se află acolo, știe că a venit ca să se poată uita la capul acela de taur, care lucește. Să privească într-acolo și să-și amintească, pentru că este exact ora trei. Acum ceasul este mereu trei. Deci el trebuie să stea mereu la fereastră.

Ceasul este trei sau cîteva minute trecut de nouă, și totul este în ordine. Berit, totuși, nu se poate convinge că totul este în ordine. Tot mută și mută la cești și farfurii, aranjează grămezile de prăjituri astfel încît să stea frumos, mută paharele de la locul lor, pune sticla de vin într-o altă poziție. Nici tortul nu este lăsat să stea acolo unde se află. Brusc, ea apucă tava cu tort și o pune peste farfuriuța celui de al cincilea tacîm. În acest fel rămîne o ceașcă de prisos. O răstoarnă și pe urmă o plasează în umbra tortului. Dar astfel a rămas și o lumînare, care încurcă. Pe asta o pune în fața altui tacîm, acolo unde n-a fost nici un moment cazul să stea. Le pune pe toate în ordine. Berit le pune pe toate și în-

totdeauna în ordine. Şi asta pentru că este bine intenţionată. Cîtd termină, ceasul este trei şi totuşi nouă şi cîteva minute, iar masa, în loc de cinci, a devenit deodată pentru patru persoane. Tatăl observă asta. Dar îşi păstrează pentru el constatarea. În ceea ce o priveşte, Berit nu şi-a dat seama.

Nici fiul n-a băgat de seamă nimic. Stătea cu spatele întors spre toate acestea şi auzea numai că se întîmplă ceva, dar nu ce anume. În cele din urmă se termină zdrăngănitul de la masă. Atunci tatăl îşi drege glasul. După aceea spune :

— De ce stai la fereastră, Bengt ?

A pus întrebarea pe un ton blînd şi prietenos, deşi răspunsul distrugător, care urmează să fie dat, este limpede. Există numai un răspuns şi pe acesta Bengt îl are deja pe limbă. Pentru că este ora trei, vrea el să spună. A, da, va răspunde atunci tatăl, este trei ? Cred că este nouă şi zece. Aceasta o va spune de asemenea cu destulă amabilitate, pentru că în seara aceasta se simte amabil. Dar în ciuda faptului că este amabil, un singur răspuns se poate da la a doua întrebare şi însuşi răspunsul acesta este nimicitor. Trebuie să-i spună : Uită-te şi tu la ceas. Nu vezi că este ora trei ? De cînd a murit mama, este mereu ora trei.

Toate acestea urmează deci să fie spuse, totuşi nu se spun. Dă numai primul răspuns. Al doilea nu mai este dat. În parte, din cauză că tatăl zice altceva decît ar trebui să zică. În parte, pentru că totuşi fiului i se face teamă.

— Pentru că este ora trei, răspunde fiul. Şi tu ştii bine de ce trebuie să se stea la fereastră, la ora trei.

Asta așa este. Tatăl știe asta, este adevărat. Dar pentru că știe asta, nu întreabă de ce limbile ceasului au fost mutate. Știe bine că nu trebuie să întrebe așa ceva. Pe deasupra mai știe că nu va putea să-și dovedească acuzația. De aceea spune :

— Au dat jos căpățîna.

Prin „căpățîna" înțelege capul de taur, poleit, care atîrnă deasupra ușii măcelăriei. Lipsește de cîteva zile, poate pentru că vor să-l poleiască încă și mai bine sau poate din cauză că deodată nu le-a mai plăcut. Oricum, se poate considera că este o constatare destul de nevinovată a unui fapt nevinovat. Dar îl înspăimîntă enorm pe fiu. Stă acolo, la fereastră, privește afară și constată un fapt teribil : nu băgase de seamă că lipsește capul. Deodată el înțelege în acel moment, că gîndurile lui mint. Nu se dusese la fereastră ca să poată vedea măcelăria de vizavi. S-a postat acolo nu pentru că este ora trei după masă, deși în curînd va fi nouă și un sfert seara. Stă acolo ca s-o poată vedea cînd vine.

Cînd înțelege că asta este cauza, atunci simte adevărata tortură. După aceea se umple de ură, nu față de el însuși, nici față de gîndurile lui, ci față de aceea care urmează să sosească, pentru că ea este cea care l-a înșelat cu propriile lui gînduri. Și nu putem altfel decît să-l urîm pe cel care ne-a făcut așa ceva.

Cîteva minute în cameră este complet liniște. În tăcerea aceea tatăl începe să aibă remușcări. Și asta pentru că îi este teamă de ceea ce se poate întîmpla din cauza propriei lui lipse de prevedere. Dar numai din cauza neprevederii are remușcări. Nu din alte motive. Odată, în cursul

serii, fiul își pusese haina pe el pentru ca logodnica să i-o poată peria. Atunci tatăl s-a apropiat și i-a pipăit buzunarele ; căuta chibrituri, chipurile. Cînd simțise că nu se află în ele nimic tare, nimic care să semene la pipăit cu o armă, începuse să rîdă. Berit crezuse că rîde de ea și începuse să-și facă tot felul de idei. Dar lucrul de care rîsese era că, în frica aceea a lui, putuse crede că fiul poartă armă. Totuși, înainte nu rîsese. Și nici după aceea. Pentru că după aceea îi venise în minte că se pot ascunde multe lucruri în buzunarele unor pantaloni.

Cînd nu mai vorbește nimeni, Berit se teme. Nu are motive de remușcare. Ceea ce are ea de făcut este să aranjeze lucrurile bine. În parte le-a aranjat deja. Acum, cînd este atîta liniște, observă și ea că masa este pusă doar pentru patru persoane, patru oameni la ceai, din care unii se iubesc între ei ; dar altul, din cauza asta, îl urăște pe unul sau pe mai mulți dintre ei. Ea se teme de ură. Ea una nu a urît niciodată. Oamenii i-au plăcut întotdeauna. Și să iubească îi este puțin teamă. Numai de plăcut nu se teme. Fără să facă zgomot, mai mută puțin ceștile și paharele, pentru ca totul să stea absolut corect. În momentul în care pune chibriturile lîngă lumînare este ora nouă și un sfert.

Atunci fiul o zărește venind. Singură, în seara aceea luminoasă, care are în ea propriile ei felinare, apare de după colț. După care traversează strada. Merge repede și poartă pe ea o haină scurtă de blană, descheiată, care strălucește cînd cade pe ea cîte o rază tîrzie de soare. Într-o mînă ține un buchet de flori, învelit cu hîrtie satinată.

Ține buchetul cu florile în jos, pentru că este mai comod de dus așa. Iar cu cealaltă mînă ține marginile hainei, ca să nu i-o ia vîntul. Oricum, aleargă puțin și în timp ce aleargă se vede că pe dedesubt poartă o rochie roșie. Rochia este la fel de scurtă ca haina. Rochia cea roșie a mamei era lungă. Pe de o parte pentru că ea însăși era înaltă, pe de altă parte pentru că nu-i plăceau hainele scurte. Urcă pe trotuar. Acolo se află o bicicletă roșie. Nu are picioare lungi, dar de sub haina de culoare închisă ele apar foarte deschise la culoare. Cînd privește în sus, spre casă, el observă că este mai blondă decît crezuse. Vede de asemenea că peste părul blond poartă o pălărie neagră. Mai observă apoi că ea trebuie să fi știut unde locuiesc, pentru că ea găsește imediat fereastra care trebuie. El se dă doi pași înapoi, înspre cameră, și rămîne tot așa, cu spatele întors.

Tatăl înțelege atunci că sosește. Înțelege și Berit. De aceea mai așează încă o dată prăjiturile, să stea și mai frumos. Văduvul o privește. Cînd privirile li se întîlnesc, el îi face un semn din cap și pleacă. Și ea a dat din cap. În același timp ea se înroșește foarte tare. Fiul a rămas acolo, unde se află. Chiar cînd se aude soneria, rămîne tot acolo. Dar numai cîteva clipe, pentru că de trei luni aproape nimeni n-a mai sunat la ușa lor. Cînd își dă seama de asta, se îndreaptă spre birou. Pe cristal se află o hîrtie albă, verso-ul unei facturi neachitate. Ca să n-o ia vîntul, pune pe hîrtie pahărelul cu bile verzi. După care o mîzgălește cu stiloul lui, acoperind-o cu linii fără nici un

înțeles. În timp ce face asta, ușa de la intrare este deschisă și în vestibul se lasă o liniște mai mare decît înainte. Doar la început se aude cîinele. Se aude după aceea o voce scăzută. Ca logodnicul să nu fie atît de teribil de singur, logodnica vine și se așază în spatele lui. Dar din cauza a ceea ce va trebui să facă nu peste mult timp, el are mare nevoie de un moment de singurătate și de tăcere și de aceea ea îl irită și-l face să plece de lîngă birou. Lasă pe birou bucățica de hîrtie pe care a mîzgălit. Cînd logodnica se uită pe hîrtie observă că mîzgălelile cu care este acoperită nu sînt complet lipsite de înțeles. Adică se distinge un nume. Cînd înțelege numele scris acolo i se face și mai teamă. Atunci mototolește hîrtiuța și o bagă în pahărelul cu bile.

Fiul stă lîngă bibliotecă. Nu caută nici o carte. Nici nu privește prin sticlă. Privește spre ușă. Ușa este deschisă, așa că tot ceea ce se spune în vestibul se poate auzi în cameră. Chiar tot ce nu se spune. Dar în fața ușii atîrnă o draperie. A așezat-o mama acolo, odată, ca să fie mai frumos. Ea una așa gîndise cînd o pusese acolo, că e mai frumos așa. În ceea ce îl privește, o găsise urîtă. De aceea trei luni de zile nu o trăsese nimeni în fața ușii. Abia de observaseră că se află acolo. Dar odată, cînd fusese singur, o desfășurase și rămăsese așa desfăcută toată seara. Ca să nu îl lase să se simtă singur, Berit îi apucă mîna și i-o strînge. Iritat, aproape cu dezgust, el bagă de seamă că mîna ei este transpirată.

Pentru că draperia îi maschează, el nu-i vede imediat. Aude numai pași care se apropie, unii ușori, abia auziți și foarte mici, și alții greoi, în-

tunecoşi, care fac să scîrţîie duşumeaua. Lîngă draperie paşii se opresc cîteva clipe. După aceea inelele draperiei fîşîie. Tatăl a dat-o în lături cu un gest brusc. Pentru că auzise zgomot de paşi, ceea ce vede mai întîi sînt picioarele. Sau mai bine zis pantofii. Femeia care intră încet în cameră are pantofi negri. Sînt foarte frumoşi. Doar o singură dată a mai văzut pantofi atît de frumoşi. Nu-şi aminteşte cînd.

Între timp ea s-a apropiat atît de mult, încît el trebuie să-şi ridice privirea ca să nu pară că se înclină. De aceea se uită ceva mai în sus şi vede florile. Nu i-au fost date tatălui. Au rămas în hîrtia cea albă, în care sînt învelite. Şi iată că paşii se opresc pentru a doua oară şi florile se ridică spre el cît se poate de aproape, chiar pînă la pieptul lui. Simte atunci în piept frigul.

— Bună ziua, Bengt, spune Gun.

Atunci Bengt o priveşte pe Gun. Cu răceală, aşa cum se gîndise el s-o facă, poate că nu, dar nici cu căldură. Dacă privirea lui este într-un fel, atunci este stingherită. Pentru că şi el este stingherit. Cînd ai plănuit să fii aspru, atunci şi omul faţă de care vrei să fii aspru trebuie să se comporte aşa cum se aşteaptă din partea lui. Altfel nu mai poţi să fii aspru, ci aşa cum trebuie să fii.

Nu s-a aşteptat la flori. Dacă s-ar fi aşteptat la flori, atunci ar fi plănuit să facă aşa: să ia florile, să le pună pe canapea şi pe urmă să le lase să stea acolo. Aşa, le ia, vine în mijlocul camerei şi, urmărit în tăcere de cei de faţă, desface hîrtia. Este multă hîrtie. De aceea se face şi multă linişte. Cînd dă hîrtia la o parte îi rămîn în

mînă cinci trandafiri, cinci trandafiri roşii. Nu ştie ce să facă cu ei. Numai el ştie ce ar trebui să facă cu ei. Ştie că ar trebui să îi dea înapoi, să fie pur şi simplu dur, că ar trebui să aibă o privire tăioasă, că ar trebui să aibă o voce aspră, că ar trebui să pronunţe cuvinte care să lovească. Mulţumesc, ar trebui el să spună, dar păstraţi-vă trandafirii. Trandafirii nu se potrivesc cu doliul. Mai ales cei roşii.

În acel moment Gun o observă pe Berit. Cu Berit se întîmplă aşa, că ştii că trebuie şi ea să fie de faţă, totuşi nu o vezi. Dar parcă se mai află cineva aici, nu? Te gîndeşti. Să spui că se află, asta poţi s-o spui şi despre mobile. A, da! Trosneşti din degete, asta este, le-ai constatat şi ai terminat cu ele. Cînd după aceea îţi dai seama de prezenţa ei, Berit îţi face impresia că stă întoarsă cu spatele la tine. Abia mai tîrziu îţi dai seama că nu face asta. Numai că faţa ei şi partea din faţă a trupului ei dau împreună acea impresie de singurătate şi de linişte, pe care numai un spate o poate da.

— Bună ziua, Berit, spune Gun.

Berit îi întinde mîna. O face de parcă i-ar da un cadou. Tatăl stă în spate şi se uită la cele două femei. Berit este puţin mai înaltă şi este şi foarte subţire. Berit are păr drept şi negru, şi are şi picioare drepte. Nu-i plac picioarele drepte. Iar pe Berit n-o găseşte frumoasă. Lucrul pe care îl consideră frumos este faptul că Gun se uită la Berit ca o mamă. Îi place cînd mamele se uită în acest fel, dar să fie mame frumoase. Cu toate acestea Berit se face roşie la faţă, pentru că o

privesc atîta şi pleacă în bucătărie să aducă o vază.

Atunci tatăl spune :

— Ei, hai să ne aşezăm, deci.

Chiar în momentul în care spune asta, îşi aminteşte că mai spusese asta odată, cîndva, abia de-şi mai aduce aminte unde. Atunci se uită spre fiu, să vadă dacă el îşi aduce aminte unde. Dar se pare că acesta nici măcar nu-şi aduce aminte de toate astea. Stă doar, acolo, cu florile. Trandafirii sînt foarte roşii, dar Bengt este foarte palid. După ce stă aşa un timp, se duce şi se aşază. Ţine tot timpul florile în mîini. Cu amîndouă mîinile le ţine, deşi ar fi suficientă una singură. Cînd se aşază, bagă de seamă că trandafirii sînt cinci la număr. Cînd îşi ridică privirea, vede că la masă vor fi numai patru persoane. Ca să fie din nou cinci, pune florile în vaza cu care apare Berit şi aprinde lumînarea. Chiar în timp ce aprinde lumînarea vede că Gun îl priveşte. Tatăl îl priveşte şi el. Chiar Berit.

De ce vă uitaţi la mine ? îi vine să strige. Dar numai ochii lui strigă. Este singurul strigăt pe care îl poate scoate. Acolo, adînc în el, se află celălalt strigăt, strigătul care trebuie înmormîntat. Este un ou îngropat în nisip fierbinte şi mai trebuie multă căldură pînă să se coacă. O să iasă la iveală cînd se va fi clocit, dar pînă cînd n-o să se spargă coaja nimeni n-o să ştie cum arată. Nici chiar el nu ştie.

Dar chiar strigătul din ochi se aude. În orice caz, tatăl îl aude. Poate că de aia se scarpină în ureche şi nu zice nimic. Dar Berit îşi ţine o mînă în faţa gurii, de parcă ea este cît pe ce să strige

și, poate chiar așa este. Pentru că tocmai a descoperit, deodată, ceva care o sperie mai mult decît orice. Și anume a băgat de seamă că lumînarea, căreia chiar acum i s-a dat foc, este așezată în fața lui Gun. Chiar ea, *Berit*, a așezat-o acolo. Nu și-a dat seama în mod clar că face asta, pentru că ei i se întîmplă adesea să facă lucruri care după aceea o surprind și pe ea. Adesea o sperie că le-a făcut. În ultima vreme aproape întotdeauna o sperie. Canapeaua, de asemenea, s-a dezmembrat iar. Și noaptea nu îndrăznește să doarmă. Se teme de propria ei teamă. Acum îi este teamă din cauza lumînării.

De fapt nu are de ce să se teamă. Pentru că nu se întîmplă nimic cu lumînarea, nimic altceva decît că flacăra se ridică mai întîi înaltă și cercetătoare, așa cum se întîmplă cu flăcările. Iar după aceea arde, ca orice lumînare obișnuită. După ce a aprins-o, Bengt se așază între mamă și logodnică. Da. Mamă. Pentru că deși, într-adevăr, peste farfuria ei se află un tort alb, iar paharul ei zace răsturnat în umbra pe care tortul cel înalt o aruncă peste o părticică din masă, el știe bine că ea este totuși acolo. Și că ei știu totuși cu toții că ea se află acolo. Chiar ea, cea care stă în spatele lumînării știe asta, pentru că bineînțeles nu-și poate imagina că pentru ea s-o fi aprins lumînarea. Nu-și poate imagina că un fiu în doliu o să aprindă o lumînare de dragul cuiva care i-a făcut rău moartei lui. De aceea lasă acolo lumînarea, cu bună știință. Pînă la urmă lumînarea o s-o ardă, și pe cei care se ard îi doare foarte tare. Cei care se ard își aduc aminte din ce cauză

s-au ars. Întotdeauna cînd îşi va privi mîinile, o să-şi aducă ea aminte de asta.

Totuşi ea continuă să nu se ardă. Poate că este meritul tatălui. Şi anume pentru că el apucă piciorul sfeşnicului şi mută flacăra aceea calmă în mijlocul mesei. În timp ce face asta, Bengt îi priveşte mîna. Nu este arsă. Dar se teme. Pentru că strînge mai tare decît ar cere o lumînare obişnuită. Mîna strînge sfeşnicul atît de tare, încît Bengt înţelege că mîna aceea ştie ce fel de lumînare este cea pe care o mută din loc. Pentru ca şi ea să ştie asta, Bengt mută cu o mînă lumînarea la loc, dar cu cealaltă îi oferă o prăjitură. În timp ce ia prăjitura, ea spune surprinsă :

— Ce ai păţit la mînă, Bengt ?

Atunci el lasă lumînarea, iar farfuria e gata să-i scape. Apoi îşi pune amîndouă mîinile în poală.

— M-am ars, răspunde el, fără să privească la cineva. M-am ars la o lumînare.

— Trebuie să fi fost destul de recent, spune atunci Gun.

În timp ce spune asta, ea îl priveşte. Atunci tatăl se uită la ea şi ar vrea să-i spună ceva, ar vrea să explice cum stau de fapt lucrurile, atît ca să îndrepte o greşeală, cît şi ca să se spună ceva, orice, pentru că îşi dă seama că tăcerea ar fi periculoasă. Chiar cînd să vorbească, înţelege totuşi că n-o să poată. Pentru că ar trebui atunci să vorbească despre un moment care frige. De aceea vorbeşte despre altceva. Vorbeşte despre vreme.

Dar Gun avea dreptate. Bengt s-a fript destul de recent. La ora trei s-a fript, la lumînare. O

pusese pe masă, în joacă, să vadă cum o să arate cînd o să stea acolo. Apoi o aprinsese, tot în joacă, numai cîteva minute, astfel încît la ora nouă flacăra să nu fie prea scurtă. Cînd voise s-o stingă încercase, în joacă, s-o stingă cu mîna, să stingă flacăra cu degetele, aşa cum se face uneori. Atunci se arsese la mîini. Uitase să scuipe pe ele mai înainte.

— Sînt periculoase lumînările, spune Gun, cînd tatăl tace.

— Da, răspunse Bengt. Doar atît — da.

Nu e mare lucru. Ar fi vrut să-i răspundă mai multe. Ştie ce ar fi trebuit să răspundă. Îndeosebi o parte din lumînări, ar fi trebuit să răspundă, cele care ard la parastase. Dar aşa ceva este greu să spui. Mult mai grea decît crezuse. Peste măsură de greu să faci ceva, să faci altceva decît să te uiţi în poală, la propriile tale mîini şi să iei din cînd în cînd cîte o prăjitură. Căci nu putem face mare lucru unui om pe care îl urîm şi care stă la masa noastră şi bea ceai. Pînă şi Iuda ar putea sta la masa noastră. Şi nu l-am întreba de Isus. Am vorbi cu el despre vreme.

Chiar despre vreme sînt multe feluri în care poţi vorbi. Cînd tatăl, vorbind despre vreme, tace o clipă, continuă după aceea să vorbească tot despre asta. Este o vreme frumoasă, zice el, o vreme al naibii de frumoasă, se poate spune asta într-adevăr. Gun spune că este o minunată vreme pentru plimbare. Dar pentru cinema este o vreme proastă. Berit nu are nimic de zis în legătură cu vremea, pentru că nu a observat cum este. A avut atîtea alte lucruri la care să fie atentă. În mod

normal bagă de seamă numai cînd plouă, pentru că îi place foarte mult ploaia. Dar Bengt spune:

— Da, acum este frumos desigur. Dar în ianuarie nu era. Era multă zăpadă atunci. Și bătea un vînt de-ți dădeau lacrimile.

Tatăl își dă seama atunci că frige. Și Bengt își dă seama. Ceea ce mai observă el este că nu și-a dat seama de asta din capul locului. Asta îl face să se simtă destul de stînjenit. În ceea ce o privește pe Berit, ea lasă să-i cadă o linguriță. Este foarte bine să lași să-ți cadă din mînă linguriță, cînd observi că frige un subiect. Poate că pînă și Gun își dă seama. Oricum, se uită deodată spre Bengt, fără un cuvînt și destul de mult timp. Tatăl observă asta înaintea fiului. Lui îi place cum îl privește, frumos, ca o mamă frumoasă. Cînd Bengt bagă și el de seamă, se simte din nou stingherit. Nu-i place că ea se uită la el, dar observă că are ochi destul de frumoși. Asta îi place și mai puțin. Cel pe care nu-l poți suferi nu trebuie să aibă ochi frumoși. Nu pentru că în acest caz ți s-ar părea urîți, ci pentru că nu vrei să fii privit de ei. De aceea își pironește privirea în jos.

— Nu obișnuiești să mergi uneori la cinema, Bengt? întreabă Gun.

— Nu, răspunde el cam morocănos, foarte rar. Acum n-am mai fost de multă vreme. Nu-mi place să merg la cinema.

— Dar mi s-a părut că te-am văzut la *Felinarul*, Bengt, spune Gun atunci.

Bengt îi răspunde că nu se duce aproape niciodată la *Felinarul*. Este ridicol să spună așa ceva, este o tîmpenie să mintă, pentru că știe că tre-

buie să-l fi recunoscut. Totuşi nu se poate abţine să nu mintă. După aceea prostia de a fi minţit apare şi mai mare, pentru că Berit spune :

— Dar bine, Bengt ! Am fost la *Felinarul* chiar de mai multe ori în ultima vreme. Ţi-aduci aminte, nu ?

E ridicol din partea ei să spună asta. Şi cam fără rost. Pentru că dacă stai şi te gîndeşti, nu are nici o importanţă dacă Bengt se duce sau nu la cinematograf. Şi nici la ce cinematograf nu merge. Şi totuşi spune ceea ce spune. Pentru că cel pe care îl iubeşti nu trebuie să mintă. Cel puţin nu astfel încît să se bage de seamă. Iar ea crede că din cauza asta spune ceea ce spune. Dar după ce spune asta, îi trece prin cap că poate nimeni nu băgase de seamă că Bengt minte. Se sperie atunci şi, ca să mascheze, acoperă ce spusese sub un nor de cuvinte.

Vorbeşte însă şi pentru că înţelege că tăcerea este rea. Pentru că i s-a făcut deodată frică de tăcere, aproape la fel de mult ca tatălui. Cînd vorbeşte, cîteodată, repede şi mult, accentul ei provincial începe să se desluşească, fără ca să-şi dea seama. Numai ceilalţi îşi dau seama. Deodată fiul observă că dialectul pe care îl vorbeşte ea este de rînd. Stă acolo şi se miră că nu a remarcat mai de mult. Tatălui i se pare dialectul acela urît. Dealtfel îi place vorbirea dialectală, dar dialecte frumoase, dialecte pe care le vorbesc femeile frumoase. Gun zîmbeşte.

Berit tot vorbeşte despre o canapea, canapeaua din camera ei, ce fel de rezemătoare are şi cum rezemătoarea tot cade mereu cînd te aşezi pe canapea. Asta o face pe Gun să zîmbească. Tatălui

nu-i vine să zîmbească. Nu zîmbește nici Bengt. Se simt deodată extrem de prost. Li se pare cumplit de penibil că Berit e deodată atît de schimbată, așa încît nu pot să zîmbească. Pentru că omul nu trebuie să se arate altfel de cum se presupune că ar fi. Și atunci publicul, pe care fiecare îl are la reprezentația lui, este dezamăgit, nu pentru că noua piesă este proastă, ci pentru că este nouă. Un om care pînă acum a trezit în noi compasiunea, sau tristețea, sau frica, nu are voie să înceapă deodată să facă experiențe și să ne trezească veselia, așa cum puțin mai înainte ne făcuse să fim serioși. Nu poți să scoți prea mult de la unul și același om. Ne face să fim nesiguri și nu ne plac cei pe care nu sîntem siguri. Iar pe cel care consideră că poate să simtă totul, pe acela îl urîm, pentru că să poți să simți totul este împotriva regulilor jocului. Oamenii cu adevărat populari sînt de fapt cei monocorzi, adică cei care sînt așa cum îi presupunem noi că sînt.

Așa încît simt amîndoi o ușurare atunci cînd, în cele din urmă, Berit tace. Tatăl își șterge fruntea. I-a transpirat toată. Poate că lumînarea dă prea multă căldură. Dar iată că Bengt ia tortul de pe farfuria mamei și îl întinde către Gun. Mîinile îi tremură atunci, pentru că dacă Iuda ar sta la masa noastră, am vorbi desigur cu el despre vreme ; dar cînd i-am întinde o prăjitură, mîinile noastre ar tremura. El crede că îi tremură mîinile de ură. Dar mîinile îi produc fiului încîntare. Iar cînd simte asta, mîinile încetează să-i mai tremure.

În timp ce Gun taie tortul, el se uită pe îndelete la fața ei. O privește prin flacăra de la lu-

mînarea mamei. Gun privește tortul. De aceea îndrăznește el să o privească. Lumînarea arde cu o flacără limpede și prin aceasta el îi vede fața așa cum arată ea cînd este singură, așa cum arată cînd știe că n-o supraveghează nimeni, așa cum arată cînd doarme. Atunci sub ochi se întind umbre întunecate, iar în jurul gurii se țes riduri subțiri, ca trase cu un ac. Atunci fața aceea are patruzeci de ani și vrea ca tatăl să remarce și el asta. De aceea îi spune tatălui :

— Vrei să ții tu tortul puțin ?

Dar în momentul acela este deja prea tîrziu. Este sfîrșitul triumfului. Gun îl privește zîmbind, zîmbește și zice :

— Ai obosit, Bengt ?

Nu are timp să-și ferească privirea. De aceea apucă să observe că atunci cînd îl privește, fața ei este mai tînără, nu tînără, ci mai tînără. Astfel încît atunci cînd îi întinde tatălui tortul, mîinile lui îi tremură iar, puțin. Ar vrea să ascundă acest tremur. De aceea se accentuează. După aceea, în vreme ce mănîncă tort, beau ultimul ceai și sorb din vin, lumînarea continuă să ardă, făcîndu-se tot mai mică. Arde complet singură, pentru că nimeni nu o privește. Și pentru că nimeni nu o privește, ea nici nu mai este lumînarea mamei. Este o lumînare oarecare, cumpărată într-o zi de la EPA. Dar pentru a da un rost lumînării și chiar pentru a rupe tăcerea, adîncă și periculoasă, Berit își pune ceașca pe farfurie cu oarecare zgomot și după aceea zice :

— Ce lumînare frumoasă ! O lumînare așa de frumoasă n-am mai văzut de la înmormîntare.

N-a avut nici un gînd rău cînd a spus asta. Dar de fapt ea nu are niciodată vreun gînd rău. Avusese numai intenţii bune, voise ca Bengt să observe cît de mult ţine ea la el, cît de mult este ea de partea lui, pentru că făcuse deodată o descoperire minunat de copleşitoare : că singurul lucru care contează este să nu îl lase singur. Totuşi pare că el nu a prins prea bine sensul celor spuse de ea, pentru că imediat după ce ea spune ce spune, el îşi aţinteşte privirea spre ea. Şi lucrul groaznic este că în privirea aceea nu se citeşte recunoştinţă. Ceea ce este groaznic este că privirea aceea nu înţelege nimic. Şi este groaznic că gura lui întreabă deodată :

— Berit, ce fel de dialect vorbeşti tu ?

Dar pentru el însuşi este groaznic că ştie că ea nu spusese în dialect ceea ce spusese. Din cauza asta speră ca ea să nu răspundă. Şi ea chiar nu răspunde. Nu spune nimic un timp destul de îndelungat. Abia cînd tot ce este de băut s-a băut şi ce este de mîncat s-a mîncat, spune ea ceva. Se ridică brusc în picioare şi spune cu voce tare, parcă de departe :

— Atunci să strîng masa.

Fiul suflă în lumînare şi o stinge, pentru că nu vrea să se mai frigă încă o dată. În tăcerea care domneşte, Berit strînge ceştile şi farfuriile. Dar şi tatălui tăcerea îi pare prea adîncă. În orice caz, se ridică iute în picioare şi, în clipa în care stă în picioare, toţi ceilalţi trei înţeleg că el este Omul care o să distreze societatea, cel pe care îl întîlnim la toate petrecerile, cel care cutreieră lumea şi vrea s-o distreze cu orice preţ.

Pe Berit o apasă să se aşeze la loc pe scaun, pentru că iată, vine Omul cu Distracţia, care va

strînge masa în modul cel mai amuzant care s-a văzut vreodată pe lume. Zdrăngănește cu tacîmurile, ciocnește cestile, scoate clinchete din pahare, pentru că lucrul de căpetenie, atît pentru cel care distrează lumea, dar și pentru cel care se teme de ceva, este să nu se poată niciodată lăsa liniștea. Dar are încă în buzunar ceva cu care va face un zgomot și mai mare. Prevăzuse că va fi atît de mare tăcerea, încît va fi silit să îi distreze. De aceea îl întrebase pe un tovarăș de muncă, pe nume Fritz, care mereu face șotii pe la petreceri, ce ar fi cel mai nostim să facă. Atunci Fritz îi împrumutase o chestie cu care poți să te distrezi foarte bine în societate. Nu este nimic nemaipomenit, este de fapt o simplă bucată de metal. Ca să provoci hazul, trebuie să-i dai drumul pe jos și, cînd faci asta, ea sună ca și cum ai scăpa un vraf de farfurii de porțelan de pe o tavă.

De aceea o ia și o așază pe tavă. Pentru ca să se poată distra mai multă vreme, ia numai trei cești o dată și se duce cu ele la bucătărie. În prag se preface că se împiedică și lasă în același timp să cadă bucata de metal. Cei trei se amuză destul de mult. Cînd vine înapoi cu tava goală, o mai lasă să cadă încă o dată. Primele trei dăți li se pare destul de hazliu, dar la a zecea oară sînt deja cam plictisiți. Atunci numai Berit mai rîde.

Bengt nu rîde. Pentru că atunci cînd tatăl se duce în bucătărie cu ultimul pahar de vin și, ca de obicei, se poticnește în prag, el observă că este ceva ciudat cu spatele tatălui. Nu îl mai recunoaște. Asta este ciudat și, pentru că nu poate să-l recunoască, se gîndește: Să fie oare omul ăsta tatăl meu? Este tatăl meu un clown?

Cum gîndește asta, îi și pare rău, pentru că te doare să gîndești așa despre tatăl tău. În timp ce el este copleșit de remușcări, se uită din întîmplare la Gun, nu cu intenție, ci distrat. Chiar în momentul acela bucățica de metal se rostogolește iar cu zgomot pe podeaua coridorului și el, privind-o pe Gun, își dă seama ce gîndește ea în clipa aceea. Ea zîmbește cu zîmbetul acela chinuit, pe care îl porți pe față atunci cînd omul pe care îl iubești se comportă ridicol. Ea zîmbește și se gîndește: Oare omul ăsta să-mi fie logodnic? După aceea observă că cineva o privește. Cînd își dă seama că Bengt este cel care o privește, îi zîmbește. Dar el observă, foarte nedumerit, că zîmbetul este altul. Din cauza confuziei, îi zîmbește și el. Știe că nu ar trebui să facă asta, știe ce ar fi trebuit să facă în schimb. Să fie strict și aspru și să nu zîmbească. Dar dacă Iuda ar bea ceai și vin cu noi, i-am răspunde la zîmbet, dacă ne-ar zîmbi. După aceea însă am ieși din încăpere.

Cînd tatăl se reîntoarce în cameră, fiul declară că el și cu Berit or să plece. Faptul îl bucură pe tata mai mult decît arată, pentru că dacă ei n-ar fi plecat, ar fi trebuit să continue cu giumbușlucurile. Ar fi trebuit atunci să ia și sfeșnicul să-l ducă la bucătărie și să se prefacă apoi că îl scapă. Se bucură că a scăpat de asta.

— Te întorci repede, da? spune el și-și vîră bucata de metal în buzunar.

Fiul sesizează atunci dorința din vocea lui și de aceea răspunde:

— Ba nu, pentru că o conduc pe Berit pînă acasă. Şi mergem şi pe jos. Cel puţin pînă la cheiul Katarina.

Înainte de a pleca, Gun rupe un trandafir şi i-l pune lui Bengt la butonieră. Stă atunci lîngă el şi el îi simte parfumul în nări şi în gură. Tatăl stă cu tava sub braţ şi se gîndeşte că este un gest frumos. Astfel trebuie să se comporte o mamă. Doreşte ca cei doi să se placă, aşa cum unei mame îi place fiul ei şi cum unui fiu îi place mama lui. De aceea îi piere buna dispoziţie, cînd Gun întinde mîna şi Bengt nu i-o strînge. Ca să nu mai trebuiască să-i dea mîna, Bengt se preface că scotoceşte după chibrituri. Dar tatăl îl iartă totuşi. Pentru că pleacă.

Cînd Berit şi Bengt ajung în stradă, pe Bengt îl doare capul. De aceea vrea ca Berit să se ducă acasă cu tramvaiul. În ultima vreme o lasă să se ducă mereu singură acasă cu tramvaiul. Dar îi dă întotdeauna bani de tramvai. Lui Bengt i se pare drumul lung pînă la tramvai, lui Berit i se pare prea scurt.

— Ar fi trebuit să-i strîngi totuşi mîna, spune Berit.

Atunci Bengt dă drumul braţului ei, dar Berit îl ia din nou de braţ, pentru că îi este teamă să-l lase singur acum.

— Nu vreau să-i strîng mîna, zice el. N-o voi face niciodată.

— Dar, Bengt, întreabă ea, simţindu-se ciudat de uşurată, floarea de ce ai acceptat-o ?

Atunci el desface floarea de la butonieră şi o aruncă în rigolă. Cu aceeaşi ocazie îşi eliberează şi braţul.

La întoarcere se uită să vadă dacă floarea este tot acolo. Acolo este, dar cineva a călcat pe ea, pe întuneric. Durerea de cap l-a mai lăsat puţin, dar simte în schimb o căldură ciudată în corp, pe care de altfel o simte mereu după anumite vise, o căldură şi, în jurul acelei călduri, o coajă subţire de teamă. Tocmai s-a întîmplat cu el ceva ciudat. Încercase imediat să uite acel lucru, dar pentru că acel lucru nu se lasă uitat, îi revine parţial în memorie acum, cînd merge. Erau încă la masă. Deodată Gun îi spune tatălui că trebuie să-i fi intrat o pietricică în pantof. Atunci tatăl se lasă în genunchi la picioarele ei, stîngaci, dar plin de bune intenţii. În clipa aceea fiul bagă de seamă brusc că draperia nu este trasă. Se duce atunci şi o trage. Rămîne acolo puţin, lîngă uşă şi aranjează cîteva inele care s-au încălecat. Cînd se întoarce, tatăl tocmai a terminat de scos pantoful lui Gun. Îi ţine piciorul în mînă. Cu un şoc, fiul îşi dă seama că recunoaşte acel picior, că el cîndva, mai înainte, a mai văzut exact acel picior. Este o idee stupidă şi o senzaţie stupidă, totuşi îi dă un fior.

Acum, cînd dă să intre în casa întunecoasă, se mai întîmplă ceva ciudat. E deja cu cheia în mînă cînd, deodată, o bagă la loc în buzunar. Şi anume simte că nu poate să intre în casă. Sentimentul este atît de puternic, încît un nou fior îl străbate. În loc să intre, traversează strada şi se postează sub o poartă, lîngă măcelărie. O perdea subţire de ploaie pluteşte între el şi casa în care locuieşte. Deasupra acoperişului se înalţă norii negri ai nopţii, vîscoşi ca o smoală. Trebuie să aştept pînă pleacă, îşi spune el. Priveşte în sus,

spre fereastră. În camera mare este aprinsă lumina, iar fereastra este închisă. Se furişează mai adînc în întunericul porţii şi se pregăteşte să aştepte o vreme. Dar acolo, sub poartă, este din nou asaltat de amintirea celor întîmplate în cursul serii.

Cînd mergeau spre tramvai, se enervase brusc din cauza lui Berit, în parte pentru că fusese obligat să meargă cu ea prin ploaie, căci tocmai începuse să plouă, şi în parte, pentru că îl apucase de mînă şi îl strîngea foarte tare. De aceea îi spune el brusc: Trebuie neapărat să-ţi pui pe tine afurisita aia de rochie neagră. Atunci ea se opreşte în faţa unei vitrine şi îşi descheie pardesiul. Sub pardesiu se află o rochie roşie. E de culoare roşu închis. Aşa că are cumva o scuză. Dar după aceea ea întreabă: Ai văzut ce rochie avea pe ea? Una roşie, trebuie el să-i răspundă, pentru că tocmai o văzuse cu puţin timp în urmă. Era rochia mamei tale, Bengt, îi spune ea atunci. El se supără teribil de mult că ea minte, deoarece a văzut cu ochii lui că nu era aceeaşi rochie, ci cu totul alta. Şi, oricum, un fiu recunoaşte rochiile mamei lui. Şi pantofii mamei tale, spune ea după aceea. Atunci el se supără şi mai rău. De aceea cînd tramvaiul apare la cotitură, el îi întoarce spatele şi pleacă. Bengt! strigă ea după el, astfel încît oamenii se opresc şi se uită. Bengt! Însă plouă şi de aceea el se grăbeşte spre casă. De aceea nici măcar nu se întoarce.

Acum, în camera cea mare arde numai o lampă mică. Cînd storurile sînt apoi lăsate în jos, el părăseşte încet gangul porţii. Îşi dă seama că ea

tocmai pleacă. În timp ce ea coboară scările, el își aprinde o țigară. Plouă mai tare și ploaia i-o înmoaie. Cineva iese pe poarta lor. Ploaia este întunecoasă. Nu vede decît o umbră și o umbrelă, care se dizolvă deodată în mijlocul ploii. Traversează atunci strada în fugă. Continuă să fugă și cînd urcă scările în sus. Ploaia care cade este rece, dar el se simte înfierbîntat. La cap îi este rece. Etajul patru îl urcă în grabă, dar fără zgomot. Deși capul îi este rece, nu pricepe de ce face așa. Nici de ce vîră cheia în broască cu atîta grijă, așa cum ai vîrî degetul în gură, nu pricepe. Pur și simplu face așa. Nu aprinde lumina cînd pătrunde în vestibulul cufundat în întuneric. Bîjbîie în coșul cîinelui, este cald, dar cîinele nu se află acolo. Pe urmă străbate fără zgomot coridorul, spre ușa camerei mari. Acolo, înăuntru, nu se aude nimic. Probabil că tatăl scrie. Deschide ușa cu grijă și aceasta nu scîrțîie, pentru că tatăl i-a uns toate balamalele, ca să nu scîrțîie cînd umblă de unul singur.

Cum vede acel lucru, Bengt trage iute ușa după el și fuge spre vestibul. Țipătul îl ajunge și îl mușcă de ceafă, ca o lovitură de bici. Deschide ușa de afară și apoi o trîntește cu zgomot la loc și el rămîne înăuntru. Gîfîind, își apasă fruntea înfierbîntată de lemnul neted al ușorului ușii. Brusc, încordarea i-a dispărut și i se pare că se înmoaie totul înăuntrul lui, nu mai are nici un os tare, nici măcar un mușchi încordat. Numai o substanță informă și fierbinte, care arde treptat, dinăuntru spre exteriorul trupului. Peste cîteva minute, cînd substanța aceea s-a răcit și trupul său

și-a regăsit oasele, înțelege el că cel mai teribil nu este ceea ce văzuse : trupul gol al unei femei pe patul mamei. Cel mai teribil este că știuse că o să vadă asta, dar gîndurile lui îi ascunseseră acest lucru.

Acum, dinspre cameră se aud voci, una liniștită, joasă și groasă, iar alta subțire, cam tare și destul de neliniștită. Pe urmă devin amîndouă liniștite și scăzute. Cred că el a fugit afară. Și cu tinerii se știe cum e : fug și își zic că nu se mai întorc. Dar acolo, în cameră sînt ei, cei mai în vîrstă, care știu că o să se întoarcă destul de curînd. Pași rari se apropie apoi de ușa camerei. O rază de lumină pătrunde în coridor, dar dispare în aceeași clipă. Se aud apoi pașii cuiva, furișîndu-se înspre vestibul.

Se aude de parcă ar fi un om căruia îi este teamă. Dar este un cîine. Îl găsește, cu botul lui moale, și se gudură. Atunci el deschide fără zgomot ușa și o încuie, luînd și cîinele cu el, afară. Nu a fost greu. Are lesa cu el și se gîndește să facă o plimbare cu cîinele prin cartier, pe vreo cîteva străzi mai întunecoase.

Cînd a coborît scările iese în curte. Lumina din curte o lasă neaprinsă. În curte este întuneric, dar el caută totuși cel mai întunecos loc, îndărătul unui bătător de covoare înalt. Ajuns acolo, apucă botul cîinelui și-l strînge tare, ca să nu schelălăie. Apoi începe să-l bată cu lesa. Cîinele se zvîrcolește și caută să-și elibereze botul din strînsoare, dar Bengt este puternic și dur. Cîteodată cîinele cade pe spate, dar nu poate să scape. Fiecare lovitură o simte el însuși, pentru că pe el însuși se biciuie și propria lui gură trebuie s-o muște,

pentru ca să nu strige de durere. Şi ca să nu scoată nici strigăte de bucurie triumfătoare. Căci şi pe *ea* o bate. Pentru că înţelesese deodată că este cîinele ei.

După o vreme o parte a curţii este inundată de lumină. A aprins cineva lumina de pe scară. Atunci încetează să mai lovească şi se aşază repede cu genunchii pe cîine. Acesta se zvîrcoleşte ca un şarpe, dar nu izbuteşte să scape. O vede trecînd prin dreptul fiecărei ferestre de pe scară, o umbră clar conturată, care dispare îndată. După ce trece prin dreptul ultimei ferestre, îi aude paşii răsunînd în gangul de la intrare. Se aude apoi răsunînd poarta, cînd o închide după ea. Abia cînd se stinge lumina, observă că plouă. Este ud pînă la piele, de transpiraţie şi de ploaie şi-l dor umerii. Se simte destins şi în acelaşi timp stors ca o cîrpă. Leagă cîinele cu lesa foarte din scurt şi tot aşa traversează cu el curtea, ca să nu muşte.

După ce aprinde lumina, se lasă pe genunchi în faţa animalului acolo în hol şi îl mîngîie drăgăstos. Îi şterge noroiul şi apa de pe spate. Îl mîngîie cu mîna peste locurile unde l-a bătut, îi stoarce apa de pe picioarele din spate. În fine, apoi, i se uită în ochi. Înţelege atunci că acel cîine nu îl va privi niciodată aşa cum ar dori el. Îngheţat de ruşine, îl tîrîie apoi cu el, în sus pe scări.

Pentru că cel mai rău lucru, atunci cînd baţi un animal, este că după aceea nu îi poţi cere iertare. Niciodată nu vei putea să fii iertat. Şi după ce îl baţi, singurul lucru pe care îl mai vrei este să fii iertat.

O SCRISOARE ÎN MAI

Din partea lui, către el însuşi

Îţi scriu această scrisoare şi sînt singur, singur, la mine în cameră. El stă singur în camera lui. Acum vreo două seri mă întreabă : Nu jucăm şi noi o partidă de şah, cum jucam cînd venea lume pe la noi, sau puţin casino ? Hai să mergem în camera mare. Şi o ia înainte, presupunînd probabil că o să-l urmez. Cînd observă că nu vin, mă întreabă dacă nu cred că ar fi plăcut să jucăm şah. Şi ştia doar foarte bine că mă distrează foarte mult să joc şah. Şi ştia la fel de bine că joc cu plăcere — în bucătărie sau în camera mea. Ceea ce mai ştie este că de cîtva timp refuz să mai calc prin camera cea mare. Nu m-a întrebat de ce, căci ştia, chiar prea bine. Ceea ce încearcă el seară de seară este ca, prin tot felul de tentaţii, să mă facă să încalc această promisiune, pe care mi-am făcut-o mie însumi. Eu, pe de altă parte, încerc atunci mereu să provoc din partea lui această întrebare : Nu poţi să-mi spui de ce nu vrei să intri în camera mea ? Mi-ar face o mare plăcere să mă întrebe asta, căci am un răspuns pregătit, cu care îl aştept. Răspunsul este acesta : Pentru că tu şi cu ea aţi murdărit camera aceea în asemenea hal, încît doar tu mai poţi să intri acolo fără să te ruşinezi. De aş intra acolo, nu m-aş păta numai eu, ci şi amintirea curată a mamei.

Este posibil ca el să nu înţeleagă deloc acest lucru, căci cred că părinţii înţeleg întotdeauna curăţenia în alt fel decît copiii lor. Pentru ei,

atît cît am putut observa din experienţă proprie, curăţenia, ca însuşire morală, nu mai are nici o urmă de sens practic. Se poate vorbi despre asta tinerilor în curs de „formare", ca despre ceva de dorit ; dar, în ceea ce îi priveşte, neagă noţiunea prin acţiunile lor, dacă o cunosc cumva. Părinţii duc întotdeauna o viaţă mai murdară decît copiii lor, pentru că lor înşile îşi iartă orice. Căci a putea să-şi ierte sieşi totul, dar în schimb nimic copiilor săi, acesta este de fapt profitul cu care se alege omul în urma „experienţei". Ceea ce părinţii numesc experienţă este capătul unor încercări fructuoase, întreprinse cu cel mai desăvîrşit cinism, de a nega toate acele lucruri pe care în propria lor tinereţe le-au preţuit ca adevărate, curate, drepte. Ei unii nu-şi dau seama de teribilul cinism care zace în această permanentă definire a „experienţei", ca suprem scop al vieţii. Observă numai „lipsa de experienţă" a copiilor lor, adică acea formă a lipsei de experienţă, care se numeşte curăţenie şi nobleţe, şi atunci se enervează. Cînd se enervează, îşi revarsă iritarea asupra copiilor ; ei numesc aceasta „a educa", căci ce este educaţia altceva decît încercările părinţilor enervaţi de a înăbuşi în copiii lor ceea ce ei recunosc a fi partea cea mai bună din ei înşişi, deja înăbuşită. Dacă nu se enervează, atunci îşi iau aere de superioritate, superioritate pentru că ei sînt foarte mîndri de marea lor experienţă de viaţă, exact aşa de parcă deosebit de demn de respect şi pilduitor este faptul că ai distrus tot ce era mai bun în tine însuţi...

Tata face pe superiorul. Cred că este prea conştient de incorectitudinea a ceea ce face şi a făcut

ca să mai vrea să mă „dreseze", să accept faptele lui drept lucruri pe care orice adult cu experiență le poate face fără remușcare, rușine sau procese de conștiință. În schimb, se comportă în așa fel încît să observ că, în ce îl privește, nu vede nimic rău în ceea ce face. În ultima vreme însă nici nu mai încearcă măcar să ascundă vizitele pe care i le face. Se întîmplă, și chiar adesea, să-mi transmită salutări din partea ei și să-mi spună pe un ton glumeț că ea ar dori foarte mult să mă revadă. Și că ea găsește că sînt foarte dulce. Nici mai mult, nici mai puțin ! Faptul că a ales un asemenea cuvînt o definește cum nu se poate mai bine, de parcă nu s-ar putea găsi ceva mai puțin vulgar, cînd vrei să lingușești pe cineva ! Îmi dau seama prea bine că este o lingușeală goală, căci nici măcar Berit nu a zis vreodată că aș arăta deosebit de bine.

Mai au și alte mijloace prin care încearcă să mă atragă de partea lor. Astfel, de exemplu, se pare, după cîte spune tata, că ea ar fi promis că îmi face rost de bilete de favoare la cinematograful ei, ca și cum mare plăcere ar fi să mergi într-un loc atît de prăpădit și de plin de curent, așa cum e *Felinarul*, cu filmele acelea vechi și proaste. Mă duc într-adevăr cîteodată pe acolo și mă uit la poze să văd ce mai joacă, dar nu mi-ar da niciodată prin cap să intru. Ar fi ca și cum aș recunoaște, într-un fel, că ceea ce fac tata și ea nu este, la urma urmei, un lucru chiar atît de păcătos.

Asta n-am să recunosc niciodată, oricît aș fi de tentat. Îmi dau seama că se poate întîmpla ca tentațiile să fie foarte mari și diverse, dar consider

că pentru cel care se cunoaște pe sine, și își autoanalizează în mod permanent situația și acțiunile, nu pot exista tentații care să-l mîne într-o direcție în care nu dorește să meargă. Analiza, adică autocunoașterea, este cea mai nobilă armă, îndreptată atît împotriva exemplelor rele ale altora, cît și împotriva propriilor tale patimi. Îndeosebi în ultima vreme am descoperit ce prețios instrument este autoanaliza, pentru cel care vrea să se păstreze curat și necontaminat, adică tînăr. În ceea ce mă privește nu am altă ambiție decît să mă feresc de acel gen de „experiență" care este ridicată în slăvi tocmai de cei care și-au pierdut tinerețea. N-o să mă schimb, chiar dacă tata o să mai vină încă de nu știu cîte ori noaptea sau seara tîrziu și o să spună, aproape pocnind cu limba în cerul gurii, ce femeie încîntătoare este cealaltă. Și văd chiar, după fața lui roșie și încîntată de sine, de ce o găsește atît de fermecătoare. Aș putea să i-o și spun, dacă aș vrea : pentru că la ea lipsesc exact acel simț de răspundere si acel simț al datoriei, care îl deranjau atît de mult la mama, mereu.

Aș putea să-i spun, de asemenea, cum este această femeie lîngă care crede el că și-a găsit „fericirea". Din singura ei vizită la noi acasă, sau din puținele dăți cînd s-a întîmplat s-o văd ieșind de la cinematograf singură sau împreună cu tata, ca s-o ia după aceea în jos spre Ringvägen, pe unde locuiește, probabil, mi-am format o idee destul de limpede și de solidă despre ea. În urma acestor experiențe am analizat-o atît pe ea cît și sentimentele ei și am ajuns la concluzia că, fără îndoială, are în fond o fire rece și

indiferentă la durerile altora. Altfel nu ar fi putut să fie atît de împietrită, încît nici în ziua înmormîntării mamei să nu-l lase pe tata în pace.

Oricum, înțeleg cumva că ea trebuie să facă o oarecare impresie asupra unui om ca tata. Ea este tocmai o asemenea femeie cu „experiență", care, consideră el, este forma cea mai înaltă care se poate imagina pentru un om. Eu unul cred că este puțin din toate. Nu este chiar urîtă de tot, deși genul ei nu exercită nici cea mai mică putere de atracție asupra mea, ba s-ar putea merge atît de departe încît să se admită că este destul de frumoasă, sau că cel puțin a fost cîndva. Prin masca aceea tinerească a ei, pe care o poartă în momentele cînd se supraveghează, poți totuși să-i ghicești vîrsta reală. Probabil că are cel puțin patruzeci de ani și sînt sigur că din ziua în care cineva i-ar da exact vîrsta pe care o are ar începe să arate exact atîta. Dacă nu și-ar da atîta osteneală să-și păstreze fața tînără, cred că nu s-ar observa ce vîrstă are în realitate. În același fel în care încearcă să-și sublinieze resturile de frumusețe ale feței, își exagerează trăsăturile simpatice pe care, orice s-ar zice, le are. Are, de exemplu, un fel destul de frumos de a zîmbi, dar îl distruge prin aceea că surîde prea des ; o fi poate o deformare profesională, știu eu ? Nici ochii ei nu sînt urîți, dar ea face să devină urîți prin felul provocator în care privește pe ceilalți oameni. Are picioare destul de frumoase, dar bineînțeles trebuie să arate asta întregii lumi, purtînd rochii scurte care s-ar potrivi mai bine unei fetițe. Vocea ei este și ea destul de dulce, dar atunci cînd vorbește caută cu orice preț să o facă și mai dulce. Rezultatul este doar că vocea

îi sună linguşitor şi fals. Ca să mai dau un exemplu : foloseşte un parfum care în sine este destul de plăcut, dar pentru că îl foloseşte în mod excesiv nu realizează altceva decît că, de cum te apropii de ea, eşti respins de mirosul acela trăsnitor.

Acum cîteva seri s-a întîmplat ceva care o defineşte mai bine decît ar putea s-o facă o descriere, oricît de lungă. Stăteam întins pe canapeaua tatei şi citeam un roman destul de bun al lui Stefan Zweig, cînd sună telefonul. (Pot spune, între paranteze, bineînţeles, că numai atunci cînd este tata acasă refuz să intru în camera mare. Că doar pe el vreau să-l pedepsesc, nu pe mine !) Am ridicat receptorul, era tata. Nu mi-a spus de unde dă telefon, dar după vacarmul din jurul lui mi-am dat seama că vorbeşte dintr-un restaurant. De altfel nu m-ar fi surprins să fi fost chiar restaurantul unde avusese loc praznicul la înmormîntarea mamei. Încă de la primul cuvînt pe care l-a pronunţat mi-am dat seama că este ameţit. Fapt este că în general nu pot suferi deloc oamenii băuţi, pentru că îşi pierd imediat şi puţina curăţenie pe care s-ar putea s-o mai aibă. Deosebit de nesuferit îmi este tata în ultima vreme, cînd este băut, pentru că atunci vorbeşte într-un fel insuportabil de vulgar despre mama, numind-o „Alma", aşa cum ai vorbi despre un obiect care s-a pierdut în cursul unei plimbări sau la vreo mutare. Îmi zice : Uite, Bengt, e cineva aici care vrea să vorbească la telefon cu tine. Presimţeam eu cine ar fi acel cineva, dar în mod ciudat m-am simţit foarte prost cînd am auzit că este ea. Şi mai neplăcut a fost apoi cînd mi-am dat seama că şi ea era ameţită, nu mult, desigur, totuşi atît cît să-ţi poţi da

seama după voce. La asta totuşi nu mă aşteptasem din partea ei. De aceea cele ce mi-a spus, lucruri care altfel m-ar fi lăsat mai mult sau mai puţin indiferent, atunci m-au înfuriat. Cuvintele erau poate, destul de nevinovate în sine. Cînd pot să vin să-ţi mai fac o vizită, Bengt, m-a întrebat ea. Tonul pe care îl folosea şi vocea cu care pronunţa cuvintele m-au făcut să reacţionez violent. Era evident că depune toate eforturile ca să-şi facă vocea să sune cît se poate de drăguţ şi plină de bune intenţii, dar pentru că nu mai era în situaţia de a-şi controla vocea, aceasta devenise cleioasă şi nenaturală.

Nu ştiu ce i-am răspuns, eram atît de tulburat, încît abia după aceea mi-am dat seama că mi se adresase cu „tu" ; dar de cum am închis telefonul, m-am năpustit în camera mare. Deodată tocmai acea viziune de ruşine, pe care timp de săptămîni căutasem s-o ţin, cu forţa, îngropată undeva în conştiinţa mea, mi se impunea cu o asemenea putere încît simţeam că, dacă nu găsesc, printr-o acţiune, o scăpare pentru mînia din mine, pur şi simplu nu am să mai pot rezista. Pot să te asigur că în clipele acelea ea era culcată pe pat, exact aşa cum fusese în seara aceea cînd s-a întîmplat ca uşile să fie deschise. De aceea am smuls cuvertura de pe canapea şi, cu cîte o pernă în fiecare mînă, am bătut-o, pe „ea", cu atîta forţă încît una din feţele de pernă s-a rupt. După aceea am fost complet sfîrşit, dar în acelaşi timp satisfăcut că, în fine, mă răzbunasem pentru răul care mi se făcuse. După aceea, în timp ce mă odihneam pe canapea, m-am simţit în continuare plin de

acea bucurie pe care numai puritatea ţi-o acordă. Cred că aceasta este cea mai mare bucurie pe care o poţi încerca, să te ştii răzbunat pe cel murdar. Curăţenia este o stăpînă aspră, Bengt, dar dacă o asculţi, devii fericit. De aceea trebuie să i te supui, să i te supui în toate, chiar dacă această supunere te poate duce la conflicte grave.

Bengt ! Acestea sînt isprăvile purităţii mele. În sfîrşit, trebuie să recunosc faţă de tine că s-a întîmplat ceva groaznic, ceva ce pot să îndur numai analizînd lucrurile pînă la fărîmiţare, pentru ca astfel să ajung la un anumit gen de limpezire. Chiar în seara cu discuţia la telefon s-a întîmplat asta dar ceva mai tîrziu. Zăceam încă pe canapea. Nu dormeam, dar nici nu eram complet treaz, cred că a fost chiar în clipa în care mă cufundam în somn. Am auzit atunci o şoaptă prin cameră, o şoaptă pe care am recunoscut-o imediat ca fiind a mamei :

— Nu, nu, nu acum, suna şoapta aceea ; s-ar putea ca Bengt să-şi dea seama !

Asta a fost totul. Dar a fost, de fapt, destul de mult. Căci în aceeaşi clipă în care şoapta a încetat, mi-am adus aminte anume că odată, cîndva, o auzisem pe mama şoptind exact acele cuvinte. Deodată mi-am adus aminte şi cu ce ocazie. Trebuie să fi avut vreo doisprezece ani pe atunci. Stăteam acasă, în pat, bolnav de pojar, jaluzelele erau coborîte, şi mă plictiseam de moarte. În prima zi cînd am rămas acasă a sunat cineva la uşă. Am auzit-o pe mama, în vestibul, deschizîndu-i cuiva pe care nu l-am recunoscut. Era un bărbat şi ea îi spunea Erik. Au discutat în bucătă-

rie, dar după aceea au intrat împreună în cameră. Canapeaua se afla și atunci, ca și acum, pe peretele dinspre camera mea și i-am auzit că se așază amîndoi pe ea. Vorbeau cu voci scăzute și n-am putut să-mi dau seama ce spun, deși ușa camerei mele era întredeschisă. Apoi s-a auzit deodată șoapta aceea. Era ceva ce eu în nici un caz nu trebuia să aud, dar probabil că mama își făcuse greșit socoteala, pentru că de fapt tocmai șoapta se auzea mult mai limpede decît tot ce se spusese mai devreme. „Nu, nu, nu acum, șoptise ea, s-ar putea ca Bengt să-și dea seama". Imediat după aceea a plecat acel Erik și n-a mai revenit niciodată. Tot timpul, cît am fost bolnav, mi-am bătut capul cu ce-ar fi putut fi acel *ceva*, de care eu nu trebuia să-mi dau seama. Aș fi putut foarte simplu s-o întreb pe mama, dar presimțeam, în mod instinctiv, că nu ar vrea să-mi răspundă, sau că mi-ar da un răspuns care nu s-ar potrivi. Apoi a venit iar școala și colegii și am uitat toată chestia. Pînă în acea seară cînd răsărise din nou, deodată, așa din nimic. Trebuie să recunosc că acea amintire uitată mi-a dat un șoc, de bună seamă, pentru că acum înțelegeam pe deplin semnificația acelei întîmplări. Ceea ce nu trebuia eu să știu era pur și simplu că acel necunoscut Erik era amantul mamei. A fost cumplit să devin conștient, așa, fără nici un avertisment, de o relație în preajma căreia trăisem în cea mai deplină necunoaștere. Pentru ca să fiu și mai sigur că memoria nu mă înșală, seara următoare l-am întrebat pe tata, cu destulă prudență, dacă nu cumva familia noastră a avut un cunoscut cu numele de Erik. Mi-a răspuns pe dată că a avut de mult, cîndva, un tovarăș de muncă, al

cărui nume era într-adevăr Erik. Mai tîrziu se mutase la Södertälje și dispăruse. Dealtfel, el o plăcea pe Alma, a spus tata după un timp, dar ea îl ținea la distanță. După o vreme însă a zis : ...deși nu se știe niciodată !

Deși nu se știe niciodată. Am înțeles că vorbele acestea nu erau decît o nadă de care să mă agăț eu, o mică și obraznică încercare de a-și justifica propriile lui fapte. Mi-am dat seama dealtfel, după ton, că el era puternic convins că mama nu îl înșelase cu Erik. Și iată că trebuie totuși să-i dau dreptate. *Nu se știe niciodată.* Nu este groaznic, Bengt, că nu poți ști niciodată ? Nu te poți bizui pe nimeni. Chiar omul în care ai avut cea mai multă încredere, femeia pe care ai iubit-o cel mai mult, chiar ea te poate înșela. Propria ta mamă îți poate spune : mă duc după cumpărături, Bengt ; în timp ce, de fapt, se îndreaptă în partea cealaltă și ia tramvaiul pînă la amantul ei. Propria ta logodnică poate să-ți spună : mă doare capul astă-seară, Bengt, și nu pot ieși, în timp ce un alt bărbat se află în camera ei, pe pat, în așternutul ei. Există în întreaga lume un singur om pe care Te poți bizui și acel om ești Tu însuți. Înfricoșător este acest gînd, dar după ce l-ai gîndit o dată, observi că este în același timp liniștitor. Atît timp cît poți să ai încredere în tine însuți nu este, de fapt, nimic pierdut. Totul este pierdut doar atunci cînd îți dai seama că nici pe tine însuți nu te mai poți bizui. De aceea trebuie să știi că poți în fiecare moment să ai încredere în tine, trebuie să nu îți permiți să te minți singur. De aceea este atît de important să

fii conştient de ceea ce faci, iar singurul fel în care poţi dobîndi o asemenea autocunoaştere este tocmai analizarea în cele mai mici amănunte a sentimentelor şi acţiunilor tale.

Eu am făcut acest lucru şi am remarcat că cele întîmplate nu reduc, bineînţeles, deloc caracterul ruşinos al acţiunilor tatei şi ale logodnicei lui. Este şi rămîne o faptă ruşinoasă să înşeli pe cineva, chiar dacă acel cineva, la rîndul său, te-a înşelat. Pe de altă parte, în mod inevitabil, sentimentele mele faţă de mama au suferit modificări, în oarecare măsură. Îmi lipseşte, bineînţeles, la fel de mult, dar a intervenit o nuanţă de luciditate în acest sentiment, luciditate care nu este nici în avantajul amploarei sentimentului, nici în acela al permanenţei lui. Este limpede că acum, cînd mi-am dat seama deodată că tocmai acea proprietate a ei, la care ţineam cel mai mult, curăţenia sufletească, nici măcar la ea nu era fără pată, nu mai pot să-mi aduc aminte de ea cu aceeaşi durere ca înainte.

Important în toate astea e că de acum nimic nu mă mai obligă să ţin doliu după mama. Cînd îmi dau seama acum, deodată, că ea s-a dedat la exact acelaşi gen de fapte pentru care l-am disprețuit pe tata, devine limpede că durerea curată, pe care am simţit-o pînă acum, a fost întinată. Şi de aceea, din respect pentru acest doliu în sine, nu-mi mai vine să-l port. Că doar nu sînt masochist. Am înţeles acum că lupta pe care mă simt obligat să o duc contra tatei şi a logodnicei lui, nu mai poate fi dusă pentru a o răzbuna pe mama, ci pe mine însumi, pentru că

lucrul pe care îl consider ca cel mai important pe lume, puritatea, a fost atît de groaznic terfelit.

Ceea ce s-a întîmplat m-a făcut dealtfel să suspectez pe toţi şi toate. Nici măcar în Berit nu mai am încredere. Acum vreo două seri i-am spus că nu poţi avea încredere în nimeni, nici măcar în propria ta mamă. Stăteam pe o bancă la Grădina Zoologică. În loc să înceapă să plîngă, aşa cum mă aşteptam, ea s-a supărat de-a dreptul, în mod surprinzător. Şi anume a zis : O mai şi aperi, pe deasupra ? Voia să spună că o apăr pe logodnica tatei. Era aşa de absurdă, că îmi venea să rîd. Am băgat de seamă, în timpul din urmă, că Berit se cam dă uneori la ea, ca şi cum ar căuta prin asta să abată atenţia de la ea însăşi. Sînt, oricum, un observator suficient de pătrunzător, pentru a putea deosebi ceea ce este prefăcut de ceea ce este adevărat. Destul de recent, într-o seară, cînd ne-am despărţit în faţa porţii ei, am observat după aceea că se postase în fereastră, de parcă voia să verifice dacă într-adevăr dispărusem. I-am dat ceva mai tîrziu telefon, în glumă, şi tot în glumă i-am spus că observasem totuşi cu cîtă grijă verificase dacă terenul era într-adevăr liber. Atunci a început să plîngă. Asta m-a mai liniştit.

Mai tîrziu

Tocmai a fost tata aici. Toată seara a umblat prin cameră încolo şi încoace, aşa că am înţeles că vrea să spună ceva, dar nu prea îndrăzneşte să-i dea drumul. În fine, acum a spus ce avea de

spus. Logodnica lui vrea să mergem să petrecem cu toţii Ziua Solstiţiului într-o căsuţă pe care a închiriat-o ea, undeva în arhipelag. L-am surprins pe tata răspunzîndu-i : da. Pe mine însumi răspunsul nu m-a surprins. Acum am înţeles bine că, dacă vreodată voi avea posibilitatea să mă răzbun pe ea, aceasta trebuie să se întîmple într-o împrejurare cînd sîntem împreună, pentru că atunci nu va mai putea să se eschiveze sau să închidă telefonul, aşa cum ar putea s-o facă dacă i-aş scrie sau dacă i-aş spune la telefon ce gîndesc. În plus, se pare că acea căsuţă este situată pe o mică insulă, lucru care îmi uşurează mult sarcina. L-am auzit pe tata, apoi, spunînd că se bucură că am fost de acord. Din ceea ce spune în ultimul timp, înţeleg că i se pare, şi speră, că o să ţin la ea, pînă la urmă, ca la o mamă. Este atît de naiv, de fapt. Am sperat mult că o să fii foarte înţelegător, a spus el după aceea. O să vedem cît de înţelegător sînt, i-am răspuns. Atunci el m-a mîngîiat pe păr. După aceea a ieşit din cameră şi l-am auzit vorbind la telefon. Este clar că ea are telefon acasă, deşi n-am putut să-i găsesc numărul în cartea de telefon. Dar este divorţată, poate chiar de mai multe ori, nu m-ar surprinde asta, şi deci probabil că telefonul este pe numele bărbatului ei. Nu-ţi pot spune cît de bucuros sînt că, în fine, ziua în care mă voi răzbuna este atît de aproape. N-am să las la voia întîmplării nici măcar un cuvînt din ceea ce trebuie să-i spun, ei şi tatii, de Ziua Solstiţiului. Mai este o lună, dar am s-o folosesc bine !

Aud că tata a adormit. Am să mă culc și eu. La revedere.

Amicul Bengt

P.S. Tata a dat cîinele înapoi. A declarat că eu nu m-am purtat bine cu el, ceea ce este o minciună, și că de aceea l-a vîndut logodnicei lui. Eu unul am înțeles șmecheria, dar l-am lăsat să persiste în ideea că este un om nemaipomenit de șiret. Nu-i nici o supărare că el crede asta. Și surorile lui, de altfel, cred asta despre ele însele. De cînd au prădat garderobul nu ne-au mai vizitat ; în schimb ne-au dat telefon de mai multe ori. Ultima oară, cînd au auzit că ea a venit în vizită la noi, au spus : Ai și uitat-o pe Alma ! Exact ca și cum eu aș fi invitat-o să vină ! Ca și cum aș putea s-o uit pe Alma !

URME DE PAȘI SUB APĂ

O să stea pe mare trei zile. Pe mare, spun ei, în joacă, ca și cum ar spune că locuiesc pe un vapor. În realitate nu e vorba de nici un vapor. Este o insulă sau, mai exact, două mici insule unite printr-un podeț de lemn, mic și nostim. Tot în joacă ei îl denumesc pod. Însă în jurul lor se întinde marea și seara nu se vede nici un țărm. Seara se vede numai apă, o apă tot mai întunecată, pe măsură ce se face mai tîrziu. Numai înspre vest se vede o dungă de pămînt, în spatele căreia tocmai s-a ascuns soarele ; dar despre aceea se poate spune, de fapt : Ai văzut ce întunecată e marea acolo, departe de tot, unde e farul ? Ziua farul redevine o turlă de biserică.

Şi cînd se întîmplă să audă zgomote dinspre uscat, vreun automobil care claxonează sau vreun tren în mers, li se întîmplă în mod firesc să zică : Aţi auzit sirena vaporului ăla mare ? Şi ce val uriaş ridică ! Aşa că seara se află într-adevăr *pe* mare, nu *în* mare, dar cu atît mai puţin *la* mare. Sînt într-un vapor, într-un mic vapor, pe o mare destul de întinsă.

Dar cu oamenii care se află într-un mic vapor se întîmplă ceva ciudat, ceva care arareori se întîmplă cu oamenii care sînt în maşină, în tren, sau în lift, sau chiar într-un vapor care este atît de mare, încît se potriveşte mai bine să spui că te afli *pe* el. Sentimentul care îi încearcă este acela că sînt singuri. Împrejurul lor, în imediata vecinătate, sînt cîteva scînduri subţiri, dar dincolo de ele se află apa cea adîncă. Singuri — dar nu fiecare în parte. Ceea ce simt ei este că sînt singuri împreună, împreună cu ceilalţi din barcă. De aceea între oamenii de pe vasele mici se naşte un ataşament reciproc, provocat de împrejurare. Nu ai pe nimeni altcineva decît pe cei cu care te afli acolo, şi apele adînci sînt înfricoşătoare, şi bărcile mici sînt fragile. Fiecare devine pentru celălalt colac de salvare. Dacă nu ţi-e teamă, nici mie nu-mi este. De aceea să nu ne provocăm teamă unii altora. De aceea să fim drăguţi unii cu alţii, atîta timp cît este apă în jur.

Este o seară de sîmbătă atunci cînd vîslind se îndepărtează de podul cel mare, pînă la care au venit cu autobuzul. Aproape fără să spună un cuvînt, deşi încă nu sînt în barcă, îşi aranjează înăuntru coşurile, sacii de voiaj şi valijoarele. Primul vrea să vîslească tatăl. Bengt şi Berit se

așază pe banca de la pupă. Iar Gun se așază la provă, în spatele tatălui. Berit privește peste apa care, lucioasă, devine neagră din cauza norilor care plutesc pe deasupra. La început i se face teamă, pentru că este o liniște atît de mare. Întotdeauna se teme ea de apă și se teme și să meargă în bărci mici. Apa întunecată o face să se gîndească la moarte. Dar cînd se ivesc valurile, și încep să-i clatine ușurel, i se face și mai teamă. Imediat se gîndește că o să se răstoarne barca. De aceea ia mîna lui Bengt care zace între ei, rece și udă și o pune pe pardesiul ei. Are un pardesiu negru. Lui Bengt nu i-a plăcut. Îi spusese, de aceea, chiar din autobuz : Mergi la înmormîntare ? Ea mai are un pardesiu, unul albastru, mai subțire și mai potrivit pentru Solstițiul de Vară dar ea nu l-a ales pe acela. Nici nu voise să meargă, dar Bengt aproape că o silise, zisese că trebuie să meargă, dacă nu din alt motiv, măcar pentru mama lui. De aceea cedase, în cele din urmă. De aceea își pusese pardesiul cel negru.

Lui Bengt îi place apa, îndeosebi atunci cînd este întinsă și întunecată. Tot așa îi place și furtuna. De aceea îl cuprinde un extaz ciudat atunci cînd, deodată, un fulger aprinde cerul, înspre nord. S-a născut brusc, din nimic, parcă din limpezimea de deasupra orizontului, și a fugit în jos, în mare, ca un șarpe de foc. Parcă ar fi șuierat înainte de a se stinge. Bengt stă pe bancă și fumează. Tutunul are un miros prost, pentru că degetele lui sînt ude. Trebuiseră să golească barca, plină pentru că zăcuse mult timp pe jumătate în apă. Toată ziua fusese mohorît și fără

chef, abia răspunzînd cînd i se vorbea ; ceea ce era rugat să facă făcea aproape cu ostilitate. La urcarea în autobuz, cînd Bengt se prefăcuse că lasă să-i cadă din mînă coşul cu băuturi, tatăl se răstise la el : Dacă nu vrei să mergi cu noi, stai acasă ! Da, hai să rămînem, se gîndise Berit să zică ; dar Gun apucase să vorbească mai repede. Staţi să ajungem acolo şi totul o să fie bine, spusese ea şi zîmbise. Atunci Bengt nu se mai dăduse jos din autobuz. Dar nici nu îi răspunsese la zîmbet.

Acum stă şi îşi priveşte tatăl, care vîsleşte şi care şi-a descheiat haina astfel încît la fiecare cursă i se văd muşchii de pe piept încordîndu-se, sub cămaşa roşie de mătase. Dar vîslele plescăie în apă cu destulă neîndemînare şi oricît se străduieşte, vîslitul lui nu este frumos. Cîteodată ia apă cu vîslele şi o aruncă în barcă. Atunci se scuză : De n-ar sufla vîntul ăsta afurisit ! De fapt vremea este complet liniştită. Valurile sînt o glumă şi se vede o barcă cu pînze, nemişcată. Nu-i flutură nici măcar steguleţul. Atunci cei trei care nu vîslesc zîmbesc.

Bengt nu zîmbeşte din cauza vîslitului. Şi nu numai din cauza cămăşii de mătase zîmbeşte. Tatăl cumpără în ultima vreme numai mătase, chiloţi de mătase, şi maiouri de mătase şi cămăşi de mătase. Mai înainte nu făcea asta, de fapt nu îşi cumpărase niciodată lenjerie. Alma era cea care cumpăra şi ea cumpăra întotdeauna tricotaje Lahmans. Totuşi nu numai acest gînd îl face pe fiu să zîmbească. Zîmbeşte şi pentru că este bucuros. Toată ziua a fost bucuros, numai că nu a vrut să se vadă acest lucru. Face parte din

planul lui să nu-şi arate bucuria de la început, să se prefacă foarte nemulţumit că merge în excursie. Abia cînd vor ajunge acolo o să se arate bucuros. Atunci o să se bucure cu toţii împreună cu el. Şi pot după aceea să se bucure împreună două zile şi jumătate. După aceea o să fie lovitura, întocmai ca un trăsnet dintr-un cer senin. Dar cînd lovitura va cădea, el unul va continua să se bucure, căci ce poate produce o mai mare bucurie decît să răzbuni puritatea.

Între picioarele lui Bengt se află bidonul cu apă de băut. Este un bidon de lapte, de cincizeci de kilograme, cu care au avut mare bătaie de cap pînă să-l aşeze în barcă. De bucurie îşi trage mîna din cea a logodnicei, cam nepoliticos de repede, şi începe să tamburineze pe tabla bidonului. Sînt deja destul de departe, aproape de jumătatea drumului. Ţigara o scuipă în mare. Apoi începe să fluiere, încet şi nestridcnt. Atunci tatăl ridică vîslele şi le aşază în barcă. Una dintre ele ajunge pe genunchii lui Berit. De aceea ei i se face frig, dar nu îndrăzneşte să o dea la o parte. Berit este acum ca o mare mai mică. Se întunecă la fiecare nor care trece pe deasupra, nu numai la suprafaţă, ci pînă în adînc. Acum stă mohorîtă din cauza vîslei şi din cauză că Bengt fluieră. Nu-i place că este vesel. În momentul acesta nu-i place că el este vesel. În momentul acesta, din cauza veseliei lui, ei îi vine să plîngă.

În schimb tatălui îi place. Îi place că fiul fluieră frumos şi îi place să se fluiere frumos. Şi ritmul pe care îl bate pe bidon este frumos. În afara acestor sunete, seara este complet liniştită şi

marea este complet calmă, abia oftează, la malul care se întunecă încet. Sînt atît de departe acum, încît se simt aproape singuri. Departe, în curbura golfului, bărcuța cu pînze a fost trasă la mal și, după ce pînza a fost coborîtă pentru noapte, pare o insuliță pe care crește un copac singuratic. Coasta se scufundă tot mai mult. Pînă la urmă apa îi ajunge pînă la parapet. De pe barca ce înaintează încet se mai văd și două insule. Una se află spre stînga, o stîncă înaltă și de mică întindere, acoperită de copaci scunzi. Pe deasupra ei zboară o pasăre, țipînd. Spre dreapta, o insulă lungă, joasă, pe țărmul căreia stînci strălucitoare și albe coboară pînă la marginea apei. Dar chiar în față, la o distanță de încă o jumătate de oră de vîslit, se află insula lor, mică și joasă, atît de joasă încît aproape dispare în spatele valurilor. În jurul lor apa se face tot mai întunecată, pe neobservate, deși deasupra cerul își păstrează strălucirea. Vîslașul e vesel ! Ciudat !

Cînd pasărea își încetează țipetele se înveselește și Berit puțin. Dar în acel moment Gun începe să cînte. Cîntă încet, iar Bengt fluieră și bate ritmul tot încet. Abia după un timp el își dă seama și încetează, aproape că se rușinează. Își toarnă puțină apă din bidon și apoi își aprinde o țigară udă. O privește pe Gun peste umărul tatălui. Atunci ea îl privește la rîndul ei și deodată încetează să cînte. Dar cîntecul nu se terminase încă. Tatăl se întoarce atunci și-și lasă mîna lui mare pe umărul ei. Ea poartă o bluză albă, luminoasă.

— Cîntă, îi spune el.

Totuși ea nu cîntă, a uitat melodia, a uitat și cuvintele. Vrea însă să continue ei. Cînd Bengt se uită la Berit, vede că stă cu vîsla pe genunchi și plînge încetișor. Probabil că plînge pentru că a emoționat-o cîntecul. Cel puțin așa consideră el. Dar mai consideră și că ea ar trebui să înceteze. Deși nici el nu știe de ce. Mîna tatălui a rămas pe umărul lui Gun. Asta o obligă să se aplece, încet. Se pare că i-a murdărit și bluza.

— Hai să continuăm, spune ea.

Atunci îl cuprinde pe Bengt un chef subit să vîslească. Asta se întîmplă cu bărbații cînd se află într-o barcă, vîslesc cu mare plăcere cînd sînt și femei de față. Bengt vrea să vîslească din cauza lui Berit. O cuprinde pe după umeri, nu prea tare și fără violență, dar simte totuși prin stofa aspră a pardesiului, că umerii ei încep să se cutremure. Ei însăși nu îi este teamă, dar umerii ei se tem. Tremură ca niște mici animale.

— Să nu ți se facă frig, spune el atunci, plin de compasiune, și se ridică în picioare, în barcă. Acum ajungem.

Abia atunci i se face ei frig. Iar Bengt face un pas înainte, spre tată. Barca se înclină, un coș începe să alunece pe fundul bărcii, Gun strigă, încet și scurt, tatăl ia mîna de pe umărul ei și vrea să apuce vîslele.

— Vreau să vîslesc eu, spune Bengt și se uită la el.

Dar tatăl nu vrea să dea drumul la vîsle. Barca stă nemișcată în mijlocul mării, strîmbă, o valiză se tot răstoarnă. Bengt ridică o vîslă, și o lasă dincolo de marginea bărcii. Genunchiul lui Berit este acum liber, și ea poate să-și așeze mîinile

pe el. Deasupra insulei înalte pasărea începe să țipe iar. Iar vîsla se scufundă, tot mai jos, pînă cînd ajunge să atîrne de marginea bărcii, aproape vertical. Apa se ridică peste scîndurile fundului, pe una din părți. Este un spectacol grozav și coșul cu sticle de coniac se udă.

— Ești nebun, zice tatăl. Vrei să ne răsturnăm ?

Bengt privește în jos, spre vîslă. Vîsla strălucește cînd pala se răsucește. După aceea se uită la Gun și vede în primul rînd mîna ei care mîngîie gulerul cel roșu. Nu a mai văzut-o niciodată pînă acum mîngîindu-l. De aceea ridică din nou vîsla.

— Lasă-l pe Bengt să vîslească, șoptește Gun, n-o să vîslești tu tot drumul !

Atunci tatăl se duce la pupă, iar Bengt se așază pe banca vîslașului. Cînd bagă vîslele în apă, își dă seama că barca e grea. Și nici coasta n-a rămas atît de în urmă, cum a crezut. De fapt poate încă vedea cum autobuzul, cu luminile aprinse, se îndepărtează de podul cel mare, de beton. Dar insula cea lungă s-a întors și stîncilor albe le-a pierit lumina.

Tatăl își pune mîna pe după umerii lui Berit. Umerii ei se cutremură, dar ea nu îndrăznește să se elibereze. Numai Bengt observă asta.

Încet, barca prinde viteză. Mai sare și cîte puțină apă, cînd vîslele se afundă în mare. De fapt Berit și tatăl sînt complet uzi. Dar ei nu spun nimic. Numai tatăl o strînge puțin pe logodnica fiului, pe după umeri, puțin mai tare. Umerii ei sînt atît de plăcuți ! Nu și-a dat seama pînă acum. Bengt nu-și bate capul cu ce se întîmplă sau, oricum, numai așa, în joacă. Așa că,

pentru a se răzbuna, se lasă ceva mai mult pe spate, tot în joacă. Astfel poate să manevreze vîslele cu mai multă putere. Dar astfel poate și să simtă în spinare genunchii lui Gun. Ea nu și-i dă deoparte, deși ar trebui să-și dea seama că, pentru a vîsli atît de repede și de tare, lui îi trebuie loc. Asta îl înfurie puțin, de aceea se întinde și mai mult în spate. Dîra lăsată de barcă devine adîncă și clară, în vîrtejurile lăsate de vîslă rămîne o spumă strălucitoare. Deasupra lor cerul devine și mai limpede, dar jos, deasupra apei, și pe cîțiva metri încă, în sus, în aer, domnește înserarea. Nici ambarcația cu pînze nu mai strălucește acum. Catargul i-a dispărut încă de mult. Iar chipul lui Berit, încadrat de părul negru, este alb de tot.

Bengt se întoarce, atunci, să vadă cît mai au de mers. Mai întîi nu poate vedea. Ceea ce vede în primul rînd este umărul lui Gun. Pe bluza cea albă mîna tatălui a lăsat o pată mai închisă. După acea pată vede insula. Și vede și casa. Este așezată lîngă golful strîmt, pe malurile căruia nisipul se pierde printre umbrele ce cresc.

— Ești obosit, Bengt? întreabă atunci Gun. Fără reproș și cu o voce foarte calmă. Și atunci el trebuie să arate că nu de oboseală este vorba. Trebuie să arate că este la fel de puternic ca tatăl. Trebuie să o facă să-și dea seama că îi rămîne destulă forță pentru ce are de făcut. Trebuie ca ea să înțeleagă asta. După aceea trebuie să se teamă. Imediat o să le fie amîndurora teamă, poate chiar la toți trei. Numai lui însuși nu îi va fi teamă, pentru că numai el știe ce va face.

Biciuie apa cu vîslele. Spuma se răsucește, albă, și se năpustește în barcă.

— Cam bate vîntul, zice el și rîde.

Dar în jur totul continuă să fie neclintit — cald, tăcut și neclintit. Și deși a zis ce a zis, nu rîde nimeni. Gun, în schimb, începe să cînte. Încetează chiar în momentul în care ajung cu barca pe nisip. Atunci își scoate pantofii, își lasă în apă picioarele albe și trage pe plajă barca, atît cît poate, vorbește despre una și alta, destul de mult.

Cînd au terminat de cărat toate în casă, sînt cu toții foarte obosiți. Bengt mai este și transpirat. Dar lui Berit îi este frig. Dau în lături obloanele și deschid ferestrele. Au pus toate lucrurile pe jos, în unica încăpere mare. Acum stau o vreme în jurul vetrei deschise. Pe vatră se află urmele unui foc stins. Cotrobăie și scot bere și sandvișuri, se așază apoi, mănîncă și beau. Berit nu vrea bere. Tatăl foarte amabil, se duce chiar el și-i aduce apă din bidon. Apoi se gîndește că ar merge cîte o dușcă. Deschide o sticlă și își face un amestec destul de tare de bere cu coniac. Atunci Gun își întinde paharul, vrea și ea un strop. Iar Bengt se căiește, deodată, și nu mai vrea să bea nimic. Deodată îi piere tot cheful, fără să vrea asta.

— Dar voi beți, oricum ! zice el.

După ce pronunță cuvintele, își dă seama că le-a spus pe un ton foarte ridicat. Nici unul nu mai bea nimic, oricum. Tatălui îi rămîne ceva în gît și scuipă în tăciunii stinși. Lui Bengt i se face rușine din cauza lui. Urmează apoi să-și facă paturile. De o parte și de alta a camerei celei mari

se află două separeuri cu paturi prinse în perete. În cel de lîngă vestibul o să doarmă Bengt și Berit. Berit vrea să stea pe patul de sus, zice că dacă doarme prea jos, o s-o doară capul. Atunci Bengt îi dă patul de jos. În timp ce întind cearceafuri peste saltelele reci, el aude rîsul lui Gun venind din separeul interior. I se pare urît acel rîs. Iese din separeu. Totuși nu izbutește să-și dea seama care este motivul rîsului ei.

De spălat se spală cu toții afară, în golful cel mic. Numai Berit se culcă îndată și fără să se spele. Nu se simte bine. Ca să nu-i fie frig, își pune pe ea pardesiul cel negru. Ceilalți trei se bagă în mare. Cel mai departe se duce Gun. Cel mai aproape de ea se află tatăl, care îi aruncă apă pe picioare. El și-a suflecat pantalonii pînă la genunchi. Bengt aproape că nu și-a sumes de loc pe ai lui. N-are nici un chef să meargă prea departe în mare. Tatăl și Gun au săpun. După ce se spală pe față, tatăl își suflă nasul în apă. Bengt găsește că spectacolul este o tortură. În curînd apar în jurul lor cercuri albe, de spumă. Cercurile plutesc complet nemișcate pe apă și strălucesc, o vreme, după care se răspîndesc. După ce își prinde părul în vîrful capului, Gun își scoate deodată bluza, pe care o aruncă tatălui. Atunci Bengt se duce în casă.

Trece o vreme nesfîrșit de lungă pînă să se întoarcă cei doi. Ca să nu fie prea înăbușitor în casă, Bengt a deschis din nou fereastra. Stă întins chiar sub tavanul brun, de lemn și le aude vocile venind dinspre golf. Lenjeria de corp îi fusese udă de transpirație și nu reușise să-și găsească pijamaua. Așa că stă întins, gol, sub pătură. Și

cum stă așa, întins, tresare deodată. S-a întîmplat ceva ciudat cu acele voci. Timbrul li s-a modificat brusc, una din ele este mai joasă decît era adineauri. Cealaltă, din contră, a devenit mult mai subțire. În acel moment recunoaște vocile, sînt cele care se auziseră atunci, în spatele ușii închise. Cînd își dă seama de asta, i se face deodată atît de arzător de cald, încît este nevoit să-și smulgă pătura de pe el. Tocmai cînd i se face iar răcoare, aude dinspre golf un plescăit puternic și, după o scurtă perioadă de liniște, încă un plescăit. Se dă atunci jos din pat și se apleacă afară pe fereastră. Nu se vede nimic în golf. Însă pe nisip se află două movilițe de haine, una de un alb orbitor, iar alta de o culoare atît de închisă încît abia o poate distinge. După care le vede capetele. Se clatină pe apa golfului ca două mingi întunecate. Dar înainte ca cei doi care se scaldă să se întoarcă la mal, el trage ușor, deoparte, draperia de la patul logodnicei sale. Și-a adus brusc aminte că nu i-a spus noapte bună. Cînd se întorsese de pe mal, se mărginise să întindă draperia care desparte separeul lor de vestibul și pe cea din fața patului lui. Acum se apleacă deasupra ei, fără zgomot. Ea respiră, ca și cum ar dormi. Dar ochii îi sînt deschiși.

— Ți-e frig? zice el, văd că ți-ai pus pardesiul pe tine.

— Nu, șoptește ea.

Dar nu îl atinge, deși vede că este gol. Își ține mîinile încrucișate pe piept, ca un bătrînel bolnav.

— Ești bolnavă? șoptește el atunci.

Ea își întoarce capul spre perete și își închide ochii. În joacă el îi desprinde cîteva șuvițe din păr și îi acoperă fața cu cinci cîrlionți negri.

— Nu, îi răspunde ea tot în șoaptă. Doar mi-e teamă.

Îl apucă atunci și pe el teama.

— Dar de ce? spune el în timp ce trage cu urechea înspre afară.

— Mi-e atît de teamă să fiu singură! șoptește ea și își așază părul la loc. Și mă tem și de tatăl tău.

În acel moment apar ei. Le aude pașii ușori urcînd treptele. El se ascunde imediat după draperia de la patul logodnicei. Cînd tatăl și Gun ajung în camera cea mare, închid în urma lor ușa de separație. Atunci el nu-i mai aude.

— Să nu-ți fie teamă! șoptește el mînios, am să...

Dar ea nu mai aude ce o să facă el. O lasă singură. Închide fereastra. După aceea iese în vestibul. Acolo tălpile îi sînt arse de urmele ude ale pașilor lor. Deschide din nou ușa de separație, încet, după care privește în cameră, prin crăpătura îngustă. Nu este nimeni în camera mare și ei și-au întins draperia de la separeu. Se furișează atunci îndărăt, se cațără în pat. Dar ca să nu fie prea înăbușitor în cameră, a lăsat ușa de separație întredeschisă.

Aude cum logodnica se răsucește uneori, nu pentru multă vreme dar destul de des. Lemnele din care este făcută casa troznesc. Altfel ar fi liniște desăvîrșită. Dar dincolo de această liniște, marea murmură cu nerăbdare ca publicul unui teatru. Dar nu acel zgomot este cel care nu îl

lasă să doarmă. Mai degrabă tăcerea este aceea, sau ceea ce nu se aude. Stă multă vreme întins, așteptînd un zgomot care nu se mai aude odată. Așteaptă, de exemplu, să audă zgomot de sticlă ciocnită. Pînă la urmă chiar aude așa ceva. Dar numai pentru că a dorit-o atît de mult. Aproape în același timp îl aude pe tatăl sforăind. Poate atunci să se întoarcă spre perete. Și atunci poate să adoarmă, aproape imediat.

Dimineața el este cel dintîi care se scoală. A uitat să închidă oblonul. De aceea în separeu se face lumină foarte devreme. Logodnica doarme, întinsă pe spate, în dosul draperiei. Pardesiul a alunecat de pe ea. El îl ia și îl întinde din nou peste ea. Mișcarea o face să tresară, de parcă ar fi fost lovită, și își pune o mînă peste față, ca pentru a se apăra. Asta îl impresionează în mod neplăcut pe Bengt, care o părăsește în grabă. Deschide fereastra și, încălecînd pervazul, iese din casă pe acolo, în liniște. Pietrele sînt încă reci și în umbră este răcoare. Pentru a vedea cum arată casa la lumina zilei face, într-o doară, un înconjur complet. Obloanele verzi sînt deschise toate, cu excepția unuia. El se oprește lîngă cel închis și își aprinde o țigară. Îi trebuie trei bețe de chibrit pînă să aprindă o țigară „Bill". O termină de fumat și tot nu s-a sculat încă nimeni. Dar lui i-a rămas în gură un gust prost.

După aceea coboară la mal, fluierînd încet, și ține în mîna dreaptă o piatră plată. Lîngă golf insula este o stîncă neîntreruptă. O stîncă ce intră abrupt în mare. Face înconjurul insulei pe mal, privind absent peste marea cea rece. De dincolo de orizont se ridică fumuri subțiri de la

vapoare care încă nu se văd. Norii tăcuți atîrnă între soare și mare. Lîngă insula cea joasă au ancorat trei bărci cu pînze. Pe lîngă cea înaltă țîșnește o barcă albastră și joasă, cu motor, al cărui bot nu atinge bine apa. Propria lor insulă este tăiată de o văioagă strîmtă și adîncă. Numai atunci cînd bate vîntul tare apa ajunge să o străbată dintr-o parte în cealaltă. Probabil că vîntul nu a mai suflat tare de multă vreme. Văioaga este complet secată și plină de ierburi de mare uscate, de pietre mici, rotunde. Aruncă piatra cea plată și își alege cu grijă o alta, perfect rotundă și lucioasă. În glumă, probabil, peste rovină a fost construit un pod mic și ușor boltit, făcut din lemn, cu dungi maronii. Trece și el peste podeț, în glumă. Cealaltă jumătate a insulei este complet pleșuvă, stîncile sînt ușor rotunjite, ca niște spinări. În mijlocul insulei se află însă o porțiune mai adîncită, mare și netedă. Acolo a fost cărat pămînt, s-a semănat iarbă și flori. Acum florile s-au sălbăticit, iar iarba este rară. Oricum, acolo se duce el, se întinde pe spate și, jucîndu-se cu piatra își pierde privirea în cerul senin, de duminică dimineață.

După ce stă acolo un timp, îi vine chef să se scalde. Stînd încă pe spate, aruncă piatra, cu boltă, o aude lovindu-se de pod. Se dezbracă și își ascunde hainele în văioagă. Deasupra lor pune pietre. Pentru că, oricum, nu știe unde și-a pus chiloții de baie, nu se mai duce să și-i ia, ci se duce spre apă, gol. Se gîndea să plonjeze de pe vreo stîncă drept în jos, spre fundul cel verde, dar pentru că nu are niciodată curaj cînd este singur, intră în schimb în golfuleț, „în picioare",

și umblă încet, atît din cauză că apa e rece cît și din cauza unei senzații stupide, că ar fi pierdut ceva în apă.

În cele din urmă găsește. Pe fundul pe care își poartă pașii, i se pare că distinge în jur niște pete întunecate. Își dă seama deodată că acele umbre sînt urme de pași. Descoperirea îl umple de o ciudată nerăbdare. Nu îi mai este frig, merge după urme, tot mai departe, își pune mîinile la ochi ca să se apere de soare, să le poată vedea mai bine. Sînt două șiruri de urme, la început destul de depărtate unul de celălalt, sînt apoi paralele și apropiate, iar acolo unde fundul începe tocmai să se lase în jos se adună într-o singură umbră mare. Calcă apăsat peste ele, își înfundă în ele degetele de la picioare, sapă tot mai adînc, pînă se face o groapă. Și se oprește acolo, uitîndu-se împrejur, ca și cînd ar fi făcut un lucru periculos. I se pare că în groapă apa este caldă. Ca să nu fie nevoit să se analizeze de ce a rămas pe loc, urmărește apoi cu privirea linia precisă a coastei. Are vreo cîțiva centimetri înălțime și este oarecum albastră. În acel albastru i se pare că distinge pete albe: un pod, o casă albă. Și mai vede turla unei biserici, neagră. Se ridică din mal ca o lamă de cuțit.

Atunci, în spatele casei, undeva, se trîntește un oblon. Picioarele lui părăsesc groapa. Aproape în panică se lasă jos, în apă. Înoată cu mișcări scurte și nervoase, cum face întotdeauna cînd nu se uită nimeni la el. În momentul în care aude că cineva coboară pe scări, el este deja afară din golfuleț. Înfrigurat se strecoară pe mal, în spatele unor

tufe rare. Printre ele o vede pe Gun stînd pe trepte. Este singură și are pe ea un costum de baie roșu. El speră să mai stea acolo o vreme, pînă cînd s-ar liniști nisipul stîrnit de el în apă. Ea coboară apoi încet către mal și se oprește acolo o vreme, cu mîinile pe coapse, jucîndu-se cu degetele de la picioare în nisip. Intră apoi în apă încet, aproape fără zgomot. El și-o amintește atunci pe mama cu asemenea intensitate, încît înțepenește. Alma nu se scălda des, îi era cam teamă de apă. Avea obiceiul, în timp ce intra în apă, să tot sară în sus, să plescăie cu picioarele ei groase și să strige. Lor le era întotdeauna rușine cu ea cînd mergeau la plajă.

Cînd mama a dispărut iar, vede că Gun s-a oprit. Apa îi ajunge acum pînă la genunchi. Cu mîinile făcute căuș ia apă și și-o aruncă pe coapse, ca să nu-i fie frig cînd intră în apă. Își închipuie că este singură și de aceea își desface breteaua de pe umeri a costumului de baie și se freacă energic pe spate. Imediat, aproape, își pune breteaua la loc. Dar, oricum, umerii îi fuseseră goi. Doar o clipă — dar lui îi fusese suficient ca să-și dea seama ce urăște la ea. Și anume corpul ei.

Și putuse să-și dea seama și de ce i-l urăște. Îl urăște pentru că este atît de diferit de al mamei, pentru că este atît de frumos și pentru că în el sălășluiește atît de multă liniște. În timp ce ea se îndepărtează, și acel timp este infinit, el continuă să urască. Îi vede corpul prin transparența apei, verde ca sticla. Apoi, cînd începe să înoate, corpul se vede alb. După aceea, cînd se întoarce pe spate și face pluta, se întrevede prin apă, schimbător, ca o piatră albă. Atunci el apucă de

pe jos o piatră neagră și rotundă și o aruncă în direcția ei. Nu a avut intenția s-o nimerească și nici nu o nimerește. O sperie doar. Se răsucește, în apă, și privește spre locul în care a căzut piatra. Cînd vede, apoi doar un cerc alb de spumă, pe suprafața apei, se întoarce și înoată liniștită, direct spre mal. Crede, desigur, că a fost un pește. În timp ce ea înoată, el își dă seama de ce a aruncat piatra. Și își dă seama, de asemenea, de ce trebuie să se răzbune. Pentru că acel corp se întrezărea prin apă în acel fel, schimbător. Nu pentru că acel corp ar fi impur. Ci pentru că este atît de frumos! În plus își dă seama că pe ea a așteptat-o toată dimineața. Și piatra tot pe ea o aștepta.

Cînd se întoarce în casă, găsește ușa spre cameră din nou închisă. În casă este cald. Urmele pașilor ei aproape că s-au uscat deja. Deschide ușa și aude că tatăl doarme. Atunci o închide la loc. Se duce destul de repede în separeu și dă la o parte draperia de la patul logodnicei. A dat la o parte și cealaltă draperie, cea a separeului. Cînd se întinde pe pardesiul ei, bagă de seamă că ea nu doarme. Atunci el se înfierbîntă și devine nerăbdător, îi mîngîie umerii, o sărută. Ea îi spune că este bolnavă. A spus „bolnavă" — în felul acela, cu înțeles, cum spun femeile cînd bărbații ar trebui să înțeleagă despre ce fel de boală este vorba, fără să mai pună întrebări. Cuvîntul acela îl face să i se usuce buzele și să nu o mai mîngîie pe umeri, se supără și zace întins, lîngă ea, fără să mai spună nimic.

— Trage perdeaua, poate să treacă cineva.

El nu trage perdeaua, de fapt ar vrea chiar să treacă cineva, să-l vadă stînd întins acolo. Cînd niște pași se apropie, el o sărută din nou, și cu multă patimă. Cînd însă pașii își schimbă direcția, el observă că pe una din buzele ei este o rană. Rămîne atunci întins pe pardesiu, destul de multă vreme, gîndindu-se dacă ea este într-adevăr bolnavă sau nu. La începutul cunoștinței lor căuta mereu să-și amintească acea dată, ca să știe dinainte dacă se potrivește cu ce zicea ea. Acum nu și-o mai amintește. De aceea se supără pe ea.

Mănîncă tîrziu micul dejun, pentru că tatăl a dormit mult. Îl iau pe veranda de lîngă bucătărie. De acolo se vede insula cea lungă, o parte mică din uscat, dar în schimb, o porțiune importantă din mare. În timp ce Berit pune masa, iar Gun trebăluiește prin bucătărie, Bengt și tatăl stau pe scaunele pliante, lîngă masa făcută din șipci vopsite în verde. Tatăl privește spre mare. N-a prea avut cînd să se uite la mare. Însă Bengt fumează și privește frînghia de rufe întinsă între parmalîcul verandei și un mic brad. Pe frînghia aceea atîrnă bluza cea albă a lui Gun și se usucă. Alături de bluză flutură cămașa de mătase a tatălui, aproape uscată. Pentru prima oară îl încearcă, și altfel de cît în gîndurile și în visele lui, sentimentul că tatăl lui are o altă femeie. De aceea îi este greu să-și deslipească ochii de frînghia aceea de rufe.

Tatăl se simte bucuros și satisfăcut. Pentru prima oară, de multă vreme, se bucură că o să mănînce. Cînd este vesel, îi place să pună mîna pe femei. De aceea o apucă pe Berit pe după coapse, în joacă, bineînțeles. Atunci ea încreme-

neşte şi paharele îi tot cad din mînă. Tatăl nu bagă de seamă. Cel care observă este Bengt, dar cînd Berit priveşte spre el nu se oboseşte să-i întoarcă privirea. Chiar în momentul acela apare Gun, din bucătărie, cu ouăle prăjite. Tatăl nu-i dă totuşi, drumul lui Berit. Rîzînd, îi spune fiului :

— Am prins-o !

Gun se aplecă peste masă. Are pe ea costumul de baie, peste acesta o rochie de dimineaţă galbenă, de mătase. Un scurt, foarte scurt moment, lui Bengt îi vine să pună mînă pe ea, numai aşa, ca să i-o plătească tatălui, firește. Dar, oricum, o lasă în pace. O pală de vînt a făcut să se mişte rufele de pe frînghie. De aceea, în lipsă de altceva, se uită spre frînghie.

În timp ce mănîncă tac cu toţii, cu excepţia tatălui, bineînţeles. Tatăl nu se poate abţine să nu vorbească. Deseori vorbeşte cu mîncarea în gură şi din cauza asta ceilalţi nu înţeleg ce spune. Pe Bengt asta îl torturează. Nu vrea ca tatăl să apară ridicol în faţa lui Gun. Asta ar întări-o. Se uită de aceea spre ea, să vadă ce părere are despre tatăl lui. Gun priveşte şi ea spre Bengt şi rîde. Cînd tatăl vrea să-i toarne băutură, ea continuă să rîdă, dar rîzînd îşi astupă paharul cu mîna, ca să nu-i permită să toarne. Deşi asta nu îl priveşte, treaba asta îi place, într-un fel, poate nu faptul că rîde, ci că nu vrea să bea. În ceea ce îl priveşte, paharul lui este plin. Cînd tatăl pune dopul, lui Bengt îi vine o idee ciudată. Îşi dă şi el seama că este ciudată, dar nu face nimic ca să se abţină. Ia paharul lui Gun şi îl aşază în faţa lui Berit, care stă lîngă el şi amestecă cu furculiţa prin mîncare. Are pardesiul pe ea,

însă el poate totuşi să declare că ei îi este frig şi că deci trebuie să tragă o duşcă. Tatăl găseşte că este o glumă a naibii de bună şi îi toarnă cîteva picături, ba chiar destul de multe. Cînd Berit declară că nu vrea să bea, Bengt o sileşte, o apucă destul de tare de ceafă şi îi ridică paharul. Atunci ea bea de bună voie, pentru că el nu vrea de fapt să-i facă rău. Ea bea tot şi el se bucură că a făcut-o.

Pe la mijlocul mesei se întîmplă ceva destul de frumos. Deodată Gun arată spre mare şi se uită cu toţii într-acolo. Dinspre mare apare un distrugător de culoare cenuşie, care lasă în apă o brazdă albă. Asemeni unui mic şobolan, pătrunde brusc în spaţiul gol dintre insula cea lungă şi uscat. Apoi dispare. Dar frumuseţea nu este vaporul, ci ceea ce se întîmplă după ce acesta a dispărut. Căci atunci apar valurile, năpustindu-se spre insula lor, nu spre casă, ci chiar spre verandă, iuţi, verzi ca sticla şi cu creste strălucitoare. În acel moment anume capătă ei brusc sentimentul plăcut că sînt împreună, toţi patru, într-o mică barcă. Mărimea valului îi sperie, dar sentimentul că nimic, totuşi, nu li se poate întîmpla, nimic altceva decît să-i ajungă cîţiva stropi, îi umple de bucurie. O bucurie care uneşte atît de puternic, încît nu i te poţi împotrivi. Pînă şi Berit ţipă puţin... de entuziasm, de frică şi, poate, puţin din cauza alcoolului. Gun, care este aşezată cel mai aproape de mare, s-a udat pe spate. Atunci ea îşi dă jos de pe umeri rochia de dimineaţă, iar tatăl o şterge cu mîinile ca să o usuce. Văzîndu-i umerii, lui Bengt îi par neruşinat de goi. Totuşi breteaua costumului de baie îi acoperă în parte.

După aceea îi piere bucuria. Deja îi vine cheful să înceapă să se răzbune. Se răzbună cu ajutorul unei amintiri. Îi spune, deodată, tatălui:

— Îţi aduci aminte de ziua în care am fost la Tjärholm?

Bengt îşi aduce bine aminte. Făcuseră odată o excursie într-o insulă din Mälar. Merseseră cu o barcă cu motor, mică şi albă. Un tovarăş de muncă de-al tatălui era proprietarul bărcii. Era în anul dinaintea războiului, chiar în după-amiaza din ajunul Zilei Solstiţiului. Tatăl şi tovarăşul lui, care conducea barca, stăteau pe banca de la pupă, mîncau sandvişuri, beau bere şi coniac. Bengt stătea culcat, la provă, citind o carte. Mama stătea pe un scaun, lîngă motor, şi cîrpea ciorapi. Barca înainta destul de încet, astfel încît atunci cînd ajunseseră în dreptul insulei Stora Essingen, bărbaţii erau de-a dreptul beţi. Barca începuse să cam meargă aiurea. Cînd să tragă la mal, la Tjärholm, tatăl căzuse în apă. Voise să sară pe mal cu funia de amaraj. Apa nu era adîncă şi nu se întîmplase nimic grav. Totuşi mama începuse să plîngă.

— Da, zice tatăl, îmi aduc aminte foarte bine de Tjärholm.

Zice asta şi pe urmă se uită spre fiu, zîmbind. Abia atunci, deci din cauza acelui zîmbet, îşi dă Bengt seama de prostia pe care a făcut-o. Pentru cineva care vrea să se răzbune, Tjärholm este un nume periculos. A spus Tjärholm pentru că fuseseră odată acolo, cu mama, într-o după-amiază de Solstiţiu. Îşi aminteşte acum că atunci amîndoi o urîseră pe mama, pentru că le stricase Solstiţiul.

Fiecare minut al acelui Solstiţiu răsunase de văicărelile ei. În timp ce întindeau cortul, se plînsese că au ales locul cel mai prost, deşi altul nu se găsea. În timpul mesei se plînsese că nimeni nu-i apreciază grija cu care preparase mîncarea, ci mănîncă repede şi fără să ştie ce bagă în gură. Noaptea nu-i lăsase să doarmă, cu lamentările ei necontenite şi neobosite, că ţînţarii o ţin trează şi că a lor era vina că sînt ţînţari, întrucît ei erau cei care aleseseră locul acela pentru cort. În Ziua Solstiţiului, cît fusese de lungă, cîrtise într-una că nu-i plăcea insula, nu era nimic ca lumea pe ea : locurile unde făceau baie erau cu pietre şi nămoloase, pădurea era urîtă şi plină de tufişuri prea dese, pămîntul era umed. Bengt voise să se răzbune pe ea, dar nu avusese cum. Dar bărbaţii se răzbunaseră, pe drumul spre casă, bînd împreună ce mai rămăsese din băutură şi aproape sigur i-ar fi luat poliţia din Bergsund cînd ajunseseră la ţărm, dacă Bengt n-ar fi reuşit să pună mîna la timp pe un taxi.

Prin întrebarea aceea Bengt voise numai să-i amintească tatălui de mama, dar nu dorise să răscolească toate amintirile penibile legate de acel eveniment. Sau dorise ? În orice caz, este copleşit de remuşcări şi ar vrea să uite din nou, totul. Acum însă nu mai poate. Deşi nu vrea asta, nu se poate împiedica să nu compare acest nou şi liniştit Solstiţiu cu cel vechi, uitat. Plin de o ruşine arzătoare, îşi dă seama că se simte mai bine acum. Ca să îşi înece ruşinea mai bea încă puţin, ochii îi devin destul de frumoşi. Aceşti ochi frumoşi şi-i îndreaptă spre Gun. Dar cînd priveşti ceva multă vreme, îţi vine chef să-l

atingi cu mîna. Se ridică de la masă şi atunci observă că Gun are sare pe umeri. Şterge sarea cu degetele, pentru că trebuie ştearsă. Apoi îşi face curaj şi întreabă de ce nu este şi cîinele cu ei. Gun răspunde că în călătorii cîinii îţi dau numai bătaie de cap. Şi pe deasupra nici nu se simt în largul lor pe insule atît de mici.

Bengt este de aceeaşi părere.

Duminica se scurge în continuare destul de liniştit. Stau întinşi pe pături şi cearşafuri de pat, lîngă malul golfului. Cînd, după o baie, s-au uscat şi s-au încălzit, se scaldă iar, sar în apă, înoată şi împroaşcă apa, se scufundă şi ies apoi la suprafaţă, sforăind şi strănutînd, aproape în acelaşi loc, deşi li se pare că au înotat mulţi metri pe sub apă. Cînd vin valuri, ridicate de bărcile rapide care trec pe lîngă insulă, sar toţi trei în ele şi rîd atunci cînd unul din ei este răsturnat. Bengt rîde cel mai mult. Pentru că ceea ce urăşte este chiar capul lui Gun. De aceea se bucură cînd îl vede maltratat, fie şi de un val.

Totuşi Berit nu rîde. De fiecare dată cînd ies din apă, uzi şi scoţînd strigăte, ea se preface că doarme. Stă culcată, îmbrăcată în rochia ei neagră şi are pe genunchi o pătură. Bineînţeles că deschide ochii cînd o stropesc pe faţă cu apă. Dar nu-i face nici o plăcere. Faptul că ea nu se bucură îl enervează pe Bengt. Căci el ştie doar că încă multă vreme trebuie să fie veseli. Aşa începe răzbunarea lui, prin a fi veseli. Cînd îşi beau cafeaua de după-masă, făcută pe un foc deschis, aprins în văioagă, el încearcă să o determine să bea un pahar de lichior. Vrea numai să trezească şi în ea veselia. Ei îi este tot teamă. De aceea bea.

După ce a băut, nu se simte mai veselă. Așa că, atunci cînd tatăl împinge barca în apă ca să-i ia să facă înconjurul insulei, ea nu vrea să meargă cu ei. Cînd să pășească în barcă, Gun îi spune, oricum, destul de amical :

— Nu poți s-o lași pe Berit singură, Bengt !

Așa că el rămîne pe mal, lăsîndu-i numai pe Gun cu tatăl, singuri, în barcă. Furios, se aruncă pe nisip, alături de logodnica lui, care doarme. Privește în urma bărcii care, repede, iese alunecînd din golf și dispare pe după capătul insulei. A mai rămas pe apă doar o dîră mai întunecată. Este furios din cauza lui însuși, pentru că s-a lăsat păcălit. Este furios din cauza logodnicii, pentru că l-a păcălit, pentru că l-a împiedicat să-și aducă la îndeplinire răzbunarea, acea parte a răzbunării lui care consta în a nu-i lăsa singuri pe cei doi nici măcar pentru o clipă. Cînd însă logodnica se preface că se deșteaptă, furia lui se îndreaptă cel mai mult spre ea, pentru că ea, prefăcîndu-se mai înainte că doarme, a fost lăsată pe mal. Dimpotrivă, cînd Berit se trezește, se bucură, văzînd că sînt doar ei doi, singuri. De bucuroasă ce este, începe să-i șteargă apa din păr, dar el se scutură, mînios, și începe să sape o groapă în nisip. Îngroapă o urmă de picior, o îngroapă tot mai adînc, o acoperă cu nisip umed.

Între timp Berit privește spre apă, înspre coasta îndepărtată. Pentru că este bucuroasă, marea i se pare frumoasă. Vremea este liniștită și frumoasă, iar pînzele bărcilor atîrnă, lipsite de vînt.

— Azi mării nu îi este frig, spune ea, aproape în șoaptă. Cînd mării îi este frig, se cutremură. Și

se fac valuri. Atunci li se spune copiilor că marea este rea. Dar marea nu este rea. Îi este doar frig.

Bengt bătătorește nisipul peste urma de picior îngropată. Face din acel mormînt o movilă dură, foarte dură. Și el este dur. Și cu duritate spune:

— N-am de gînd să fiu copilul tău.

— Dar ce vrei să-mi fii? șoptește ea, încă veselă.

— Iubitul tău, zice el; și este încă dur.

Atunci ea se culcă din nouă și își trage pătura peste față. El privește pătura ca să vadă dacă începe să se cutremure. Dar asta nu se întîmplă. După o vreme se ridică fără zgomot și începe să umble prin insulă. A trecut multă vreme, dar barca încă nu s-a întors. Nu se aude nici un strigăt, nici un clipocit de vîsle, nici un fluierat. Umblă iute, este de-a dreptul neliniștit. Poate că au vîslit departe, în larg. Este periculos să vîslești prea departe, pe mare, cu o barcă atît de mică. Dar cînd ajunge pe malul stîncos dinspre mare, iată, totuși, că barca se află acolo, destul de aproape de mal. Este ancorată și se clatină pe valuri. Ei nu se văd, sînt întinși probabil pe fundul bărcii. Așa, în joacă să-i sperie, el aruncă o piatră, destul de aproape de barcă. Se pare că nu au auzit plescăitul. În orice caz, nu apare nici unul din ei peste marginea bărcii. Atunci el se gîndește să-i sperie mai tare. Se lasă în apă fără zgomot, deși pe partea asta apa este mai rece. După circa treizeci de mișcări de înot silențioase, pătrunde lin în mica umbră a bărcii. Își făcuse planul ca acum să strige ceva, tare și cu veselie, să strige ceva hazliu și trăsnit. Acum, după ce a înotat, este prea epuizat și nu mai poate

decît să gîfîie. Se mulţumeşte, deci, să apuce marginea bărcii şi să zgîlţîie barca mai tare decît ar putea s-o facă valurile. În timp ce zgîlţîie, dinăuntrul bărcii nu se aude nici un sunet. Şi pe deasupra barca pare ciudat de uşoară. Astfel că atunci cînd se saltă peste marginea bărcii, aceasta este goală, desigur.

Înoată îndărăt furios. Nu se poate împiedica să simtă asta, dar, deşi îşi dă seama că este absurd, îl încearcă sentimentul că a fost înşelat. Cînd păşeşte pe mal, gîfîie şi îi este sete. I se umpluse gura de apă sărată. Îl arde. Furia i se mai domoleşte, dar setea ajunge de nesuportat. Ca să ajungă mai repede la apă se hotărăşte să se cațăre pe verandă şi să se ducă în bucătărie, de-a dreptul la bidonul cu apă. Unul din obloanele casei este închis. Cînd se cațără peste balustrada verandei, constată că podeaua acesteia este umedă de urme ude de paşi. Dă să intre în bucătărie, dar uşa este încuiată. Dă în fugă ocol casei şi dă să deschidă uşa vestibulului, dar şi aceasta este încuiată. Începe atunci s-o zgîlţîie, să dea în ea cu pumnii şi cu picioarele, căci ce nu face omul cînd îl arde setea ? Cînd tatăl apare şi deschide, pare că s-ar teme. Dă a înţelege că dormea.

— De ce ai încuiat ? ţipă Bengt.

— Dar ce vrei ? întreabă tatăl.

— Să beau apă, răspunde fiul.

Trecînd prin camera cu vatră deschisă, vede că draperia din faţa separeului de acolo se mişcă, de parcă ar fi cineva îndărătul ei, cineva care gîfîie. Ajunge în bucătărie şi bea. După aceea bea iar. Totuşi setea nu i se stinge.

Iau prînzul tîrziu. Bengt n-are deloc poftă de mîncare. Nici Berit nu mănîncă mare lucru. Bengt îi dă ceva de băut. Nu are chef s-o înveselească. Tatăl tot umblă cu furculița, distrat, prin mîncare, vrea să găsească ceva de spus la care să rîdă cu toții. Dar masa se termină fără ca el să fi găsit ceva. Gun adună farfuriile și-i întreabă dacă nu vor să iasă cu barca, să vîslească. Nimeni n-are chef.

Dar după un timp, cînd s-au culcat cu toții, Bengt iese pe fereastră, încet și fără zgomot. Împinge barca spre apa adîncă, vîslește pînă dă ocol insulei, după aceea se îndreaptă direct spre mare. Ceva mai în larg valurile sînt mai puternice, lovesc marginea bărcii ca niște bice. Vîntul este mai aspru, unghiile lui îi zgîrie fața. Vîslitul devine tot mai anevoios. Cu cît este mai anevoios, cu atît se bucură mai mult. Cu cît insula dispare mai jos, în mare, cu atît mai mult se bucură. O să vîslească pînă cînd insula va fi dispărut. Va merge departe, în larg, cît de departe o să poată să-l ducă barca. Va vîsli drept înspre noapte. Pînă cînd, în fine, întunericul cel din urmă o să-l înghită. După un timp valurile capătă creste albe, zvîrlituri de apă strălucitoare ajung în barcă. Este încă lumină plină, dar deasupra uscatului începe să se lase întunericul. În cele din urmă în jurul lui numai apă, nimic altceva decît apă. Cînd trece însă vîslind pe lîngă o insuliță, aproape neagră, dar acoperită de petele albe ale stolurilor de păsări, observă cît de teribil de încet înaintează. Se aruncă atunci asupra vîslelor cu atîta forță, încît acestea se îndoaie. Ceea ce îi dă atîta forță este o viziune, acea viziune care l-a făcut să

iasă, acum, noaptea, în larg. În acea viziune este dimineață și lumină. Gun iese pe trepte, are pe ea costumul de baie cel roșu. Chiar cînd să intre în apă, vede că lipsește barca. Aleargă înspăimîntată înapoi, spre casă. Unde este Bengt? îi strigă ea, tare, lui Berit. Pun mîna pe așternutul lui. Patul este rece și gol. Se repede în fugă spre tatăl. Knut! strigă ea, Bengt lipsește, lipsește și barca. Atunci ei o să alerge împrejurul insulei, pe mal, privind spre mare, privind spre țărm. În cele din urmă o să spere că a vîslit doar spre coastă și că o să se întoarcă imediat ce o să-i treacă. Chiar atunci Berit descoperă, deodată, barca, barca aceea răsturnată, plutind singură spre ei, neagră ca un sicriu. Atunci o să-și dea seama în cele din urmă, că el a murit, că s-a răzbunat pe ei pentru tot răul pe care i l-au făcut.

Viziunea este atît de puternică și atît de realistă, încît el începe, deodată, să plîngă. S-a mai gîndit el să se sinucidă și pînă acum, chiar de multe ori, dar niciodată pînă acum nu i-a mai adus gîndul acesta atîta bucurie. De fapt este captivat cu atîta putere de vedeniile lui, încît nu-și dă seama deloc ce face, nici unde se află, nici în ce pericol real se zbate. Ar putea să vîslească așa pînă în Finlanda, și abia cînd s-o lovi de malul finlandez ar descoperi că a traversat o mare, vîslind într-o barcă.

Deși pentru cel care vîslește spre Finlanda se găsește întotdeauna cîte ceva care să-l trezească din vise. Lui Bengt i se întîmplă că, brusc, barca se ciocnește de o stîncă. Din cauza șocului se răstoarnă și se întinde cît este de lung. Este cît pe ce să rupă o vîslă, abia poate să evite asta. Cînd

se adună de jos, constată că a dat peste o stîncă submarină, mică și tăioasă. Sub apa neagră, stînca lucește, verzuie și fantomatică. Abia atunci bagă de seamă, cu groază, unde se află. Semiîntunericul fîlfîie ca o ceață neagră și amenințătoare, între mare și cer. Păsări nevăzute țipă. Par îngrozitor de mari, pentru că nu se văd. Iar apa se ridică în jurul lui, în valuri înalte și întunecoase, care amenință în fiecare clipă să răstoarne barca. Este înghețat pînă în măduva oaselor și, plin de o frică de neînțeles în cazul unuia care, totuși, vrea să moară; desprinde o vîslă și cu ea împinge în stîncă, iar și iar, pînă cînd barca se desprinde. Printr-o încordare teribilă întoarce barca. Valurile sînt înalte. Fiecare val care se apropie pare că vrea să se năpustească în barcă, s-o umple pînă la buză. Ochii lui larg deschiși privesc marea în față. Și apoi începe să vîslească, așa cum vîslești cînd ți-e foarte frică și cînd ești absolut singur: cu vîsluri scurte și sălbatice. Suporții ramelor gem, barca se deplasează încet, înainte, oblic și în salturi. Abia după un timp îndrăznește să se întoarcă. Și iată insula, ridicîndu-se puțin din mare, în colțul stîng al acesteia, oblic față de direcția bărcii, oblic, dar aproape. Viziunea lui este cea care l-a înșelat, făcîndu-l să creadă că se află la o distanță imensă, în larg. Impresia îi fusese apoi hrănită de teama ce-l cuprinsese.

Abia cînd ajunge, gîfîind, în separeul lor, își dă seama că este obosit de moarte. Ud pînă la piele, zdrobit, cu corpul greu ca de plumb, abia izbutește să se cațăre și să se bage în așternut. Pînă într-atît de obosit, încît nu mai are nici măcar puterea să deschidă ușa glisantă care dă

spre cameră și înspre separeul acela cu oblon închis. Sub oboseala lui grea, de moarte, se află totuși un boț fierbinte de bucurie. Se bucură că a fost înspăimîntat. Nu-i mai trebuie, astfel, nici o altă bucurie. Așa că atunci cînd logodnica se strecoară afară din patul ei și se ridică înspre al lui, șoptindu-i :

— Mîine nu mai am nimic, știi ? Abia mai izbutește să murmure un cuvînt neinteligibil, un singur cuvințel. Apoi se cufundă în somn. Berit nu poate să doarmă.

Sînt destul de veseli în după-amiaza Solstițiului. În această după-masă oamenii sînt aproape întotdeauna veseli, chiar aceia care n-ar avea nici un motiv să se bucure. Mănîncă și se scaldă. Chiar Berit se scaldă, ca să-i arate lui Bengt că acum este sănătoasă. De fapt ei nu-i place să se scalde ; înoată prost, în apă i se face frig. Cu toate acestea se bagă în apă. Ies în larg și vîslesc prin valurile înalte și zburdalnice, stîrnite de bărcile care trec pe lîngă ei, zdrăngănind sau alunecînd tăcute, duse de motor sau de vînt. Ajung atît de aproape de uscat, încît pot vedea steagurile fluturînd prin grădini. Toată ziua stau împreună, toți patru, pentru că fiecare din ei știe că altfel ar fi periculos. Sentimentul acesta îl avusese fiecare din ei cu o noapte înainte, fie treaz, fie în vis.

Seara instalează patefonul pe balustrada verandei. Au mai adus acolo vin, pahare și niște flori, pe care femeile le-au cules de pe o insuliță. Este tîrziu, vremea este frumoasă. Atîrnă într-un cui o lampă cu gaz, să lumineze toate aceste lucruri frumoase. Dansează apoi toți, în lumina aceea.

Adică dansează numai trei. Bengt nu dansează. Nu ştie să danseze, poate doar fox-trot, puţin. Apoi nu vrea să danseze nici măcar asta, în orice caz nu cu Gun. Ar fi atunci obligat să se atingă de ea şi, pe urmă, ştie că noaptea *lucrul* acesta nu este permis. Pe deasupra, pun numai plăci cu hambo şi valsuri vechi. Cînd tatăl dansează cu Gun, Bengt nu îi priveşte. Se mulţumeşte să bea. Cînd tatăl dansează cu Berit, el se uită la ei, însă continuă să bea. După ce a băut, aşa, mult vin, se cam ameţeşte. Gun a băut şi ea, dar numai atît cît să se bine dispună. Au băut vin cu toţii, deşi nici unul nu atît de mult ca el.

Patefonul cîntă întruna. Gun este roşie la faţă şi veselă. Are pe ea costumul cel roşu de baie şi pe deasupra o rochie de culoare neagră. Tatăl dansează cel mai des cu ea. Poate atunci să se învîrtească mai iute. Cu Berit trebuie să danseze încet. Altfel precis că o s-o doară capul : poate că deja o doare, căci pare palidă în lumina aceea de la lampă. Pînă la urmă sticlele se golesc. Bengt se ţine cu putere de o masă. Berit îi mîngîie braţul. Iar Gun şi tatăl, înfierbîntaţi, stau lîngă balustradă şi privesc spre mare. Departe, în larg, trec bărci cu lumini şi cu muzică. Deodată, de pe insula cea lungă se înalţă o rachetă. Are fire albastre şi verzi. În timp ce fragmentele strălucitoare ale rachetei se îndreaptă în jos, ei scot strigăte de încîntare. Aşteaptă să mai apară, dar nu se mai trage nici una. Atunci simt că le e cam frig ; vor să se ducă la culcare. Însă Berit, care stă lîngă Bengt, scotoceşte prin vraful de plăci. Pînă la urmă găseşte un fox-trot şi îl pune. Vrea să danseze cu Bengt. El ştie că este stîngaci

la dans, însă cînd dansează totuşi, cu Berit, o face numai ca să le arate celorlalţi doi că ştie să danseze, dar mai înainte n-a vrut s-o facă. Berit dansează şi ea prost. De aceea, înainte de a se termina dansul, ei ajung să fie foarte nemulţumiţi unul de celălalt. Cînd au terminat, tatăl zice :

— Hai, Bengt ! Acum trebuie să dansezi măcar un dans cu Gun !

Gun pune din nou aceeaşi placă şi se apropie de el, mai mult decît este nevoie.

— Dacă nu, mă supăr, îi spune ea lui Bengt.

Atunci el o ia pe după umeri, o ţine departe, de parcă atingerea ei i-ar fi neplăcută. Vrea s-o şi pedepsească, şi cum s-o pedepsească mai bine decît să danseze cu ea şi să-i arate, în timpul dansului, cît de puţin îi place să ţină în braţe trupul ei. Totuşi, dansul durează un timp interminabil. Nu i s-a mai întîmplat să se atingă de ea atîta timp. În cele din urmă mîinile îi sînt complet ude. Cînd se opresc, în fine, observă că a ţinut-o strîns, poate chiar că a durut-o, pentru că după aceea ea îşi pipăie spinarea, parcă să vadă pe unde o doare. El nu simte nici o remuşcare.

După ce se termină dansul el mai observă încă ceva : Berit nu mai este acolo. Cînd intră în casă să se culce, îi aude smiorcăitul slab venind din spatele draperiei. Nu-şi bate capul s-o întrebe de ce plînge. N-are nici un chef să discute cu ea, nici măcar s-o atingă. Atît de mult l-a obosit vinul. Tatăl şi Gun s-au culcat şi ei. Aşteaptă să-l audă sforăind, prin uşa întredeschisă. Nu mai aude, totuşi, nimic, şi continuă să doarmă, pînă cînd un

zgomot neașteptat îl face să devină brusc treaz. Este o clanță de ușă, care vine la loc, clanța de la ușa bucătăriei. Sare fără zgomot pe podea și își pune pe el pantalonii și cămașa. La fel de fără zgomot deschide fereastra și se lasă dincolo, pe piatra din dreptul ei. În vîrful picioarelor, deși oricum n-ar putea fi auzit, străbate insula de jur împrejur. Barca se află la locul ei. Nu se aude nici o voce. Deci ei trebuie să fie pe undeva, în această tăcere. Este exact momentul dinainte de răsăritul soarelui. Deasupra mării cerul este din ce în ce mai luminat, ca de un foc mocnit. Cînd trece, furișat, peste podețul de lemn, acesta scîrțîie, nu foarte tare. Se ascunde repede în dosul unor tufișuri. Apoi, pentru o clipă, o foarte scurtă și periculoasă clipă, își pironește privirea în jos, în patrulaterul acela cu iarbă și flori. Acolo, în iarbă și flori, stă Gun. Trupul ei este acoperit de rochia cea galbenă, de dimineață. Numai umerii sînt neacoperiți. Umerii sînt albi și goi, iar cînd tatăl, care stă întins alături de ea, își pune deodată mîna pe unul din ei, asta nu îl face să devină mai alb. Dar devine mult mai gol. Devine insuportabil de gol.

Cînd se rîntoarce în casă, lasă ușa de la intrare întredeschisă, iar ușa glisantă o deschide și mai mult. Trage draperia la o parte și se întinde, greoi, alături de logodnică. Este înfierbîntat și plin de ură. Ura este cea care îl face să o sărute pînă o trezește. Ea însă crede că din dragoste și, pentru că el n-a mai sărutat-o niciodată pînă acum astfel, se încălzește. Se înfierbîntă. După aceea el rămîne încălzit și epuizat. Așa este ura, adîncă și epuizantă. Se scoală și închide amîndouă ușile.

Trage și draperia în fața patului, închide oblonul. Vrea să doarmă, cît s-o putea de mult, în dimineața care vine. Este dimineața ultimei zile pe care o petrec pe mare, a acelei zile în care el o să se răzbune. În întuneric, logodnica își întinde spre el brațele albe.

— M-ai făcut atît de fericită ! șoptește ea.

Atunci el se apleacă deasupra ei și îi sărută buzele, cu oarecare indiferență. Sînt prea deschise și, în plus, pe una din ele este o rană. Cînd mai tîrziu, cîndva, tatăl și Gun se reîntorc, el aude asta numai ca prin vis, un vis scurt și fără importanță.

În ziua cu răzbunarea toți dorm pînă tîrziu. În acea zi, cea care este deosebit de veselă este Berit. Cînd se scaldă, ea este cea care rîde cel mai tare, ea se aruncă în valuri cel mai vitejește. Trupul ei este subțire și alb. Gun aproape că s-a bronzat. Berit are un costum de baie negru. Nu prea este modern. În apă se comportă aproape ca mama. Acest lucru îl irită pe Bengt. Se pare că și pe tatăl. Cînd, la micul dejun, ea cere din proprie inițiativă să i se toarne puțină băutură, ei tresar de parcă ar fi auzit o înjurătură deosebit de grosolană. Ea nu se supără cînd Bengt îi ia paharul. A cerut alcool numai pentru că vrea să fie iubită, nu pentru că ar fi vrut, într-adevăr, să bea. Nu se supără. Pur și simplu nu înțelege. Peste zi se vor mai întîmpla încă multe altele, pe care ea nu le va înțelege.

După-amiază e foarte cald. Sînt obosiți și moleșiți, zac pe mal și moțăie pînă seara. Bărbații stau pe margini. Gun poartă ochelari de soare cu rame roșii și lentile de culoare închisă. De aceea este

greu să-ţi dai seama dacă ţine ochii închişi sau nu. Cu toate acestea Bengt se hotărăşte, totuşi, să rişte, se ridică încet, într-un cot, şi o priveşte, de sus pînă jos de tot. După asta se lasă din nou să cadă în nisipul arzător, el însuşi arzînd de ură, şi i se face atît de cald încît trebuie să plece să caute umbră. Singur, pleacă de pe nisip şi se întinde în iarba răcoroasă a patrulaterului. De cum se întinde, îşi dă seama că locul este foarte prost, dacă vrea să găsească într-adevăr răcoare. Pentru că acolo se înfierbîntă şi mai mult. Dar în loc să plece se aruncă pe burtă, rupe iarba, o muşcă de parcă ar fi un animal, o apasă cu tot corpul şi o frămîntă. Berit, care stă o vreme şi îl urmăreşte, nu înţelege chiar nimic. Doar fuge de acolo, plină de teamă.

Rămîne, epuizat, în adîncitura aceea, pînă cînd este strigat. Ca de obicei, seara mănîncă în verandă. Vremea este foarte călduroasă şi fără vînt, apa de băut este pe sfîrşite. În apropierea coastei, bărcile celor care au petrecut se scurg spre oraş, într-un lanţ neîntrerupt. Sînt destul de tăcuţi : Berit pentru că nu prea înţelege bine ce se petrece, tatăl pentru că îi este foarte foame şi pentru că nu mai este băutură ; Gun pentru că, deodată, se teme de Bengt. El chiar o priveşte în aşa fel încît ei să i se facă teamă, neapărat. Nici Bengt nu zice nimic, deşi îşi dă seama că ar trebui s-o facă. De cum deschide gura să spună ceea ce ar trebui să spună, inima i se face mică, mică, şi mereu îi ies din gură alte cuvinte : „poţi să-mi mai dai puţină bere ?“, sau „mai dă-mi un hering !“

Din contră, de uitat se poate uita la ea, fără nici o greutate. Bagă de seamă că o poate face să se teamă numai privind-o, și asta îl face de-a dreptul bucuros. Totuși, stînd seara întins lîngă logodnică, se simte dezamăgit de el însuși. Această dezamăgire îl face să stea lîngă ea țeapăn și rece. Ea încearcă, totuși, să-l facă s-o mîngîie. El e dezamăgit pentru că nu s-a răzbunat așa cum ar fi trebuit. După masă împachetaseră și atunci interveniseră tot felul de lucruri. După ce făcuseră bagajele, se culcaseră cu toții, toți cu excepția lui Gun, care nu era complet gata. Prin ușa glisantă Bengt aude că tatăl doarme. Gun încă nu s-a culcat. Are de lucru cu valizele în bucătărie. Atunci el, într-un mod supranatural, capătă certitudinea că acea clipă a venit. Totul este complet limpede, fiecare cuvînt pe care trebuie să-l spună se află acolo, pe limbă, pregătit și aranjat, iar el se ridică din pat. Simte în același timp o sete mistuitoare. De aceea, cînd logodnica, neliniștită, îl întreabă unde se duce, el răspunde :

— În bucătărie, să beau apă. Mi-e al naibii de sete.

Dar probabil că este ceva care o sperie, ceva în felul în care se mișcă, sau poate ceva întipărit pe fața lui, pentru că întinde mîinile și încearcă să-l rețină. El se scutură cu nerăbdare. Cînd pătrunde în cameră, el închide ușa glisantă, se oprește, cu inima zvîcnind și cu tălpile arzînd, și privește direct în bucătărie. Nu-l sperie ceea ce este conștient că va face. Îl încălzește un sentiment de eliberare, conștiința faptului că ceea ce va face trebuie să fie făcut, dacă nu vrea să se înăbușe, și certitudinea că după aceea va fi mult

mai bine. I se pare atunci că vede pe pardoseală niște urme, niște urme ude de pași. Asta îl face puțin să se teamă.

Se mai sperie încă puțin, cînd, apropiindu-se fără zgomot, descoperă că Gun ține pe mînă rochia mamei, pe care se pregătește s-o pună în valiză. În același timp îi vine, brusc, un gînd: s-o prevină că intră acolo. Dar cînd vrea să o strige pe nume, gura îi este secată de tot, oricum, secată de cuvinte. Dar și ea probabil că l-a auzit venind, pentru că aruncă rochia pe un fund de valiză și se răsucește spre el, foarte repede. Îl privește, și ochii ei sînt oarecum temători, limpezi și temători.

— Cîți ani ai, Bengt? șoptește ea fără să-și dea seama prea bine de ce l-a întrebat asta.

— Doar douăzeci, îi răspunde el, înăbușit.

Apoi își dă seama că a spus „doar". Atunci se apropie de ea cît se poate de mult, o înconjoară cu brațele lui fierbinți și o sărută.

Se separă apoi, se despart unul de celălalt, fără un cuvînt. Gun iese pe verandă și rămîne nemișcată, destul de mult timp, în picioare, lîngă balustradă. Bengt aleargă la mare. Acolo se dezbracă pe o stîncă și se bagă în apă, lin. Se scufundă tot mai jos. Ceea ce îl face să fie atît de greu este fericirea din el. Cînd iese din nou la suprafață, se cațără pe mal, își ia hainele pe mînă și aleargă, ud și gol, în casă. Închide ușa glisantă și trage și draperia în fața separeului. Berit se strecoară afară din patul ei. Îi șterge apa de pe corp cu mîinile ei fierbinți. Observă că el este foarte bucuros.

— De ce ești atît de bucuros ? șoptește ea ; și ea este bucuroasă.

Atunci Bengt îi răspunde, zîmbindu-i, și făcînd să se lumineze și ochii ei de bucuria lui :

— Pentru că este atît de bine să te scalzi seara.

El însă știe mai bine de ce este atît de bucuros.

Nu pentru că și-a îndeplinit un jurămînt de răzbunare.

Ci pentru că s-a eliberat de o veche gelozie.

SCRISOARE CĂTRE O FATĂ

Vara

Scumpă Berit,

Îți mulțumesc pentru minunata ta scrisoare. Am fost încîntat să aflu că ai ajuns cu bine și că tatăl și mama ta o duc bine. Sînt, de asemenea, încîntat să aflu că sînt binevenit la Härjedal. Dar, după cum știi, situația este de așa natură încît, din păcate, acum sînt lipsit de orice posibilitate de a călători. Pe de o parte, trebuie să folosesc vara pentru învățat. Desigur, am luat în bune condițiuni examenul preliminar din aprilie, dar este bine să nu fii prea încrezător în ceea ce privește viitorul. Chiar tu ai spus-o, de altfel. Pe de altă parte, toată problema este, cît se poate de limpede, o chestiune de bani. După cum știi, nu am nici un fel de venit propriu și tata dă tot atît de puține

semne ca întotdeauna că ar fi dispus să înţeleagă că omului îi trebuie bani, chiar dacă nu se poate dedica unei munci remunerate. Mai deunăzi am fost pur şi simplu obligat să-mi vînd cîteva cărţi la un anticariat, ca să capăt bani pentru lucruri de strictă necesitate. A fost oarecum o provocare, pentru că acele cărţi stăteau de multă vreme în bibliotecă şi cărţile care se află acolo el le consideră ca pe proprietatea lui personală, cu toate că o bună parte din ele sînt de fapt ale mele. Numai că le am de atîta timp, încît el a uitat că nu-i aparţin. Dar nu trebuie să te neliniştești că i-aş putea da vreun motiv oarecare să-mi facă o scenă. De obicei nu observă lucrurile de care nu îi vorbeşti în mod direct. Şi la ce bun să neliniştești oamenii cu probleme cu care nu îşi bat capul, pentru că nu le observă ?

Din scrisoare deduc că eşti puţin neliniştită, gîndindu-te cum mă descurc singur, acum, cînd tu nu eşti în oraş ca să te poţi ocupa de mine. Draga mea, bineînţeles că este foarte trist fără tine, mai trist decît îţi poţi imagina ! După lucrul acela minunat, care mi s-a întîmplat de Solstiţiu, ştii doar că tu însemni totul pentru mine. Dar atunci cînd ai pe cineva care să însemne totul pentru tine, nu mai eşti singur, lucru pe care, sînt sigur, îl simţi şi tu. Mă descurc, de fapt, destul de bine. Ca să pot să învăţ mai bine se întîmplă să iau o bicicletă şi să ies să fac o baie. Apoi stau întins pe mal şi învăţ, căci oricine s-a dedicat învăţăturii ştie foarte bine că cel mai mare randament al activităţii spirituale se dobîndeşte exact atunci cînd poţi, în acelaşi timp, să desfăşori şi o activitate pur fizică. Acesta

este, după cum știi, un adevăr evident pentru oricare lucrător din domeniul intelectual, adevăr pe care propria ta experiență în cadrul Universității Populare a putut să-l confirme. Pentru tata, din contră, lucrurile nu sînt atît de limpezi. A făcut într-o seară o adevărată scenă, cînd a descoperit că în ziua respectivă ieșisem și făcusem baie. A întrebat dacă așa este felul în care îmi văd de studii. Bineînțeles că nu i-am răspuns nimic, dar în ultimul timp îl las să creadă că stau acasă toată ziua. Îți dai seama, bineînțeles, că nu este deosebit de plăcut să minți, ca fapt în sine, dar uneori ești obligat s-o faci, din păcate, în ciuda faptului că tu însuți nu ai vrea să faci asta. Dar întreaga chestie este destul de nevinovată. Cînd stai să te gîndești, nu are absolut nici o importanță că el crede că eu nu ies ziua din casă. De aceea nu îmi fac nici un fel de procese de conștiință.

Ceea ce susții tu, în scrisoare, că eu aș fi amenințat că mă sinucid, este probabil rezultatul unei neînțelegeri din partea ta. Se prea poate ca, din cînd în cînd, să fiu destul de deprimat, o urmare foarte firească a morții mamei și a răului pe care mi l-a făcut tata, după aceea. Dar ceea ce am spus în ultima seară pe insulă, că viața nu este decît o sinucidere amînată, sau cum voi fi spus, nu vreau s-o iei atît de în serios, așa cum, evident, ai luat-o. Nu a fost cîtuși de puțin în intenția mea să te sperii. După cîte îmi aduc aminte, intenția fusese numai să te fac să înțelegi cît de deprimante au fost pentru mine zilele acelea pe insulă, în ciuda aparențelor, și că absolut tot

timpul a trebuit să-mi păstrez o figură veselă și netulburată de permanenta lipsă de tact a tatii.

Mai scrii cît de mult ai vrea să te întorci imediat. Draga mea, să nu cumva să-ți întrerupi concediul pentru mine! Într-adevăr, nu e prea grozav să stai în oraș, dar, după cum desigur înțelegi, nu mai pot să iau bani de la tine ca să pot și eu să călătoresc, cu atît mai puțin acum, după ce ai vorbit și cu părinții tăi despre această chestiune. Ar fi prea înjositor. Așa că am să rămîn aici, în căldură. Dar cu gîndul sînt tot timpul lîngă tine. Mă întrebi dacă mă duc adesea la cinema. Nu, nu mă duc. Cele mai multe sînt închise, în special cele la care se pot vedea și unele filme ca lumea. Afară de asta, după cum știi foarte bine, nu mă prea omor după filme.

Nu trebuie să fii neliniștită din cauza mea. Nu există nici un motiv să te neliniștești în ceea ce mă privește, pe cît pot eu să-mi dau seama. Am depășit durerea aceea, atît de adîncă, de după moartea mamei, dar nu și sentimentul de lipsă și jalea; însă aceste sentimente, prin însăși natura lor, nu sînt generatoare de conflict. Relațiile mele cu tata, bineînțeles, nu au suferit cine știe ce schimbări în bine, cel puțin în ceea ce privește legăturile sufletești. Pe de altă parte caut, pe cît îmi stă în puteri, să evit a-l judeca cu asprime exagerată. Ceea ce a făcut este, din multe puncte de vedere, de nescuzat; dar omul trebuie să dea dovadă de o anumită generozitate și cred că acum, cu aceste șase luni de tăcere, l-am pedepsit destul. De aceea caut ca în aparență să mă comport față de el cu oarecare prietenie, nu fără unele rezerve evidente, firește.

Ei, dar acum chiar că am vorbit prea mult doar despre mine și despre ale mele. M-ar bucura grozav să pot primi iar vești de la tine, cît de repede. Mă simt foarte singur fără tine, după cum cred că îți dai bine seama.

Cele mai drăgăstoase urări de bine îți trimite

al tău

Bengt.

P.S. Mi-am adus aminte chiar acum că m-ai întrebat ce mai face Gun. De fapt nu știu. Ar trebui să-ți dai seama, singură, că îmi este cam totuna. În ceea ce mă privește, n-am mai văzut-o de la Solstițiu. Nici tata nu mai vorbește despre ea și eu n-am nimic contra acestui lucru. Înainte nu-mi plăcea că vorbea întruna și numai despre ei. De aceea e foarte bine că nu mai zice nimic.

O ÎNTÎLNIRE PE ÎNSERATE

— Bună ziua, Bengt, zice ea cînd el îi deschide. El nu spune nici un cuvînt. Trec treizeci de secunde, poate mai multe. Gun stă, în picioare, complet nemișcată, îmbrăcată cu rochia ei cea roșie, pe podeaua rece și cenușie a holului. Bengt nu o privește, privirea lui trece pe lîngă ea, în sus, spre treptele care urcă, lent, spre cotitură, goale și tăcute. Iar cînd o privește, în cele din urmă, bagă de seamă că și ea se uită în altă parte. Privirea ei trece pe lîngă el, spre vestibulul întunecat, ca și cum s-ar uita dacă nu-i cineva acolo. Se întoarce și el și privește spre vestibul. El poate vedea dincolo de ea, poate vedea chiar

pînă unde se termină coridorul, acolo unde se află o mașină de cusut nenorocită, acoperită cu o cuvertură prăfuită.

— Tata nu este acasă, spune el cu voce scăzută.

Abia atunci se uită unul la celălalt, nesiguri, neștiind ce să mai spună, temîndu-se de ceea ce s-ar putea să fie spus.

— Aha, șoptește Gun, dar ar trebui să fie acasă seara, nu ?

Apoi își întoarce de la el nu numai privirea, ci tot capul, și se uită în sus, spre aceleași trepte spre care tocmai a privit și el. Prin fereastra din casa scării se vede un zid cenușiu și drept, peretele unei case recent construite. Ea își lasă privirea să se odihnească pe acest zid, ca un zugrav de fațade cocoțat pe scîndură. Bengt trage ușa spre el. A vrut s-o închidă, încet, dar l-a împiedicat mîna ei. Mîna ei se reazemă pe clanța ușii. De aceea el lasă ușa așa cum este.

— Tata este la o aniversare de cincizeci de ani, spune el. Se întoarce acasă cam tîrziu. Foarte tîrziu.

Gun își dă atunci seama că el a zis „foarte tîrziu". Sau, mai exact : cum a spus el asta. Bengt își dă și el seama, brusc. Fîstîcit, ar vrea să retragă ce a spus, pentru că ceea ce a spus pe ea nu o interesează, desigur. Dar în loc să facă asta, el deschide ușa puțin mai larg. Atunci ea dă drumul clanței. Se aude din nou, de jos, zgomotul ușii de la intrare. Cineva urcă scările, fluierînd, urcă repede. El își dă seama că ea nu mai poate rămîne acolo unde stă, în nici un caz acum, cînd vine cineva.

— Intră, te rog, un minut, spune el, am pus de cafea.

Dar nu este adevărat. Ea își dă seama de asta, cînd intră în bucătărie. Își dă seama și Bengt. El se așază pe canapea și își pironește privirea asupra propriilor mîini. Numai cînd Gun aprinde gazul, își ridică privirea. Ea stă cu spatele întors spre el, un spate îngust și drept, într-o rochie roșie. Este o rochie pe care el o recunoaște însă i se pare că vede acel spate pentru prima dată. Ea deschide cutiile din raft. Abia în ultima găsește cafeaua. Are o ocupație pentru multă vreme, să spele linguriţele, să șteargă cestile, să taie pîine. Șterge mai multe cești decît au nevoie și taie mai multă pîine decît o să poată mînca ei doi. Lui îi place că treaba asta durează atît de mult, se teme însă că, deodată, o să se facă liniște în bucătărie, pentru că atunci n-o să știe ce să spună. Cînd ea îi pune cafeaua în față, lui i se face rușine. Își dă seama că se află în bucătăria mamei și că o străină umblă prin ea, de parcă ar fi a ei. Dacă mă ia mama la rost, ce am să-i spun? Dar pe urmă, cînd stau la masă, față în față, vorbesc despre alte lucruri.

Vorbesc despre Berit. Bengt a abordat subiectul. Tocmai i-a scris o scrisoare, o scrisoare pe care încă n-a expediat-o.

— I-am transmis salutări din partea ta, îi spune el, privind-o, într-un P.S. aparte.

Își dă seama, apoi, ce tîmpenie a făcut. N-are chiar nici o importanță dacă i-a transmis salutări într-un postscriptum sau chiar în scrisoare.

— Găsesc că Berit este o scumpă, zice Gun.

— Tata o găsește urîtă, zice Bengt atunci.

Se grăbește apoi să adauge :

— Mie nu mi se pare.

— Nici mie, spune apoi Gun ; mie îmi pare foarte drăgălașă.

Deci, iată, ei amîndoi o găsesc drăguță. Stau așa o vreme și se gîndesc ce s-ar mai putea spune despre Berit, în afara faptului că este drăguță. Bengt își dă seama, în acel moment, că nu se mai poate găsi nimic de spus. De aceea găsește altceva. Vorbește despre Härjedal și despre părinții ei de acolo. Atunci Gun spune că a fost și ea la Härjedal.

— E așa de frumos acolo, spune ea după ce și-a terminat cafeaua, în special serile. Mergeam desculță, prin pădure, și în tot locul vaci cu talăngi la gît.

— E plăcut să umbli în picioarele goale, spune atunci Bengt. Este aproape cel mai plăcut lucru.

Și-a terminat și el cafeaua. Își dă seama că trebuie să mai bea. Se ridică și aduce ibricul. Cînd se întoarce de la aragaz, observă că bareta de la unul din pantofii ei cei negri s-a desfăcut. Își aduce aminte că au vorbit despre cum este cînd mergi desculț. În ceea ce îl privește, el nu este în picioarele goale, are papuci în picioare, papuci maro, din piele, primiți cadou de la mama, de Crăciun. Atunci, de Crăciun, nu-i plăcuseră, nici lui, nici tatălui. Pentru casnice și pensionari, zisese tatăl, așa că abia după ce murise mama îi luase Bengt la purtare. Nu se gîndise că o să-i vadă Gun, dar așa s-a întîmplat, oricum.

— Ce papuci frumoși ai, Bengt, îi spune ea, în timp ce el toarnă cafea.

Mîna cu ibricul tremură, atunci, astfel încît vreo cinci picături cad pe farfuriuța ei.

— I-am primit de Crăciun, spune el, de la mama.

Pe urmă ea nu mai spune nimic, aproape nimic, cît timp bea ceașca de cafea. Nici Bengt nu zice nimic. Privește în cafea, a cărei suprafață este acoperită, în parte, de crema acrită. După ce ceașca s-a golit, privește în fundul ei. Se gîndește tot timpul la mama. I-a trecut prin cap un gînd ridicol. I-a trecut prin cap că Gun poartă pantofii mamei. Dar nu este chiar sigur și de fapt nici nu vrea să fie sigur. De aceea stă și se gîndește la ziua aceea cînd tatăl venise acasă cu pantofii cei negri. Trebuie să fi fost într-o sîmbătă, pentru că venise destul de devreme și era destul de beat. Purta sub braț o cutie. Cînd să intre în bucătărie se împiedicase de prag și cutia îi căzuse. Mama o culesese de pe jos și o așezase pe masă, dîndu-și foarte bine seama că este un lucru cumpărat pentru ea ; însă nu se obosise s-o deschidă pentru că era foarte supărată. Atunci tatăl smulsese chiar el sfoara și sfîșiase ambalajul de hîrtie. Scosese pantofii și-i dusese sub lampă. Crezi că am șaptesprezece ani ? își amintește el că ar fi zis mama. Nu strigase chiar, dar așa spusese. În acel moment nu mai fusese supărată. Sunase de parcă ar fi fost supărată că nu mai are șaptesprezece ani. Dar după ce și-a amintit totul, nu-i mai rămîne nici o amînare. Încet, împinge ceașca spre mijlocul mesei, în timp ce se apleacă peste marginea mesei și privește pantofii lui Gun. Și nu se poate opri să nu facă asta. Nimeni n-ar putea să împiedice asta. Își dă prea

bine seama de acest lucru. Totuşi nu zice nimic despre asta.

— S-a desfăcut bareta, asta este tot ce zice.

Ca s-o încheie la loc, el se lasă pe genunchi, lîngă ea, foarte lin şi foarte repede.

— Bengt, trebuie să plec, spune ea atunci. Dar ea îşi dă seama foarte bine că este deja prea tîrziu.

— Stai să-ţi prind bareta, şopteşte el, destul de neajutorat, şi îşi rotunjeşte palmele în jurul gleznei ei.

Dar bareta n-o prinde la loc. În schimb îi scoate pantoful şi îl aşază lîngă piciorul mesei. Ea nu este surprinsă de gestul lui. De aceea nu spune nimic, deşi ştie că ar trebui să spună ceva. Tot ce face este să îşi dea şi celălalt picior în mîinile lui. Apoi el desface şi bareta de la celălalt pantof pe care, cu grijă, de parcă ar fi de sticlă, îl aşază lîngă celălalt. După aceea se uită în sus, spre ea, nu cu teamă, ci doar tremurînd, aşa, ca un om care a păşit la capătul unei trambuline şi ştie că acum va trebui să sară. Atunci ea se apleacă în jos, îndoindu-se din mijloc, şi îl priveşte aşa cum priveşti într-o fîntînă, neliniştit, însă într-un fel fascinat ; nu te poţi abţine să nu te uiţi. Însă nu ochii lui sînt fundul fîntînii. Ci buzele lui. Ele se întredeschid, încet, de parcă cineva ar fi lăsat să cadă o piatră în puţul acela.

După ce se sărută, el începe să bîjbîie după mîinile ei, de parcă nu ar putea vedea. Şi chiar nu vede nimic, nimic altceva decît părul ei auriu şi, în el, pieptănul acela alb. Cînd îi găseşte mîinile, aşezate cîte una pe fiecare din coapse, le

apucă şi o trage spre el. Ea alunecă în jos, pe podea, fără zgomot. Apoi stau acolo, aşezaţi pe jos, între masă şi scaun, o bună bucată de vreme, ca doi copii în nisip. Deşi îşi dau seama că scena e ridicolă, ei sînt serioşi şi nu îndrăznesc să spună nimic. În bucătărie domneşte tăcerea. Prin fereastra închisă seara îşi trimite numai umbrele. Nu aud nimic altceva decît unul pe celălalt, deşi nici unul nu pronunţă nici un cuvînt. Se ţin de mînă, sînt tăcuţi şi plini de teamă. Fiecare din ei caută ajutorul celuilalt contra lui însuşi. Ştiu că dacă se separă sînt pierduţi şi că dacă mai stau mult ţinîndu-se astfel, unul pe celălalt, tot pierduţi vor fi.

— Ţi-am visat piciorul, şopteşte Bengt.

Şi chiar aşa fusese. Atunci cînd ea îşi arcuieşte piciorul, acoperit de ciorap, el vede că este acel picior pe care, în vis, l-a ţinut deja în mînă. El îşi eliberează mîinile, deşi ea caută să i le reţină, apucă laba piciorului lui Gun şi o ridică puţin de la podea. Este cald şi uscat, ca o piatră care a stat mult la soare. După ce îi lasă din nou piciorul pe duşumea, îi spune :

— Ai pantofi frumoşi.

Ştie că nu ar fi trebuit să spună asta. Numai că nu s-a putut abţine. Nici ea nu se poate opri să nu-i răspundă :

— I-am primit de la Knut, zice ea, abia auzindu-i-se cuvintele.

Îşi dau seama amîndoi, în acel moment, că ea a spus Knut. Ar fi putut spune „tatăl tău". Acum el se bucură că ea nu a zis aşa. Pentru că Knut nu este tata. Knut este un om străin. Şi străinul acela i-a dat lui Gun o pereche de pantofi. Asta

nu îi produce aproape nici o impresie. Dar din felul în care a pronunțat cuvintele, el își dă seama că ei nu i se spusese ai cui fuseseră pantofii. Asta îl bucură. O face pură. Și așa trebuie să fie cel pe care îl iubești: curat. Altfel n-ar putea s-o iubească.

Dar a iubi pe cineva înseamnă și a căuta să-l faci să fie pur. De aceea el împinge pantofii în întunericul de sub masă, în timp ce o întreabă, cu obrajii arzînd:

— Și rochia ta este foarte frumoasă.

Este într-adevăr o întrebare, deși, poate, nu se bagă de seamă. Oricum, ea nu răspunde nimic. Atunci el îi înconjoară umerii cu brațul, blînd, și țesătura îi dă o senzație de nuditate. Dar țesătura pare nudă numai pînă cînd el află ce vrea să știe. Pentru a căpăta răspunsul pe care îl așteaptă, el o privește drept în ochi, plin de teamă, și de speranță în același timp, și se pare că în ei citește ceea ce ar vrea: ea n-a știut niciodată pentru cine fusese cumpărată rochia. Atunci el începe să descheie rochia cea roșie, apucă nasturii aceia mici, unul după altul, și îi strecoară prin butoniere. Gun stă și se uită, tăcută, vede mîna aceea care merge tot mai jos, și mai vede cît de liniștită este acea mînă, și cît de frumoasă.

Ea știe că n-ar trebui să facă asta. Știe că mai este încă timp să se ridice. Este destul de lucidă și știe destul de bine cum ar fi dacă s-ar ridica acum. Deodată ar auzi din nou, amîndoi, zgomotele venind de pe stradă și pe cele din restul casei. Ar mai rămîne apoi, o vreme, rușinați, unul în fața celuilalt. Apoi el s-ar apleca după pantofii ei și,

în timp ce el i-ar pune pantofii în picioare, ea şi-ar încheia rochia la loc. Atît de simplu ar putea fi totul. Totuşi, ea nu se ridică.

Nu o face, şi asta pentru că este paralizată. Nu de frică este paralizată, şi nici de dorinţă. Ceea ce o ţine legată, şi ceea ce îl ţine şi pe el, este frumuseţea acelei clipe. Într-adevăr, nimic nu este mai frumos decît primele minute de intimitate cu cineva, care va putea face dragoste cu tine şi cu care tu însuţi vei putea să faci dragoste. Nimic nu este mai plin de tăcere ca acele minute, mai saturat de dulce aşteptare. Oamenii iubesc de dragul acestor puţine minute, nu de dragul celor multe care vor urma. Niciodată nu li se va mai întîmpla ceva atît de frumos, asta o ştiu ei bine. Poate că vor fi mai mulţumiţi şi, de asemenea, mai înfierbîntaţi, şi nemăsurat de încîntaţi de propriul lor trup şi de al celuilalt. Dar niciodată nu va mai fi atît de frumos.

Ăsta e motivul pentru care, ea nu se ridică. Din acest motiv el continuă să descheie, încet, nasturii rochiei celei roşii, căutînd să facă să dureze asta cît se poate de mult. Iar cînd s-au terminat nasturii de descheiat, ea îşi trage peste cap rochia, foarte încet. Cu grijă, îşi scoate pieptenul cel alb din păr şi îl aşază lîngă ei doi, fără să facă nici un zgomot.

Dar în clipa aceea, de dinainte, se privesc în ochi, unul pe celălalt. Ochii ei sînt limpezi şi liniştiţi, liniştea lor i se transmite şi lui, hipnotic. Această linişte a ei este ceea ce iubeşte el. Omul cu care faci dragoste trebuie să fie liniştit, nimic nu e mai urît în aceste momente ca agitaţia. Niciodată cineva cu care el a făcut dragoste nu a fost atît

de liniştit. Şi, cînd se întîlnesc, întîlnirea lor se petrece într-o mare clipă de linişte şi tăcere. Nu se simt deloc neliniştiţi din cauza lucrului nemaivăzut care se întîmplă. Tot ceea ce simt este că o linişte se alătură altei linişti, ca un val mare şi liniştit, care se aşterne peste o stîncă liniştită şi caldă. Nici măcar nu gîfîie. Respiră adînc, dar fără încordare. Trupurile le sînt fierbinţi, dar fără să transpire, buzele nu le sînt însîngerate, sînt doar puţin umezite şi, atunci cînd se privesc în ochi, aceştia nu strălucesc poleiţi de isteria dorinţei, ci înduioşaţi şi miraţi.

După aceea el îi pune în păr pieptenul cel alb, ca pe o floare. Merg în camera lui şi stau acolo, întinşi, multă vreme, tăcuţi, unul lîngă altul. El nici nu o ţine în braţe, ştie că nu este nevoie. Ea nu este ca o alta pe care trebuie mereu să o ţii în braţe, care temîndu-se să nu fie brusc uitată, se cramponează de tine, convulsiv, şi te obligă să te gîndeşti, să te gîndeşti tot timpul cît durează : acum mă culc cu ea ; acum să o mîngîi ; acum să mut mîinile mai sus.

Nici după aceea nu îi surprinde ceea ce s-a întîmplat. Vorbesc liniştiţi, unul cu altul, stau pe spate şi lasă cuvintele să urce spre tavan, ca şi cum ar vorbi fiecare cu el însuşi. Pentru că sînt atît de liniştiţi, pot să-şi povestească totul, unul altuia, fără ca asta să sune ca o mărturisire. Nu-i surprinde nici ceea ce află unul despre celălalt. Fără nici un ascunziş, ea îi spune cît de mult l-a dorit şi s-a gîndit la el în fiecare seară, din acea seară în care Knut a invitat-o la ei acasă să ia ceaiul. Fără nici un ascunziş, ea îi declară că

a dorit tot timpul să se întîmple asta, dacă și el ar fi vrut. Îi spune, de asemenea, că astă seară Knut nu o să fie acasă.

El îi povestește, la fel de deschis, despre plimbările lui singuratice, întotdeauna înspre ea, despre nopțile lui reci și fără somn, petrecute lîngă cinematograf, despre visele lui, despre felul în care, atunci cînd o săruta pe Berit, își închidea întotdeauna ochii ca să-și poată închipui că cea pe care o săruta este Gun.

Totul este lămurit și nu există nici o jenă. Cînd, după încă un timp, stau la masa lui Bengt și răsfoiesc prin cărți, după obiceiul îndrăgostiților, Gun dă peste scrisoarea către Berit. El a lipit plicul, iar ea nu insistă ca el să-l deschidă, după cum nici el nu-i reproșează seara aceea cînd ea se încuiase în cameră, cu tatăl. În legătură cu scrisoarea, ea zice doar că el trebuie s-o trimită și să mai trimită și altele, chiar des. Nu sînt cinici atunci cînd își mai spun, încă o dată, unul altuia, că Berit este scumpă și că ei doi nu trebuie să-i facă rău. Sînt numai prevenitori, pentru că bunătatea cu care se învăluie unul pe celălalt îi face să fie buni și cu ceilalți. În legătură cu Knut, spun că totul va fi ca de obicei. Gun va continua să se vadă cu el, va continua să-l lase să facă dragoste cu ea, pentru că este singura cale în cazul în care ei doi vor continua să se iubească. Vorbesc liniștit și fără amărăciune, despre Berit și Knut, doi bieți străini, cărora nu este permis să le faci vreun rău.

Puțin mai tîrziu lampa este stinsă și zgomotele orașului ajung pînă la ei, ca vuietul unui imens ghioc, iar ei continuă, pe întuneric, să șoptească

despre ce va fi. O să se întîlnească rar şi pe ascuns, dar cîndva se vor întîlni pentru multă vreme. În acel viitor nu se află nimic ameninţător, nimic de nesuportat, căci prin liniştea lor ei au dezarmat *toate pericolele.*

Toate, poate, afară de unul, şi chiar ea este vinovată că îşi dau seama de el. Căci, deodată, ea îşi pune mîna peste ochii lui, ca şi cum acolo, în întuneric, s-ar afla ceva ce el nu trebuie să vadă şi apoi şopteşte deasupra feţei lui :

— Mi-este atît de teamă !

— De ce ? întreabă el.

— Că sînt prea bătrînă pentru tine.

În acel moment mîna ei se face rece, doar pentru o clipă. Apoi el întinde pătura peste ei. Întinde peste ei, tot aşa, gîndurile lui din singurătatea acelei primăveri. O înlănţuie cu braţele pe după umeri, ca pentru a se apăra amîndoi de ceva rău, şi şopteşte :

— Te fac tînără, la fel de tînără ca mine. Uite, acum eşti la fel de tînără ca mine. Simţi ?

Atunci ea simte asta şi îşi retrage mîna. Mult timp ea este la fel de tînără ca el şi nu este în asta nimic ridicol. Numai ceva frumos.

Însă atunci cînd se face foarte tîrziu, nu mai ajută nici un fel de vrăji. Nu dorm, dar nici nu sînt complet treji. Liniştiţi şi destinşi, cu toate dorinţele din ei adormite, bucuroşi, aşa cum sînt oamenii cînd nu-i mai preocupă nimic, se odihnesc fiecare în braţele celuilalt, el pe braţul ei drept, ea pe braţul lui stîng. Brusc, în acel moment se aude o portieră trîntită, jos, în stradă. Zgomotul nu ajunge imediat la conştiinţa lor, pentru că orice urmă de luciditate i-a părăsit, dar acum neliniştea

îi loveşte cu atît mai brusc şi îi separă cu brutalitate. Şi, cînd el întredeschide jaluzelele, vraja nu mai are putere.

Căci cel care se reazemă, foarte beat, de un taxi, şi scotoceşte în buzunar, după mărunţiş, cu o mînă obosită, nu este un străin care se numeşte Knut. Este tatăl lui Bengt şi de aceea lui Bengt i se face frig, acolo, la fereastră, nu pentru că este gol, ci pentru că deodată descoperă adevărul. Pentru o clipă descoperirea este atît de înfricoşătoare, încît el doreşte ca ceva groaznic să i se întîmple omului aceluia de jos. Să cadă, cît este de lung, în faţa maşinii, tocmai cînd aceasta va porni. Apoi Bengt simte unghiile lui Gun înfigîndu-i-se în piept. Stă aplecată peste umărul lui, ca să poată vedea, şi după încleştarea unghiilor el îşi dă seama că şi ea l-a recunoscut pe omul acela care stă, clătinîndu-se, pe trotuar, ridicînd o mînă în urma unei maşini ce se îndepărtează. Nu este cineva pe care îl cheamă Knut şi pe care ei abia îl cunosc. Este o persoană înfricoşătoare, care este tatăl lui Bengt şi amantul amantei lui Bengt.

Omul acela se apleacă apoi după o monedă care a căzut pe trotoar. Atunci cade de-a binelea. Dar nu rămîne întins pe jos. În timp ce el urcă, încet, spre ei, Gun se îmbracă, în grabă, în lumina difuză a lămpii. Înainte ca Bengt să o stingă, ei se uită unul la altul, îşi aruncă o privire scurtă, ruşinată. În acel moment nici unul din ei nu este deosebit de frumos, căci amîndoi sînt neliniştiţi. Chiar în clipa în care cheia bîjbîie să găsească broasca, Bengt stinge lampa. Ţinîndu-şi pantofii în mînă, Gun se strecoară în patul lui. El o ascunde bine sub pătură, o strînge, cît poate de

tare, lîngă el, astfel încît să ocupe cît mai puţin loc. Făcînd asta, el mototoleşte rochia ei cea roşie, dar în schimb cîştigă liniştea, o linişte născută din întunericul şi din apropierea aceea, o linişte care le dă putere să mai reziste.

Căci ceea ce se întîmplă este destul de groaznic şi destul de insuportabil. Îl aud bîjbîind prin vestibul, după lumină şi, aproape simultan, şoptesc :

— Să ştii că am uitat ceva.

Ideea că s-ar fi putut să uite ceva este teribilă, dar îşi dau seama, destul de repede că este prea beat ca să poată să observe. În timp ce el se apropie prin întuneric, tîrîndu-şi paşii şi ocărînd, cu furie, toate lucrurile de care se loveşte, ei amîndoi încearcă să-şi amintească dacă uşile care dau spre cameră sînt încuiate. În fine, îl aud că a găsit canapeaua. Îl aud prăbuşindu-se pe ea, parcă lovit de ceva. Se lasă, după aceea, o oarecare linişte. Lui Gun nu îi mai este teamă. Însă plînge. Nici lui Bengt nu îi este teamă. Dar nici victorios nu se simte. Nu se bucură cîtuşi de puţin că ea plînge din cauza tatii. Dacă Knut ar fi fost un străin, asta ar fi putut să-i facă plăcere. Dar acum simte doar ură. Şi deodată recunoaşte ura aceea. Este o ură veche, binecunoscută, lipită de el la fel ca urechile lui, ura aceea pe care o simţea, aproape de cînd se ştie, de fiecare dată cînd mama plîngea din cauza tatei.

Cînd îl aud sforăind se scoală şi aprind lampa. Bengt îi strecoară lui Gun pantofii în picioare şi îi strînge baretele la glezne. Cînd, după aceea, se privesc unul pe celălalt, sînt din nou frumoşi şi

sărutul lor este încă mai frumos. Cînd au terminat, totul este aproape la fel de limpede ca mai înainte. El îi întinde scrisoarea pentru Berit ca ea s-o pună în vreo cutie, astfel încît Berit s-o primească mai repede. El descuie uşa şi se strecoară amîndoi prin coridorul cufundat în întuneric, ţinîndu-se de mînă. În vestibul se sărută din nou, lung, copilăreşte. Gun urmează să-i dea telefon. Pe viitor ea îl va căuta la telefon, dar de întîlnit se vor întîlni destul de rar.

După ce ridică storul, o vede pe partea cealaltă a străzii, învăluită în lumina nopţii, făcîndu-i semne. O vede cum stă acolo, pe bordură, aplecată mult în faţă, încercînd parcă să ajungă pînă la el. Începe apoi să se îndepărteze, trecînd încet pe lîngă măcelărie şi pe lîngă toate celelalte prăvălii pînă la colţ. Este greu să dai colţul cînd iubeşti, dar, după ce totuşi a făcut asta, ea nu a dispărut cu adevărat. Lumina însăşi a rămas cu o nuanţă roşiatică, de la rochia ei. După ce coboară storul şi se întoarce spre cameră, constată că întreaga cameră este plină de prezenţa ei. Se aruncă pe pat şi îşi îngroapă faţa în pernă. Ea persistă şi în pernă. Niciodată perna aceea nu va mai putea fi singură.

După cîtva timp deschide uşa înspre camera tatălui şi intră acolo. Aprinde lumina în plafonieră şi se duce, în vîrful picioarelor, spre canapea. Acolo îngenunchează în faţa celui adormit şi îi scoate pantofii. Îi pune, fără zgomot, pe podea, şi apoi îi desface gulerul. Cînd ochii îi cad pe faţa aceea, cufundată în somn, este cuprins de o duioşie atît de neaşteptată şi atît de irezistibilă, încît îşi repede mîinile asupra ei şi le lasă să

mîngîie fața aceea. În timp ce îl mîngîie, se simte copleșit de o nejustificată bucurie. Scoate încetișor haina tatălui, și îl descheie la vestă. Atîrnă haina pe un umeraș, în vestibul, și ia de acolo un *pardesiu*. *Cînd, după aceea*, întinde pardesiul peste el, îl podidesc lacrimile. Se așază apoi pe podea, lîngă canapea, ținînd mîna tatălui într-a lui și se uită în tavan, în timp ce plînge de bucurie. De bucurie că este plină camera de ea și că este golită de mama. Abia după ce a isprăvit de plîns, se duce la el în cameră.

Adoarme acolo imediat și doarme adînc și fără vise, cum poți dormi numai după ce s-a întîmplat acel lucru nemaipomenit. În noaptea ce a urmat acelei zile în care Columb a descoperit America, el trebuie să fi dormit așa cum nu mai dormise niciodată pînă atunci.

SCRISOARE SPRE O INSULĂ

Toamna

Iubito,

Am făcut așa cum ne-am înțeles și, în scurtă vreme, am să vin la tine, pe insulă. N-a fost nici o plăcere să procedez astfel, dar mi-am dat bine seama că nu am altă soluție. A fost mai greu decît credeam, să confecționez un ordin de încorporare. Cu telegrama ta a fost, într-adevăr, mult mai ușor. Bineînțeles că am folosit una veche, am făcut rost doar de un plic nou și de o ștampilă; cel mai greu a fost cu schimbarea datei. Pînă la urmă

nici n-ar fi trebuit să-mi bat atîta capul, pentru că Knut abia s-a uitat la ea. I s-a părut numai că este puțin curios că mă încorporează chiar acum, dar cînd i-am amintit de cele patru săptămîni de scurtare a serviciului militar, de care am beneficiat anul trecut, pentru studii, a fost convins. Pot să te asigur că îmi dă un sentiment dureros faptul că trebuie să-l înșel în felul acesta. Este prima oară în viața mea cînd falsific ceva și, un lucru este sigur, nu am să devin niciodată un bun falsificator. Am o conștiință prea sensibilă pentru așa ceva. De cum și-a îndeplinit rolul, am ars ordinul de încorporare și cenușa am suflat-o pe fereastră. Abia atunci m-am simțit ceva mai bine.

Dar cu adevărat liniștit voi fi abia atunci cînd voi fi din nou împreună cu tine. Dacă aș putea găsi cuvintele potrivite, prin care să te fac să înțelegi ce liniște de nedescris îmi dăruiești, ce însemnătate ai tu pentru mine și ce importanță nemărginită a căpătat pentru mine propria mea existență, datorită ție! Pentru prima oară în viață înțeleg ce înseamnă să ții cu adevărat la un om. Asta face să nu fiu niciodată singur, cu adevărat, căci tu te afli în permanență în gîndurile mele. Orice aș face și cu oricine m-aș afla, tu ești alături de mine. Dacă ai ști cît de fericit sînt și prin asta cîtă fericire pot să le aduc și eu altora!

După cum știi, Berit s-a întors. Așa cum ne-am înțeles, mă întîlnesc cu ea destul de des, mult mai des decît înainte. Relațiile noastre sînt mult mai bune decît au fost vreodată. Stîngăciile ei nu mă mai irită. Acum, că nu mai este cazul să mă simt legat de ea, nici nu mai simt nevoia să o

jignesc, ca înainte. Asta i-a făcut, de fapt, mult bine. Nu mai izbucnește în plîns așa, tamnisam, iar capul n-o mai doare decît rar. Bineînțeles că ea crede că o iubesc mai mult ca oricînd, și de ce n-aș lăsa-o să creadă ? Dacă poți face pe cineva fericit numai abținîndu-te de a spune exact ce gîndești sau ce faci, nu văd nici un motiv să nu faci asta. Cu totul altceva este să minți în mod direct. Ei uneia, faptul că nu are de unde ști ce se întîmplă nu-i face nici cel mai mic rău. Dacă are cineva de suferit, acela aș fi eu, însă eu sînt totuși suficient de deștept pentru a putea deosebi adevărata falsitate, aceea care are drept scop să facă rău unor oameni, de o prudentă moderare a acelui așa-zis adevăr, moderare care are drept unic scop acela de a ușura viața tuturor celor interesați.

Trebuie să mă ierți că această scrisoare devine mai lungă și, așa cum probabil te gîndești, mai filozofică decît cele cu care ești obișnuită ; dar situația este de așa natură, încît am simțit că pasul pe care îl fac acum este foarte important pentru mine și a trebuit, într-adevăr, să-mi analizez situația în cele mai mici amănunte, ca să putem să ne trăim împreună timpul pe care îl avem în față, în liniște și tihnă. Îți dai seama, nu este nimic mai teribil decît să nu știi ce faci. Cei mai mulți nu se analizează deloc și de aceea primesc un șoc teribil cînd, vreodată, sînt obligați să-și califice singuri faptele. În teama lor, provocată de acel șoc, ei își pierd după aceea orice posibilitate de a vedea adevărul așa cum este și îi cuprinde pur și simplu groaza în fața acestui adevăr. Tocmai de aceea este atît de important ca în fiecare clipă a

existenței să fii perfect conștient de ce implicații au acțiunile tale. De aceea mă dedic, cu o pasiune aproape științifică, acestei analize a acțiunilor noastre. Să-i înșeli pe alții nu este bine, dar a te înșela pe tine însuți este periculos.

M-am gîndit mult la cele ce mi-ai spus ultima dată cînd ne-am văzut și, nu cel mai puțin, în legătură cu chestiunea dacă eu îmi dau seama de ceea ce fac. Bineînțeles că îmi dau seama, căci altfel nu aș putea proceda astfel. Numai cînd ești conștient de ceea ce faci, poți face așa ceva. De fapt nimic nu este mai bine decît să știi ce faci. Atunci aproape că nu mai există nici un lucru pe care să nu-l poți face, vreau să zic să-l faci fără ca după aceea să-ți pară rău și să fii nefericit. Ceea ce facem noi este ceva ce fac toți, însă cei mai mulți fără să fie conștienți de ceea ce fac, pentru că nu îndrăznesc. A făcut asta Alma. A făcut asta Knut, de multe ori. Poate că Berit n-a făcut-o încă ; bineînțeles că o să-i vină și ei rîndul. Sînt sigur că celor mai mulți le pare rău după aceea, și li se face teamă. Mie nu mi se întîmplă niciodată să-mi pară rău. Te iubesc prea mult și știu mult prea bine ce fac ca să regret. Noi, cei care știm ce facem, sîntem ca niște jucători de șah. Nu le cerem părerea pionilor unde să-i mutăm. Nici măcar reginele nu le respectăm.

Ai mai spus că uneori ți se face rușine. Asta nu pot să înțeleg. Noi doi nu avem de ce să ne fie rușine. Cei ce se iubesc așa ca noi, sînt curați. Abia acum am înțeles ce înseamnă puritatea. Înseamnă să te înalți atît de mult, datorită unui

anumit sentiment, încît înăuntrul tău să se facă scrum toate îndoielile şi laşitatea şi orice considerente. Devii dintr-o bucată şi puternic. Mergi direct spre ţintă, fără să te clatini. Şi în acelaşi timp devii curajos. A fi pur înseamnă a putea să jertfeşti totul, cu excepţia acelui lucru pentru care trăieşti. Sînt pregătit pentru asta. De aceea nu am de ce să-mi fie ruşine. Dimpotrivă, unor oameni cum este Knut, poate că trebuie să le fie ruşine. Ce crezi tu că ar jertfi el dragostei lui pentru tine? Nimic! Nici o zi de muncă n-ar jertfi, sau măcar vreunul din considerentele lui. Şi crezi că Alma era mai puţin mică, mai pură? Nici măcar nu a îndrăznit să iubească atît de mult încît să-i permită iubitului ei să revină, niciodată n-a iubit atît de mult încît să îndrăznească să mă mintă.

Nu vreau să ajung meschin ca ei, atît de meschin încît orice lucru pe care aş pune mîna să devină meschin şi sărac. Toată viaţa i-am disprețuit pentru asta, pentru că n-au avut curajul să fie curaţi, pentru că n-au încercat să facă ceva care să fie într-adevăr frumos. Cînd mă uit la viaţa lui Knut mi se face frică. Nu vreau să-l cobor în ochii tăi, trebuie totuşi să-ţi spun că o viaţă, aşa, ca a lui, m-ar ucide, dacă aş fi nevoit să o trăiesc. Ce crezi tu că înseamnă pentru el să trăiască? Nimic altceva decît să se scoale dimineaţa, să citească un ziar, să bea o ceaşcă de cafea, să meargă la atelier, să repare un scaun, să-şi ia dejunul, să repare o masă, să meargă acasă, să cumpere un ziar, să ia masa de prînz, să doarmă o vreme, să dea drumul la radio, să meargă la W.C., să povestească vreun banc, de cele mai

multe ori porcos, să meargă la vreun cinema, în vreun pat sau la vreo cafea, pentru ca să vadă un film, să dezbrace o femeie sau să bea o bere, să meargă acasă, să se dezbrace, să sforăie, să se trezească iar, să citească un ziar, să bea o ceaşcă de cafea şi să meargă la atelier. Cel mai rău nu este că el crede că asta înseamnă să trăieşti. Cel mai rău este că îi face şi plăcere. Cel mai înfiorător este că el crede că aşa trebuie să fie. Pe toţi cei care nu văd lucrurile ca el nu îi poate înţelege. Cînd nu poate înţelege pe cineva, zice : mă scuzaţi, eu sînt doar un simplu tîmplar de mobile. De nevoie acceptă să studiez istoria literaturii şi limbile nordice, acceptă asta nu pentru ca prin asta să devină mai bogat spiritualiceşte, ci pentru că el crede că astfel voi fi în măsură să duc o viaţă mai uşoară decît a lui. *Mai uşoară, dar nu diferită.* În fond ceea ce vrea el să-mi ofere este o aceeaşi existenţă. Doar că o să am lenjerie mai scumpă, o să mă scol cu două ore mai tîrziu, o să citesc alt ziar, am să stau la o catedră în loc să stau la un banc de lucru, am să mănînc un mic dejun mai bun, un prînz mai scump, o să merg la Operă în loc de cinema, o să am patru camere în loc de două, femeie de servici şi radio cu pick-up. Îţi dai seama cît mă dezgustă ? De cînd mă ştiu am năzuit, mai mult sau mai puţin conştient, spre un mod de viaţă care să nu fie ca al lui, o viaţă mai curată, mai lipsită de prejudecăţi, mai fierbinte, mai plină de năzuinţe, o viaţă care să ardă mai periculos, prin care să obţii totul, cu excepţia unei fericiri călduţe.

Este foarte important să scriu asta aici. Mai important decît orice este să ţi-o scriu ţie. De

ce ? Pentru că eu cred că am găsit, prin tine, mijlocul să trăiesc curat. Vreau acum să jertfesc totul : studiile, jalea după mama, încrederea tatălui meu, ataşamentul logodnicei mele, pentru singurul lucru pentru care mi se pare că merită să trăiesc : dragostea pentru tine.

Te întrebi dacă nu am mai încercat asta şi înainte. Te întrebi de ce am aşteptat atît de mult. Am încercat, dar nu am reuşit. Am să-ţi povestesc cum a fost. Dar mai întîi am să-ţi povestesc în ce direcţie am încercat. Cînd aveam şaptesprezece ani, tata m-a luat cu el la o întrunire socialistă. Cînd cei de faţă au cîntat „Internaţionala", mi-au dat lacrimile în ochi. Mi s-a părut că descopăr la toţi aceia care cîntau un sentiment nemaiîntîlnit, copleşitor, de solidaritate şi de bucurie a luptei. Bineînţeles că era o iluzie, propria mea emoţie fusese cea care mă făcuse să idealizez toată scena aceea, cu cîntatul, dar acest lucru l-am descoperit abia mult mai tîrziu. Tot drumul pînă acasă cîntecul a continuat să resune în mine. În faţa intrării, Knut m-a întrebat : Vrei să devii şi tu socialist ca mine şi ca Alma ? Am devenit socialist, dar nu în felul lor. Căci ce-ţi închipui că jertfeau ei pentru credinţa lor ? Nimic ! În cîte vreo seară se duceau la întrunire, în loc să meargă la cinema. Se abonau la alt ziar decît vecinul. De Ziua Drapelului Naţional nu cumpărau nici un steag. În schimb de Întîi Mai cumpărau cîte o floare roşie. Asta numeau ei crez. Eu numesc asta o înşelătorie generală, atît faţă de crezul pe care susţineau că îl au, cît şi faţă de cei al căror crez susţineau că îl împărtăşesc. Cînd le-am spus-o, n-au priceput. Cînd mi-am neglijat învăţatul de dragul cauzei

mele, amîndoi mi-au spus să mă gîndesc la viitor. Asta n-am putut eu să înţeleg. Atunci mi-au spus că toţi oamenii trebuie să se gîndească la viitorul lor şi că şi fac asta. Mi-am dat atunci seama că au dreptate. M-am uitat la cei din jurul meu, care aveau aceeaşi cauză cu a mea, şi n-am găsit nici unul care să jertfească totul. Ar fi vrut să jertfească ceva, cîtva timp, dar atunci cînd propriile lor vise de viitor veneau în conflict cu cauza, preferau întotdeauna visele acelea cauzei. De cei care aveau norocul să devină funcţionari era cel mai bine : nu era nevoie să-şi renege credinţa, aceasta se răcea puţin, dar nu trebuiau s-o renege ; nici propriul lor vis de fericire nu erau obligaţi să-l renege, pentru că funcţionarii ale căror credinţe sînt reci, pot avansa oricît de mult. Atunci am încercat şi eu să jertfesc totul.

Altă dată a fost în timpul pregătirii militare. Ştii că trebuia să intrăm atunci în război. Trebuia să apărăm democraţia. Voiam să fac orice ca s-o apăr, numai că nimeni nu-mi dădea voie s-o fac. Odată i-am spus despre asta unui căpitan care era nazist. Atunci mi s-au dat şase zile de arest sever pentru insultă adusă superiorului în timpul serviciului. Am început apoi să joc zaruri şi pierdeam. Şi cînd jucam poker pierdeam. Dar nu era mare pericol, pentru că nu aveam mare lucru de pierdut. La punctul de comandă al companiei, unde jucam zaruri cînd sergentul era plecat să tragă la măsea, ne formam o imagine asupra adevăratului război. Mă bucuram, bineînţeles, cînd cîştigau vreo bătălie cei care aveau dreptatea de partea lor, deşi dreptatea aceea nu era chiar cea pe care o sperasem.

Cred că am învățat ceva : înainte de a jertfi totul pentru o cauză dreaptă, trebuie să ai în vedere că nu toți ceilalți sînt dispuși să se sacrifice pentru asta tot atît cît tine. Și prin aceasta cauza ta nu mai este atît de dreaptă, ba, în multe cazuri, este destul de injustă. De aceea este bine să găsești o cauză justă pentru care să fie destul de puțini oameni dispuși să jertfească totul. Cu cît sînt mai puțini acești oameni, cu atît mai sigur poți fi că jertfa ta nu este în zadar. Cel mai bine este cînd sînt numai doi. Îți dai seama că dragostea, pentru a putea continua să fie dragoste, înseamnă tocmai asta : să fie doi care să jertfească totul.

Te simți obosită de scrisoarea asta lungă și, poate, puțin speriată. Nu trebuie să-ți fie teamă. Nu există nici un motiv să te temi. Nu trebuie să te temi de chestiuni de morală, pentru că nimeni nu crede în morală cu puterea cu care credeam noi unul în celălalt. Nici unul n-ar fi în stare să jertfească, de dragul moralei, nici a mia parte din ceea ce jertfim noi pentru lucrul în care credem. Și există în fond ceva mai moral decît să jertfești totul pentru o cauză pe care tu o consideri justă ?

Iubito ! Vineri seara vom putea fi, în sfîrșit, singuri, mai singuri decît au fost vreodată alții înaintea noastră sau vor fi, poate, după noi. Vin cu autobuzul 10. Tu să mă aștepți cu barca la pod. Am să vin cît mai tîrziu, pentru ca nu cumva să ne vadă cineva. Am să iau cu mine doar o valijoară cu toate cele necesare. Știi, atunci cînd te concentrează nu ai nevoie de prea multe lucruri personale. Și nici cînd iubești. Atunci ai nevoie

doar de călălalt. Au mai rămas trei zile. Crezi că am să fiu în stare să aştept atît de mult?

Al tău,

Bengt

P.S. Astă seară s-a întîmplat ceva tîmpit. Berit a descoperit în patul meu un nasture. Probabil că a căzut de la rochia ta. Nu ştiu dacă l-a recunoscut, dar, oricum, a început să se smiorcăie. Cînd am întrebat-o de ce plînge m-a întrebat dacă eu cred că este urîtă. Eu i-am spus, atunci, că mie mi se pare drăguţă. Bineînţeles că mi se pare urîtă, dar nu are nici un rost să-i spun asta. După aceea m-a întrebat dacă n-am înşelat-o. I-am răspuns, în glumă: Da, da, de mai multe ori. N-a luat-o ca o glumă şi am avut apoi mare bătaie de cap, pînă s-o conving că nasturele era al mătuşii Ida. Pînă la urmă a crezut, căci e destul să insişti, şi o poţi convinge de orice. Knut se bucură foarte mult că ea vine în ultima vreme atît de des şi eu o reţin seara, cît se poate de tîrziu. Este inutil să îi creez suspiciuni tocmai acum. Trebuie să fim foarte prudenţi. Cred, de aceea, că insula a fost o alegere minunată. Sînt însă unele greutăţi cu adresa. Cei concentraţi au, cît de cît, o adresă a unităţii militare. M-am prefăcut că aflu adresa unităţii unde trebuie să mă prezint, în districtul Norrtälje, şi i-am dat, atît lui Knut cît şi lui Berit, ca adresă provizorie, P.R. Norrtälje. Asta nu mai este într-un stil prea militar, dar nici unul dintre ei nu a fost concentrat, aşa că nu este chiar nici un risc. Noapte bună, iubito, mă gîndesc acum să cobor cu scrisoarea, pînă nu se întoarce Knut acasă.

Acelaşi.

Ziua, marea este umflată şi verde. Noaptea, marea este neagră şi străbătută de lumini albe. Vremea este senină, aşa cum este de obicei toamna. Cei şase copaci cu frunze late, din jurul văii celei mici, îşi leapădă frunzele. În fiecare dimineaţă alte frunze zac pe podeţul debarcaderului. Seara străluceşte luna. Este o lună de septembrie, roşie şi rece. Cînd iese, lunecînd din norii nopţii, are sînge pe buze. Timpul bărcilor cu pînze s-a dus. Acum doar vasele cu cărbuni se clatină la orizont, greoaie. Fumul se cufundă în mare, greu şi negru. De două ori pe săptămînă, timp de o oră, golful este traversat de convoaiele şlepurilor. În acea oră stau în casă, cu sentimentul că ar putea să-i vadă cineva. Cînd se sărută, buzele lor au gust de sare. Orice ar face, buzele lor au tot gust de sare. După zece zile cunosc gustul sării prea bine.

Stau paisprezece zile pe insulă. În acest timp se văd numai unul pe celălalt. Văd poate, cîteodată, oameni, pe şlepurile care trec, dar de la distanţe de cîteva sute de metri. Fără feţe, doar umbre întunecate lîngă cîrme, poate fum ridicîndu-se din pipe. Totuşi este adevărat că văd şi cîinele. La început el priveşte cîinele cu ură, dar după prima săptămînă se bucură de prezenţa lui. După aceea începe din nou să-l urască.

Cel mai bine este în primele zile, în zilele dinainte de a se cunoaşte unul pe celălalt. După ce ajung să se cunoască bine este mai greu, pentru că e greu să iubeşti pe cineva pe care îl cunoşti bine. A fi îndrăgostit înseamnă a fi curios.

Frumos este numai ceea ce nu ne-a satisfăcut. Poate că frumos este numai ceea ce este nou. În orice caz, numai ceea ce este nou putem iubi. Ca să poţi iubi o femeie pe care ai cunoscut-o bine, este necesar ca mai întîi s-o uiţi, nu de tot, dar destul de mult.

În cele paisprezece zile îşi dau seama de asta. Nu vorbesc între ei despre această descoperire. Sînt prudenţi, adică mincinoşi. Ca să poţi să iubeşti pe cineva multă vreme, trebuie să te minţi destul de mult pe tine însuţi, dar cel mai mult pe cel pe care îl iubeşti. O formă de minciună este rafinamentul. Ei doi devin şi rafinaţi. Găsesc noi nume unul pentru celălalt, găsesc noi feluri în care să se sărute. Acestea au efect o vreme, dar adevărul nu-l pot ascunde. Atunci găsesc alte modalităţi, prin care să mascheze adevărul. Unul din mijloacele de a prelungi dragostea este să o amesteci cu ură. Cel mai bun mijloc dar, cumva, cel mai periculos. Dragostea şi ura sînt, în lumea sentimentelor ca şoarecele şi pisica. Cîteodată pisica vînează şoarecele, dar cîteodată şoarecele este cel care vînează pisica. Dar cînd şi şoarecele şi pisica au obosit, nu mai rămîne mare lucru de făcut. Nu mai rămîne atunci decît să recunoşti cel mai amar adevăr din toate, cel mai amar, dar şi cel mai valabil: că doi oameni care se iubesc nu pot trăi singuri pe o insulă fără a sfîrşi prin a nu se mai iubi, că doi oameni nu pot fi o insulă. Au nevoie de legătură cu uscatul, au nevoie de toţi ceilalţi oameni. Asta pare o credinţă greşită pentru cel care îşi închipuie că dragostea este o insulă în mare, dar cînd insulele te-au obosit,

credința aceasta devine puternică. Cînd dragostea te-a obosit, te bucură să descoperi că, în afară de cel pe care l-ai iubit, au mai rămas mulți alți oameni.

În primele zile este frumos pentru amîndoi. Soarele strălucește, bate un vînt proaspăt, sînt singuri. Se sorb unul pe celălalt pînă la fund, adorm, se deșteaptă din nou. Deseori cîinele este cel care îi trezește. Cînd îl închid afară, schelălăie lîngă ușă, se izbește de ea cu trupu-i greu, zgîlțîie clanța cu labele. Dacă îl lasă în casă, sar din somn, treziți de către vreun vis cu ploaie sau cu valuri. Atunci văd cîinele aplecat peste ei, lingîndu-i pe umeri. Gun îl trage jos lîngă ea, îl așază între ei, îl mîngîie. Bengt devine puțin gelos pe cîine și se și teme de el, se teme într-un mod ridicol. Nu îndrăznește să vorbească despre asta. Îi este teamă de cîine în calitate de martor. Îi este teamă ca acesta să nu înțeleagă.

De altceva nu se teme. I se pare chiar bine. A scotocit printr-un dulap și a dat peste o cuvertură de blană pe care o întinde în fața vetrei. Fac acolo foc mare de cîteva ori pe zi, stau întinși, goi, pe blană, și se joacă fiecare cu corpul celuilalt. Este prima oară cînd el nu se rușinează de corpul său. Asta pentru că Gun zice că are corp frumos. Asta și pentru că el însuși simte că este puternic. Ea este aceea care face ca el să fie puternic. Se întăresc unul pe celălalt. Nu sînt atît de liniștiți ca prima dată, dar mult mai puternici. Stau aproape de foc, aproape că îi frige: părțile cu care stau spre foc se înfierbîntă, iar unde le este rece se înfășoară cu blana. În cea mai mare parte a timpului nu spun nimic,

numai degetele lor se joacă. Găsesc mereu noi locuri unde să zăbovească, unul mai neted ca altul. În acele zile nu fac mulți pași, pașii pînă la bucătărie, pașii spre separeul cu paturi, pașii după lemne, pașii pe care îi fac ca să coboare la mare. Jocurile sînt nevinovate. Se joacă de-a paradisul, de-a paradisul cel mai nevinovat din toate. Stau întinși, goi, pe fundul bărcii și plutesc cu orele prin paradis, marea se lovește de marginile bărcii, sare apă înăuntru și îi stopește ; apa este rece, dar frige. Cîteodată el este copilul ei și lui nu-i displace asta. Ea n-a avut niciodată copil. De aceea și ei îi place. Se agață strîns de ea și îi bea laptele, bea și tot bea și laptele nu se termină niciodată. Numai buzele încep să-l doară.

Atunci găsesc jocuri care nu solicită buzele. Ea este copilul lui. Este o păpușică pe care el o dezbracă, plin de duioșie, ca s-o bage în pat să doarmă. Învață să nu-și facă rău unul altuia. Își închipuie că sînt porțelan și că trebuie să fie foarte atenți unul cu altul, ca să nu se spargă în bucăți. Sînt neobosiți și plini de resurse în jocurile lor. Cînd mănîncă, mănîncă pe blană, întinși pe burtă ca niște copii la iarbă verde. Închid obloanele și se joacă de-a v-ați ascunselea. Focul trosnește. Coc mere și cartofi. Au adus vin, pe care îl beau doar cîte puțin, căci nu vrem să-l vedem amețit pe acela pe care îl iubim, ci doar curat, curat de tot, fierbinte și frumos. Cînd fac baie, se aruncă ținîndu-se de mînă în valurile cele mai înalte, iar cîinele rămîne pe mal și schelălăie. Cînd, în cele din urmă, vine și el după ei, în apă, toți trei scot strigăte de bucurie. Cîteodată, în apă, el o ține

pe braţe. O simte atunci uşoară ca un copil. Pe uscat nu îndrăzneşte niciodată s-o poarte în braţe. Se teme că nu ar putea s-o ţină şi că astfel s-ar face de rîs. Cine iubeşte nu îşi poate permite să se facă de rîs. Cînd ea îl întreabă de ce este atît de uşoară în apă, el îi răspunde, în primele zile, că ea ar fi un copil sau o pasăre, pe care el o salvează şi o duce pe uscat. În ziua în care el îi răspunde că asta se datoreşte principiului lui Arhimede, ea devine gînditoare dar încă nu se teme.

În primele zile nu vorbesc mult despre ce va fi, aproape nimic. Trupurile lor sînt atît de flămînde unul de celălalt încît nu mai rămîne loc pentru nici o întrebare şi, aproape, nici pentru vreun gînd. Lui i se întîmplă cîteodată, noaptea, să se trezească. Zgomotul mării străbate noaptea, apropiindu-se şi depărtîndu-se, ca un tren accelerat. Cîinele sforăie în bucătărie. Ca să nu fie singur, o deşteaptă şi pe ea, cu grijă. Stau întinşi, ascultă marea şi stropii de ploaie care lovesc acoperişul şi obloanele, ca ciocurile unor păsări mici. Poate că în acele momente sînt cei mai fericiţi. Nu sînt complet treji, nu îşi mai amintesc defel din ce motiv au tresărit din somn, fiecare din ei simte doar apropierea şi căldura celuilalt. În acele momente sînt anonimi. Nu mai sînt Bengt şi Gun, ci doi oameni, unul lîngă celălalt, un „celălalt" care poate fi oricine şi care este cald şi drag. Pentru a se recunoaşte trebuie chiar să-şi pipăie unul altuia feţele, ca nişte orbi. Este doar un joc, căci n-au nici o nevoie să se recunoască. Nu trebuie să se recunoască. Moliciunea şi căldura trupurilor, întunericul, le sînt suficiente.

Între altele acesta este motivul pentru care țin și ziua, de obicei, obloanele închise, și pentru care își țin ochii închiși și stau goi, pe fundul bărcii, cînd ies pe mare, pentru că hainele poartă în ele amintiri. Deși este mai greu, izbutesc chiar în acele situații să fie anonimi, nu pentru mult timp deodată ci doar cîteva momente. Dar poate chiar în acele momente simt că se apropie acea clipă, acea clipă, în care se vor cunoaște unul pe celălalt prea bine, în care curiozitatea se va fi isprăvit. Fiecare semn din naștere va fi atunci periculos de bine cunoscut, nu vor mai putea face un gest fără ca acesta să nu fie recunoscut ca același gest de ieri și din celelalte zile. Totul este o chestiune de timp.

Într-o noapte el se deșteaptă și înțelege că s-a terminat. Nu-și dă seama de asta dintr-o dată. La început rămîne întins, ca de obicei, și ascultă trenul acela accelerat din mare, și falsele șoapte ale vîntului. Undeva se trîntește un oblon. Plouă. Îi este puțin frig, îi vine s-o trezească, dar se stăpînește aproape instantaneu, fără a ști încă din ce pricină. În schimb se dă jos din pat, cu atenție. Podeaua este rece și umedă. Chiar înainte de a se culca au făcut baie în mare, pe întuneric. Urmele de pași n-au ajuns încă să se usuce. Ștind acolo, o aude pe Gun întorcîndu-se pe cealaltă parte, murmurînd apoi un cuvînt, continuînd după aceea să respire liniștit.

În timp ce aprinde lampa, își bate capul să-și dea seama ce cuvînt ar fi putut fi. I se pare a fi auzit un nume, dar nu este foarte sigur. O luminează cu lampa, totuși nu capătă nici un răspuns la ceea ce îl frămîntă. Doarme pe spate și

părul îi acoperă fața. Dacă s-ar deștepta acum nu s-ar mai întîmpla nimic. Dar ea nu se deșteaptă. Iar el nu o poate deștepta, căci se teme că dacă ar deștepta-o ea l-ar recunoaște. Ea stă acolo, întinsă, și îl lasă singur. Căci ceea ce simte el *este tocmai* singurătatea. Somnul îi este o scoică, în care el nu poate pătrunde. Poate numai să pipăie suprafața acelei scoici și să se îngrozească de duritatea ei. Lasă lampa mai jos, deasupra ei, și îi vine să îi răsucească părul pe deget. Dar n-o face. Căci deodată își reamintește celelalte dăți cînd a făcut asta. Este ca și cum ar vedea un film. Mîna lui se cufundă în păr. Degetul răsucește șuvițele de păr. Gun zîmbește. Probabil că a făcut asta de mii de ori. A mia una oară nu o mai poate face.

A mia una oară poate doar să privească. Este prima oară cînd o luminează și se uită la ea astfel. Își dă acum seama că ea este bătrînă. Își dă acum seama că niciodată n-o să poată s-o facă tînără. Asta îl înspăimîntă. Pentru prima oară de cînd se află pe insulă, își privește faptele în față. Își coboară privirea. Se uită la ea. Sub ochi are riduri fine, iar părul îi este vopsit, destul de îngrijit, dar nu într-atît încît el să nu bage de seamă. Lasă lampa și mai jos, bineînțeles în speranța că ea se va deștepta și îi va apăra, pe amîndoi, de ceea ce tocmai se trezește în el. Nenorocirea este că ea nu se deșteaptă. Doarme greu, fericită. Iar el se frige la sticla lămpii.

Pune lampa pe jos, în fața vetrei. Acolo mai lucesc încă tăciunii, stins. Cîinele apare pășind din bucătărie. Se întinde cît este de lung pe blană și trage cîinele peste el, ca pe o cuvertură. Probabil că animalul crede că vrea să-i facă rău, căci se

opune din răsputeri şi îi zgîrie un umăr cu o gheară. Atunci îl apucă o asemenea poftă să fie rău cu cîinele, încît îl goneşte de acolo. De fapt îi este chiar teamă să nu-i facă rău. Ştie ce înseamnă, ştie cît de rău îţi este cînd faci rău cuiva. De aceea suferă în singurătate şi tăcere. acolo, în faţa tacîmurilor reci, şi se tot gîndeşte.

Pentru că atunci cînd dorinţa din noi începe să se stingă, apar chinurile conştiinţei şi acele multe întrebări. Cît durează plăcerea, atît putem fi fericiţi. Şi tot atît putem fi curaţi. Dar acum el zace acolo şi se simte murdar de-a binelea. Sentimentul acesta nu îl încearcă multă vreme, doar atît cît să-l străfulgere. Cînd sentimentul acela nu-l mai străpunge, nici el nu mai zace acolo impur. Ci se află lîngă balustrada verandei şi este plin numai de ură. Gun este cea pe care o urăşte.

Afară plouă şi nu se vede nici o stea. Ca o lumînare aproape invizibilă, luna clipeşte din spatele norilor grei. Valuri se sparg de stînci foşnind, şi apoi pier în tăcere. Este gol, dar nu simte răcoarea. Strînge şi mai tare balustrada. Face asta ca să n-o lovească pe ea. Ar vrea s-o lovească, pentru că ea poate dormi. Căci tocmai de asta o urăşte, pentru că ea poate să doarmă, că poate să doarmă cînd el se chinuieşte. Sentimentul lui nu poate pricepe atîta duritate. În timp ce el stă acolo, în bezna nopţii şi în ploaie, şi îi este frig, ea doarme sub cuvertura călduroasă.

Aşa este ea, raţionează sentimentul lui, aşa este cea pe care eu o iubesc. Cînd s-a săturat de plăceri, adoarme. Cînd se deşteaptă, se deşteaptă pentru plăceri. De aceea eu, care sînt pur, trebuie

să o urăsc. O, teribilă stăpînă este puritatea şi întotdeauna ea poartă mască.

Cel care o urăşte este sentimentul lui, nu raţiunea lui. Raţiunea lui, care acum este foarte neputincioasă, îi spune că el o urăşte *pentru că* ea este bătrînă şi pentru că el a descoperit asta aşa, dintr-o dată, şi nu pentru că ea ar fi mai rea decît el. Dar ce altceva este raţiunea noastră decît o gazelă fragedă, care vine la iaz să se adape? Acolo ea vede, deodată, suprafaţa limpede a apei tulburîndu-se de o oglindire înfricoşătoare. După aceea, în ghearele tigrului, gazela nu mai înseamnă mare lucru — o simplă înghiţitură. Singura teamă ar fi ca gazela să nu aibă carnea tare.

Însă tigrul lui are dinţi foarte puternici. Şi este şi foarte sălbatic. Îi urlă în ureche ce urmează să facă. În bucătărie închide amîndouă uşile, ca să nu fie surprins. Valiza ei are o încuietoare simplă, în orice caz lui îi vine uşor s-o deschidă. Înăuntru se află un portţigaret pe care nu l-a mai văzut niciodată. Şi acesta se deschide imediat. Este gol dar pe capac sînt gravate iniţialele E.S. Sentimentul îi spune imediat că este numele unui amant. Pe fundul valizei se află o agendă cu scoarţe galbene. În timp ce o răsfoieşte, sentimentul îi spune că are dreptul să facă asta, căci avem dreptul să ştim dacă cel pe care îl iubim, adică cel căruia i-am acordat toată încrederea noastră, ne înşală. În agendă se află cîteva numere de telefon, alături de cîteva nume care nu spun nimic, nume de femei. Numărul lor de telefon nu se află acolo.

Cînd închide valiza la loc, încuietoarea pocneşte mult mai tare decît s-ar fi aşteptat. Se uită

spre cîinele care stă lungit pe un preș, pe dușumea, și observă că acesta îl urmărește cu niște ochi foarte atenți. Dă atunci drumul valizei de parcă l-ar frige și deschide cu mult zgomot o ușă de la dulap, astfel încît cîinele să creadă că ar căuta ceva, un pahar sau o furculiță. Ca să găsească o furculiță trage un sertar, la întîmplare. În sertar nu se află nici o furculiță. Dar găsește în schimb o pipă. Nu s-a mai fumat de multă vreme cu ea. Și-o pune între dinți și trage. Are un gust amar, gustul pe care îl ai în gură cînd ești înșelat. Pune cu grijă pipa unde a găsit-o și împinge sertarul, încet, la loc.

În timpul acesta tigrul înghite gazela pe nemestecate. Totul este o minciună, își dă el seama acum. Tot ce i-a povestit ea, că insula și casa de pe ea ar aparține unei prietene bolnave care, de multă vreme, este în îngrijirea rudelor, în Norvegia. Că doar n-o fi fumînd prietena ei pipă. Casa este a unui amant, ca și barca, tot pămîntul pe care calcă ziua întreagă și întreagă pielea aceea pe care o mîngîie aparțin unui om necunoscut, om pe care îl urăște, dar căruia nu-i poate face nimic. Se apleacă și privește cîinele. Acum ochii lui cei de tigru își dau seama, în fine. Cîinele acesta este cîinele unui bărbat, nu al unei femei. Cu labele lui de tigru îl pocnește pe spinare, astfel încît acesta începe să schelălăie.

Atunci Gun se deșteaptă. El o aude strigîndu-l, prin pereții subțiri. Mărește flacăra lămpii astfel încît să fie cît se poate de lumină în separeu. Nu îndrăznește să se uite imediat la ea. Este prea de neconceput ceea ce se întîmplă. Putem foarte bine concepe faptul că noi înșelăm pe cineva, pentru

că fiecare acțiune, crudă, pe care o întreprindem, este însoțită de tot felul de explicații înzorzonate. Dar ca noi înșine să se întîmple să fim înșelați, asta este de neconceput. La fel de neconceput ca *faptul că odată vom muri*. Numai faptul că alții vor muri și vor arde, asta putem cuprinde cu mintea.

Pune lampa, care fumegă, pe un scaun pe care se află haine, ale ei și ale lui, de-a valma. Le alege acum, cu grijă, unele de altele pentru că tot ceea ce îi aparține ei este foarte murdar, dar și pentru că asta ia timp și asta îi permite să mai stea, încă un pic, cu spatele spre ea.

— Bengt, spune ea în cele din urmă, și vocea ei aproape că și-a pierdut dulceața, vino la mine!

Atunci el vine, dar nu așa cum vine un îndrăgostit. Aplecat, deasupra ei, se află un om înșelat. Părul îi umbrește fața, buzele, dure, îi sînt strîns lipite, respirația îi este grea și agitată. Este urît. Așa cum face întotdeauna cînd găsește, astfel îi vine să-l mîngîie, să-i dea părul la o parte de pe față, să-i umezească buzele cu ale ei, să-l facă frumos. Totuși n-o face. Pe de o parte n-o face pentru că acolo, aplecat deasupra ei, stă un om pe care nu-l cunoaște deloc. Or, pe străini îi putem iubi numai dacă sînt frumoși. Pe de altă parte n-o face pentru că s-a plictisit să-i tot dea părul la o parte de pe față. Își cunoaște prea bine gestul.

Cînd Bengt își dă seama că ea se teme, începe și lui să-i fie teamă. Se teme să nu rămînă singur. Cînd dormea, ea nu l-a făcut să se teamă atît de mult, căci un om care doarme nu te poate lăsa atît de singur cît poate s-o facă un om treaz. Cu

toate celelalte sentimente, și teama este molipsitoare. Se urmăresc unul pe celălalt cu ochii disperați, în tăcere, o tăcere în care marea își ține respirația, iar ploaia conteneşte. Răsuflă amîndoi la fel de tare. Pentru că ea este cea mai tare dintre doi, ea este singura care poate sparge tăcerea.

— De ce ai dat în cîine ? şopteşte ea încet şi, oarecum, cu resemnare, căci acum şi ea înţelege că într-un fel totul s-a isprăvit.

Atunci se prăbuşeşte peste ea. Se prăbuşeşte cu ura lui, cu gelozia şi cu teama lui, dar şi cu dragostea lui. Dragostea îl face să fie mut. Dacă ar urî, numai, ar putea să strige. Acum doar plînge, plînge şi se uită pe sine. Femeia se teme întotdeauna de un bărbat care plînge. Un bărbat care plînge nu este nimic altceva decît un copil. Dar cînd femeile plîng, asta le face foarte bătrîne.

— Nu plînge ! şopteşte ea, şi îşi apropie gura de faţa lui.

Lampa fumegă, însă lumina este foarte puternică. Faţa aceea este din nou a unui copil, nu a unui străin. Nu mai este urît. Cînd el însuşi nu se mai gîndeşte că este urît şi îşi lasă figura în pace, ea găseşte că acea faţă este frumoasă. Totuşi, tocmai cînd ea îi vede faţa mai frumoasă decît oricînd, aceasta se crispează iar. Atunci ea trece cu mîna, prudent, peste faţa aceea urîtă, ca s-o topească, dar căldura ei nu este suficientă. Şopteşte, disperată :

— Spune ! Ce s-a întîmplat ?

Nu i se răspunde. Ceea ce s-a întîmplat este ceva de care el nu poate vorbi. Dacă ar fi tigru, ar rage. Aşa cum este, însă, nu rage, nici nu strigă,

ci îşi lasă doar trupul lui de tigru, peste ea. „Nu plînge!" i-a spus ea. Dar cuvintele nu sînt ale ei. Şi niciodată n-ar putea fi ale ei.

După ce adoarme, ea îl şterge cu un cearceaf. Îl aranjează, cu duioşie, lîngă ea, şi nu se mai satură să-l privească, stă întinsă şi doar se uită la el, ore în şir. Singurul lucru de care se teme este ca nu cumva el să se trezească. Îl iubeşte cel mai mult atunci cînd doarme, pentru că atunci chipul lui este singuratic, chiar şi trupul lui este singur. A iubit mulţi bărbaţi, dar pe nici unul aşa cum îl iubeşte pe el. Înainte a iubit numai bărbaţi. Şi bărbaţii nu sînt niciodată singuri. Oriunde se duc, îşi tîrîie după ei, fiecare, bărbatul din el.

Stinge lampa înainte de a se fi săturat de privit. Camera miroase a petrol şi transpiraţie. Afară se luminează, probabil, căci dinspre mare vin acele sunete care se aud numai cînd este lumină. Undeva sus, deasupra casei, ţipă nişte păsări. Ploaia a încetat. Cîinele vine, prin întuneric, cerşind o mîngîiere, iar ea îl plesneşte. După aceea nu-i pare rău. Pur şi simplu o doare mîna. Atunci îşi pune mîna pe inima lui. Nu-şi aduce aminte că a mai făcut asta de o mie de ori.

Dimineaţa nu este totul exact ca de obicei, dar seamănă destul de bine, totuşi. Nu că el ar fi uitat. Cînd ea îl deşteaptă cu o cană de ceai fierbinte, cu rom, el o recunoaşte de îndată. Nici o umbră de pe faţa aceea nu este necunoscută. Îşi întoarce faţa spre perete şi bea. Ei îi pare bine că el priveşte spre perete. Băutura aceea pe care o bea el are un gust bărbătesc. Asta îl face să-şi aducă aminte de pipă şi de porttigaret. Nu-şi mai aduce

aminte care erau inițialele, numai că nu îi erau deloc cunoscute. Dar el se simte moale și destul de mulțumit, simte în trup un boț de satisfacție, greu și cald. Tigrul este greoi și sătul, doarme. Își aduce aminte și de păcatul comis, dar nu îl poate concepe deloc. De aceea nici nu se simte neliniștit.

Dar cînd se scaldă, au costumele de baie pe ei. În mod obișnuit ieșeau în fugă din casă goi, tremurînd în răcoarea dimineții și intrau în apă, cu brațele întinse, după care se uscau în fața focului din vatră. Poate că în ziua aceea este deosebit de rece. Coboară treptele cu atenție. Pe pietre s-au oprit frunze tăioase. Din ierburile de mare, aruncate pe mal, se ridică mii de musculițe. În timpul nopții a pătruns în golfuleț o ladă goală. Undeva, pe țărm, arde un foc. Se vede foarte bine, focul este mic și fără fum. Cînd intră în apă, nu intră în același timp. El își aduce aminte, deodată, de ziua aceea cînd tatăl a intrat împreună cu ea în apă. Ceva mai încolo ea se oprește și se stropește cu apă pe piept. Cînd el vrea să-i dea jos breteaua, astfel ca umărul ei să fie gol, i-o smulge cu putere. Breteaua cedează. Ea este nemulțumită, nu zice nimic, se mărginește să iasă din apă. El n-o urmează. Cheamă cîinele la el și se zbănțuie împreună în marea cea verde, se cufundă împreună înspre fundul luminat. Înghite apă, cîinele se urcă pe el și îl împinge la fund. Ies împreună din apă, cîinele se scutură iar el tușește și își suflă nasul. Din coșul casei începe să se ridice fum.

Cînd intră în casă, ea stă întinsă lîngă foc cu mîinile împreunate sub ceafă. Privește spre tavan.

Cînd se întinde şi el alături, ei i se face frig. I-o spune. El se scoală atunci, morocănos, şi se aşază la masă. Ea îl întreabă, apoi, dacă nu vrea să vină cu ea să se scalde. El nu-i răspunde. Cînd ea iese, în fugă, el n-o urmează. Numai cîinele fuge după ea.

Cînd se întoarce de la scăldat, îl găseşte acum pe el stînd întins pe blană. Între dinţi ţine o pipă. În timp ce ea se apropie, el o urmăreşte să vadă dacă va recunoaşte pipa. Chiar dacă o recunoaşte, nu arată. Atunci el rupe cîteva ţigări, scoate tutunul şi îşi înfundă cu el pipa. Chiar în timpul acestei operaţii el încearcă s-o urmărească, să vadă dacă ea îşi dă seama. Văzînd că ea nu dă nici un semn, se simte dezamăgit, şi declară că îi este frig. Ea îi spune atunci :

— Nu fi prost.

Dar el este prost, prost şi mohorît. Stă la masă şi îşi aprinde pipa. Atunci ea îşi dă seama.

— Ai început să fumezi pipă ? întreabă ea.

— Da, spune el, după cum vezi.

Ea este mult mai şireată decît el. Femeile sînt mult mai şirete decît bărbaţii, nu mai deştepte, ci mai şirete. Ea continuă să stea întinsă în faţa focului. Continuă, de asemenea, să zîmbească. Simte aceeaşi mîhnire ca şi el, totuşi zîmbeşte. Zîmbeşte şi în acest timp se piaptănă cu pieptenul cel alb. Atunci el nu se poate opri să nu se ducă la ea. O cunoaşte prea bine, bineînţeles, dar numai atunci cînd este satisfăcut sau doar obosit. Căci dorinţa lui o poate încă transforma, o poate face aproape necunoscută. Lasă pipa, fumegînd, pe masă.

Cînd se reîntoarce, aceasta este stinsă. În timpul micului dejun, pe care nu-l mai iau pe blană, ci la masă, el își pune pipa alături de farfurie. Mănîncă în tăcere. Bengt îi dă cîinelui aproape toată porția lui. Afară începe să plouă. Focul se stinge și se face frig. Ca să se încălzească beau ceai cu rom. În timp ce strînge masa, Gun îi spune că ar trebui să scrie acasă și lui Berit.

La scris se ajută unul pe altul. Stau fiecare pe cîte o parte a mesei și caută cuvinte. Pur și simplu se joacă, nu fac nici un păcat. De aceea pot face ceea ce fac, pentru că este un joc. Tot în joacă încearcă să-și imagineze ce face omul cînd este la armată.

— Trebuie să scrii despre fete, zice Gun.

Atunci el își ridică privirea, pentru o clipă. I-a venit ceva în minte. Acest ceva îl neliniștește foarte tare. Deodată îi piere cheful de scris. Lasă stiloul din mînă și o privește pe Gun. Ea îl întreabă de ce nu scrie, iar el îi răspunde că se gîndește la toate fetele pe care le-a avut. În timp ce îi spune acestea, caută să vadă dacă Gun devine geloasă. Gun nu pare geloasă. Rîde doar. E dezamăgit. Dar nu numai atît. Se simte încurcat că nu poate să-i facă rău lui Gun.

Cu toate astea, el scrie că la ei se stă foarte bine în privința fetelor. Avem mereu altele în fiecare seară, continuă el, așa că este multă schimbare. În acest punct tatăl va rîde. Și Gun rîde aici. În încheiere ea îi scrie numele, cu stiloul ei. Astfel totul devine mai excitant. În acel moment el simte că trebuie să facă ceva ca s-o facă să înceteze cu rîsul. Mai fărîmă încă niște țigări și își îndoapă pipa. În timp ce o aprinde, își zice că

probabil Gun a recunoscut-o. Brusc ea capătă un aer cam neliniştit. Atunci el îi suflă fumul în faţă şi zice :

— Cînd te gîndeşti cît de puţin ştim unul despre celălalt !

Ea întreabă : cum adică ? El îi răspunde că citind scrisoarea, tatăl o să creadă ce scrie acolo, o să creadă că el a avut în fiecare seară o altă fată. Şi Berit o să creadă în ceea ce stă scris în scrisoarea către ea, că el este mereu singur. Ea tot nu pricepe şi atunci el îi spune că atunci cînd ea, Gun, îi spune că îl iubeşte, nici el nu poate şti dacă este adevărat.

— Bengt, zice ea atunci, şi ochii ei capătă acea expresie atît de rugătoare, pe care ochii femeilor o capătă numai cînd mint.

Dar după aceea ea îi spune că are dreptate. Dar nu asta a vrut el. Ceea ce dorea el era o dovadă, din partea ei, că el s-a înşelat. De aceea rămîne, o vreme, complet secat.

— Gun, zice el, pierdut, într-adevăr în nimeni nu poţi avea încredere ?

Ea îi răspunde că trebuie să te bizui pe omul pe care îl iubeşti.

— Şi dacă acela te înşală ? întreabă el.

Ea îi răspunde că şi atunci trebuie să ai încredere.

Asta el n-o poate pricepe. De aceea îi vine chef să-i facă ceva, s-o doară foarte rău.

— Cînd îţi scriu o scrisoare, şopteşte el, nu poţi şti niciodată dacă nu cumva mint.

— Bengt, spune atunci, eşti gelos ?

Trece o vreme. El deschide fereastra. Ploaia îl loveşte în faţă. Afară norii trec pe jos, încet, ca

niște aeronave negre. Apa este neagră de tot. Cîinele merge pe lîngă stînci, cu coada între picioare, cu capul în jos, iar limba îi atîrnă.

— Ești gelos pe Knut ? întreabă Gun.

El se scrutează atunci, destul de mult, destul de adînc. Cînd închide fereastra și se reîntoarce spre cameră, ea tocmai aprinde focul în vatră. Se întinde, apoi, și el așteaptă. El se apropie, buzele ei sînt întredeschise și își ține ochii închiși. El îi descheie bluza, dar de buzele ei nu se atinge. Apoi se întoarce cu spatele spre ea. Spune apoi, cu vocea foarte scăzută :

— Cine este E.S. ?

Ea îi răspunde că mai întîi trebuie să o sărute. După ce o sărută trebuie să continue. Apoi, obosit și satisfăcut, el observă că îi este totuna cine este E.S., că aproape totul îi este egal. Cu toate acestea ea îi povestește. El stă întins, învăluit în căldura ei, și ascultă. Poate că ceea ce aude îl doare, dar nu mult. Cînd ea îl întreabă dacă îl doare ceea ce află, el îi răspunde că da, îi provoacă o mare durere. Și asta este, de asemenea, adevărat. Tot ceea ce spune el este cam la fel de adevărat. Ăsta este un lucru frumos. Și tot ăsta este un lucru groaznic sau un lucru care va deveni groaznic.

— Asta este pipa lui Erik ? întreabă el apoi.

— Da, îi răspunde ea, și îi mîngîie capul înfierbîntat.

Atunci el sparge pipa și aruncă bucățile în foc. În timp ce face asta el nu simte nimic, numai că face ceea ce ar trebui să facă. Și cînd face ceea ce ar trebui să facă, el nu simte, de obicei, nimic. Ei, totuși, i se pare că el ar simți ceva.

— Bietul Bengt ! şopteşte ea.

Compătimirea nu-i displace, niciodată nu i-a displăcut. Aceasta îl face şi pe el să simtă că suferă. Consideră că este frumos să suferi.

— N-aş fi crezut niciodată asta despre tine, îi spune el, şi suferă.

De fapt el tocmai asta crezuse. Ca acum să poată suferi şi mai mult, însă, o acuză. Declară că ea nu îl iubeşte. Să spui aşa ceva este periculos. Dacă vrei ca cineva să te iubească nu trebuie să-l pui să se analizeze dacă „într-adevăr" te iubeşte. Pentru că, la o analiză completă, cam puţine sînt lucrurile pe care „într-adevăr" le facem. Dacă te scrutezi foarte profund îţi dai seama că sonda nu ajunge niciodată la fund. Atunci începi să te temi de acea adîncime din tine. Dar cu adevărat începe să ţi se facă frică abia atunci cînd îţi dai seama că un alt nume pentru adîncimea aceea este vidul.

Ea intră în separeu şi se aşază pe pat. Ridică apoi cîinele ud şi îl mîngîie. El nu mai găseşte nimic de spus şi atunci ea zice :

— Nu-i nimeni de vină că sînt mai în vîrstă decît tine. Înaintea ta am cunoscut mulţi. Asta n-o pot schimba. Nu înţelegi asta, Bengt ?

Bineînţeles că el nu poate să înţeleagă. Cu un îndrăgostit lucrurile se întîmplă aşa cum se întîmplă cu un actor. Pentru a putea juca într-adevăr bine, el trebuie să aibă sentimentul că este primul care joacă acel rol. Dacă sentimentul lui nu crede asta, atunci cel puţin raţiunea lui trebuie să-l facă să creadă că nimeni nu a mai jucat acel rol atît de bine ca el. Cînd Bengt, în cele din urmă, oboseşte să tot sufere, se aşază pe podea, lîngă pat, şi întreabă :

— Îl mai iubești încă ?

— Nu, răspunde ea, niciodată nu l-am iubit.

El o roagă să-i spună de ce. Ea îi spune de ce. Îi povestește ce fel de om era. Vorbește despre el ca și cum ar fi mort, dar, de fapt, el este numai la închisoare. Îi dă drumul cîinelui pe dușumea. În locul lui îl ridică pe Bengt de jos. Ea trebuie neapărat să-și umple vidul din suflet.

Omul acela despre care vorbește este de multă vreme la închisoare. Era frizer. Cînd făcuse cunoștință cu el, era bogat și vesel. Și mai era și lăudăros și van. Întotdeauna se pieptăna înainte de a se duce la culcare. În acest punct al povestirii rîd amîndoi, pentru prima oară în această zi. Și căuta întotdeauna să fie cu haz. De exemplu spunea, în loc de „elveţian", „elveţios". Voia s-o tot facă să rîdă. Pînă la urmă ea avusese din ce în ce mai puțin chef să rîdă. Atunci el găsise noi glume din ce în ce mai lipsite de haz. Înainte de a se duce la culcare, își turna briantină în păr. Îi cumpărase și o insulă. Ea îl întrebase, atunci, de unde avea banii. El nu-i spusese, însă faptul că ea îl întrebase, îl făcuse să fie foarte neliniștit. Ea înțelesese, atunci, că el avea nevoie de ea din cauza acelei neliniști a lui. Se gîndea s-o rupă cu el și tocmai atunci fusese prins. Vînduse bancnote false. Voia ca ea să-l ascundă. Ea a refuzat. Nu ținuse suficient de mult la el.

După ce termină de povestit, îl întrebă dacă este mulțumit. El îi răspunde că da, pentru că așa și este. Mulțumit că a făcut scandal, mulțumit că i-a făcut ei rău, mulțumit că el însuși a putut să sufere. Dar cînd o sărută, își dă seama că celălalt n-a dispărut din trupul ei. Vrea atunci

să o sărute pînă o să-l gonească pe celălalt. Vrea să facă dragoste cu ea pînă îl va alunga. Dar cînd să facă asta observă că nu poate. Fără vlagă, plîngînd, se prăbuşeşte lîngă ea, pe pat.

— Bietul Bengt ! zice ea.

Atunci el zvîcneşte, se scoală din pat, şi se năpusteşte afară. Împinge barca în apă. Cînd ea ajunge la mal, barca s-a şi îndepărtat puţin. El stă în barcă, în picioare şi caută s-o facă să înainteze perpendicular pe valuri, direct. Acestea nu sînt înalte, totuşi el este cam fără putere. Vîslele îi scapă din mînă, el cade peste bord, în apă, cu faţa în jos, şi nu se ridică. Ea este cea care trebuie să tragă barca înapoi pe uscat. Cînd îl întoarce pe spate, el se preface că s-a lovit foarte rău.

— Bengt, fii de înţeles ! îi spune ea în timp ce încearcă să-l ridice pe picioare.

Rochia îi este udă pînă în talie. Cînd ajung în casă o agaţă pe un băţ să se usuce. El se întinde pe duşumea, cu faţa în jos, tînjind după duioşia ei, poate după un singur cuvînt. Un singur cuvînt, cît de neînsemnat, l-ar izbăvi. Şi pe ea ar izbăvi-o un cuvînt. În timp ce stă în bucătărie şi face bagajele, ea lasă uşa deschisă ca să poată auzi acel cuvînt. Însă tot ce aude este scîrţîitul pe care îl scot scîndurile, atunci cînd el se zvîrcoleşte pe duşumea. În vreme ce el se rostogoleşte, de pe o parte pe cealaltă, cîinele îşi apropie botul de el şi îl miroase. Brusc, apucă animalul de gît şi strînge. Cînd acesta încearcă să se elibereze, el devine furios şi îl strînge şi mai tare. În bucătărie Gun lasă să cadă ce are în mînă şi vine în

fugă. Îl ciupește ca să-l facă să-i dea drumul cîinelui.

— Fii de înțeles, Bengt ! strigă ea.

Dar tocmai de înțeles nu vrea el să fie. Omul care este dezamăgit de o femeie, nu vrea să fie înțelegător. Vrea numai să se înfierbînte. În acest moment nu este înfierbîntat, ci doar se teme, se teme așa cum se tem de obicei bărbații, nu că nu o poate iubi atît cît ar merita ea, ci la gîndul că el poate nu este normal.

Cînd el se liniștește, ea dorește să aibă o explicație. Ea este, acum, destul de duioasă. Îi netezește părul, pe spate, și îi curăță sarea de pe față, cu sărutările ei. El rămîne întins, țeapăn și mut. Vrea, mai mult decît orice, s-o umilească. Vrea, mai mult decît orice, s-o doară. Abia atunci cînd îi va fi provocat atîta durere pe cît merită ea, va putea s-o iubească. Abia atunci va fi fierbinte și puternic. În consecință, ceea ce îi spune el, ca să-i explice de ce a încercat să sugrume cîinele, nu este adevărat sau, mai corect, este la fel de adevărat ca orice altceva.

— Nu este cîinele lui ? strigă el.

— Ba da, îi răspunde ea, obosită, el mi l-a cumpărat.

În acea clipă el își dă seama ce va trebui să facă pentru a-l omorî pe străinul acela din ea, pentru ca el însuși să poată trăi. Se așază la masă, liniștit și stăpîn pe sine. Înainte de a ieși în barcă beau fiecare cîte un pahar de rom. După aceea se pot accepta mai ușor unul pe celălalt. Puțin amețit poți accepta pe oricine. Cînd coboară spre mal merg braț la braț și își mîngîie, unul celuilalt, mîinile. Bengt duce cîinele legat cu lesa cea maro-

nie. Ea nu pricepe ce vrea el să facă. Şi nici nu-şi prea bate capul. Este obosită şi resemnată. Se aşază pe banca de la pupă, cu mîinile în poală. În momentele acelea pare foarte bătrînă.

De data asta el nu mai are greutăţi cu scosul bărcii în mare. Şi valurile sînt mai mici. În timp ce vîsleşte nu se uită la ea. Ea se miră dar este prea obosită ca să întrebe. Cînd se întoarce să se uite spre ţărm, ea observă că el a legat cîinele de barcă. Acesta încearcă să înoate dar îi vine foarte greu. Cînd vrea să deslege lesa, îşi simte umărul strîns de mîna lui grea. Mirată şi puţin înfricoşată se întoarce spre el. Într-o mînă el ţine o piatră rotundă, udă şi destul de grea. Un val greu loveşte barca. Ea cade de pe bancă şi, şezînd pe fundul bărcii, îl vede aplecîndu-se în faţă, pe deasupra ei, cu piatra ridicată. Ca să nu mai trebuiască să vadă ea îşi închide ochii. Ca să nu mai trebuiască să audă, îşi acoperă urechile cu palmele.

Cînd totul s-a sfîrşit el aruncă lesa în barcă. Vrea s-o ajute să se ridice dar ea nu se lasă ajutată. Cînd intră în golf el o duce pe uscat, în braţe. Este foarte grea, el izbuteşte însă s-o ducă pînă în casă. Plin de tandreţe şi puternic el o aşază pe pat. Ea rămîne acolo, întinsă, cu ochii închişi. Este palidă şi fără putere, însă nu-şi mai astupă urechile. De aceea ea aude ce-i spune el.

— Nu înţelegi ? şopteşte el. Era al lui. De-asta a trebuit s-o fac. Ţi l-a dat ca să-l tîrîi peste tot pe unde mergi. Nu-ţi dai seama ? Nu poţi să mă ierţi ?

Poate că îl înţelege, poate că nu. Este foarte obosită ; acolo, afară, este întuneric. Îl roagă să

se ducă şi să închidă toate obloanele. El se opreşte apoi, o clipă în întuneric, la un pas de patul ei, respirînd greu şi plin de dorinţă.

— Bengt, şopteşte ea, aprinde lampa !

Cînd el o luminează cu lampa, ea îşi deschide ochii. Se apleacă asupra ei, fierbinte şi tare, mai înfierbîntat şi mai puternic ca niciodată. Ochii îi sînt negri. La început buzele lui sînt întredeschise. Apoi şi le strînge. Acest lucru ei îi este indiferent. Cu indiferenţă se lasă dezbrăcată de mîinile lui fierbinţi şi puternice. După ce o dezbracă, ea îl roagă să stingă lampa. După ce el suflă în lampă, ea îşi închide ochii. De fapt este întuneric, aşa că nu poate să-l vadă. Cu toate astea, ea îşi păstrează ochii închişi. El îi găseşte, pe întuneric, încheietura mîinii. I-o apucă, repede şi cu putere, şi i-o trage spre el. Îi ia amîndouă mîinile şi le face să-i simtă trupul. Ea trebuie să-şi dea bine seama cît de puternic este el. Şi ea chiar îşi dă seama de asta, însă îi este indiferent. Îşi dă seama, cu indiferenţă, că în patul ei se aşază un bărbat.

După ce el adoarme, ei nu-i mai sînt lucrurile la fel de indiferente. Căci el, atunci cînd doarme, doarme ca un copil. Şi-a tras genunchii spre piept. Genunchii aceia pe care ea îi mîngîie sînt nişte genunchi de băiat, slabi şi osoşi. Omoplaţii îi împung pielea ca nişte începuturi de aripi. Îl mîngîie pînă îl usucă. Îl sărută, apoi, pînă îl udă. În timp ce face toate astea, se teme ca el să nu se trezească. Numai cînd este adormit poate să-l iubească.

Noaptea, destul de tîrziu, i se face poftă să-l vadă. Se scoală din pat, cu grijă, ca să aprindă lampa. Nu găseşte chibriturile imediat. Se duce în

vîrful picioarelor, spre fereastră, unde stau ele de obicei, şi calcă pe lesă. Îşi retrage piciorul ca şi cînd ar fi muşcat-o ceva. După ce aprinde lampa, ia lesa şi se duce cu ea în camera mare, unde o atîrnă pe rama uscătorului. Apoi rămîne în camera aceea, destul de mult timp. Se teme să se ducă la el cu lampa. Se teme de întuneric. Dar şi mai mult se teme de faţa lui. Şi cînd în cele din urmă se duce şi îi luminează faţa, este cît pe ce să scoată un ţipăt. Dar în loc să ţipe, stinge lampa. Şi imediat, apoi, se aşază pe pat şi începe să plîngă. Asta nu-l trezeşte. Nici un bărbat nu se trezeşte din cauza smiorcăielilor unei femei. Smiorcăielile bărbaţilor, însă, le ţin pe femei treze. Plînge pînă adoarme şi ea, dar nici măcar atunci nu scapă de ceea ce o obsedează. Ştie că îl va iubi aşa cum îi iubeşti pe unii bărbaţi : i te dai numai din dorinţă, dar fără bucurie, îl faci să creadă că tu însemni totul pentru el, pentru că ar fi prea dificil să-l faci să creadă altceva ; de altfel el niciodată nu o să creadă asta. Îl laşi să te sărute, dacă are el chef, dacă nu, nu ; accepţi un inel şi te bucuri, accepţi orice şi te bucuri. Cam aşa o să-l iubească. Dar faţa lui n-o s-o mai poată iubi niciodată.

Căci faţa aceea pe care a privit-o în lumina lămpii era aceeaşi cu cea care se aplecase în barcă, deasupra ei, fără s-o vadă, fără să vadă nimic altceva decît un cîine condamnat la moarte, nimic altceva decît acea uşoară schimbare rîvnită de tigrul care se află în fiecare bărbat, pentru a fi satisfăcut.

Şi astfel, chiar în somnul în care mii de păsări de mare ţipă deasupra unor ape negre, ea continuă să vadă faţa urîtă şi goală a unui tînăr ucigaş.

O SCRISOARE CĂTRE TATA DIN PARTEA FIULUI

Dragă tăticule,

Îţi scriu scrisoarea aceasta în dimineaţa de Crăciun. Berit s-a dus la biserică împreună cu părinţii ei. Pe mine m-a durut capul, aşa că m-am scuzat şi am rămas acasă. Afară de asta, slujbele religioase nu-mi spun mare lucru. Mă simt foarte bine aici. Satul este foarte retras şi zăpada este de optzeci şi cinci de centimetri. Aşa că ciorapii pe care mi i-ai dat, cadou de Crăciun, îmi sînt foarte necesari. Te rog să primeşti mulţumirile mele şi pentru aparatul de ras. Din partea lui Berit am primit o cămaşă de calitate foarte bună, iar din partea părinţilor ei am primit două coupe-papier-uri din lemn. Se pare că ei cred despre mine că citesc nemaipomenit de mult. Desigur că, după cum ştii, am învăţat cu încordare toată toamna, dar n-am ajuns încă să uzez un coupe-papier. Să ştii însă, lăsînd gluma la o parte, că părinţii lui Berit sînt nişte oameni minunaţi. Au puţine legături, trăiesc fără multe contacte cu lumea din afară, sînt totuşi prietenoşi şi prevenitori. Mă consideră o persoană teribil de importantă, deşi sînt doar student în filozofie. Mai deunăzi am auzit-o pe tanti spunîndu-i unei vecine că logodnicul fiică-si este un adevărat filozof. Pronunţa „felu-

zof". N-am corectat-o, mi-a fost teamă că s-ar simți jignită. Oamenii de pe aici sînt foarte mîndri. Cînd am vrut să le dau, și mătușii și unchiului, cîte zece coroane, împreună cu rămurica de brad, acum de Crăciun, pur și simplu n-au vrut să accepte.

N-am să te reții cu amănunte în legătură cu viața pe care o duc aici. Ți-am promis că îți voi scrie, imediat ce mă voi fi gîndit la lucrurile pe care le-am discutat chiar înainte de plecarea mea. După cum ai spus chiar tu, foarte judicios, este într-adevăr mai ușor să dezbați o asemenea chestiune în scris decît prin discuție directă. Ceea ce mi-ai împărtășit mi-a produs, desigur, un mic șoc. Nu pentru că asta ar fi venit complet pe neașteptate, însă fără îndoială că ar fi fost mai bine dacă m-ai fi pus la curent, în legătură cu acest pas al vostru, înainte de publicarea primului anunț. Atunci precis s-ar fi putut evita ceea ce tu numești acea „manifestare" a mea. Pe de altă parte vreau să înțelegi că nu te acuz cîtuși de puțin. Sînt, desigur, fiul mamei mele, dar sînt și al tău. Sînt conștient nu numai de datoria mea de credință față de memoria mamei, ci și de ascultarea pe care ți-o datorez. Astfel încît nu pot accepta, fără nici un fel de discuție, orice acțiune de-a ta, ca pe o expresie a celei mai înalte justiții, deși, așa cum pe bună dreptate spuneai nu demult, în ultima vreme am devenit mai înțelegător. Înțelegerea este de fapt, după cum îți dai singur seama, o chestiune destul de relativă. Cînd spunem că un om este înțelegător, înțelegem, de regulă, că acesta înțelege și, prin aceasta, iartă toate faptele noastre. N-aș vrea să spun că ați-

tudinea ta este exact asta. Şi nici a mea. Menţionez asta numai, ca să zic aşa, de dragul păstrării unui echilibru.

Cauza atitudinii mele de acum, diferită faţă de cea pe care a avut-o mai demult, în legătură cu planurile tale de căsătorie, nu este în primul rînd aceea că eu, în decembrie, aş fi mult mai „înţelegător" decît în februarie, ci faptul că, după ce durerea cea mai directă a trecut, mi-am putut forma o imagine mai puţin pătimaşă în privinţa felului tău de comportare. Sînt chiar tentat, mai nou, să recunosc că dragostea este ceva pentru care nu poţi fi tras la răspundere. Nu mai sînt în stare, din considerente sentimentale, să ascund faţă de mine însumi faptul că acest lucru se aplica, şi în cazul mamei, ca în cazul oricui altcuiva. Consider că este de datoria mea să-ţi spun că sînt în măsură să sprijin justeţea bănuielilor tale în ceea ce priveşte relaţiile dintre Erik şi mama. Afară de asta consider că este timpul, în fine, să recunoaştem unul faţă de celălalt de fapt că mama era în ultimii ani destul de exasperantă. Orice ar fi făcut omul, ea găsea că era greşit sau neinspirat. Era omul drăguţ cu ea, atunci bănuia întotdeauna că are un gînd ascuns. Te duceai şi-i cumpărai ceva, ceea ce-i luai era ceva nebunesc. Dacă, pe de altă parte, nu-i cumpărai, atunci erai rău şi îi doreai mai repede moartea. Îmi dau seama, natural că era bolnavă, şi deci îndreptăţită să i se acorde o anumită grijă, dar aceasta nu schimbă faptul că modul în care ne teroriza era aproape de nesuportat.

Pot să înţeleg deci, că ai simţit nevoia evadării într-un mediu mai puţin deprimant. Şi eu aş fi

procedat astfel, dacă mi-ar fi stat în putere. Că acum vrei să te căsătorești, înțeleg foarte bine. Nu am nimic împotriva tovarășei de viață pe care ți-ai ales-o. În această privință trebuie, într-adevăr, să te contrazic. Dacă m-am arătat față de logodnica ta „rece", cum zici tu, aceasta s-a datorat în cea mai mare măsură faptului că multă vreme nu am fost sigur cum am să mă împac cu ea. Oricum, ne aflăm încă în anul de doliu, totuși, și tu să nu mi-o iei în nume de rău, dacă eu, din considerente pe care tu le-ai numi „convenționale", sînt obligat să păstrez față de ea o anumită distanță. Dar a conchide, din această cauză, că eu aș simți cumva antipatie față de ea, înseamnă, fără îndoială, să se meargă cam departe. Vă doresc amîndurora mult noroc. Este un angajament minunat faptul că nunta va fi puțin după Anul Nou, căci astfel nimeni n-o să poată afirma că te-ai căsătorit în același an în care a murit mama.

Sînt puțin întristat de faptul că tu ai înțeles atît de greșit reacția mea la aflarea veștii. Ar trebui poate, să îți dau o explicație. N-a fost în intenția mea să am vreo „manifestare". Faptul că m-am manifestat atît de violent avea două cauze. Prima, și cea mai importantă, este aceea că materia pe care o aveam de parcurs se adunase cam multă în ultima vreme și, ca o consecință, eram puțin cam surmenat. După cum știi și tu, fusesem nevoit să stau la bibliotecă mereu, pînă la miezul nopții, practic toată toamna, ca să recuperez timpul pierdut cu pregătirea militară, și acest lucru numai bine n-a făcut nervilor mei. A doua cauză, și mai puțin importantă, este aceea

că, așa cum am mai spus, am fost puțin surprins de vestea aceea venită pe neașteptate, mai bine spus nu de veste în sine, ci de faptul că era neașteptată. Deci toată chestiunea nu trebuie considerată, așa cum se pare că faci tu, ca o manifestare a unor sentimente de adversitate față de vreunul din voi. Cu siguranță ai avut impresia că Gun, de cînd găsise la mine în buzunar scrisoarea aia tîmpită de la acea fată, atunci cînd voise să-mi perie haina, era puțin supărată pe mine și ți-oi fi spus că, drept urmare, aveam și eu un motiv să fiu supărat pe ea, la rîndul meu. Bineînțeles că se poate să ai dreptate în această privință căci, în ultimă instanță, nu este treaba lui Gun dacă o înșel pe Berit și că scena pe care a făcut-o cînd a găsit scrisoarea a fost cam inexplicabilă, dar eu cred că există o explicație foarte directă a emoției pe care a manifestat-o. Femeile sînt foarte solidare între ele și, precis, Gun s-a simțit puternic lezată, pentru Berit. Dar că s-a simțit imediat îndreptățită să facă pînă și scandal, în locul lui Berit — asta e cu totul altceva. Pe de o parte pentru că, bineînțeles, Berit n-ar fi știut nimic despre toată chestiunea, pe de altă parte pentru că era o poveste destul de nevinovată. Pe scurt, am cunoscut-o pe fata asta la un coleg de facultate. Este tipul ăla de fată care cade cu plăcere și destul de des. Ai văzut bineînțeles caricatura aceea cu femeia care are inima plasată pe uter? Așa este ea. Buzele ei seamănă cu o floare carnivoră. Cînd o săruți, parcă te cufunzi într-o mlaștină. Nici măcar nu mi-a produs vreo încîntare. De aceea nici n-am mustrări de cuget. Căci nu toate faptele nepermise sînt pedepsite cu mustrări

de cuget. Remuşcările ne încearcă numai dacă plăcerea încercată a fost suficient de mare. Faptul că eu însumi am „căzut" după ea, avea o cauză mai adîncă decît simpla dorinţă. În starea de surescitare pe care o aveam, tocmai, în acea vreme, m-a cuprins o bănuială, şi anume că Berit mă înşală. Sînt de acord, acum, că era absurd, dar ştii cît de lipsită de logică poate fi gelozia. Or, cel mai bun remediu contra geloziei este acela de a trezi, la rîndul tău, gelozia. În acest fel se ajunge la echilibrul dorit. În paranteză fie spus, eu cred că un Don Juan este un om care caută să-şi păstreze un echilibru al existenţei, neplasîndu-şi interesul asupra unui singur subiect. Este un om laş ? Nu, ci un om şiret, căci dacă nu-i iese o socoteală cu cineva, poate să-şi caute consolarea la altcineva. El intenţionează să conviețuiască bine cu propriile lui sentimente. Este un om practic.

Acu', nu că eu aş fi vreun Don Juan. A fost doar o reflecţie făcută în trecere. După aceea am aflat, bineînţeles, că Berit îmi era credincioasă. A fost tragic sau, mai bine zis, tragicomic. Am ars atunci toate scrisorile pe care le aveam din partea acelei fete şi i-am cerut şi ei să le ardă pe cele pe care le avea de la mine. Din nefericire a rămas probabil una, pe care am uitat-o în haină, căci ştii şi tu cum se întîmplă ! Că Gun s-a întîmplat s-o citească, a fost chiar neplăcut, dar de fapt n-o rugase nimeni s-o citească. Ca s-o îmbunez la loc, i-am cumpărat brăţara aceea pe care ţi-am arătat-o înainte de a pleca. A fost destul de scumpă, dar îşi merită preţul, dacă prin asta se restabilesc bunele relaţii în sînul familiei.

Gata, acum cred că mi-am exprimat cît am putut de bine poziția față de această problemă. Dacă se întîmplă să-i spui lui Gun despre scrisoarea mea, poți să menționezi și față de ea lămurirea pe care ți-am dat-o cu privire la mica mea legătură cu acea fată. N-o s-o facă să aibă remușcări, dar i se va întîmpla, poate, să se simtă mai puțin lezată pentru Berit.

Multă veselie, în continuare, de Crăciun
și un An Nou fericit îți dorește
al tău fiu Bengt.

Berit și părinții ei îți transmit călduroase îmbrățișări.

ORA TREI

Berit se teme pînă și de gheață. Nu numai de cea de peste noapte, ci și de gheața tare, care a stat în ger mult timp. De aceea, cît timp merg peste gheață, spre insulă, ei îi este teamă. Stă pe sanie și Bengt o împinge. Se teme, în fiecare clipă, că gheața se va rupe. Dar nu se rupe. Doar trosnește. Tălpile saniei scrîșnesc. Gun cîntă. Stă pe sania tatei și ține pe genunchi un pachet. Este încălțată cu cizme albe, scurte. Berit are unele negre, înalte. Sînt de împrumut și îi sînt prea mari. Cînd umblă cu ele, este nesigură pe picioare.

Este o duminică dimineața albă și limpede. Sînt minus șaisprezece grade. Acolo, pe gheață, este ger, ici și colo stau păsările. Dinspre mare vine un automobil, încet. Lanțurile pentru zăpadă scrîșnesc de frică, sună ca și cum automobilul

clănțăne din dinți. Departe, în larg, se află o ambarcație, prinsă de ghețuri. Apare ca și cum ar fi așezată direct pe gheață. Contururile îi sînt deslușite și fine. Fumul care se ridică din coș este subțire și nemișcat. Între catarge par că atîrnă pînze de păianjen. Insulele au cu totul altă înfățișare decît vara. Cea lungă și joasă zace înfundată în zăpadă și gheață. Apare o singură pereche de urme de schi, dar nu se văd urmele de întoarcere. Insula cea înaltă nu pare chiar atît de înaltă ca astă vară. Coroanele înghețate ale pinilor sclipesc în soare. Gun își pune ochelarii de soare. Sînt cei pe care îi avea în vară. Berit își ține una din mîini în fața ochilor. Pe de o parte din cauza soarelui și a gheții, pe de altă parte pentru că o frămîntă gîndurile.

Și pe Bengt îl frămîntă gîndurile. De altfel pe toți îi frămîntă gîndurile. Gun se oprește din cîntat. Numai tălpile săniilor cîntă. Ceva mai spre larg gheața devine mai neagră, iar ei trec peste un curent. Acolo Bengt nu mai îndrăznește să dea atît de tare cu cangea în gheață. De aceea tatăl izbutește să-l ajungă, ba trece chiar pe lîngă el. În acel moment Gun se lasă pe spate și îl privește pe Bengt. Fiul ei cel vitreg se uită și el la ea. Nici unul din ei nu zîmbește, iar Bengt rămîne în spatele saniei tatălui. Astfel Berit este mai liniștită. Abia cînd ajung nu mai este liniștită.

Zăpada s-a depus pe stînci într-un strat gros. În jurul fiecărei pietre gheața stă, ridicată, ca niște mici vulcani albi. Un animal a traversat insula, după urme ar putea fi un cîine. Părăsesc săniile pe gheață și înaintează, din greu, spre

casă. Numai Bengt o ia în altă direcție. Pășește peste văioage, unde vîntul a îngrămădit zăpada în troiene întărite. În urma lui aproape că nu rămîn urme. Ajuns însă la patrulater, acum acoperit, se lasă în genunchi. Rămîne așa un timp, își scoate mănușile și ia zăpadă în pumni. Cînd o gustă, simte că zăpada are gust sărat. Dar cineva strigă și el pleacă.

— Unde ai fost ? întreabă tatăl.

— Afară, răspunde el numai.

În vatră arde focul. Tatăl și-a scos pantofii și ciorapii. Acum își proptește picioarele pe marginea vetrei. Nu sînt chiar curate.

— Cît este ceasul ? întreabă fiul.

— Zece, răspunde tatăl, își îndoaie degetele de la picioare, se vede foarte urît.

Mănîncă la ora unsprezece. Înăuntru este cald, dar lui Berit îi este rece. Afară sînt douăzeci de grade sub zero. O sanie cu pînze traversează golful, a țîșnit pe lîngă ei ca un pescăruș. După ce mănîncă, beau ceai cu rom. Gun aprinde o lumînare pe care a adus-o cu ea și o așază în mijlocul mesei. Atunci Bengt iese cîteva timp, se așază pe trepte și fumează. Berit iese și se așază lîngă el, pe scară, se joacă îngropîndu-și vîrful cizmelor în zăpadă. După o vreme, tatăl și mama vitregă ies. Gun se oprește pe ultima treaptă și își mijește ochii la soare. Vrea să facă o poză. Bengt iese din cadru.

— De ce ? întreabă Gun, cînd el îi ia aparatul.

El nu-i răspunde, se mulțumește să i-l ia. Îi lasă destul de mult timp să stea pe trepte, în picioare, cu privirile în gol. Mereu cîte ceva care nu e cum trebuie. Stau ori prea sus, ori prea

jos. Dar cel mai adesea stau prea departați unul de altul.

— Dați-vă mai aproape unul de altul! zice el.

Vocea îi este încordată. Pentru că abia a putut spune asta. Ascuns în spatele aparatului, el vede cum ochii lui Gun îi caută pe ai lui. Este prima oară, de multă vreme, că ea vrea să-l vadă. Aparatul tremură, n-o să fie o poză grozavă.

— Și mai aproape, zice el.

Atunci ea îl cuprinde pe tatăl cu brațul pe după mijloc, pe după haina cea nouă, bleumarin. Tatăl își petrece brațul în jurul jachetei celei negre a lui Berit.

— Așa este bine, șoptește Gun.

Ei nu îi este bine. Lui Bengt, însă, îi este bine, deși tremură. Ascunși în spatele aparatului, ochii lui se bucură. Nu vrea să-și dea cineva seama de acest lucru.

— Rîdeți! șoptește el.

Aud cu toții, dar el i-a spus numai lui Gun.

După poză numai tatăl continuă să rîdă. Proaspeții căsătoriți intră în casă. Sînt căsătoriți de paisprezece zile. De cincisprezece zile Bengt locuiește la Berit. Tăblia canapelei a fost reparată. Cu toate acestea nu se simt fericiți. Cel mai puțin fericiți au fost în noaptea care a urmat zilei în care tatăl s-a căsătorit. A fost o nuntă mică, mai mică decît intenționase tatăl. N-a venit nici un vecin. Și-or fi amintit, probabil, că anul de doliu nu s-a scurs complet, că au mai rămas mai mult de patrusprezece zile; în plus era și joi. Au venit numai surorile ginerelui, îmbrăcate cu hainele Almei. Înainte de ceremonie au

pregătit cafeaua și l-au ajutat să-și aranjeze cămașa. Dar pe Gun numai Berit a ajutat-o să-și aranjeze rochia. Pînă la Primărie i-a dus o singură mașină și tot una i-a luat de acolo. Au luat masa de prînz la un restaurant, același restaurant, deși nu într-un salon separat, ci destul de aproape de orchestră. Surorile au plecat cele dintîi, n-aveau deloc poftă de mîncare. Și nici n-au rîs, nici măcar o singură dată. Fuseseră doar curioase. Ba da, cea urîtă rîsese o dată, atunci cînd mirele voise să-i pună inelul în deget lui Gun, și-l scăpase. Atunci rîsese, deși în mănușă. Singurul lucru care o face să rîdă este un necaz al altcuiva. Numai atunci poate trăi, cînd altcineva moare.

Mirii, Bengt și Berit au plecat odată, dar au luat-o în direcții diferite. Proaspeții căsătoriți s-au urcat într-un taxi frumos. Bengt și Berit au luat tramvaiul pînă la Berit acasă. Ea se trezise în mijlocul nopții, simțind că Bengt nu doarme.

— Dormi ? șoptise ea.

El nu răspunsese. Atunci ea întrebase :

— La ce te gîndești ?

Multă vreme el rămăsese tăcut. Era complet acoperit de sudoare. Deodată strigase :

— Știi ce aer aveau ?

— Ce aer, șoptise ea ; se temuse atunci și pentru că el strigase, și pentru că s-ar fi putut să mai audă cineva.

Natural că ea înțelesese la cine se referea el. Și el sesizase faptul că ea înțelesese.

— Ca niște cîini. Ca niște căței veseli.

În acel moment ea găsise ceva de spus :

— De ce o iubești, Bengt ?

Chiar în clipa în care spusese asta, dar nu mai înainte, ea își dăduse seama că ceea ce spusese este adevărat. Dar nu putuse să-și dea seama cum de știa acest lucru. Cînd Bengt îi spusese că este ridicol ce spune, ea simțise că o minte, deși în acel moment nu știa.

— O urăsc, șoptise el.

După aceea se înfierbîntase și devenise surescitat. Temîndu-se din cauza cîntăreților din banjo și din cauza jucătorilor de cărți, care dormeau cu toții, îl lăsase să o posede. Cînd el adormise, ea se pusese pe plîns, în tăcere. Deși păturile erau groase, i se făcuse frig. Își dăduse seama că cel pe care îl iubește petrecuse cu ea o noapte de nuntă a altcuiva.

Dar, într-un fel, este adevărat că el urăște. N-a dat pe acasă paisprezece zile. Nici n-a dat telefon. Într-o seară îl sunase tatăl. Nu era treaz. Înțelegi, e lună de miere, îi spusese. Părea mulțumit că fuseseră lăsați singuri. Părea mulțumit de toate, era mulțumit și pentru că era beat. Ia-o pe Berit și haide să mergem la insulă, mîine dimineață devreme, zise el. Gheața ține.

După ce se fotografiază, Bengt o așază pe Berit pe sanie și, acționîndu-și cu putere cangea, o împinge spre capătul golfului. O plimbă de trei ori în jurul insulei, primele două dăți destul de încet. Prima oară se opresc și privesc spre insulă. Din coș se ridică fum, subțire și rar. Geamurile sticlesc în lumina slabă a soarelui. Zăpada de pe acoperiș este grea și aproape albastră. Tatăl iese pe verandă, cu o găleată în mînă. Este o găleată strălucitoare, pe care el o duce cu grijă. O deșartă peste balustradă, în ză-

padă. În zăpadă se face o pată mare și urîtă. Intră din nou în casă, fără să-i fi văzut.

De celelalte dăți nu se mai produce nimic de felul ăsta. Nu se mai întîmplă chiar nimic. Numai fumul se oprește. Mai aud și o ușă trîntindu-se, slab, însă deslușit. Atunci Bengt îndreaptă sania spre larg. Se oprește cîtva timp și se uită spre vasul prins de ghețuri. Îndărătul ei se află o adîncitură grunjoasă, plină cu blocuri înalte de gheață. Ambarcațiunea este înfundată adînc și stă puțin aplecată spre babord. Distanța este prea mare ca să-i poată distinge numele. De pe balustradă atîrnă țurțuri de gheață, coșul este și el acoperit de gheață, catargul pentru steag poartă un colier neclintit de gheață. Lîngă barcă se află un grup întunecat, de bărbați, strînși în jurul unui cal negru și a unei sănii. Apoi calul începe să alerge spre țărm, ridicîndu-și copitele sus. În sanie stă un bărbat într-o blană albă. Clinchetul clopoțeilor ajunge la ei, plutind peste ghețuri. Cîteodată, după zgomotul copitelor, parcă ar trece peste un pod. Cînd trec a treia oară, obloanele sînt închise. Atunci el întoarce sania brusc spre insulă, dar înaintează destul de încet. După ce stau un timp pe trepte, tatăl descuie ușa și iese. Cînd dă cu ochii de ei, rîde. În acea clipă are aerul unui cîine. În luna de miere este mai lipicios ca niciodată. O ia pe Berit de braț. Așa că ea trebuie să mai facă încă o plimbare. Bengt intră în casă.

Cînd intră, Gun încă nu este complet îmbrăcată, doar se învelește iute cu blana cînd îl aude venind. Fără să se atingă unul de celălalt, își

împing scaune spre vatră, se așază, se simt singuri.

— Îți mulțumesc pentru scrisoare, spune Gun după un timp.

Focul arde din nou. La lumina lui, Bengt vede deodată lesa cîinelui atîrnînd, uitată, pe stinghie. O dă jos și o ascunde în buzunar. Cîinele a fost călcat pe drum, lîngă grădina fratelui lui Gun. Deci lesa n-are cum să atîrne acolo.

— Nu ți-a fost adresată, răspunde el. Scrisoarea era pentru tata.

La asta ea nu răspunde nimic, rupe un colț dintr-un ziar și-l aruncă în foc. Rupe după aceea o bucată și mai mare. Pînă la urmă, aruncă în foc tot ziarul. Frigul se adună prin colțuri. Soarele începe să coboare. Sînt douăzeci și șase de grade sub zero. Bengt își mută scaunul mai aproape de foc, de asemenea mai aproape de ea. Știe că nu are voie să se apropie *prea* mult. Și-au promis că, după căsătorie, vor putea cel mult să stea unul lîngă celălalt, dar niciodată prea aproape. Dar cînd nu sînt alături, Bengt o urăște, căci tigrul din el îi urlă în urechi, fără încetare, ce face ea cînd nu sînt împreună. Și dacă minte, cine îndrăznește să-i spună unui tigru că minte?

Dar cînd scaunul lui se află foarte aproape de al ei, el își dă seama ce pas mic este între ură și dragoste, sînt doar două fețe ale aceleiași monede. Numai pe cel pe care îl iubim îl putem urî bine. Deci, acum că ea se află lîngă el, o iubește. Ea își dă seama de acest lucru și i se face teamă, teamă de asprimea legii, dar și teamă de dorința cărnii. Stînd acum singură în casa aceea nouă, neobișnuită, a deschis uneori biblioteca și

a citit despre această culpă și despre toate celelalte culpe. Însă cel mai mult tremură din cauză că ea însăși este plină de dorință, pentru că i-a fost atît de dor de el.

Amîndoi se doresc. De aceea nu se pot opune, deși încearcă. Și de opus nu mai pot, deoarece nu se mai cunosc bine. Sînt din nou, unul pentru celălalt, niște străini frumoși.

— Ce roșu ești în obraji! șoptește ea și îl privește.

Și ea este roșie. Dar este o prostie că a spus ce-a spus, căci după ce îi spui așa ceva cuiva îți vine chef să-l mîngîi. Pentru ca să-l poată mîngîia, ea trebuie să se dea mai aproape de el. Îi este încă puțină teamă. Bengt netezește blana de pe ea.

— Îți mulțumesc pentru brățară, șoptește ea.

N-o poartă. El o întreabă de ce. Ea îi spune că se teme de Knut. Se duce apoi și își aduce valiza. Brățara se află acolo, la fund de tot. Portțigaretul nu mai este. O secundă ura caută să-l atingă, o pală fierbinte de vînt îi șterge obrazul, apoi s-a dus, așa cum se duce vîntul.

— L-am aruncat, șoptește ea, de dragul tău. Acum nu mi-a mai rămas nimic.

Rațiunea lui spune că asta-i o minciună. O acceptă, totuși, ca pe un adevăr. Acceptăm cu ușurință minciunile, cu condiția să fie formulate ca niște adevăruri.

El îi prinde brățara la încheietura mîinii. Este o brățară grea și frumoasă. Nu mai recunoaște acea încheietură. De aceea o mîngîie. Cînd se sărută nu-și recunosc nici buzele. În momentul în care ea dă jos de pe ea blana, aud afară

vocea lui Knut. Se duc la fereastră. Knut și Berit vin spre casă, înotînd prin zăpadă. Termometrul arată minus douăzeci și nouă de grade. Înainte ca ceilalți doi să intre în casă, ei mai ajung să se sărute o dată.

Cînd intră în casă, Berit plînge. Are pe obraji lacrimi înghețate, sau poate apă. Iar Knut rîde.

— Chiar în mijlocul gheții a început să facă nazuri, zice el ; își aruncă apoi pălăria cea nouă pe masă, își scoate apărătorile de urechi. Altfel era pe vremea mea. Pe atunci fetele n-aveau nimic contra unei plimbări în sanie. Acum ori le plimbi cu mașina, ori, dacă nu, încep să facă nazuri.

Bengt iese, singur, pe verandă. Deși sînt douăzeci și nouă de grade sub zero, este plăcut de stat acolo. Nu-i este frig, se răcorește doar. Acum soarele apune și peste gheață se așterne umbra acelui amurg de iarnă, ca o hîrtie de mătase de culoare roșie. Roșii sînt și marile păienjenișuri de gheață de pe vasul prins de îngheț. Păianjenul sîngerează, la fel și mușchii. Cînd Berit iese, el o ia de mînă.

— Săraca Berit ! șoptește el.

Ea nu-l întreabă de ce. Nici el nu știe de ce a spus asta. Este pur și simplu bucuros și tandru. Cînd ea începe să plîngă, el o mîngîie cu mîinile lui calde. Cu toate astea ea continuă să plîngă. Atunci el o conduce la patul ei. Cînd trec pe lîngă separeul tatălui și al lui Gun, îi aude vorbind cu voce scăzută, acolo la ei, ba chiar rîzînd puțin. Asta nu-i face nici o impresie, simte doar liniște și pace.

Stau pe marginea patului ei și vorbesc în umbra amurgului care devine tot mai adîncă și mai caldă. Adică numai el vorbește. Ea stă întinsă și ascultă, dar ascultînd, fața ei se face tot mai albă. Pînă la urmă, el o întreabă dacă nu se simte rău. Ea îi spune atunci că este „indispusă". Dar după cum spune asta, el își dă seama că ea n-a spus tot. De aceea o roagă să spună tot.

Ea îl întreabă atunci dacă ține minte ce zi este aceea. Cum îl întreabă, el își aduce aminte. Dar nu îl ia cu frig imediat. Mai întîi spune că mama era de treabă. Cînd Berit nu pare mulțumită numai cu această informație, el îi spune că și el și-a dat seama ce zi este aceea. Atunci ea se face și mai albă la față. La masă tatăl o întreabă de ce este așa de albă. Bengt răspunde că asta i se trage de la frig. Atunci tatăl îi dă lui Berit să bea ceva tare. El găsește că obrajii albi nu sînt frumoși. Obrajii lui Berit capătă puțină culoare. Atunci tatăl îi mîngîie. În timp ce el face asta, Bengt și Gun privesc unul la altul peste masă, bucuroși și fără reținere. Ochii au căpătat o ușoară lucire și din cauza puținului alcool băut, dar mai ales din cauza marii bucurii. Își aduc aminte deodată de toate lucrurile frumoase care s-au petrecut în încăperea aceea, dar de cele rele nu-și mai aduc deloc aminte. Îi încearcă o ușoară remușcare față de cei care nu știu nimic, însă remușcarea nu face decît ca amintirile să fie mai dulci, căci remușcarea este cea mai bună mirodenie.

Dar totul este atît de minunat numai o secundă.

Pe masă se află o lumînare împodobită ca pentru crăciun. Şi iată că Gun îi aruncă în poală o cutie de chibrituri.

— Aprinde lumînarea, Bengt, îi strigă ea.

Cînd aprinde lumînarea, intenţia este ca el s-o facă numai pentru ei doi. Dar nu iese deloc astfel. Niciodată n-o să iasă aşa. Căci înăuntrul lui se află imaginea altei lumînări, acea imagine este veşnică. Întotdeauna cînd aprinde o lumînare, o aprinde doar pe aceea. Aşa că imediat ce o aprinde, se uită în altă parte. În spatele lumînării stă tatăl. Tatăl poate sta numai în spatele *unei* lumînări. Bengt bea din paharul său, însă asta nu-i ajută prea mult. Trebuie să întrebe. Este o întrebare prostească, mai bine zis o afirmaţie prostească.

— Este ora trei, zice el.

Se simte, atunci, mai ameţit decît este în realitate. Nu este nicidecum ora trei şi el ştie asta foarte bine. Este mult mai tîrziu. Este şase.

— Da de unde, băiete! spune tatăl. E mult mai tîrziu.

Tatăl nu-şi aduce aminte de nimic. Pentru el amintirile nu au prea mare importanţă. Cu ceea ce a fost nu-şi prea bate el capul. Numai cu ceea ce este.

— Merge pendula? întreabă atunci Bengt.

Nu vrea să pună nici un fel de întrebări în legătură cu vreun ceas. Numai că nu se poate abţine. Ruşinea, sau mai degrabă bunul simţ îl silesc să continue. Tatăl, însă, îi răspunde că da, desigur că pendula merge. Cheia era sub canapea, deşi naiba ştie cine o fi pus-o acolo. Peste drum au pus din nou căpăţîna, e proaspăt poleită.

Ar fi putut să se oprească aici. Dar cînd Bengt privește spre Berit, bagă de seamă că ea încă nu este mulțumită. Deoarece el însuși nu este mulțumit, se supără pe ea. Îi spune că ea ar trebui să se ducă să se întindă, o apucă strîns de braț, așa cum face cînd vrea să-i dea de înțeles ceva. Ea înțelege și pleacă.

După ce pleacă ea, el devine puțin mai bine dispus, totuși nu de tot. Pentru asta trebuie să mai bea încă destul de serios. Au adus cu ei vin, rom și coniac. Bea și tatăl. Cu cît bea mai mult cu atît devine mai lipicios. Își înghesuie scaunul în cel al lui Gun și începe să o mîngîie și pe deasupra mesei și pe sub masă. Bengt își îndepărtează scaunul. Deodată nu mai vrea nici să vadă, nici să audă. Dar încă nu este gelos. Suferă doar. Sub masă este un șervet murdar, roșu de vin. Îl ridică și se joacă îndelung cu el. De s-ar întîmpla ceva acum, ar trebui să se stingă lumînarea, să se spargă gheața. Gun ar trebui să strige de dezgust la auzul vocii aceleia de bețiv, care le maculează tăcerea. Dar lumînarea stă pe masă și arde. Este o lumînare obișnuită, dar parcă nerușinată.

Mai tîrziu observă el că lumînarea nu este cea mai rea. Cînd își dă seama de asta, îl ia cu frig. În suferința lui se produce o gaură mare, care se umple cu o răceală nerușinată. Îl apucă o poftă să tortureze, să facă bucăți, să sfîșie. Zdrobește toate zăbrelele din jurul tigrului său. Apoi asmute tigrul asupra gazelei. Se ridică în picioare și îi privește, pe Gun și pe tatăl lui. Ei se pare că nu își dau seama. Interminabila nerușinare continuă, pur și simplu, să se producă.

Ceea ce observă este clar, şi anume că Gun nu suferă, ca el, din cauza mîngîierilor de beţiv ale tatălui. Ceea ce observă este înfricoşător ; ei îi plac aceste mîngîieri.

Dacă nu ar fi prea tîrziu, raţiunea lui i-ar spune ceea ce el ştie deja foarte bine, acel adevăr tulburător, de care şi-a dat seama de atîtea ori, şi anume că nicicînd nu sîntem mai tandri faţă de cel de care sîntem legaţi, ca atunci cînd primim confirmarea că străinul pe care îl iubim ne iubeşte la rîndul său. Dar el îşi dă seama de asta numai atunci cînd el însuşi este tandru faţă de Berit, ca urmare a faptului că Gun îl iubeşte, dar să înţeleagă vreun alt om, decît pe el însuşi, nu poate. De aceea el este atît de stîrnit acum, de aceea gîndurile murdare ţîşnesc din mintea lui ca dintr-o ţeavă de canalizare spartă. În timp ce se reazemă de uşorul ferestrei, se gîndeşte : cînd sînt singuri sînt ca acum. Stau la masă, în bucătărie, trag la măsea şi se pipăie unul pe altul, ca acum. Cînd sînt singuri, sînt ca nişte cîini.

Şi în acest timp se face ora trei. Atunci ochii lui, deja umezi, se umplu de lacrimi. Tigrul îşi dumică gazela şi consideră că este justificat pe deplin. Este drept să se gîndească la mama, cînd a trecut un an de la moartea ei. Nimeni nu are mai multă dreptate decît el. Asta simte el cînd părăseşte încăperea. Simte acest lucru cu şi mai mare intensitate cînd iese din casă. Afară sînt treizeci şi două de grade sub zero şi întuneric cum e iarna, un întuneric luminos, care se oglindeşte în zăpadă şi gheaţă. Merge o vreme, apoi se prăbuşeşte cu faţa în jos. Pentru că el însuşi are atît de multă dreptate şi toţi ceilalţi sînt atît

de lipsiți de dreptate, se lasă să zacă acolo unde a căzut, chiar plînge un timp. Apoi îl cuprinde teama să nu moară înghețat. Atunci simte lesa umflîndu-i buzunarul ; și i se face chef să se spînzure. Cînd o să iasă cu lumînarea aia a lor, o să-l vadă spînzurat într-un copac. Acum se clatină de colo pînă colo, încercînd crengile. Se simte de parcă s-ar fi spînzurat deja, simte o strîngere în jurul gîtului, atît de intensă încît abia poate să înghită ; îi vine să vomite. În cele din urmă găsește o creangă convenabilă, face din lesă un laț, dă jos zăpada și gheața de pe creangă și prinde lesa de ea. Cînd își bagă capul în laț creanga cedează.

Se așteptase la asta. Însă e mulțumit că a încercat. Se simte chiar izbăvit. De aceea nu mai încearcă. Se simte ceva mai bine, mai puțin nefericit. Imediat devine din nou nefericit, căci nimeni nu deschide ușa și nu îl strigă. Este lăsat singur, în întuneric și zăpadă. Nu poate pricepe lipsa asta de suflet. Printr-o crăpătură a oblonului se filtrează lumină. Acolo înlăuntru se rîde și se vorbește cu voce tare. Înlăuntrul lui este întuneric și tăcere. Și mai și un început de plîns. Amintirea mamei crește în el ca o durere. Ca o durere și ca o febră.

Deschide fără zgomot ușa. Șopareul este gol. Berit s-a dus dincolo, la ceilalți. Febra crește. În același timp mintea îi devine limpede, cum se întîmplă cu cei care fac febră. Aprinde o lanternă și se așază pe patul lui Berit. Caută creion și hîrtie. Apoi scrie o scrisoare. Nu către el însuși, ci către ceilalți. Dar în timp ce scrie, speră mereu, speră că ușa se va deschide, că lumina

și căldura din camera cea mare vor năvăli și la el, că apoi cineva îl va lua și îl va conduce spre lumina și spre căldura aceea. Dar nu vine nimeni, iar scrisoarea va fi curînd terminată. După ce o termină de tot, o împăturește și o bagă în buzunar.

Cînd intră la ceilalți, lumînarea a ars aproape de tot. Dar nu observă nimeni că lumînarea este pe sfîrșite. Nici măcar Berit, căreia i-au dat să bea destul de mult rom. De aceea ea nu observă lumînarea, în general nu vede mare lucru, poate că nici pe Bengt nu îl vede imediat. Camera se rotește în jurul ei, încet. Are aerul că asta îi pare nostim. Gun și tatăl stau fiecare cu brațele petrecute pe după gîtul celuilalt. Bengt rămîne multă vreme în picioare privindu-i. Vede tot timpul ceea ce s-a așteptat să vadă : cei doi arată ca în seara nunții. Pe farfurii se află pere galbene. Tatăl se desprinde și începe să le curețe. Folosește briciul, poate că într-adevăr nu se găsește un cuțit mai bun sau poate că vrea să fie nostim. Apoi aruncă, satisfăcut, briciul pe masă și începe să-i bage lui Gun bucățele de pară în gură.

Fiul se apropie atunci foarte mult de tatăl și îl bate pe umăr, nu chiar atît de ușor cît ar fi vrut, totuși. Tatăl îl întreabă ce dorește. Atunci el îi răspunde că este ora trei. Se pare că nimeni nu pricepe.

— Nu e încă atît, zice tatăl.

Atunci el strigă, ca să-i facă să priceapă :

— Acum sînteți mulțumiți ?

Atunci Gun începe să rîdă, deși el mai are mult pînă să termine ce are de spus.

— Nu sînteţi mulţumiţi ? strigă el. Că doar este o aniversare. Un an de cînd a murit mama.

În cameră se aşterne tăcerea. Numai scaunele scîrţîie. Bengt suflă în lumînare şi o stinge, înainte ca hîrtia să apuce să ardă. Totuşi nu se face întuneric. Berit măreşte flacăra albă a lămpii cu gaz. Şi mîna ei este albă. Îl priveşte pe Bengt, îl priveşte într-un mod atît de ciudat, încît el îşi mută privirea.

— Băiete, zice tatăl, şi ochii lui au o strălucire frumoasă, crezi că eu nu îmi aduc aminte ? Vino încoace ! Nu fi trist ! Nu plînge, băiete !

El nu se apropie. Totul este aşa cum s-a aşteptat să fie. Acum îi trebuie numai confirmarea, acea confirmare că totul este aşa cum a spus tigrul său. Drept răspuns, strigă furios.

— Anul tău de doliu s-a sfîrşit. Începe al meu !

Afară este lună, luna albă a iernii şi o mulţime de stele luminoase. Săniile stau lîngă mal şi aşteaptă. Tălpicile lor strălucesc. El se aşază acolo, în genunchi. Cureaua este strînsă în jurul gîtului. Una din sănii este zdravănă şi nouă. Leagă lesa de bară. Cînd totul este pregătit, o aude strigînd pe Gun. El priveşte atunci spre casă, pentru ultima dată. Pentru că ea stă pe loc şi continuă să-l strige, el îşi mai ridică o dată privirile. Cînd vede că ea continuă să stea acolo, aleargă spre casă, se împiedică şi cade ; apoi alb de zăpadă se năpusteşte în sus pe scări. În capul scărilor ea îl apucă şi îl trage spre ea ca să-l ţină, să nu-i mai dea drumul. Este înfricoşată, pentru că nu pricepe nimic. Ea nu

poate concepe ca el să nu își dea seama că ea este bucuroasă că l-a regăsit.

Dar dragostea este un joc neîntrerupt al neînțelegerilor. În loc să o cuprindă în brațe și să se reîntoarcă la ea, izbăvit, el se dă înapoi cu o treaptă. Cînd își ridică mîna, copca de metal a lesei sclipește scurt. Apoi o lovește cu ea, peste față, așa cum lovești un cîine. Totuși ea nu scoate nici un țipăt. Se mărginește să-l lase singur.

Singur, rece și gol, el rămîne acolo, pe trepte. Să lovești o femeie este ca și cum ai lovi un animal. După aceea ești înfiorător de singur. După aceea nu mai poți obține iertare. Dar fără iertare el este pierdut, fără nici o scăpare. Deși tocmai asta a căutat, să nu mai aibă scăpare. Dar acum, cînd a găsit ceea ce a căutat, îl cuprinde o teamă teribilă, i se face atît de teamă, încît nici nu se poate mișca. Cînd Berit iese și se apropie de el, îl găsește tot așa, încremenit în lipsa lui de speranță.

— Ce este, Bengt ? șoptește ea.

Nu știe ce s-a întîmplat, nu va ști niciodată. Cînd vede că el nu-i răspunde, îl privește, la fel de ciudat cum l-a privit puțin mai înainte. După ce îl privește astfel, îndelung, se dă înapoi, înspre ușă.

— Știi cum arăți ? șoptește ea.

— Nu, îi răspunde el, tot în șoaptă ; și este adevărat : asta n-o poate ști. Tot ce știe el este că s-a terminat și că a ști asta este mai teribil decît crezuse.

— Semeni cu un cîine, îi spune ea.

Acum totul este confirmat, n-a mai rămas nimic. A mai rămas doar un lucru de făcut și el

va face acest lucru. Se strecoară înăuntru, pe lîngă ea, deschide uşa de separaţie şi înaintează spre masă, spre cea care-l urăşte şi spre cel căruia nu-i pasă de el. Poate că i-ar mai trebui încă puţin curaj pentru a putea face ceea ce vrea să facă. Capătă apoi şi acel curaj. În timp ce stă în spatele scaunului pe care stă tatăl lui, Gun începe deodată să povestească despre un negru. L-a zărit, doar, pe stradă, dar i s-a părut frumos. Dar bărbaţii nu-şi pot auzi femeile spunînd că negrii sînt frumoşi, fără să se umple de ură. În fiecare bărbat zace un linşor, căci bărbaţii sînt gata să linşeze, atunci cînd se tem să nu-şi piardă iubitele.

Şi acum, atît de lipsit de speranţă, pierdut, îşi ridică mîneca, expunîndu-şi încheietura mîinii stîngi. Vede ca prin vis briciul tatălui cufundîndu-se în carne. Totul ţine atît de mult de vis, încît nici măcar nu-l doare. După ce lasă să-i cadă briciul, rămîne aşa, în picioare, şi vede, cu o mirare visătoare, cum sîngele umple încet tăietura, se revarsă de pe încheietură în palmă şi de aici cade, în picături grele, pe duşumea. Atunci Berit dă un ţipăt. Gun şi tatăl văd şi ei aproape imediat, dar la început sînt la fel de surprinşi ca şi el. Aude în spatele lui cum Berit închide uşa, un zgomot moale şi slab, pe care nu l-a mai auzit niciodată. Se produce apoi o agitaţie aproape comică, a cărei cauză n-o pricepe prea bine. Cei trei aleargă unii în jurul altora. Numai el stă liniştit. Cu un sentiment de pace şi mirare, simte cum viaţa se scurge din el cu fiecare pulsaţie a venei secţionate.

E atîta linişte cînd începi să mori, încît tulburarea celorlalţi i se pare aproape ridicolă. Se

dă înapoi, pas cu pas, spre uşă. Ajuns, în colţul dintre uşă şi perete, se reazemă cu spatele de zid. Îşi priveşte într-una mîna. Dosul palmei este alb şi frumos. Nu-i este teamă, căci teamă îţi este doar înainte. După ce lucrurile s-au întîmplat, nu faci decît să aştepţi.

Cînd se apropie de el cu şervete, el zîmbeşte, plin de aşteptare. Picioarele încep să i se înmoaie, dar îl mai ţin încă. Este blînd şi mulţumit şi nu poate pricepe emoţia celor care acum se apropie de el. Cînd ajung la el, agonia lui a durât deja un timp infinit. Nu mai are nici o noţiune a timpului. Totul pare că se întîmplă într-un mod ultrarapid, şi chiar în realitate lucrurile se petrec foarte repede. Aude prin vis pe cineva pronunţîndu-i numele. Atunci îşi întinde încet braţul însîngerat spre şervetul acela. Nu-şi dă seama că acest lucru se face pentru a-l salva. Doar i se pare plăcut ca Gun să-i ia mîna în a ei. Ura din el a zburat. Tigrul a murit din cauza pierderii de sînge. Chiar şi gazela a murit. Ceea ce a mai rămas este o duioşie resemnată. Apoi, cînd mîinile lor îi sprijină trupul fără vlagă şi îl conduc înapoi, în cameră, spre patul lui Gun, i-ar mîngîia dacă ar avea destulă putere. Rămîne o clipă singur cu Gun. O întreabă zîmbind :

— Crezi că am să mor ?

— Stai liniştit, şopteşte ea. Şi nu umbla la şervet.

Apoi îl sărută. El rămîne întins, cu şervetul apăsat pe rană. Trece o oră după cealaltă. Sîngele începe să se strecoare încet prin şervetul gros. Aude venind de departe, zgomot de paşi

grăbiți și o ușă trîntită. Nu poate pricepe de ce se grăbesc atît de tare.

La oamenii care au fost martorii unei nenorociri se produce, după ce prima tulburare s-a liniștit, un sentiment ciudat, de stîrnire, de eveniment, sentiment care este îndeaproape înrudit cu bucuria. Numai rîsul lipsește. În timp ce se pregătesc de plecare, pe toți trei îi încearcă același sentiment de bucurie ciudată. Ei acționează ca într-o beție, însă fără acea încetineală a celui beat, ci repede și precis. După ce au terminat pregătirile, îl duc pe brațele lor puternice, prin zăpadă, jos la sănii. Îl așază cu grijă pe sania cea nouă. Tatăl a găsit lesa pe dușumea. I-o înfășoară împrejurul picioarelor și a barei din față a saniei, ca să nu alunece în timpul mersului.

Foarte slăbit, dar plin totuși de aceeași bucurie tihnită, Bengt își dă seama de tot ce se întîmplă cu el. În momentul în care sania începe să alunece pe gheață, îl aude pe tatăl lui spunînd :

— Treizeci de grade sub zero.

Cuvintele sună foarte familiar, dar semnificația lor a uitat-o. Găsește numai că sună frumos. Repetă încet cuvintele acelea, numai pentru el, cît poate de mult. Apoi privește gheața și luna. Luna este albă și frumoasă, însă ciudat de depărtată. Și gheața este frumoasă. Aerul este foarte cald. Iar el închide ochii și ascultă toate sunetele frumoase ale nopții. De atîta liniște, noaptea cîntă. Acesta este cel mai puternic sunet din toate. Mai sînt apoi și alte sunete mai slabe : loviturile regulate ale cangilor în gheață, cîntecul ușor al tălpicilor, atunci cînd trec peste oglinzile de gheață, scîrțîitul slab al scîndurilor

de pe sanie, scrîşnitul aspru, atunci cînd trec peste porţiuni cu gheaţă zgrunţuroasă.

Merg foarte repede. Săniile alunecă alături spre ţărm. Gun o împinge pe Berit. Berit n-a plîns. Este foarte tăcută şi foarte obosită. Şi ei călătoria i se pare nesfîrşită, nesfîrşit de frumoasă şi nesfîrşit de lungă. Lui i se pare că durează veşnic. Nu-şi mai dă seama nici de distanţe. A agoniza înseamnă să devii ca un copil. Pînă la urmă nu mai ştii nimic, nimic despre moarte şi nimic despre viaţă, ştii doar că toate distanţele sînt la fel de mari şi toate cuvintele la fel de neînţeles, însă frumoase.

Săniile se opresc lîngă podul cel înalt. Rămîn acolo în umbră, în timp ce tatăl dă o fugă pînă în sat. Din umbră el poate vedea lumina frumoasă a lunii. Gun se lasă pe vine şi dezleagă lesa.

— Ţi-e frig ? şopteşte ea.

— Nu, îi răspunde el tot în şoaptă.

Nu a înţeles, de fapt, ce i-a spus ea, a intuit doar.

— Bengt, şopteşte Berit cu respect, aşa cum îi şopteşte unui bolnav. Ea îi ţine mîna dreaptă cîteva clipe. Se apleacă apoi peste el şi îl sărută cu buzele ei reci. Imediat după aceea aud maşina coborînd cu zgomot panta. Lanţurile de zăpadă zdrăngăne, legate neglijent în jurul roţilor. Cele două femei îl sprijină pînă sus, pe pod. În maşină stă între ele două. Maşina merge foarte repede, nu recunoaşte nici un loc. Maşina derapează pe la curbe şi trupul lui se clatină între trupurile femeilor, între trupul cel moale şi cel tare, între cea care ştie totul şi cea care nu ştie

nimic. Le iubește la fel de mult pe amîndouă căci pe toți îi iubește. Chiar pe tatăl îl iubește.

— Sînt minus treizeci și șase de grade, îl aude el zicînd.

— Trei'șcinci, îi răspunde atunci șoferul.

Drumul este mărginit de maluri înalte și albe, cu tufe. O așezare după alta răsar din zăpadă, în lumina farurilor, și se scufundă iute înapoia lor. Pe unul din faruri șoferul a fixat o hîrtie roșie. Gun toarnă o picătură de parfum pe buzele lui Bengt, ca acesta să nu miroasă a alcool. În apropiere de oraș el își mai vine în fire, fără ca aceasta să-l facă să se simtă mai puțin fericit. După ce intră în oraș, observă cum mașina se năpustește pe lîngă un refugiu pe partea interzisă a străzii, ca să cîștige timp. Atunci intuiește ce se întîmplă : va fi în curînd salvat.

Dar înțelege asta abia atunci cînd cotesc pe sub felinarele înalte din fața spitalului. Cînd se dă jos din mașină, simte că este foarte frig. Abia atunci i se face teamă, nu atît de ce se va întîmpla, cît de ce va spune.

— Ce-am să spun ? șoptește el, neajutorat, în timp ce poarta se deschide.

Dar nu-l aude nimeni. Culoarul este cald și luminos. Undeva, departe, o ușă stă deschisă. Prin acea ușă intră numai el. Camera este mare și strălucește. Dulapurile strălucesc, instrumentele strălucesc, masa de operații strălucește. O soră îi deschide jacheta și o trage de pe el cu grijă. Izbutește să se întindă singur pe masă. Acolo o lampă se apleacă peste el și-l privește în ochi. Sora îi apucă brațul și îi desface încet șervetul cu care este înfășurată mîna. Își dă capul într-o

parte și își privește rana. E lungă și foarte adîncă. Este goală și aproape albă. Sora îi întoarce capul cu blîndețe. Acum își vede, în schimb, trupul. Cămașa îi este maronie, din cauza sîngelui. Nu prea înțelege din ce cauză. Apoi simte cum i se spală rana. Asta nu-i provoacă durere.

Cînd ea îi cere să-i spună numele, el i-l spune, dar nu și-l recunoaște. Se teme să nu i-l fi spus greșit. Nici adresa nu o recunoaște. Își întoarce capul și se uită la ea. Ochelarii îi sticlesc. În spatele ochelarilor îi sticlesc ochii. Cînd ea îl întreabă cum și-a făcut rana, el îi răspunde că a trebuit să despice surcele cu un cuțit.

Apare doctorul, care îi place de cum îl vede. În timp ce ei își fac de lucru cu mîna lui, și-o privește și el. Nu și-o recunoaște, vrea doar să o privească. După ce i se face anestezie, și-o simte și mai puțin că este a lui. Firul este rugos, ca o strună de vioară. Doctorul îl tot bagă și-l tot scoate din încheietura mîinii aceleia străine. La urmă taie capetele rămase cu o forfecuță. Forfecuța sclipește. Se simte fără vlagă și bucuros, bucuros în ciuda faptului că își dă seama că a fost salvat. Bucuria lui continuă și după asta, aceeași bucurie ca cea de mai înainte. Căci a muri sau a fi salvat trezește aceeași bucurie blîndă.

În timp ce sora îi potrivește bandajul, doctorul rămîne acolo și îl privește. Deodată zice :

— De ce despici surcele în mijlocul nopții ?

— Erau treizeci și șase de grade sub zero, răspunde el.

Doctorul răsucește lampa într-o parte. Acum pentru el se face aproape întuneric. Din întuneric se aude din nou vocea aceea joasă, prietenoasă.

— De ce despici surcele cu briciul ? întreabă vocea.

La asta nu poate răspunde nimic. Iar cînd ridică din nou privirile din beznă, îl vede pe doctor stînd şi privindu-i mîna dreaptă.

— M-am fript, şopteşte el, m-am fript odată cu o lumînare.

Se dă singur jos de pe masă. Sora îi ridică braţul şi i-l pune în eşarfă. Cînd ajunge la uşă, îl aude pe doctor că îl urmează. Chiar cînd să iasă, îl aude pe doctor, în spate, spunîndu-i cu voce scăzută, astfel încît să audă numai ei doi :

— Fereşte-te de foc !

Uşa se închide apoi îndărătul lui. Străbate încet coridorul. Podeaua este uşor înclinată. La capătul coridorului este o cameră de aşteptare, cu masă, scaune şi reviste. Îi vede înainte ca ei să-l vadă. Nu citeşte nici unul dintre ei, însă fiecare ţine cîte o revistă pe genunchi. Se apropie de ei şi mai mult şi acum îşi dă seama că îi iubeşte pe toţi trei.

Merg acasă cu maşina. Se simte nesfîrşit de obosit şi nesfîrşit de bucuros. Toţi se simt nesfîrşit de obosiţi. Cînd intră în casă, recunoaşte imediat mirosul. Chiar şi în apartamentul lor mirosurile sînt aceleaşi : linoleum, mîncare, stofă. Iubeşte pînă şi mirosul.

Camera lui este aşa cum este. Îl conduc pînă la patul lui. Tatăl îl dezbracă şi trage pe el cămaşa de noapte. După ce fiul se întinde în pat, el îşi netezeşte părul de pe frunte.

— Auzi, băiete, zice el, ia să nu mai înveţi chiar atîta. Acum să te odihneşti un pic !

Acum fiul îi netezeşte părul tatălui, ridicîndu-l de pe frunte, cu mîna dreaptă. Gun vine şi îi zice

noapte bună, din prag. Un singur obraz îi este roşu. Îi vine teribil s-o mîngîie. După ce tatăl pleacă, intră şi ea în cameră, numai pentru o clipă. Nu spune nimic, îl lasă doar să-i mîngîie obrazul care o doare.

Cu el cel mai mult rămîne Berit, care îşi trage acum un scaun, se aşază şi îl priveşte.

— Să nu mori ! şopteşte ea.

Nu plînge. N-o să mai plîngă niciodată cum avea obiceiul. El o lasă să-l sărute cît poftеşte, căci şi pe ea o iubeşte. O să doarmă peste noapte în bucătărie. Chiar cînd dă să plece, el o roagă să scoată scrisoarea din buzunarul jachetei. Apoi o roagă să o rupă.

O adure rupînd-o în bucăţele, deasupra mesei, şi în acel moment se cufundă într-un somn adînc şi fericit.

O SCRISOARE DE ADIO RUPTĂ

Vă întrebaţi care este motivul. Am să vă răspund. Pentru că am obosit să trăiesc. Am obosit să trăiesc aici, în ţara căţeilor, în ţara căţelească a micilor simţiri, a micilor bucurii, a micilor gînduri. Omul trebuie să se bucure, dar eu nu vreau să mă bucur. Nu vreau să mă bucur ca un căţel. Nimic nu arată mai scîrbos decît nişte căţei care se întorc acasă, plini de teamă şi mulţumire, de la micile lor aventuri de căţei. În ceea ce mă priveşte, am fost un cîine mare. Dar nici cîine mare nu vreau să fiu, deşi este mai bine să fii un cîine

mare decît unul mic. Nu ai de ales, decît între a fi un cîine mare sau unul mic.

Am fost un cîine mare, pentru că v-am înşelat pe voi toţi. Am fost şi cîine mic, pentru că m-am înşelat şi pe mine însumi. În ţara căţeilor toţi ne înşelăm pe noi înşine. În ţara căţeilor toţi visăm la aventuri de căţei. Dar de cea mai mare aventură, din toate cîte sînt, ne temem cu toţii. Căţeii se tem, simt o adevărată panică, la gîndul singurei aventuri mari, aceea de a trăi curat. Căci numai pentru lucrurile suficient de murdare merită să trăieşti, în concepţia căţeilor. În ţara căţeilor ceea ce şochează este mai rău decît ceea ce este imoral. Aici se ştie că singurul lucru imoral este să doreşti în mod conştient să-i faci rău cuiva. De aceea în ţara căţeilor răutatea pasivă este preferată bunătăţii active.

În ţara căţeilor sîntem toţi trişori. În ţara căţeilor facem totul în glumă. Ne hrănim în joacă noi toţi, căţeii, cu bucăţele ale sentimentelor noastre. Spunem, în joacă, fiecărui căţel pe care îl întîlnim, că îl iubim. Din acest motiv nimeni nu poate iubi cu adevărat în ţara căţeilor. Din acest motiv nu găseşti nimic veritabil în ţara căţeilor. Aici nici măcar falsitatea nu este veritabilă. În ţara căţeilor nici trişorii nu trişează cu adevărat. În ţara căţeilor nu trebuie să crezi pe nimeni. De aceea nici n-ai pe nimeni. Dacă ai pe cineva, îl ai în joacă, pentru că în ţara căţeilor totul se întîmplă în joacă.

În ţara căţeilor căţeii bătrîni n-au nimic de spus căţeilor tineri. Dacă au totuşi ceva de spus, nu îndrăznesc să spună, căci în ţara căţeilor ni-

meni nu crede nici ceea ce spune el însuşi. Nici minciuna nu este chiar mincinoasă. În ţara căţeilor cei care spun adevărul mint, iar mincinoşii spun drept. De aceea totul este la fel de adevărat şi totul la fel de mincinos. Totul pare că s-ar justifica, orice idee şi orice idee contrară ei. Ar trebui deci să credem în valabilitatea ambelor idei, dacă s-ar găsi cineva, în ţara căţeilor, care să îndrăznească să creadă ceva.

În ţara căţeilor nu e nimeni fericit, dar nici nefericit. Singura fericire care se poate întîlni este indiferenţa. Singurele sentimente care se pot întîlni sînt cele foarte mărunte. Singurele gînduri care se pot avea sînt cele şi mai mărunte. Sentimentele cele mai mărunte sînt cele mai frumoase. În ţara căţeilor sînt pricepute întotdeauna numai lucrurile urîte. În ţara căţeilor nu se poate pricepe că singurul lucru care face ca situaţia căţeilor să nu fie absolut de neîndurat este numai faptul că raţiunea cîinilor mari poate analiza această situaţie.

În ţara căţeilor fiecare trăieşte cum vrea, dacă ştie ce vrea. Însă în ţara căţeilor nimeni nu îndrăzneşte să creadă în propriile lui dorinţe, căci fiecare ştie despre el însuşi că este fals şi trădător. O singură dorinţă există în ţara căţeilor şi aceea este dorinţa de a fi mereu altcineva. Şi după ce ai devenit altcineva, vrei să devii încă altcineva. În ţara căţeilor totul curge. Pînă şi pietrele curg. Pietrele onestităţii curg peste pietrele lipsei de onestitate. Pînă şi măştile poartă măşti. Aici a-ţi mai pune încă o mască se cheamă a te demasca.

Țara cățeilor este o țară în care te rușinezi că trăiești. Dacă nu s-ar considera și a muri ca rușinos, mulți ar prefera să moară. Dealtfel în țara cățeilor și a te rușina este considerat rușinos.

Celor care nu se simt bine în țara cățeilor nu le rămîne decît să devină cîini mari. Singurul avantaj pe care îl ai dacă ești un cîine mare în țara cățeilor, este acela că în această situație nu te rușinezi să mori. Nici măcar un cîine mare nu scapă însă de sentimentul de rușine că trăiește, ba poate cu atît mai mult un cîine mare.

Din această cauză fac ceea ce fac.

CÎND ÎNFLOREȘTE PUSTIUL

Te trezești și ești fericit, simți rana durîndu-te slab și îți aduci aminte, îți aranjezi bandajul, surîzi în întuneric, gîndindu-te la lucrul acela nemaiauzit. Ești, de asemenea, curajos, îndrăznești să aprinzi lampa cu mîna cea liberă. Te privești în ochi și nu ți se face teamă. Nu s-a mai întîmplat vreodată să nu ți se facă teamă. Scrisoarea de adio este pe masă, ruptă în bucăți. Cînd stingi lampa, bucățile de hîrtie continuă să lumineze. Continui de asemenea să te uiți în propriii tăi ochi fără a ți se face teamă. Te odihnești în poala lumii, liniștit și brav. Te pătrunzi, încet, de o caldă certitudine: Nu pentru ca să mori ai făcut ceea ce ai făcut, și nici ca să scapi, ci pentru ca să fii împăcat. Împăcat cu toate cele din tine, care vor să mori, împăcat cu cele din afara ta, care vor să te oblige să trăiești. Altfel

nu s-a întîmplat chiar nimic, nimic altceva, decît că ai suferit o ușoară pierdere de sînge și, că totodată ai devenit mai matur. Și mai știi acum că, pentru a putea să începi să trăiești, trebuie să fi început să mori.

Tatăl vine devreme, aprinde lampa, trage un scaun lîngă pat, se așază cu grijă, așa cum te așezi lîngă patul unui bolnav, nu zice nimic. Fiul se desteaptă din cauza acestei tăceri. Se desteaptă, blînd și tăcut. Se privesc în tăcere, îndelung. Tăcerea este mai întîi rece, apoi se încălzește. La început se simt singuri, singuri așa cum s-au simțit întotdeauna unul în prezența celuilalt. Tatăl stă acolo pe scaun, jucîndu-se cu metrul lui de tîmplărie ; îl desface, îl strînge la loc, măsoară tăcerea și însingurarea. Se aude Berit în bucătărie, desteptîndu-se. În camera cea mare sună deșteptătorul.

— Băiete ! șoptește tatăl.

În acel moment se întîmplă ceva nemaipomenit. Un val de căldură se rostogolește prin cameră. Atunci tatăl lasă să-i cadă metrul, apucă mîna sănătoasă a fiului într-a lui, îi netezește părul de pe frunte.

— Băiete ! mai spune el încă o dată.

Și în acel cuvînt se află totul, toate întrebările, toate răspunsurile, toată duioșia, toată neliniștea. Bucuria lor se ia de la unul la altul. Căldura ajunge pînă la fierbințeală. Dar cu cît se înfierbîntă mai tare cu atît se face tăcerea mai adîncă. Nici un cuvînt nu mai poate exprima ceea ce simt, numai ochii lor pot s-o facă și mîinile lor, care se odihnesc una în cealaltă. Înainte de

a pleca, tatăl îi potrivește așternutul, îi așază pătura pe lîngă el, strîns. Întotdeauna a dorit să facă acest lucru, a tînjit s o facă, dar niciodată n-a îndrăznit. Stinge apoi lampa, se duce.

— Afară sînt treizeci de grade minus, șoptește el în întuneric.

Metrul de tîmplărie trozne ște. Ușa se închide la loc. Sînt numai douăzeci și șase de grade însă tatăl este foarte bucuros.

Cînd Berit se așază pe patul lui, el îi acoperă genunchii cu pătura. Atunci genunchii ei devin mai puțin tari, chiar se încălzesc. Ea n-a prea dormit și a și visat niște prostii. Nu-l întreabă de ce. Și nici el nu vorbește despre acel lucru. S-a desfăcut însă un nod. El o roagă să-l lege la loc. În timp ce ea leagă nodul, el simte cît de reci sînt mîinile ei. Atunci el îi ia mîinile și i le pune sub pătură. Stau acolo ca niște pietre reci. Abia cînd i s-au încălzit mîinile o trage spre el. Trupul ei este călduț, ca o sobă de teracotă dimineața.

— Biata Berit ! spune el.

Ea începe să plîngă. Plînsul îi face bine. Plîngînd își exprimă bucuria. Cînd termină de plîns, nu-i mai este frig. În timp ce căldura o cuprinde, ea începe să-l mîngîie cu timiditate.

— Am să cumpăr struguri pentru deseară, șoptește ea, un ciorchine mare de tot.

Se îndepărtează de el prudentă. El îi mîngîie genunchii, netezi cum n-au mai fost niciodată. Îi mîngîie și sînii și aceștia se umflă.

— Nu-ți fie teamă, îi șoptește el. Și să nu-ți fie frig. Afară sînt doar cincisprezece grade. Așa a spus tata.

Cînd vine Gun este aproape lumină. Aerul este alb și limpede. Geamurile sînt acoperite cu flori de gheață. Sub pături este foarte cald. Ea stă pe brațul lui cel teafăr, liniștită și lipsită de teamă. Rochia ei trandafirie, de dimineață, zace aruncată pe jos ca un biet om trențăros. Însă ei doi sînt zdraveni, și cu cît se face mai multă lumină, cu atît sînt mai zdraveni și mai curați. Se scurg orele, tăcute, una după alta. Nu vorbesc mult, căci nu sînt multe de spus. Lucrurile despre care ar putea vorbi le cunosc amîndoi. Știu asta lucid, cu ochii deschiși. De aceea lucrul acesta nu-i înspăimîntă, căci lucrurile pe care le cunoști bine nu te mai sperie. Ți-e teamă numai înainte de a ști. Este mare prețul adevăratei cunoașteri, costă sînge și lacrimi, dar merită să plătești orice preț.

A ști este însă și dureros. Obrazul o mai doare încă, în urma loviturii, dar durerea este ciudat de ușoară. Ea știe că este nevoie de asta. Trebuie să rabzi dureri. Îi mîngîie încheietura lui slabă. Atunci el îndrăznește să-i mîngîie obrazul. Atunci ea capătă curajul să-și mărturisească bucuria. Și să-i spună cît este de singură. Capătă curajul să-i vorbească despre diminețile reci și singuratice, cînd el nu este acolo. Despre sobele călduțe, despre patul rece, despre gheața de pe geamuri și despre zăpada care se învolburează și cade de pe acoperișuri peste mașinile înghețate, despre camera care o privește fix cu ochii ei reci, despre toate acele lucruri pe care nu îndrăznește să le atingă, pentru că sînt ale altcuiva, despre groaza ei de telefon, cu receptorul acela ce pare mereu că încă păstrează căldura urechii altcuiva, despre vaza

pe care a trîntit-o de perete pentru a-i plăti o poliță proprietarei acesteia, despre binoclul de teatru, pe care l-a șterpelit din bibliotecă și cu care se uită în stradă, în fiecare din dimineţile acelea reci, pentru a-i face pe oameni mai mari și mai aproape de ea, pentru ca să fie mai puțin singură. Vorbește și despre bărbat, despre bărbatul cel rece, al cărui rîs este un plîns înghețat și care crede că a fi liniștit înseamnă a te răci. În privința mobilelor a liniștit-o, i-a spus că au costat nouă sute în 1929. Curînd o s-o liniștească și în privința apartamentului o să-i spună că, în orice caz, chiria pe care o plătesc este cea mai scăzută din oraș. Și că morții cu morții. La urmă de tot ea îi vorbește despre frigul acela al ei, despre marele frigider alb al existenței ; acum ea are treizeci de grade sub zero. Și despre dorința ei de altceva. Această dorință se răsucește în ea ca un șarpe prizonier. Poate că în toți oamenii.

Atunci fierbințeala care îi cuprinde devine tot mai mare. Pustiurile lor albe se dezgheață. Și iată, pustiul înflorește. Ei iubesc pustiul. Se iubesc mult unul pe celălalt, dar cel mai mult își iubesc pustiul, nu mai fericiți ca înainte și nici mai bine, însă mult mai puțin prostește. Calzi și înțelepți, stau întinși și privesc în tavan, spre podeaua vecinei, unde țopăie un copil bolnav. Înțelepți, căci a fi înțelept înseamnă să fie îndrăgostit de viață. Iar prostia este să te rușinezi de dragoste.

Nu sînt numai înțelepți, ci și tăcuți, căci după erupția vulcanului peisajul din noi se umple de tăcere. Mai adineauri a fost foc. Acum cenușa

călduță ne încălzește picioarele. Mai adineauri a fost o lumină orbitoare. Acum este un crepuscul binecuvîntat, care ne cruță ochii. Peste toate s-a așternut liniștea. Vulcanul doarme. Chiar și bieții noștri nervi dorm. Nu sîntem fericiți, dar simțim o împăcare pasageră. Mai adineauri am văzut pustiul vieții noastre în toată întinderea lui înfricoșătoare. Vedem acum că pustiul înflorește. Oazele nu sînt prea dese, dar există. Știm că pustiul este mare, dar mai știm și că în deșerturile cele mai mari se găsesc cele mai multe oaze. Ca să putem afla asta, trebuie să plătim scump. Prețul este o erupție vulcanică. Scump, dar mai ieftin nu se găsește. De aceea să binecuvîntăm vulcanii, să le mulțumim că lumina lor este atît de puternică și că focul lor este atît de fierbinte. Să le mulțumim că ne-au orbit, căci numai după ce sîntem orbiți ne căpătăm deplina vedere. Să le mulțumim, tot așa, pentru că ne-au ars, căci numai arși la foc, ca niște copii, putem apoi să-i încălzim pe alții.

Însă clipa de pace este scurtă. Toate celelalte clipe sînt mult mai lungi. A ști asta ține de asemenea de înțelepciune. Dar, pentru că este atît de scurtă, trebuie să trăim în acea clipă ca și cum numai pe ea o avem de trăit. Și asta știm.

De aceea nu răspund la telefon cînd sună Berit.

Nici cînd sună Knut nu răspund.

Și pe mătuși o să le las să sune.

285

STIG DAGERMAN

URME DE PAȘI SUB APĂ

Romanele suedezului Stig Dagerman *Șarpele* (1945), *Insula Condamnaților* (1946), *Urme de pași sub apă* (1948), *Nuntă cu bucluc* (1949) au fost unanim apreciate de critică și de public, atît pentru limpezimea stilului, cît și pentru noutatea unghiurilor de tratare.

S-a născut la Alvkarleby, în 1923. În afară de romanele amintite a scris piese de teatru *(Condamnații la moarte, Umbra lui Marte, Nimeni nu poate pleca)*, o culegere de nuvele *(Jocurile nopții)*, poezii *(Însemnări zilnice)*.

În 1947 a publicat un reportaj din Germania postbelică, intitulat *Toamna germană*, reportaj care i-a oferit prilejul unei desfășurări plenare a concepției sale de viață, o ilustrare a acelei suferințe globale, a disperării, teme predilecte în scrierile sale.
Stig Dagerman s-a sinucis în 1954.

Colecția GLOBUS / Editura Univers

Lei 7,25